

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

ZARAR SİGORTALARINDA
SİGORTA ETTİRENİN
RİZİKONUN GERÇEKLEŞMESİNE BAĞLI
GÖREVLERİ

İfaket AYDEMİR
2502080235

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. Emine YAZICIOĞLU

İSTANBUL - 2024

ÖZ

ZARAR SİGORTALARINDA SİGORTA ETTİRENİN RİZİKONUN GERÇEKLEŞMESİNE BAĞLI GÖREVLERİ

İFAKET AYDEMİR

Çalışmada, zarar sigortaları bakımından sigorta ettirenin rizikonun gerçekleşmesine bağlı görevleri 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu kapsamında ve bu kanunun sistematğine bağlı kalınarak, incelenmiştir. Konun açıklanabilmesine esas teşkil etmek üzere öncelikle “zarar sigortası”, “zarar sigortalarında riziko ve rizikonun gerçekleşmesi” ve “genel olarak görev ve görevi ifa yükümlüleri” kavramları sigorta sözleşmesi bağlamında irdelenmiştir. Bilahare 6102 sayılı kanunda özel olarak düzenlenmiş görevler ve bu görevlerin ihlaline bağlı müeyyidelere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zarar Sigortaları, Riziko, Rizikonun Gerçekleşmesi, Görev, Rizikonun Gerçekleştiğini Bildirim, Sigorta Ettirenin Görevleri.

ABSTRACT

RESPONSIBILITIES OF THE INSURER RELATED TO THE OCCURRENCE OF RISK IN DAMAGE INSURANCE POLICIES

İFAKET AYDEMİR

In the study, the responsibilities of the policyholder in terms of occurrence insurance, depending on the realization of the risk, are examined within the scope of the Turkish Commercial Code No. 6102 and by adhering to the systematics of this law. The concepts of “occurrence/damage insurance”, "realization of risk in occurrence insurance" and "responsibilities/duties of the insured" were examined to form the basis for explaining the subject. Later, in Law No. 6102, specially regulated duties and sanctions for violation of these duties were included.

Key Words: Property/Damage Insurance, Risk, Occurrence of Risk, Duty, Notification of Risk Occurrence, Duties of the Insured / Policyholder.

ÖNSÖZ

Sigorta sözleşmesi yapılmasında temel amaç, belirli bir prim karşılığında, rizikoyu taşımayı sigortacıya yüklemek ve riziko gerçekleştiğinde sigorta ettirenin maruz kalabileceği zararları veya sigorta sözleşmesinde belirlenen talep haklarının karşılanması yönünde sigortacıdan himaye beklemektir. Ancak sigorta ettirenin, sigorta himayesinden tam olarak faydalanabilmesi için prim ödeme borcunu yerine getirmesi yeterli değildir. Zira sigorta sözleşmesi çok katmanlı bir sözleşme olup, etkisi sadece sözleşmenin tarafları arasında kalmamakta, sigortalılar topluluğunu da yakından ilgilendirmektedir. Zira farklı sigorta türlerinde ortak menfaatleri olan pek çok kişiden oluşan grupları kapsamakta ve giderek ekonomik ve sosyal hayatın tasarım araçlarından biri olmaktadır. Böylelikle sigorta sözleşmeleri, sonuçları itibarıyla toplumun geniş bir kesimini etkilemektedir.

Kanun koyucu, sigorta sözleşmelerinin bu yönünü dikkate alarak sigorta sözleşmesi ile haksız kazanç sağlanmasının önüne geçmek ve sigorta müessesesinin sürekliliğini sağlamak maksadıyla sigorta ettirenin, sigorta himayesinden tam yararlanabilmesi için sigorta primi ödeme borcu dışında, bazı davranış yükümlerine uymasını da gerekli görmüştür.

Çalışmada, görev olarak isimlendirilen bu davranış yükümlüklerinden rizikonun gerçekleşmesine bağlı olarak ihdas edilenler, zarar sigortaları bağlamında ve 6102 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde incelenmiştir.

Sigorta hukuku alanında çalışmamı teşvik eden, tez konusunun belirlenmesi aşamasından, çalışmamın bilimsel akademik bir üslupla ifade edilerek, nihai eserin ortaya çıkarılması ve tekrar gözden geçirilerek, gerekli düzeltmelerle eksikliklerin tamamlanmasına kadar, her aşamasında emek ve mesaisini esirgemeyerek, rehberlik eden değerli hocam Prof. Dr. Emine Yazıcıoğlu'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmama içtenlikle destek olan, yol gösteren hocam Prof. Dr. Zehra Şeker Öğüz'e, nezaketine hayran olduğum hocam Prof. Dr. Aydın Gülan'a teşekkür ederim.

Almanca çevirilerimde destek olan kardeşim Av. Ünal Aydemir ve kardeşim Ahmet Aydemir'e; öğrenmeyi sevdiren, ilk öğretmenlerim annem Naile (Sefine) Aydemir ve babam Hasan Aydemir ve nihayet kendimi ifade etme imkânını sağlayan bir ülke kurmaya önderlik ettiği için Mustafa Kemal Atatürk'e teşekkür ederim

İfaket AYDEMİR

İstanbul, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ZARAR SİGORTASI KAVRAMI VE TÜRLERİ, ZARAR SİGORTALARINDA RİZİKO VE SÖZLEŞMEDE RİZİKONUN BELİRLENMESİ

I. ZARAR SİGORTASI KAVRAMI, TEMEL ESASI VE TÜRLERİ.....	4
A. Zarar Sigortası Kavramı.....	4
B. Zarar Sigortalarının Temel Esası.....	7
C. Zarar Sigortası Türleri.....	8
1. Genel Olarak.....	8
2. Mal Sigortaları.....	9
3. Sorumluluk Sigortaları.....	10
II. ZARAR SİGORTALARINDA RİZİKO KAVRAMI VE SÖZLEŞMEDE RİZİKONUN BELİRLENMESİ	13
A. Riziko Kavramı	13
1. Genel Olarak.....	13
2. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda “Riziko”	17
3. Rizikonun Nitelikleri.....	19
B. Rizikonun Belirlenmesi.....	22
1. Rizikonun Belirlenmesinin Gerekliliği ve Önemi	22
2. Rizikonun Belirlenmesine İlişkin Esaslar	25
3. Türk Hukukundaki Düzenlemeler Çerçevesinde Değerlendirme.....	27
C. Zarar Sigortası Sözleşmelerinde Riziko.....	32
1. Mal sigortalarında Riziko.....	33

a. Mal Sigortalarında Rizikonun Belirlenmesi.....	33
b. Mal Sigortalarında Rizikonun Gerçekleşmesi.....	37
2. Sorumluluk Sigortalarında Riziko	37
a. Sorumluluk Sigortalarında Rizikonun Belirlenmesi.....	37
(1) Sorumluluk Sigortalarında Rizikonun Tayini.....	39
b. Sorumluluk Sigortalarında Rizikonun Gerçekleşmesi.....	42
(1) Genel Olarak	42
(2) Sorumluluk Sigortalarında Rizikonun Gerçekleştiği Anın Tespiti İle İlgili Görüşler	43
i. Riziko ve Rizikonun Gerçekleştiği An Konusunda İhlal Teorisi (Die Verstoßtheorie)	44
ii. Zarar Olayı Teorisi (Die Ereignistheorie).....	46
iii. Talep İleri Sürme Teorisi (Die Anspruchserhebungstheorie)	49
iv. Talebin Kesinleşmesi Görüşü	50
v. Yaygın Riziko Görüşü.....	51
(3) Türk Hukuku Bakımından Değerlendirme	52

İKİNCİ BÖLÜM

SİGORTA HUKUKUNDA GÖREV KAVRAMI, HUKUKİ NİTELİĞİ, TTK'NDA DÜZENLENEN GÖREVLER İLE BU GÖREVLERİN İFA YÜKÜMLÜLERİ

I. GÖREV KAVRAMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ.....	57
A. Genel Olarak	57
B. Sigorta Ettirenin Yükümlülüklerinin Hukuki Niteliğinin Belirlenmesi	60
II. GÖREVLERİN GENEL OLARAK AMACI.....	61
III. GÖREVLERİN BENZER KAVRAMLARDAN AYIRT EDİLMESİ	62
A. Ayırımın Gerekliliği ve Önemi	62
B. Görevlerin Teminat Harici Hâllerden Ayırt Edilmesi	64
C. Görevlerin Teminat Şartlarından Ayırt Edilmesi	68
IV. TÜRK TİCARET KANUNU'NDA DÜZENLENEN GÖREVLER	69
A. Sözleşmenin Yapılması Esnasında	71
B. Sözleşme süresince	72
C. Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde	74

V. GÖREVLERİN İFA YÜKÜMLÜLÜLERİ.....	76
A. Sigorta Ettiren	77
B. TTK'nun 1412. Maddesi Çerçevesinde Davranışlarına Hukuki Sonuç	
Bağlananlar	80
1. Sigortalı	81
2. Sigorta ettirenin temsilcileri	83
3. Sorumluluk sigortalarında sigortacının talebi halinde zarar gören.....	87

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RİZİKONUN GERÇEKLEŞMESİNE BAĞLI GÖREVLER

I. ZARAR SİGORTALARINDA GENEL HÜKÜMLERLE DÜZENLENEN

RİZİKONUN GERÇEKLEŞMESİNE BAĞLI GÖREVLER.....	89
A. Rizikonun Gerçekleştiğini Bildirim Görevi.....	89
1. Görevin Düzenleniş Şekli:.....	89
2. Amacı ve Önemi:	92
3. Bildirimin Kapsamı:.....	96
4. İfa Zamanı	99
a. “Gecikmeksizin” Bildirim.....	99
b. Rizikonun Gerçekleştiği Anın Tespiti.....	102
(1) Genel Olarak	102
(2) Sorumluluk Sigortalarında Rizikonun Gerçekleştiği Anın Tespiti ..	102
(3) İhbar Süresinin İşlemeye Başlaması İçin Rizikonun Gerçekleştiğinin	
Beyan Yükümlüsü Tarafından Bilinmesi Gereği	103
(4) Bildirimin Yapılmış Sayıldığı Anın Belirlenmesi	106
5. Bildirimin Şekli:	110
6. Görevin İhlaline Bağlanan Yaptırım.....	114
B. Bilgi Verme, Araştırma Yapılmasına İzin Verme ve Uygun Önlemleri Alma	
Görevi (TTK M. 1447).....	119
1. Düzenleniş Şekli	119
2. Genel Olarak 1447. Maddedeki Görevlerin Konuluş Amacı ve Önemi.....	121
3. Görevin Kapsamı	122
a. Bilgi ve Belge Sağlama Görevi.....	123

b. Rizikonun gerçekleştiği veya diğer ilgili yerlerde sigortacının inceleme yapmasına izin vermek.....	128
c. Uygun önlemleri alma görevi.....	129
4. İfa Zamanı	131
5. TTK'nun m.1447'de Düzenlenen Görevlerin İhlaline Bağlanan Yaptırım	132
C. ZARARI ÖNLEME AZALTMA VE SİGORTACININ RÜCU HAKLARINI KORUMA GÖREVİ	134
1. Düzenleniş Şekli	134
2. Amacı	138
a. Zararı Önleme/Azaltma Görevi.....	138
b. Rücu Haklarını Koruma Görevi.....	140
3. Kapsamı.....	141
a. Zararı Önleme ve Azaltma Görevi.....	141
b. Rücu Haklarını Koruma Görevi.....	144
4. İfa Zamanı	155
5. Görevin İhlaline Bağlanan Yaptırım.....	159
II. ZARAR SİGORTALARINDA ÖZEL HÜKÜMLERLE DÜZENLENEN GÖREVLER	162
A. Zarar Gören Mal ve Zararın Gerçekleştiği Yerde Değişiklik Yapmama Görevi (Ttk 1471)	162
1. Düzenleniş Şekli	162
2. Görevin Amacı	164
3. Görevin Kapsamı	165
4. İfa Zamanı ve Şekli.....	167
5. Göreve Aykırılık Halinde Uygulanacak Yaptırım.....	168
B. Sorumluluk Sigortalarında TTK Madde 1475 ile İhdas Edilen Bildirim Görevi	169
C. Sigortalının, Sorumluluğunu Gerektirecek Olayları Bildirim Görevi:	174
1. Kapsamı.....	176
2. Amacı	182
3. Görevin İfa Zamanı:.....	184
4. Bildirimin Şekli	187

D. Sigortalıya Yöneltilen İstemi Bildirme Görevi:	188
1. Kapsamı.....	190
2. Amacı	191
3. Görevin İfa Zamanı ve Şekli	192
4. Şekli	192
E. TTK m. 1475/1 ve m. 1475/2’de Düzenlenen Görevlere Aykırılık Halinde Uygulanacak Yaptırım.....	193
III. SÖZLEŞMEDE ÖNGÖRÜLEN YÜKÜMLÜLÜKLER (TTK m. 1449)	196
A. Genel olarak Sözleşme ile Görev İhdası ve Sınırları.....	196
B. Sözleşmesel Görevlerin Yaptırıma Tabi Tutulmasında Yasal Çerçeve.....	200
C. Rizikonun Gerçekleşmesinden Sonraki Safha Bakımından Değerlendirme...	202
SONUÇ	204
KAYNAKÇA.....	212
ÖZGEÇMİŞ	240

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e.	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m	: Adı geçen makale
ASSHİ	: Avrupa Sigorta Sözleşmesi Hukuku İlkeleri, İstanbul,
AÜHFM	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
B/b.	: Bası, baskı
BAÜHFD	: Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BGB	: Bürgerliches Gesetzbuch
BGH	: Bundesgerichtshof
Bkz./bkz.	: Bakınız
C, c	: Cilt
VVG	: Deutsches Versicherungsvertragsgesetz
d.n./dn.	: dip not
eTTK	: 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu
f.	: Fıkra
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
Hk./hk.	: Hakkında
İKÜHFD	: İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
Ltd. Şti.	: Limited Şirketi
m.	: Madde
PEICL	: Principles of European Insurance Contract Law

RG	: Resmi Gazete
Rn.	:Randnummer
SHD	: Sigorta Hukuku Derneği
SK/ Sig. K.	:5684 sayılı Sigortacılık Kanunu
T/t.	:Tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	:6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	:4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	:6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
S	: sayılı
s.	: Sayfa
S./sy	: Sayı
vd	: ve devamı
Vol.	: Volume
VVG	: Alman Sigorta Sözleşmesi Kanunu
YSGŞ	: Yangın Sigortası Genel Şartları

GİRİŞ

“Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Rizikonun Gerçekleşmesine Bağlı Görevleri” konulu doktora tezinin “Giriş” bölümünde öncelikle konunun takdimi yapılacak ve konunun incelenmesini gerekli kılan nedenler üzerinde durulacak; bilahare de konunun inceleneceği plan ve gerekçeleri açıklanacaktır.

Toplumsal yaşamın temelinde güvenlik içinde yaşama arzusu yer alır. Buna karşın gittikçe artan nüfus, karmaşıklaşan toplumsal yapı ve teknolojik gelişmeler kişilerin, can ve mal güvenliğini tehdit eden pek çok tehlikeyi beraberinde getirmektedir. Kişilerin can ve mal güvenliğini koruma ihtiyaçları ise temel ihtiyaçları arasında yer almaktadır. Ancak ne var ki her çağda kişilerin bu değerleri muhtelif tehlikeler ile karşı karşıya kalmıştır.

İşte kişilerin bu değerlerinin karşılaşılabilecekleri tehlikelere (rizikolara) karşı malvarlığı ve şahıs varlığı haklarını güvence altına alma arzusunun bir sonucu olarak sigorta sözleşmeleri toplumsal hayat ve hukuk düzeninde yerini almıştır. Sigorta sözleşmelerinde temel olarak sigortacı ve sigorta ettiren olarak iki taraf vardır. Bununla birlikte sigorta sözleşmeleri etkileri ve sonuçları bakımından klasik iki taraflı sözleşmelerden farklı bir yapılanmaya sahiptir. Zira sigorta sözleşmesinin amacını sağlayabilmesi ve sürdürülebilir olması için aynı rizikolara maruz kalma ihtimali olan bir topluluğa ihtiyacı vardır. Çünkü zarar sigortalarına has sigorta sözleşmeleriyle, sözleşmede tayin edilen rizikoların gerçekleşmesi neticesinde meydana gelen zararlı sonuçların sigorta topluluğuna dâhil olanlar arasında dağıtılması amaçlanmaktadır. Diğer yandan, sigortacılar cephesinde ise himaye taşıma borcunun dağıtılması için sıkça başvuru alan reasürans sözleşmeleri söz konusudur. Bu anlamda bir bütün olarak sigorta müessesesi göz önüne alındığında, sigorta sözleşmelerinin nihai sonuçlarının sadece sigortacı ve bireysel olarak sigorta ettiren ile sınırlı kalmayacağı, etki sahası ve sonuçları bakımından toplumun geniş bir kesimini ilgilendireceği kolaylıkla anlaşılmaktadır. Hal böyle olunca sigorta sözleşmeleri pek çok hukuk dalı ile ortak kümeler oluşturmakta ve böylece borçlar hukuku, tüketici hukuku, gibi diğer bazı hukuk dallarının konusunu teşkil edebilmekte ve ilgisi ölçüsünde yasal düzenlemelere konu olmaktadır. Bununla

birlikte sigorta sözleşmelerinin yasal boyutlarını irdeleyen bir çalışmanın ele alınmasında ilk hareket noktası 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu(TTK) olması gerekmektedir. Çünkü sigorta sözleşmeleri tip sözleşme olarak Türk Ticaret Kanunu’nda düzenlenmiştir. Buna karşın sigorta sözleşmesinin kamusal denetim kısmını düzenleyen 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu’da(SK) mevcuttur. Sigorta sözleşmesi ile sigorta ettirene getirilen yasal görevlerin bir kısmının ele alındığı çalışma konumuzu esas olarak Türk Ticaret Kanunu’nun ilgili hükümleri ile sınırladığımızı, konumuzu ilgilendiren hususlarda ise Sigortacılık Kanunu’nun hükümleri ile TTK hükümlerinin birlikte değerlendirildiğini belirtmek isteriz. Ayrıca yeri geldikçe mehz Alman Sigorta Sözleşmesi Kanunu (VVG)¹ ve Avrupa Sigorta Sözleşmesi Hukuku İlkeleri’nin(ASSHİ)², de konu ile ilgili bazı düzenlemelerine TTK’nın ilgili hükümlerinin yorumlanmasında benzer ve farklı yanlarının ortaya konulmasında rehberlik etmesi maksadıyla çalışmamızda yer verilmiştir.

Çalışmanın temel kaynağı olan TTK’nun “Sigorta Hukuku” başlıklı 6. Kitabının “Genel Hükümler” başlıklı birinci kısmında tüm sigorta sözleşmelerinin tâbi olduğu genel hükümlere yer verildikten sonra, “Sigorta Türlerine İlişkin Özel Hükümler” başlıklı ikinci kısmının birinci bölümünde “zarar sigortaları”, ikinci bölümünde ise “can sigortaları” düzenlenmiştir. Esasında zarar sigortalarının başkaca türleri de olmasına rağmen TTK’da “zarar sigortaları” bölümünde sadece “mal sigortaları” ve “sorumluluk sigortaları” hakkında düzenlemeler getirilmiştir. Çalışmamızda, TTK’nun sistematğine sadık kalınarak, sigorta ettirenin, rizikonun gerçekleşmesine bağlı görevleri zarar sigortası türlerinden “mal sigortaları” ve “sorumluluk sigortaları” esas alınarak irdelenmiştir.

Çalışma, dört bölümden oluşmaktadır. İki ana başlıktan oluşan birinci bölümde “Zarar Sigortası Kavramı, Temel Esası ve Türleri” başlığı altında, genel

¹6102 sayılı Kanun 13.01.2011 tarihinde kabul edilmiş ve 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Almanya’da ise 01.01.2008 yılında yürürlüğe reform niteliğinde yeni Alman Sigorta Sözleşmesi Kanunu yürürlüğe girmiştir. Ancak TTK, bu yeni kanunu değil, 1908 tarihli Alman Sigorta Sözleşmesi Kanunu kaynaklık etmiştir. Konumuz açısından önemli gördüğümüz bazı hususlarda Alman Sigorta Sözleşmesi Kanununa ve uygulamasına değinmiş isek de bu çalışma TTK ile Alman Sigorta Sözleşmesi Kanun’unun konumuz açısından tam bir mukayesesini içermemektedir.

² Principles of European Insurance Contract Law(PEICL), kavramı Türkçe’ye Avrupa Sigorta Sözleşmesi Hukuku İlkeleri (ASSHİ) olarak çevrilmiş olup bkz, (Avrupa Sigorta Sözleşmesi Hukuku İlkeleri, İstanbul, (ASSHİ) Sigorta Hukuku Türk Derneği, 2011.), s. 1; Çalışmada Türkçe ve İngilizce karşılıkları kullanılmıştır.

olarak zarar sigortaları, zarar sigortası türleri ve genel olarak riziko kavramı, rizikonun tespitinde kabul edilen yöntemler çalışma konusunu izah için gerekli olan ölçüde ana hatları ile ele alınmaktadır. Birinci bölümün ikinci kısmında ise “Zarar Sigortalarında Riziko Kavramı ve Sözleşmede Rizikonun Belirlenmesi” başlığı altında, kanunda düzenlenen türlerinden “mal ve sorumluluk sigortalarında rizikonun tespitinin gerekliliği ve önemi” ile “rizikonun gerçekleşme anının tespiti” (hangi anda gerçekleşmiş sayılacağı) ve rizikonun gerçekleşme anının tespitinin, çalışma konusu açısından önemi hususlarına değinilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde genel olarak, “görev kavramı ve hukuki niteliği”, özellikle “borç kavramı”ndan farkı ele alınarak ayrıca rizikonun gerçekleşmesine bağlı olarak ihdas edilen görevleri ifa ile yükümlü olanlar TTK’nun 1412. maddesinin ışığında irdelenmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde, Kanunun sistematığına bağlı kalınarak TTK’nun 1446-1449 maddeleri arasında, Rizikonun Gerçekleştiğini Bildirim Görevi (TTK m.1446), Bilgi Verme ve Araştırma Yapılmasına İzin Verme ve Uygun Önlemleri Alma Görevi (TTK m.1447), Zararı Önleme Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Görevi (TTK. m.1448) ve TTK’nun 1449. maddesinde ihdas edilen “Sözleşmede Öngörülen Yükümlülükler” de zarar sigortaları açısından incelenecektir. TTK m. 1449 kapsamında sigorta genel ve özel şartları ile öngörülen rizikonun gerçekleşmesine bağlı yükümlülüklerin nitelenmesi ve bu yükümlülüklerin ihlaline, bağlanan yaptırım irdelenmektedir. Üçüncü bölümün ikinci kısmında ise mal sigortaları açısından TTK m 1471’de ihdas edilen görev ile sorumluluk sigortaları açısından TTK m. 1475’te ihdas edilen bildirim görevi irdelenecektir.

Her bir görevin irdelendiği başlık altında, incelenen görevin amacı, önemi, ifa zamanı, görevin ihlaline bağlanan sonuçlar incelenip açıklanmaktadır.

Ayrıca çalışma kapsamında yapılan tespitler, tezin sonuç bölümünde özetlenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ZARAR SİGORTASI KAVRAMI VE TURLERİ, ZARAR SİGORTALARINDA RİZİKO VE SÖZLEŞMEDE RİZİKONUN BELİRLLENMESİ

I. ZARAR SİGORTASI KAVRAMI, TEMEL ESASI VE TURLERİ

A. Zarar Sigortası Kavramı

Sigorta sözleşmeleri farklı esaslara göre çeşitli ayrımlara tâbi tutulmakta¹ ise de, en temel ayırım, ihtiyacın karşılanması esasına göre “zarar sigortası-meblağ sigortası” şeklinde yapılan ayırımdır². 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu’nun (SK) 5. maddesinin 2. fıkrasında “*Sigorta şirketleri hayat ve hayat dışı sigorta gruplarından sadece birinde faaliyet gösterebilir. Bu gruplarda yer alan sigorta branşları Sigortacılık Ve Özel Emeklilik Düzenleme Ve Denetleme Kuruluk tarafından*

¹ Emine Yazıcıoğlu / Zehra Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, İstanbul, Oniki Levha Yayınları, 2023, s. 82 vd; Rayegân Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, Güncelleştirilmiş On Altıncı Baskı, Oniki Levha, İstanbul 2017, (Anılış: Sigorta Hukuku), s. 221; Mertol Can, **Gözden Geçirilmeye Muhtaç Hükümler Var mı?**, Sorusu Çerçevesinde, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Hukuki Esaslar, 2. Bası, Ankara, İmaj Yayınevi, 2012, (Anılış: Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Esaslar), s. 17-27; Ali Bozer, **Sigorta Hukuku**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Türkiye İş Bankası Tesisi-Hukuk Fakültesi, 1981, s. 13 vd; Işıl Ulaş, **Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, Genel Hükümler Mal ve Sorumluluk Sigortaları** (6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu Hükümlerine Göre Yeniden derlenmiş ve Yazılmış 8. Bası), Ankara, Turhan Yayıncılık, 2012, s. 9; Haydar Arseven, **Sigorta Hukuku**, İstanbul, Beta Yayınevi, Ekim 1987, s. 39 vd; Tamer Bozkurt, **Sigorta Hukuku**, 10. Baskı, İstanbul, Oniki Levha, Ekim 2017, s. 7 -14; Mustafa Çeker, **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku**, 20. Bası, Adana, Karahan Kitapevi, 2019 (Anılış: 6102 Sayılı Yeni TTK’na Göre Sigorta Hukuku), s. 129; Hacı Kara, **Sigorta Hukuku**, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul, Oniki Levha, Ekim 2021 (Anılış: Sigorta Hukuku), s. 281; Şaban Kayıhan/Özcan Günergök, **Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri**, 5. Baskı, İstanbul, Umuttepe Yayınları, 2020, s. 25. vd.; Rıza Ayhan/Hayrettin Çağlar/Mehmet Özdamar, **Sigorta Hukuku**, Gözden geçirilmiş ve güncellenmiş 6. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2023, 7-16.

² Öğretide meblağ sigortası, “*tutar sigortası*” olarak da ifade edilmektedir. Tutar sigortası kavramını kullanan Ünân, tutar sigortalarını riziko gerçekleşince, sigortacının herhangi bir zararın ortaya çıkıp çıkmadığıyla ve çıkmışsa zararın miktarı ile ilgilenmeksizin, sözleşmede kararlaştırılan parayı, ilgisine ödeyeceği kararlaştırılan sözleşmeler olarak tanımlamaktadır. Bkz. Samim Ünân, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap, Sigorta Hukuku, Cilt I. Birinci Kısım: Genel Hükümler (Madde 1401-1452)** İstanbul, XII Levha, 2016 (Anılış: TTK Şerhi, Cilt I), s. 14.

belirlenir.” denilerek zarar sigortası-meblâğ sigortası ayırımına paralel bir şekilde “hayat sigortaları-hayat dışı sigortalar” ayırımı benimsenmiştir³.

Sigorta sözleşmesinin tanımlandığı TTK m. 1401 / 1 hükmünde zarar sigortası – meblağ (tutar) sigortası ayırımı esas alınmış olup⁴, bu hükmün “*Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi halinde bunu tazmin etmeyi... yükümlendiği sözleşmedir*” ifadesi ile zarar sigortaları tanımlanmıştır. 6762 sayılı mülga TTK’nun(eTTK) 1263. maddesinden⁵ ifadesi değiştirilerek alınan bu tanım, haklı olarak öğretilde eleştirilmektedir⁶. Öncelikle eTTK m. 1263 hükmünde “... bir tehlikenin (bir rizikonun) ...” denilmiş; böylece kökenleri farklı bu iki terimin anlamının aynı olduğu ifade edilmiştir. Buna karşılık TTK m. 1401 / 1 hükmünde parantez kaldırılıp tehlike ve riziko terimleri birlikte kullanılmıştır. Öğretilde söz konusu terimlerden sadece birine yer verilmesi gerekli ve yeterli iken, madde metninde kökenleri farklı anlamları aynı olan her iki terime de yer verilmesinin isabetli olmadığı ifade edilmektedir⁷. Ayrıca zarar sigortalarında sigortacı, sözleşme uyarınca teminat kapsamında olan bir rizikonun gerçekleşmesi sonucu sigorta ettirenin para ile ölçülebilir menfaati dolayısıyla uğrayacağı zararı, sözleşmede kararlaştırıldığı şekilde tazmin etmeyi üstlenir⁸. Zarar sigortalarında

³ SK m. 5 / 2 hükmü doğrultusunda 11.07.2007 tarih ve 26579 sayılı Resmi Gazete’de (RG) yayımlanan 2007/1 numaralı “**Sigorta Branşlarına İlişkin Tebliğ**” ile hayat grubu ve hayat dışı grup branşlarına dahil sigortalar belirlenmiştir. Söz konusu Tebliğ’de 05.08.2012 tarih ve 28375 sayılı Resmi Gazete ile 01.10.2014 tarih ve 29136 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan tebliğlerle değişiklik yapılmıştır.

⁴ Ünân, **TTK Şerhi, Cilt I**, s. 15.

⁵ eTTK m. 1263 hükmünde yer alan sigorta sözleşmesi tanımı: “*Sigorta bir akittir ki bununla sigortacı bir prim karşılığında diğer bir kimsenin para ile ölçülebilir bir menfaatini halele uğratan bir tehlikenin (bir rizikonun) meydana gelmesi halinde tazminat vermeyi yahut bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya hayatlarında meydana gelen belli bir takım hadiseler dolayısıyla bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı üzerine alır.*” şeklindedir. Bu tanımın “yahut” kelimesine kadar olan kısmı ile zarar sigortası tanımlanmıştır.

⁶ Bu konuda bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 174 vd.; Yazıcıoğlu / Şeker Öğüz, **Sigorta Hukuku**, s. 74; Kara, **Sigorta Hukuku**, s. 131, dn. 7.

⁷ Tanımda “tehlikenin, rizikonun” denilmek suretiyle anlamı aynı olan iki kelimenin arka arkaya yazılmasının yanlış olduğu, birisinin yazılmasının yeterli olduğu yönündeki eleştiri hk. Bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 17; Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, **Sigorta Hukuku**, s. 76.

⁸ Zarar sigortalarında, rizikonun gerçekleşmesi nedeniyle sigorta ettirenin(başkası lehine sigortada sigortalının) uğradığı zararı nakden (veya aynen) gidermek olduğu Türk Ticaret Kanunu m. 1427 (1), m. 1459’dan anlaşıldığı, bununla birlikte sigortacının, sigorta ettirenin uğradığı bütün zararı tazmin edemeyeceği,; sigortacının edim yükümlülüğünün, sınırlı olduğu ve bu sınırın, zarar ve tutar sigortalarında, sigortacının sorumluluğunun üst sınırının sözleşmesel olarak sigorta bedeli olduğu hk. Bkz. Serap Amasya, “Sigortacının Edim Yükümlülüğünün Sınırlandırılmasına Yönelik Sözleşme

sigortacının edimini tam ve doğru şekilde ifade eden ibare yerine, eTTK m. 1263 hükmünde olduğu gibi TTK m. 1401 / 1 hükmünde de anlam ve anlatım bakımından isabetsiz olan “... kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, ... meydana gelmesi halinde bunu tazmin etmeyi yükümlendiği ...” ibaresine yer verilmiştir. Başka bir deyişle tanımda “rizikonun meydana gelmesi halinde (sigorta ettirenin(başkası lehine sigortada sigortalının) bu yüzden uğrayacağı zararı tazmin etmeyi” denilmesi gerekirken, “... rizikonun meydana gelmesi halinde **bunu** tazmin etmeyi ...” denilmiş olması kanımızca pek isabetli değildir. Her ne kadar ilgili madde gerekçesinde “... sözleşme tiplerinin kanunlarda düzenlenmesi özellikle sözleşmeyi o sözleşme yapan “objektif esaslı noktaların” belirlenmesi açısından büyük önem arz eder. Sözleşmenin esaslı noktalarının tespiti ise sözleşmenin kurulmasından yorumlanmasına ve hatta sona ermesine kadar, uygulayıcılara ve mahkemelere önemli kolaylıklar sağlar. Ayrıca, bir sözleşmeye ilişkin hükümlerin Kanunda düzenlenmesi öncelikle o sözleşmenin tanımının da kanunda yer almasını gerektirir.” denilmiş ise de, zarar sigortası – meblağ sigortası ayrımı esas çerçevesinde yapılan sigorta sözleşmesi tanımında, sigorta sözleşmesinin esaslı unsurları tam ve doğru şekilde ifade edilmemiştir.

TTK m. 1401 / 1 hükmünün isabetli bulunmaması⁹ sebebiyle öğretide sigorta sözleşmesi¹⁰ ve bu kapsamda zarar sigortası çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Bir tanıma göre zarar sigortası “bir kimsenin sigorta sözleşmesinde belirlenen bir rizikonun gerçekleşmesi sonucu malvarlığında meydana gelen zararın sözleşmede

Şartları”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 16, S: 199, Mart 2021 (Anılış: Sigorta Ettirenin Sigorta Zararına İştiraki) (s. 483-510), s. 483.

⁹ Zarar sigortalarında rizikonun sadece “para ile ölçülebilen bir menfaati zarara uğratan tehlike” olarak; tutar sigortalarında ise “bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödeme veya diğer edimlerde bulunma” şeklindeki yapılan kanuni tanımlanmanın rizikoyu tam olarak ifade etmediği belirtilmiştir. Bu görüşü açıklamak için hayat sigortasında belirli bir tarihte (yahut belirli bir olgunun gerçekleştiği tarihte) “hayatta bulunma” olgularının da sigorta hukuku anlamında birer “riziko” oluşturduğu bu durumda sigortacının, belirli bir tarihte hayatta kalma üzerine edimini yerine getireceği hayat sigortasında, “zarar” söz konusu olmadığı belirtilmiştir. Hal böyle olunca yasadaki tanımda yer alan “para ile ölçülebilen bir çıkarı zarara uğratan tehlike” anlatımının her durum için doğru olmayacağı belirtilmiştir. Ayrıca sigorta ettirenin kendi hayatı üzerine sigorta yaptırmış olması durumunda, ölüm rizikosu meydana gelince, sigorta ettirenin hukuk öznesi olmaktan çıktığını ve esasen kendisinin zarara uğramış olduğundan söz edilemeyeceğine ilişkin, yasada yer alan tanımın geniş bir eleştirisi hakkında bkz. Ünan, **TTK Şerhi, Cilt I**, s. 14.vd.

¹⁰ Sigorta sözleşmesinin daha genel ve yalın şekilde nasıl tanımlanabileceği ve çeşitli tanımlar için bkz. Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 74; Ünan, **TTK Şerhi, Cilt I**, s. 12; Can, **Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Esaslar**, s. 33.

öngörüldüğü şekilde sigorta bedeli ile sınırlı olarak tazmin edilmesine yönelik sigortadır”¹¹. Kanımızca da isabetli olan bu tanımda yer alan “sözleşmede belirlenen rizikonun gerçekleşmesi sonucu malvarlığında meydana gelen zarar” ibaresi, malvarlığının aktifinde meydana gelen azalma ile mal varlığının aktifinin artma imkânının ortadan kalkması yanında malvarlığının pasifinin artması veya pasifin azalması imkanının ortadan kalkması şeklinde ortaya çıkabilecek malvarlığı zararlarının teminat altına alındığı tüm zarar sigortalarını kapsamaktadır.

B. Zarar Sigortalarının Temel Esası

Zarar sigortalarının temel esası, sigortanın zenginleşme aracı olamayacağını ifade eden ve “zenginleşme yasağı ilkesi” olarak adlandırılan esastır¹². Bu esas uyarınca sigortacı, sigorta bedeli ile sınırlı olarak, sigorta ettirenin uğradığı gerçek zararı tazmin eder¹³. Diğer bir ifade ile sigortacı, sigorta ettirenin uğradığı zarardan fazla ödeme yapamaz¹⁴. Zenginleşme yasağının bu yönü, TTK’nun “Tazminat ilkesi” kenar başlıklı 1459 uncu maddesinde de “Sigortacı, sigortalının uğradığı zararı tazmin eder” denilerek hüküm altına alınmıştır¹⁵.

Zenginleşme yasağı ilkesi¹⁶, ayrıca sigorta ettirenin uğradığı zarar için hem sigortacıdan hem de zarar sorumlusundan ayrı ayrı tazminat elde ederek zenginleşmesini de engeller¹⁷. Zarar sigortalarında sigortacının sözleşme uyarınca

¹¹ Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 84; Öğretide, zarar sigortalarının, “sigorta sözleşmesi ile, güvence altına alınan rizikonun meydana getirdiği zararın tazmin edileceğinin öngörüldüğü sigortalar”, olduğu hk. Bkz. Kayıhan/Günerkök, **a.g.e.**, s. 28; “Sigortalının para ile ölçülebilir, bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin meydana gelmesi halinde , sigortacının, sigorta sözleşmesi kapsamında bulunan bu zararını tazmin etmeyi, üstendiği” sigortalar, şeklindeki tanımı için bkz. Ayhan/Çağlar/Özdamar, **a.g.e.**, s7.

¹² Mertol Can, **Türk Özel Sigorta Hukuku: Ders Kitabı**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Bası, Ankara, İmaj, 2007 (Anılış: Sigorta Hukuku), s. 40.

¹³ Can, **a.e.**, s. 40; Ayrıca bu ilke uyarınca sigortacı, sigorta bedeli ile sınırlı olarak sigortalının gerçekten uğradığı zararı tazmin edeceği hk. Bkz. Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 88.

¹⁴ Ünün, **TTK Şerhi, Cilt I**, s. 15; Yazar, zarar sigortaları yapılmasındaki asıl amacın sigorta himayesi sağlanan rizikonun gerçekleşmesi sebebiyle kişinin uğradığı gerçek zararı karşılamak olduğunu, zarar sigortalarında sorumluluğun en fazla zarara eşit olabileceğini “zenginleşme yasağı” veya “tazmin ilkesi”nin bunu gerektirdiğini belirtmiştir.

¹⁵ Can, **a.e.**, s. 40.

¹⁶ Zenginleşme yasağı ilkesi zarar sigortaları içinde sayılan mal ve sorumluluk sigortalarının her ikisi için de geçerli olan bir ilkedir., Kemal Şenocak, “Türk Ticaret Kanunu’nun Mal Sigortasına İlişkin Hükümlerinin Sorumluluk Sigortalarına Uygulanabilirliği”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:58, S:1, 2009, (Anılış: Mal Sigortası), s. 202.

¹⁷ Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 88.

tazmin ettiği zarar dolayısıyla sigorta ettirenin üçüncü bir kişiye karşı sahip olduğu tazminat talep hakkının sigortacıya intikal edeceğine dair düzenlemelere TTK'da yer verilmektedir¹⁸. TTK'nda da 1472. maddesi ile mal sigortalarında 1481. maddesinde ise sorumluluk sigortalarında sigortacının kanuni halefiyeti hakkında düzenleme getirilmiştir.

Zenginleşme yasağı ilkesinin diğer sonucu, değerinin tamamı sigortalanan menfaatin aynı süre için aynı rizikolara karşı sigortalanamayacağına dair çifte sigorta yasağıdır¹⁹. TTK'nun 1467nci maddesinde çifte sigorta yasağı ve çifte sigortanın hangi hâl ve şartlarda geçerli sayılacağı hüküm altına alınmıştır.

C. Zarar Sigortası Türleri

1. Genel Olarak

Zarar sigortaları, teminat altına alınan zararın malvarlığının aktifinde veya pasifinde meydana gelmesi esasına göre aktif zarar sigortası – pasif sigortası olarak ikiye ayrılmaktadır²⁰. Buna göre mal varlığının aktifinde azalma ve aktifin artma imkânının ortadan kalkması şeklinde meydana gelen zararın giderilmesi teminat altına alınmışsa aktif zarar sigortası, malvarlığının pasifinde artma şeklinde meydana gelen zararın giderilmesi teminat altına alınmışsa pasif zarar sigortası söz konusudur²¹. Örneğin, bir mala ilişkin malik menfaatinin sigortalanmasına dair mal sigortası, malvarlığının aktifindeki azalmayı; umulan kârın veya alacağın sigortalanması ise malvarlığının aktifinin artma imkânını ortadan kalkmasını teminat

¹⁸ Merih Kemal Omağ, **Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti**, (TTK. m.1301, 1977 sonrası Yargıtay Kararları-Tasarı/Değerlendirmesi-Yabancı Yasa Metinlerinin bazıları ile birlikte), İstanbul, Vedat Yayıncılık 2011 (Anılış: Sigortacının Kanuni Halefiyeti), s. 31; Sigortacının, hak sahibine ödediği sigorta tazminatı oranında sigortalının talep hakkına halef olacağına” dair kanuni halefiyet ihdasına ilişkin düzenlemeler ile ilgili açıklamalar için bkz. Emine Yazıcıoğlu, “TTK'nın Mal Sigortalarında Sigortacının Halefiyetine İlişkin Düzenlemesi Hakkında,, **İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 16, S: 2, Temmuz 2017, (s. 331-363), s. 331.

¹⁹ Şenocak, **Mal Sigortası**, s. 202.

²⁰ Bu konuda bkz. Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, **Sigorta Hukuku**, s. 84; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 221 vd.; Samim Ünan, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap – Sigorta Hukuku, Cilt II, Sigorta Türlerine İlişkin Özel Hükümler – Birinci Bölüm – Zarar Sigortaları (Madde 1453 – 1486)** İstanbul, XII Levha, 2016, (Anılış: TTK Şerhi, Cilt II), s. 1; Kemal Şenocak, **Mesleki Sorumluluk Sigortası**, (Özellikle Doktor, Avukat, Mimarın Mesleki Sorumluluk Sigortası) 1. Baskı, Ankara, Turhan Kitapevi, Temmuz 2000, s. 60; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 157-158; Can, **Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Esaslar**, s. 38; Ayhan/Çağlar/Özdamar, **a.g.e.**, s. 7.

²¹ Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, **Sigorta Hukuku**, s. 87; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 221.

altına alan aktif zarar sigortalarıdır. Malvarlığının pasifinde artış şeklinde meydana gelen zararın teminat alındığı sorumluluk sigortaları ise pasif zarar sigortası niteliğindedir.

TTK'nun "Sigorta Hukuku"²² kitabının "Genel Hükümler" başlıklı birinci kısmında tüm sigorta sözleşmelerinin tâbi olduğu genel hükümlere yer verildikten sonra, "Sigorta Türlerine İlişkin Özel Hükümler" başlıklı ikinci kısmının birinci bölümünde "zarar sigortaları", ikinci bölümünde ise "can sigortaları" düzenlenmiştir²³. TTK m. 1401 / 1 hükmünde zarar sigortası - meblağ sigortası ayrımı benimsenmiş iken, "sigorta türlerine ilişkin özel hükümler" başlıklı bölümde ise sigorta sözleşmelerinin rizikonun konusuna göre sınıflandırılmasına dayanan zarar (malvarlığı) sigortası - can (şahıs) sigortası ayrımı benimsenmiştir. Bunun sonucu olarak "can sigortaları" bölümünde zarar sigortası niteliğindeki sağlık sigortasına da yer verilmiştir. Zarar sigortaları mal sigortaları ve sorumluluk sigortalarından ibaret olmadığı hâlde, "zarar sigortaları" bölümünde sadece "mal sigortaları" ve "sorumluluk sigortaları" hakkında düzenleme getirilmiştir.

Çalışmanın kapsamı TTK'nun zarar sigortaları başlığı altında düzenlenen "mal sigortaları" ve "sorumluluk sigortaları" ile sınırlı olduğu için, aşağıda sadece "mal" ve "sorumluluk" sigortalarına ilişkin açıklama yapmakla yetinilmiştir.

2. Mal Sigortaları

Mal sigortaları, Türk Ticaret Kanunu'nun sistematigi içerisinde zarar sigortaları başlığı altında ele alınmıştır²⁴. Ancak Kanun'da mal veya mal

²² TTK'nun Altıncı Kitabında, "Sigorta Hukuku" üst başlığı altında sigorta sözleşmesi ilgili düzenleme getirildiği; sigorta ile ilgili bütün alanların düzenlenmediği, bu nedenle Altıncı Kitap başlığının "Sigorta Hukuku" olarak belirlenmesinin hatalı olduğu ve başlığın "Sigorta Sözleşmesi" olması gerektiği hususunda haklı eleştiri için bkz. Ünan, **TTK Şerhi, Cilt I**, s. 3.

²³ TTK'nun Sigorta Hukuku Kitabı'nın sistematiginin isabetsizliği hakkında bir değerlendirme için bkz. Ünan, **TTK Şerhi, Cilt I**, s. 4-5; Ayrıca TTK'da "Can Sigortaları" bölümünde yer alan sağlık sigortasının esasen zarar sigortası niteliğinde olduğu ve zarar sigortaları bölümünün yasa da düzenlenen bütün zarar sigortası türlerini içerdiği düşünülmeyeceği ve yine kanunda yer verilen "can sigortaları"larının da meblağ (tutar) sigortası niteliğini taşıyan sigortalardan oluşmadığı hk. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi, Cilt II**, s. 1.

²⁴ Buna karşın, SK m.5/2 de mal sigortaları "Hayat Dışı Sigorta"lar arasında kalmaktadır. Bkz. Ulaş, **a.g.e.**, s. 166; Ayrıca bkz. Sigorta Branşlarına İlişkin Tebliğ, 11.07.2000 tarih ve 26579 S. 11 Resmi Gazete; Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 85.

sigortalarına ilişkin herhangi bir tanıma yer verilmemiştir²⁵. Bununla birlikte, mal sigortaları tabiri Kanun ve öğretide yaygın bir şekilde kullanılmaktadır²⁶. TTK'nun "Menfaat ve kapsamı" başlıklı 1453. maddesinde: "*Rizikonun gerçekleşmemesinde menfaati bulunanlar, bu menfaatlerini mal sigortası ile teminat altına alabilirler*"²⁷. *Rizikonun gerçekleşmesi sonucu doğan kazanç kaybı ile sigorta edilen malın ayıbından doğan hasarlar, aksine sözleşme yoksa sigorta kapsamında değildir. Mal bağlamında kazancın, makul sınırı aşan kısmı sigorta edilemez.*" hükmüne yer verilmiştir. Söz konusu düzenleme incelendiğinde, hükmün, "taşınır ve taşınmaz mallar ile gayri maddi haklardan oluştuğu"²⁸ diğer bir anlatımla malvarlığının aktifinde yer alan para ile ölçülebilen değerler ile sınırlı olduğu, alacak gibi malvarlığının aktifinde yer alan diğer unsurların sigortalanması bakımından herhangi bir düzenleme içermediği görülmektedir²⁹. Dolayısıyla TTK anlamında "mal sigortası", bir mala ilişkin para ile ölçülebilir bir menfaatin sözleşmede belirlenen riziko veya rizikolara karşı teminat altına alındığı sigortalardır³⁰. Mal sigortası terimi³¹, sigorta ettiren ya da ilgili kişilerin para ile ölçülebilen maddi nitelikteki her türlü değeri üzerindeki menfaatlere yönelen rizikoları kapsamakta bu haliyle bir aktif zarar sigortası olup, mal varlığının aktifinde meydana gelecek zararlar sigortalanmaktadır.

3. Sorumluluk Sigortaları

Kişilerin malvarlıkları hak, alacak ve borçlardan oluşan bir bütün olup³², mal varlığının pasif kısmındaki artışlardan kaynaklanacak zararların veya pasifinin

²⁵ Ulaş, **a.g.e.**, s. 166; Ayrıca, bkz. Ünan, **TTK Şerhi, Cilt II**, s. 1, Yazar, Türk Ticaret Kanunu'nun "mal sigortaları" başlığı altındaki düzenlemesinin malvarlığındaki aktiflerin (değerlerin) sigortalanmasına ilişkin olduğu ve fakat bu düzenlemenin sadece "eşya sigortalarıyla" sınırlı kaldığı ve malvarlığına dahil başka aktifleri (mesela alacakları) içermediğini, ifade etmektedir.

²⁶ Arseven, **a.g.e.**, s. 40.

²⁷ Bu fıkranın düzenlenmesi, 1408 maddenin düzenlemesinin, anlamsız bir tekrarı olduğu yönünde açıklamalar için bkz. Ünan, **TTK Şerhi, Cilt II**, s. 2.

²⁸ Arseven, **a.g.e.**, s. 41.

²⁹ Ünan, **TTK Şerhi, Cilt I**, s. 1.

³⁰ Can, **Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Esaslar**, s. 60.

³¹ Öğretide bu terimin pek isabetli olmadığı, alışılmış ve yaygın bir terim olmasına rağmen, terimin mantıken yerinde olmaması nedeniyle, Alman Hukukçusu Möller'in "mal sigortası" kavramı yerine, "aktif sigortası" ifadesini kullandığı hakkında bkz. Arseven, **a.g.e.**, s. 40-41.

³² Arseven, **a.g.e.**, s. 42; Ulaş, **a.g.e.**, s. 10.

azalması imkânını azaltan veya ortadan kaldıran durumların teminat altına alındığı³³ sigorta türlerine sorumluluk sigortası denilmektedir³⁴. Sorumluluk sigortalarında rizikoyu belirleyen esas kavram sorumluluktur³⁵. Öğretide “sorumluluk” kavramı ile hukuki olarak “bir kişiye başvurulabilmesini³⁶” ve/veya ona “hukuki yaptırım uygulanması imkânı³⁷” olmasının anlatıldığı ifade edilmektedir³⁸. Sigorta ettirenin, tazminat talebine muhatap olmasına neden olabilecek birden çok sorumluluk kaynağı³⁹ vardır. Sorumluluk sigortalarında tehlike, herhangi bir şahsın değil, sigorta ettirenin mal varlığını tehdit etmektedir. Ancak bu tehdit üçüncü bir kişinin eylem ya da işlemlerinden değil, bizzat sigorta ettiren veya onun sorumluluğundaki kişilerin eylem ya da eylemsizliğinden veya işlemlerinden gelmektedir.

TTK’nda sorumluluk sigortaları, “Sigorta Türlerine İlişkin Özel Hükümler” başlıklı ikinci kısmın “Zarar Sigortaları” başlığını taşıyan birinci bölümünde TTK m. 1473 ila 1486. hükümleri arasında düzenlenmiştir⁴⁰. TTK m. 1473 / 1’de sorumluluk sigortası: “*Sigortacı sorumluluk sigortası ile, sözleşmede aksine hüküm yoksa,*

³³ Sorumluluk sigortası ile, sigorta ettirenin sadece pasifinin azalmasına karşı bir himaye değil, aynı zamanda sigorta ettirenin eyleminden zarar gören 3. kişilerin zararının da giderildiği hakkında bkz., Emine Yazıcıoğlu, “Sorumluluk Sigortasında Riziko”, Ed. Samim Ünan/ Emine Yazıcıoğlu, **Sigorta Hukuku Sempozyumları – Sorumluluk Sigortaları Sempozyumu 1-2 Aralık 2017 İstanbul / Sigorta Hukukunda Güncel Sorunlar Sempozyumu, 2-3 Şubat 2018 Bursa**, İstanbul, On İki Levha, 2018 (Anılış: Sorumluluk Sigortasında Riziko) (s. 423-482), s. 423.

³⁴ Ulaş, a.g.e., s. 10.

³⁵ Yaşar Karayalçın, **Mesuliyet ve Sigorta Hukuku Bakımından Başlıca İşletme Kazaları**, Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınları, 1960 (Anılış: Mesuliyet ve Sigorta Hukuku), s. 31; İlknur Uluğ, “Sigorta Hukukunda Riziko Kavramı ve Bu Kavramdaki Değişiklikler”, **Türkiye’de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği Sempozyum, 19-20 Kasım 2004, Dedeman Oteli, 2. Baskı**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları 83, İstanbul, Şen Matbaa, Temmuz 2005 (s. :308-349.) (Anılış: Riziko Kavramı), s. 334; Samim Ünan, **İsteğe Bağlı Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, 1. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 1998, (Anılış: Riziko), s. 8-25 vd.

³⁶ Haksız bir fiil ya da borcunu ifa etmemek suretiyle başkasına verilen zararı tazmin etme yükümlülüğü

³⁷ Alacaklının, borcunu ifa etmeyen borçluya, devletin icra organları eli ile ulaşıp gerekirse borçlunun mallarından alacağına yetecek kadar bir kısmını sattırıp, alacağını elde edebilmesi;

³⁸ Ünan, **Riziko**, s. 8.

³⁹ Öğreti, sorumluluk kavramı ile ilk planda “akıt dışı zararlardan doğan tazminat sorumluluğu”nun akla geldiği ve her türlü akıt dışı sorumluluk hâlleri için bir üst kavram olarak “haksız fiil” kavramı kullanıldığı hakkında bkz. Haluk Tandoğan, **Türk Mesuliyet Hukuku**, Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınları, 1961 (Anılış: Türk Mesuliyet Hukuku), s. 3-4; Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 26. baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2021, s. 491.

⁴⁰ Sorumluluk sigortaları ülkemizde 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu ile uygulanmış, bilahare 6085 Sayılı Kanununun yerini, 2918 Sayılı Kanuna bırakmıştır. 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu m. 91, 104, 105. hükümleri ile motorlu taşıt rizikosu zorunlu sorumluluk sigortası olarak hüküm altına alınmıştır. Diğer yandan Türk Sivil Havacılık Kanunu’nun m.132 hava taşımacılığı yapan işletmelere; m.138 ise hava aracı işletene için sorumluluk sigortası yaptırma mecburiyetini getirmiştir.

*sigortalının sözleşmede öngörülen ve zarar daha sonra doğsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle zarar görene, sigorta sözleşmesinde öngörülen miktara kadar tazminat öder” şeklinde tanımlanmıştır. Öğretide de ifade edildiği üzere bu tanım yetersizdir⁴¹. Zira sorumluluk sigortası ile sadece sigorta ettirene yöneltilen haklı taleplere karşı değil, haksız veya aşırı taleplere karşı da sigorta himayesi sağlanmaktadır⁴². Nitekim TTK’nun “Hukuki koruma” kenar başlıklı 1474. maddesinde “*sigortalı aleyhine bir istem ileri sürüldüğünde, isteme ilişkin makul giderlerin sigortacı tarafından karşılanacağı; sigorta bedelini aşan giderlerin ödenebilmesi için sözleşmede hüküm bulunması gerektiği; sigortacının sigortalının talebi üzerine giderler için avans vermek zorunda olduğu*” hüküm altına alınmıştır. Zira günlük hayatta, bireyler kendilerinin veya yasal olarak fiillerinden sorumlu oldukları kişilerin eylem ya da eylemsizliği sonucu meydana gelecek zararlardan hukuken sorumlu⁴³ olacağı durumlar ile karşılaşmaktadır. Sigorta ettireninin, hukuki sorumluluğu nedeniyle zarar gören üçüncü kişiye ödemek zorunda olduğu tazminatlar ise, sigorta ettirenin mal varlığının aktifinde azalmaya sebep olmaktadır⁴⁴. İşte sorumluluk sigortası, sigortacının, sigorta ettireninin, hukuki sorumluluğunun mali sonuçlarına karşı sigorta himayesi sağlamayı üstlendiği bir zarar sigortası türüdür⁴⁵. TTK’daki*

⁴¹ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 226; Merih Kemal Omağ, “TTK tasarısının Sigorta Hukukuna İlişkin, 6. Kitabının Genel Hükümler ile Zarar Sigortalarına İlişkin Hükümlerinin Özet Değerlendirilmesi”, **Sigorta Hukuku Dergisi**, Özel Sayı 1, 2005 (Anılış: Türk Ticaret Kanunu Taslağı), s. 30.

⁴² Ünan, **TTK Şerhi, Cilt II**, s. 296-297; Kişi kendisine yöneltilen tazminat talebine ilişkin hukuki uyumsuzlukta haksız çıkarsa, hem hesaplanacak tazminat miktarını faizi ile birlikte ödeyecek hem de yapılan yargılama giderlerini vs. ödemek zorunda kalabilecektir. Diğer yandan kendisine yöneltilen tazminat talebi haklı değil ise, bu kere haklı olduğunu kanıtlamak için sarf ettiği yargılama giderleri vs. giderleri karşı taraftan tahsil edememe riskiyle karşı karşıya kalacaktır. Bkz. Karayalçın, **Mesuliyet ve Sigorta Hukuku**, s. 50.

⁴³ “Sorumluluk” kavramının genel olarak “*bir kişiye başvurulabilmesi veya ona yaptırım uygulanabilmesi olanağı*” olarak belirtilmektedir. Bu haliyle sorumluluk, borç ilişkisini diğer sosyal ilişkilerden net bir biçimde ayırır; Ahmet Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku -Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş, Genişletilmiş, 26. Baskı, Ankara, Turhan Kitapevi, Eylül 2022 (Anılış: Borçlar Hukuku - Genel Hükümler), s. 22; Ünan, **Riziko**, s. 8.

⁴⁴ Modern çağın en önemli ihtiyaçlarından birisinin güvence ihtiyacı olduğu, güvence ihtiyacının “beklenmeyen olaylardan doğan zararlara karşı güvence ihtiyacı” ve ulaşılan “kişisel refah düzeyini koruyamama” endişesi olarak iki grupta toplandığı görüşü için bkz, İsmet Sayhan, **Türkiye’de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği, Sempozyum**, 19-20 Kasım 2004, İstanbul, Türkiye Barolar Birliği Yayınları (s. 350-366), s. 351.

⁴⁵ Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortasında Riziko**, s. 423; Rayegan Kender, “Mesuliyet Sigortasının Mahiyet ve Türleri, Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları”, **III. Sigorta Semineri**,

düzenlemeler gözetildiğinde sorumluluk sigortası “sigortacının sorumluluk iddiası ile sigorta ettirene yöneltilen tazminat talebi ve bu talebe karşı savunma gideri ve/veya haklı talepler için tazminat ödeme şeklinde ortaya çıkan sorumluluğun mali sonuçlarından sigorta ettireni kurtarmayı üstlendiği bir zarar sigortası” olarak tanımlanabilir⁴⁶. Diğer bir anlatımla sigorta ettirenin, üçüncü kişilere verebileceği zararları karşılamak maksadıyla, sigorta ettiren tarafından, üçüncü kişilere verilecek zarar karşılığı yapılacak ödemeleri tazmin etmek, böylece bu ödemeler nedeniyle sigorta ettirenin pasifindeki artışı önlemeyi⁴⁷ hedeflemektedir⁴⁸.

II. ZARAR SİGORTALARINDA RİZİKO KAVRAMI VE SÖZLEŞMEDE RİZİKONUN BELİRLENMESİ

A. Riziko Kavramı

1. Genel Olarak

Bilindiği üzere sigorta sözleşmesi ile sigortacı, belirli bir ücret (prim) karşılığında, sözleşmede belirtilen “riziko” veya “rizikoların” vuku bulması halinde, sigorta himayesi sağlamayı üstlenmektedir⁴⁹. Kural olarak sigortacı, sigorta sözleşmesinde riziko olarak tanımlanan olay gerçekleştiğinde, rizikonun sebebiyet verdiği zararı, sözleşmede kararlaştırıldığı şekilde tazmin etmek veya zarar meydana gelip gelmediğine ya da miktarına bakılmaksızın, sözleşmede kararlaştırılan tutarı, ilgisine ödemek suretiyle sigorta sözleşmesinden doğan sigorta himayesi sağlama

İstanbul 1977, (Anılış: Mesuliyet Sigortası), s. 3; Reşat Atabek, **Sigorta Hukuku**, İstanbul, Duygu Matbaası, 1950, s. 404.

⁴⁶ Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortasında Riziko**, s. 435.

⁴⁷ TTK m. 1401. tanımın, sorumluluk sigortaları açısından uygun bir tanım olmadığı zira “*menfaat kavramının*” sadece aktif sigortalarında olduğu, bir pasif sigortası olan sorumluluk sigortasında menfaat kavramından söz edilemeyeceği; sorumluluk sigortaları ile sigortacının, rizikonun gerçekleşmesi ile doğacak bir sorumluluğunun karşılandığı belirtilmiştir. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 174; Aynı Doğrultuda, Tennur Koyuncuoğlu/ Hikmet Koyuncuoğlu, **Hukuksal Koruma Sigortası**, Ankara, Seçkin kitapevi, Mart 2015, s. 70; (Müellifler, sorumluluk sigortasının pasif sigortası olduğunu ve bu nedenle “çıkar değeri” olmadığını ifade etmektedirler.)

⁴⁸ Ulaş, **a.g.e.**, s. 10; Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortasında Riziko**, s. 435.

⁴⁹ Atabek, **Sigorta Hukuku**, s. 122 vd.; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 176; Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 12; Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 50.

borcunu yerine getirmektedir⁵⁰. Buna göre gerçekleşmeleri halinde, sigortacı tarafından sigorta himayesi sağlanacağı kararlaştırılan muhtelif olaylar, sigorta hukuku alanında “riziko” olarak isimlendirilmekte ve riziko bütün sigorta sözleşmelerinin ortak unsurunu teşkil etmektedir. Bununla birlikte, rizikonun kapsamı, sözleşmeden sözleşmeye farklılaşabilmektedir⁵¹. Ancak her halükarda sigorta sözleşmelerinde tarafların karşılıklı hak ve yükümlüklerinin tespiti bakımından riziko kavramı önem arz etmekte ve bu şekilde, “riziko” sigorta hukukunun temel kavramlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim TTK’nun 1401. maddesinde “riziko” sigorta sözleşmesinin esaslı unsurları arasında sayılmaktadır⁵². Ancak bu önemine rağmen Kanun’da riziko kavramı tanımlanmış değildir.

Etimolojik açıdan bakıldığında, İtalyanca “risico” kelimesinin Türkçe’ye, “risk” olarak geçtiği ve “risk” sözcüğünün sözlükteki anlamının ise “zarara uğrama tehlikesi, riziko” olarak belirtildiği anlaşılmaktadır⁵³. Bu açıklamalar çerçevesinde, Türkçe’de “riziko” ve “risk” kelimeleri eş anlamlı sözcükler olarak nitelenmektedir⁵⁴. Diğer yandan “tehlike” (ya da muhatara) kavramı da bu terimlerle aynı anlama gelecek şekilde ve fakat sözlük anlamından⁵⁵ farklı manada riziko⁵⁶ ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır⁵⁷.

⁵⁰ Sigortacının tazminat borcunun şartları ve kapsamının asli kaynağı sigorta sözleşmesi teşkil eder. Sigorta sözleşmesi kurulmamış ise sigortacının tazmin borcundan söz etmek mümkün değildir. Bkz. Şenocak, **Meslekî Sorumluluk Sigortası**, s. 192.

⁵¹ “Zira riziko seyyal bir mefhum olup medeniyetin ilerlemesi ve ferdi kültürün inkişafı ile muvazi olarak tekâmül etmektedir. Böylece riziko zaman ve mekâna göre değişmekte ve yeni kesif ve İhtiyaçlar karşısında hudutları genişlemektedir.” Riziko unsurları hakkında bkz., Zait İmre, “Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması”, **İÜHFİM**, C: 12, S: 1, 2011, s. 281.

⁵² Merih Kemal Omağ, **Özel Sigorta Hukukuna Hâkim İlkeler, 1975-2016, Makaleler-Tebliğler**, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha, Ağustos 2019 (Anılış: Özel Sigorta Hukukuna Hâkim İlkeler), s. 4.

⁵³ (Çevrimiçi), <http://www.tdk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 09.02.2018; (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 16.12.2022.; Merve İrem Yener, **Sigorta Sözleşmelerinde Rizikonun Ağırlaşması**, 1. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2020, s. 41.

⁵⁴ “Risk kavramı İngilizce’den dilimize geçmiştir. Türkçe karşılığı “tehlike”dir. Ancak “tehlike” kavramı Türkçe olmasına rağmen çok genel bir mahiyeti haizdir. Riskin tehlikeden farklı bir kavram olduğu belirtilmiştir. Tehlike, “büyük zarar veya yok olmaya yol açabilecek durum, muhatara, gerçekleşme olasılığı bulunan fakat istenmeyen durum olarak tanımlanmaktadır. Risk ise, kısaca zarara uğrama tehlikesi” olarak ifade edilir. Hukuki anlamda risk, tarafların iradeleri dışında oluşan, belirsiz ve gelecekte ortaya çıkabilecek bir olay olarak tanımlanmaktadır. ... Sigortacılıkta yaygın kullanılan riziko kelimesi İtalyanca “rischio” kelimesinden gelir. Açıklamalar için bkz., Uluğ, **Riziko Kavramı**, s. 310.

⁵⁵ Güncel Türkçe Sözlükte “tehlike” kelimesinin anlamı “büyük zarar veya yok olmaya yol açabilecek durum, muhatara; gerçekleşme ihtimali bulunan fakat istenmeyen sakıncalı durum”, “muhatara”

Sigorta hukuku bağlamında rizikonun tanımı, sigortanın türüne göre farklılık gösterebilmektedir. Zarar sigortalarında⁵⁸ riziko, genel olarak gerçekleşip gerçekleşmeyeceği belli olmayan (veya gerçekleşeceği kesin olsa bile, ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan) ancak gerçekleşmesi halinde zarara sebebiyet verme ihtimali olan olayı ifade etmektedir⁵⁹. Buna karşın meblağ sigortalarında⁶⁰ riziko, zarara sebebiyet verip vermediği veya meydana gelen zararın miktarına bakılmaksızın gerçekleşmesi halinde, sigortacının sözleşmede kararlaştırılan bedeli ödemeyi üstlendiği olguları ifade etmektedir⁶¹. Bu nedenle sigorta hukukunda *riziko*, sözlük anlamında belirtildiği gibi her zaman “tehlike” durumunu ifade etmez.

kelimesinin anlamı ise “korku verici durum, tehlike” olarak belirtilmektedir. (çevrimiçi) <http://www.tdk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 09.02.2018; Yener, **a.g.e.**, s. 41; Yazar, kelimelerin günlük dildeki anlamından farklılaşması ve genişleyerek veya daralarak günlük dildeki anlamının ötesine geçmesinin bir örneği olarak ifade etmektedir.

⁵⁶ Zarara uğrama tehlikesini ifade etmek üzere, Sigortacılık Kanunu’nda genel olarak “risk” terimi kullanılırken, aynı Kanun, m.14’te “riziko” terimi kullanılmıştır. Buna karşın Türk Ticaret Kanunu’nun Sigorta Hukuku Kitabında ise genel olarak “riziko” terimi kullanılırken, bazen tehlike (TTK m.1401); bazen de “risk” kavramının kullanıldığı (TTK.m.1498) görülmekte olduğundan mevzuatta tam bir dil birliğinin olduğundan söz edilmemektedir.

⁵⁷ Atabek, **Sigorta Hukuku**, s. 6; Yazar, “Tehlike (deniz sigortalarında riziko tabiri kullanılmaktadır)” demek suretiyle iki kavramın eş anlamada kullanıldığına işaret edilirken diğer yandan, tehlikeyi “*bir zarar ihtimali*” olarak tanımlanmakta ve “... sigorta hukuku bakımından tehlikenin varlığını behemehal tehdit eden bir tehlike olmasının şart olmadığını belirterek bazı hallerde, tehlike diye isimlendirilen olayın, sigortalı bakımından istenmeyen bir hadiseyi değil; memnuniyet verici bir hadise de olabileceğini belirterek, tehlike kelimesinin, sigorta öğretisinde sözlük anlamından farklı bir anlam taşıyabileceğine işaret etmiştir. ; Benzer şekilde öğretilde başka yazarlarca da, “*Riziko, kazanın zarar doğurma ihtimalidir. Her ne kadar günlük dilde tehlike bazen kaza anlamında kullanılır ise de zarar meydana getirme ihtimali anlamındadır. Bunu vurgulamak için de çok defa tehlike ihtimali de denir. Örneğin, yangın bir kazadır. Yangının bir zarara sebep olma ihtimali tehlikedir. Yangın çıkar ve yangından bir zarar meydana gelmezse, kaza vardır yani riziko gerçekleşmemiştir*” demek suretiyle, günlük manada risk, tehlike, riziko kavramları ile sigorta hukuku bağlamında tehlike ve riziko kavramlarının farklı anlamlarına dikkat çekilmiştir. Bkz., Uluğ, **Riziko Kavramı**, s. 309-310; Alman hukukunda, İsviçre’de kullanılan “korkulan olay/befürchtetes Ereignis” kavramı yerine “tehlikenin gerçekleşmesi/sigorta olayı” kavramı da kullanılmaktadır.: Hans Möller, “Menfaat Değerlendirmesi”, Çev. Fırat Öztan, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C: 4, S: 2, Temmuz 1967, s. 255-273. (Çevrimiçi), <https://www.jurix.com.tr/article/6510>, Erişim Tarihi: 10.01.2018; Öğretilde, Türk hukukunda Alman hukukunun aksine, riziko teriminden bağımsız olarak tehlike kavramına bağlı bir öğretinin geliştirilmediği ve bu nedenle de tartışmanın bir önemi olmadığı, Türk sigorta hukukunda “riziko” sözcüğünün gerek kanun metnin de gerekse de öğretilde yerleşmiş bir sigorta hukuku terimi olduğu ifade edilmiştir. Bkz. Yener, **a.g.e.**, s. 47.

⁵⁸ Riziko gerçekleştiğinde, ilgisine sigorta sözleşmesinde öngörülen bedel değil de, sigorta bedelinin sınırları içinde kalmak kaydıyla, ilgisinin somut olarak maruz kaldığı zararın karşılandığı sigorta türü. Bkz. Can, **Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Esaslar**, s. 32.

⁵⁹ Ünan, **TTK Şerhi**, Cilt I, s. 14; Ünan, **Riziko**, s. 13.

⁶⁰ Sigortacının ediminin, sigorta sözleşmesi ile himaye altına alınan rizikonun gerçekleşmesi halinde gerçekleşen zararın miktarına bağlı olmaksızın, sigorta sözleşmesinin kurulması aşamasında taraflarca kararlaştırılan meblağı ödeyerek edimini yerine getirmiş sayılacağı sigorta sözleşmelerini ifade etmektedir. Kender, **Mesuliyet Sigortası**, s. 9; Ünan, **Riziko**, s. 13; Şenocak, **Meslekî Sorumluluk Sigortası**, s. 18.

⁶¹ Ünan, **TTK Şerhi**, Cilt I, s. 14.

Aksine, riziko, tehlikeli olup olmamasına bakılmaksızın, vuku bulması halinde, sigortacının sigorta himayesi sağlama borcunu doğurabilecek “herhangi bir olgu”yu ifade etmektedir. Türk Ticaret Kanunu’nun 1401’inci maddesinde zarar sigortaları bakımından “riziko”, can sigortaları bakımından “olay” kavramının kullanıldığı görülmekte ise de, Kanunun can sigortalarına ilişkin birçok hükmünde de “riziko” kavramına yer verildiği göze çarpmaktadır⁶².

Bu açıklamalar ışığında rizikoyu, “gerçekleşip gerçekleşmeyeceği veya ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan, gerçekleşmesi halinde zarar veya diğer bir ekonomik ihtiyaç yaratan”⁶³, sigorta ettirenin iradesi dışında gerçekleşen durumlar veya zarar meydana getiren olaylar ile hayat süreleri sebebiyle veya kişilerin hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar nedeniyle, sigortacının para ödeme veya diğer edimlerde bulunması sonucunu doğuran sigorta sözleşmesi ile himaye altına alınması kararlaştırılan olay” şeklinde tanımlamak mümkün görünmektedir⁶⁴.

⁶² Her ne kadar TTK m. 1401’ zarar sigortaları bakımından “riziko”, can sigortaları bakımından “olay” kavramlarına yer verilmişse Kanun’un can sigortalarına ilişkin birçok hükmünde de “riziko” kavramının tercih edilmiştir. Bkz TTK’nun m. 1491/3, 1493/6, 1494, 1497/1, 1498, 1499, 1506; 1510/1 gibi

⁶³ Yazıcıoğlu/Şeker, **Sigorta Hukuku**, s. 52.

⁶⁴ Emine Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası Sözleşmesi**, İstanbul, Beta Yayınları, 2003 (Anılış: Tekne Sigortası), s. 122, dn. 7; Merih Kemal Omağ, **Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu**, 1. Baskı, İstanbul, Sigorta Hukuku Türk Derneği, 1985 (Anılış: Rizikonun Ağırlaşması Sorunu), s. 9; Can, **Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Esaslar**, s. 5-6; s. 3; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 311-312; Diğer yandan doktrinde Kaner, “riziko” yerine “tehlike” kavramını kullanmayı tercih etmiştir. Yazar, rizikoyu “sigorta akdi yapıldığı sırada, muhtemel bir olay; riziko konusu olayın gerçekleşme ihtimalini de tehlike” olarak tanımlamış ve her ikisinin ayrı kavramlar olduğunu ifade etmiştir. “... olayın gerçekleşme ihtimalini “tehlike”, olayın kendisini de “riziko” kelimesiyle ifade...” ettiğini belirterek, İsviçre ve Alman hukukunda tehlike için "Gefahr" (veya riziko), “olay” için de, "Versicherungsfall" terimlerinin kullanıldığı vurgulanmıştır. İnci Kaner, “Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Tehlike İle İlgili Görevleri”, **İHFM**, C:54 S:1-4, 1994 (Anılış: Tehlike İle İlgili Görevler) s. 304; Ayrıca bkz. Uluğ, **Riziko Kavramı**, s. 319; Yazar, Alman ve İsviçre hukuk sistemlerinde riziko ile tehlike kavramı arasında bir ayrımın mevcut olduğunu, her iki hukuk sisteminde de tehlike kavramı yerine “Gefahr”; riziko kavramı yerine de “Versicherungsfall” kullanıldığını ifade etmiştir. Ayrıca İsviçre sigorta hukukunda “tehlike,” kelimesi için “olayın gerçekleşme ihtimali” denilirken tehlikenin gerçekleşmiş haline "sinistre" terimi kullanıldığı belirtilmiştir.; aynı yönde açıklamalar için ayrıca bkz. Merih Kemal Omağ, “Riziko Kavramı Açısından Kıdem Tazminatlarının İşverenlerce Sigorta Ettirilmesi Sorunu”, **Sigorta Hukukuna Hakim İlke ve Kurumlar, 1975-2016, Makaleler Tebliğler**, Oniki Levha, İstanbul, Ağustos 2019 (Anılış: Kıdem Tazminatının Sigorta Ettirilmesi Sorunu), s. 4, dn:7.

2. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda "Riziko"

6102 sayılı TTK'nun 1401. maddesinin 1. fıkrasında yer alan sigorta sözleşmesi tanımında *riziko* ve *tehlike* terimlerinin eş anlamlı kullanıldığı görülmektedir. Söz konusu maddede, Sigorta sözleşmesi "... sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşme"⁶⁵ olarak tanımlanmıştır. Bu tanım, 6762 S. Türk Ticaret Kanunu (eTTK)'nın m. 1263, f.1'de yer alan "Sigorta bir akittir ki bununla sigortacı bir prim karşılığında diğer bir kimsenin para ile ölçülebilir bir menfaatini halele uğratan bir tehlikenin (bir rizikonun) meydana gelmesi halinde tazminat vermeyi yahut bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya hayatlarında meydana gelen belli bir takım hadiseler dolayısıyla bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı üzerine alır" hükmünün, ifade değişikliği ile tekrarıdır⁶⁶. eTTK m. 1263/1'de "bir tehlikenin" ibaresinden sonra parantez içinde "bir rizikonun" kavramına yer verilmek suretiyle "tehlike" ve "riziko" terimleri eş anlamlı olarak kullanılmış iken, TTK m. 1401/1'de "tehlike" sözcüğünün ardından parantez kaldırılarak "riziko" kelimesi de kullanılmıştır⁶⁷. 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu'nda ise kanun koyucunun, tehlike yerine risk ve/veya riziko kavramlarını tercih ettiği görülmekte⁶⁸ ve bu kullanım ile esasında "tehlike" ve "riziko" terimlerinin her ikisinin de "... kişinin para ölçülebilir

⁶⁵ TTK m. 1401/1 hükmünde tüm sigorta türleri için geçerli bir sigorta sözleşmesi tanımına yer verildikten sonra, TTK m. 1473'te sorumluluk sigortaları, TTK m. 1487'de hayat sigortası, TTK m. 1507'de de kaza sigortasını tanımlanmıştır.

⁶⁶ TTK m. 1401/1 hükmünde yer alan tanıma yönelik eleştiriler hususunda: Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, **Sigorta Hukuku**, s. 78 vd.; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 175 vd.; Ünán, **TTK Şerhi, Cilt I**, s. 14; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 3, vd.

⁶⁷ TTK'nun Sigorta Hukuku Kitabında "tehlike" sözcüğü yalnızca bir kere TTK m.1401'de yer almıştır. eTTK'da ise 1263, 1362, 1410 ve 1420. maddelerde dört defa tehlike kavramına yer verildiği görülmektedir. Bu durum kanun koyucunun 6102 Sayılı Kanunda sigorta hukuku için ana kavram olarak "riziko" terimini tercih ettiğini göstermektedir. Eski ve yeni TTK'da "tehlike" ve "riziko" kullanım sıklığı ile ilgili ayrıntılı açıklama için bkz. Yener, **a.g.e.**, s. 40, dn. 31.

⁶⁸ Örneğin, Kanun, "Tanımlar" başlığı taşıyan 2. maddesinin, "m", "n", "o" bentlerinde sırasıyla, "Sigorta konusu risklerin", "riski üstlenen taraf", 11. maddesinde, 4. bendi başta olmak üzere muhtelif maddelerinde 52 kez risk kelimesini kullanmışken, 14. maddesinin b bendinde ve 16. maddenin 4. bendinde riziko terimini tercih etmiştir.

bir menfaatini zarara uğratan ...” olguyu ifade etmek üzere eş anlamlı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır⁶⁹.

TTK m. 1401, f.1’in ilk cümlesi “zarar sigortalarını”⁷⁰; 2. Cümlesi ise “meblağ sigortalarına”⁷¹ karşılık gelmektedir. Bu durumda, sigortacı tarafından kişinin para ölçülebilir bir menfaatinin zarara uğraması halinde zararın tazmini taahhüt edilmiş ise “zarar sigortası”; kişinin hayat süresi veya hayatında gerçekleşen bazı olayların vuku bulması halinde para ödenmesi veya diğer edimlerin ifa edilmesi taahhüt edilmiş ise “meblağ sigortası”nın söz konusu olacağı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kanun koyucu gerçekleşmesi halinde kişinin para ile ölçülebilir menfaati dolayısıyla zarara uğramasına neden olabilecek olgular yanında “kişinin hayat süresi ve hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar”ı da sigorta hukuku anlamında riziko olarak nitelendirmiştir⁷². Öğretide “sigorta hukukunda riziko (tehlike) kavramının, günlük dilde kullanılan anlamından farklı olduğu; tanımlanmasının güç olması sebebiyle bu kavramın unsurları belirtilmek suretiyle açıklanmasının tercih edildiği” ifade edilmektedir⁷³. Ancak sigorta hukuku anlamında riziko kavramının, tüm sigorta türleri bakımından geçerli şekilde “gerçekleşip gerçekleşmeyeceği önceden

⁶⁹ Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 122, dn. 7; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 175.

⁷⁰ “... kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi halinde bunu tazmin etmeyi ...” Kanun bu ifadesinde yer alan “... tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi halinde bunu tazmin etmeyi...” şeklindeki anlatımının hem Türkçe, hem de hukuki bakımdan yanlış olduğu; sigortacının rizikonun meydana gelmesi sonucu uğranılan zararı tazmin etmeyi üstlendiği hususunda: Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 175.

⁷¹ TTK m. 1401. maddesinde yer alan “... kişinin hayat süreleri sebebiyle veya hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı ...” taahhüt eder anlatımı meblağ sigortalarını ifade etmektedir.

⁷² Çeker, **6102 Sayılı Yeni TTK’na Göre Sigorta Hukuku**, s. 64: Yazar, “*Kişinin hayat süresi veya hayatlarında gerçekleşen olaylar*” şeklinde ifade edilen rizikonun, bir zarara sebebiyet verip vermediği dikkate alınmadığından, bu hallerde rizikonun “... zarar verme özelliği olan olayların gerçekleşme olasılığı,” olarak tanımlanabileceğini ifade etmektedir.

⁷³ Ali Bozer, **Sigorta Hukuku Genel Hükümler – Bazı Sigorta Türleri (Sigorta Genel Hükümler)**, Gözden Geçirilmiş ve 2. Baskıdan Tıpkı Basım, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü – Ders Kitapları Serisi – 1, 2007 (Anılış: Sigorta Hukuku 2007), s. 35-36; Huriye Kubilay, **Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku**, İzmir, Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, 2003, s. 47 vd.; Yazar, “sigorta sözleşmesinin unsurları” başlığı altında yaygın ve yerleşik “riziko” terimi yerine “risk” terimini kullanmakta ve “risk (çekince) kavramının tehlike (peril) kavramından farklı bir kavram olduğunu; riskin kısaca zarara uğrama tehlikesi olarak ifade edilebileceğini; hukuki anlamda riskin tarafların iradeleri dışında oluşan, belirsiz ve gelecekte ortaya çıkabilecek olay olarak tanımlanabileceğini; bu tanıma göre riskin unsurlarının tarafların iradeleri dışında ortaya çıkması, gerçekleşip gerçekleşmeyeceği önceden bilinmemesi, gelecekte ortaya çıkabilecek olması, tek kişiyi veya çok sayıda insanı hatta gelecek nesilleri etkileyebilecek olması, meşru, yasalara ve ahlaka uygun olması olduğunu” ifade etmekte ve devamında riskleri çeşitli kriterlere göre sınırlandırmaktadır. Aynı yönde, Uluğ, **Riziko Kavramı**, s. 309 vd.

bilinmeyen ya da gerçekleşeceği bilinmekle birlikte ne zaman gerçekleşeceği belirsiz olan olgu” olarak tanımlanması mümkün ve isabetli görülmektedir⁷⁴.

Her ne kadar günlük kullanımda risk, tehlike ve riziko kavramları birbirinden farklı anlamlar içeriyor olsa da⁷⁵ yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde TTK bakımından böyle bir ayrım mevcut olmayıp tüm risk faktörlerini karşılamak üzere riziko kavramının kullanıldığı öğretide de ifade edilmektedir⁷⁶. Çalışmamızda “risk” ve “tehlike” kavramlarını da içerecek şekilde “riziko” kavramının kullanılması tercih edilmektedir.

3. Rizikonun Nitelikleri

Sigorta ettirenin malvarlığının maruz kalabileceği tüm zararların ya da sigorta ettirenin tüm sorumluluklarının veya herhangi bir sorumluluğu dolayısıyla tazmin etmekle yükümlü olabileceği zararlarının tamamının teminat altına alınması, sigorta tekniği açısından mümkün değildir⁷⁷. Diğer yandan her tür zarar verici olayın da riziko olarak değerlendirilmesi mümkün olmayıp zarar sigortalarında rizikonun kendisine has bazı nitelikleri vardır. “Riziko”nun sigorta edilebilmesi için hukuki ve teknik olarak tüm sigorta türleri için geçerli olabilecek bazı ortak nitelikleri taşımasının gerektiğini söylemek⁷⁸ mümkündür⁷⁹. Zarar sigortalarında, sigortacı,

⁷⁴ Ünán, **TTK Şerhi, Cilt I**, s. 14; Yazar: “TTK’ndaki tanımda riziko deyiminin sadece “para ile ölçülebilen bir menfaati zarara uğratan tehlike” ile ilişkilendirilmesi hatalıdır. Tutar sigortaları tanımlanırken kullanılan “bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödeme veya diğer edimlerde bulunma” anlatımı da aslında riziko kavramını belirlemektedir. Söz gelişi, tutar sigortalarının başlıca örnekleri arasında yer alan hayat sigortasında “ölüm” veya belirli bir tarihte (yahut belirli bir olgunun gerçekleştiği tarihte) “hayatta bulunma” olguları da sigorta hukuku anlamında birer “riziko” oluştururlar. Sigortacının, belirli bir tarihte hayatta kalma üzerine edimini yerine getireceği hayat sigortasında “zarar” söz konusu değildir. Dolayısıyla bu sigortada (yasadaki anlatımı tekrarlırsak) “para ile ölçülebilen bir çıkarı zarara uğratan tehlike” yoktur. Bir kişinin kendi hayatı üzerine sigorta yaptırmış olduğu hallerde de, ölüm rizikosu meydana gelince hukuk öznesi olmaktan çıkan sigorta ettirenin zarara uğramış olduğundan söz edilemez” demektedir.; Farklı bir görüş için bkz. Kaner, **a.g.m.**, s. 304, yukarıda dn. 53.

⁷⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz., Uluğ, **Riziko Kavramı**, s. 318 vd.

⁷⁶ Yener, **a.g.e.**, s. 40.

⁷⁷ Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 423.

⁷⁸ Sorumluluk sigortaları ile sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinde himaye altına alınan herhangi bir faaliyeti ya da sıfatı sebebiyle vuku bulabilecek ve malvarlığının pasifini artırma ihtimalini doğuran zararlardan sorumluluğu sigortalanmaktadır. Sorumluluk sigortasında, sigorta himayesinin kapsamı, belirli bir mesleki faaliyetten kaynaklanan sorumluluk, Karayolları Trafik Kanunu’ndan doğan sorumluluk, Özel Güvenlik Hizmetleri Kanunu’ndan doğan sorumluluk, eşya veya yolcu taşımadan doğan sorumluluk gibi teminat altına alınan sorumluluk türü ve sigortalının bu sorumluluk dolayısıyla,

sigorta ettirenin, sigorta sözleşmesi ile sigorta himayesi altına alınan rizikonun vuku bulması nedeniyle gerçekleşen zararlarını sigorta sözleşmesi çerçevesinde tazmin etme borcu altındadır. Öğretide, sigorta sözleşmesi ile sigortacının tazmin borcunun nakden veya aynen tazmin edilmesinin kararlaştırılmasının mümkün olduğu ifade edilmiştir⁸⁰. Zarar sigortası sözleşmesi yapılmasının amacı sigorta himayesi sağlanan rizikonun gerçekleşmesi halinde, oraya çıkacak maddi zararın karşılanması olduğu için meydana gelen zararın para ile ölçülebilir bir değerinin bulunması gerektiği ileri sürülmüştür⁸¹. Diğer yandan bir olayın riziko olarak kararlaştırılabilmesi, riziko olarak tayin edilecek olayın vuku bulacağı zaman ile ilgili bazı kısıtlamalara tabi tutulmuştur. Her şeyden önce olayın henüz vuku bulmamış olması veya en azından meydana gelebileceği tarihin belirsiz, tesadüfi olması gerekmektedir⁸². Diğer bir ifade ile riziko teşkil eden olayın gerçekleşip gerçekleşmeyeceği ya da ne zaman gerçekleşeceği konusunda bir belirsizlik olmak zorundadır. Gerçekleşmesi tarafların özellikle de sigorta ettirenin iradesine bağlı olaylar riziko olarak tayin edilemezler⁸³. Bu anlamda gerçekleşmesi imkânsız olan veya ne zaman nerde gerçekleşeceği kesin şekilde belli olan olaylar riziko teşkil etmezler. Yangın, hırsızlık gibi gerçekleşmesi muhtemel rizikolar genelde zarar sigortalarına konu olmaktadır⁸⁴. Ölüm gibi gerçekleşmesi mutlak olmasına rağmen ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan olaylar ise hayat sigortalarında riziko teşkil edebilmektedir. Nihayet rizikonun,

sigorta ettirenin tazmin etmekle yükümlü tutulabileceği zarar türleri itibariyle belirlenmektedir. YAZICIOĞLU, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 423.

⁷⁹ Omağ, **Kıdem Tazminatının Sigorta Ettirilmesi Sorunu**, s. 2-5.

⁸⁰ “Sigortacının edimi kural olarak para ödeme biçiminde yerine getirilecektir. Yasada, bundan başka sigortacının diğer edimlerle de yükümlü olabileceği belirtilmiş ise de “diğer edimler” deyimi ile ne kastedilmiş olduğu açıklanmamıştır. Birçok sigorta sözleşmesinde sigortacı asistans (yardım) ve destek hizmetleri bakımından da sorumluluk (edim yükümlülüğü) üstlenmektedir. Anahtarların kaybedilmesi halinde çilingir, motorlu aracın bozularak yolda kalması halinde çekici sağlanması, rahatsızlanma halinde ambulansla sağlık kuruluşuna nakil gibi hususları içeren bu hizmetleri “diğer edimler” kapsamında saymak lazımdır” Ünan, **TTK Şerhi, Cilt I**, s. 16; Yener, **a.g.e.**, s. 32, dn.9; Diğer yandan TTK’nun m.1427’de “*Aynen tazmine ilişkin sözleşme yoksa sigorta tazminatı nakden ödenir.*” denilmekte, gerekçesinde de “Sigorta tazminatı aynen ödenebileceği gibi nakden de ödenebilir. Bununla birlikte, aynen tazmin istisnai hallerde söz konusu olduğundan, nakden ödeme kural olarak kabul edilmiştir”denilmektedir.

⁸¹ Zarar gören menfaatin, sigorta ettiren için ifade ettiği “*sübjektif nitelikteki manevi değeri değil, objektif nitelikteki makul maddi ve gerçek değer*”inin sigorta sözleşmesine konu olacağı ifade edilmiştir. Hayat ve ferdi kaza sigortalarında, “*riziko şahsının yaşam ve gelir düzeyi*” gibi nesnel ölçüler dikkate alınarak yine de önceden belirli bir meblağ üzerinde anlaşma sağlandığı” ifade edilmiştir. Bkz., Uluğ, **Riziko Kavramı**, s. 322.

⁸² Omağ, **Kıdem Tazminatının Sigorta Ettirilmesi Sorunu**, s. 5.

⁸³ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 312; Bozer, **Sigorta Hukuku 2007**, s. 36.

⁸⁴ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, 312; Bozer, **Sigorta Hukuku 2007**, s. 35.

sigorta sözleşmesinin akdedildiği tarihe nazaran gelecekte meydana gelecek bir olay olması gerekmektedir. Geçmişe etkili sigorta sözleşmesi⁸⁵ akdedilirken, rizikonun gerçekleştiği bilinmiyorsa sigorta sözleşmesi geçerli olabileceksede⁸⁶ gerçekleştiği bilinen bir olay için sigorta himayesi sağlanmayacağı⁸⁷ gibi gerçekleşmesine imkân kalmayan riziko da sigorta sözleşmesine konu olmayacağı kabul edilmektedir⁸⁸. Herhangi bir eşyanın amacına uygun olarak kullanılması neticesinde zaman içinde meydana gelen olağan aşınmalar da riziko olarak kabul edilmemektedir⁸⁹.

Nitelik itibarıyla her tür olayın riziko olarak tayin edebileceğini söylemek de mümkün değildir. Emredici hukuk kurallarına aykırı olan bir olay “riziko olarak” tayin edilemeyecektir. Bu nedenledir ki, sigorta ettirenin veya sigortadan faydalanan kimsenin⁹⁰ kanunla yasak edilmiş eylem ve işlemlerinden kaynaklanacak olan zararlar ile ahlaka aykırılık teşkil eden bir fiilinden kaynaklanacak zararlara karşı sigorta himayesi sağlanması hukuken mümkün olmayacaktır⁹¹.

Sigorta tekniği açısından da riziko olarak kararlaştırılacak olayların “Büyük Sayılar Kanunu”nun işlerlik kazanabileceği nitelikte ve belirli bir zaman diliminde gerçekleşme oranının belirli aralıklar dâhilinde olması gerekmektedir. Büyük Sayılar Kanunu, olasılık teorisi ve istatistiğin temel kanunlarından biridir. Uzun vadede, gelecekteki olayların sonuçlarının makul bir doğrulukla tahmin edilebileceğini öngörmektedir⁹². Sigorta hukuku bakımından teminat sağlanan riziko türü arttıkça, zararın meydana gelme oranının, o olaya ilişkin genel olarak zararın meydana gelme

⁸⁵ Geçmiş etkili sigorta hakkında kapsamlı açıklamalar için bkz. Oğuz Yolal, **Geçmişe Etkili Sigorta**, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2022.

⁸⁶ Rizikonun gerçekleştiğini her iki taraf da bilmiyorsa, sigorta tam olarak geçerlidir. Fransız Hukukunda “*risque putatif*” diye adlandırılan bu durum yalnız deniz sigortalarında, Almanya’da bütün sigorta neveleri için kabul edilmektedir”. Bkz., Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 312, dn. 272; Öğretide bazı muhalifler, TTK 1279. maddenin mevhumu muhalifinden yorum yaparak, aynı sonuca varmaktadır. Bkz. Bozer, **Sigorta Hukuku 2007**, s. 36.

⁸⁷ Gerçekleşen bir riziko için kural olarak sigorta sözleşmesi yapılamaz her nasılsa sigorta sözleşmesi yapılsa bile sigorta sözleşmesi hükümsüzdür. Eğer sigorta ettiren rizikonun gerçekleştiğini bilmesine rağmen sigorta sözleşmesini yaptırmış ise bu durumda 1458. maddesi gereği sigorta sözleşmesi geçersiz olmasına rağmen sigortacı prime hak kazanır.

⁸⁸ Doğa kanunlarına göre veya sigortalanan olaya özgü bazı sebeplerle rizikonun meydana gelmesi imkân dâhilinde bulunmayan olaylar bir riziko sayılmaz. Bkz. Uluğ, **Riziko Kavramı**, s. 320.

⁸⁹ Bozer, **Sigorta Hukuku 2007**, s. 36; Uluğ, **Riziko Kavramı**, s. 323.

⁹⁰ Üçüncü kişilerin sigorta ettirene vereceği zararların hukuka ya da ahlaka aykırı bir nedenden kaynaklanması sigorta himayesi açısından bir kısıtlamaya neden olmaz. Çoğu kere sigorta ettirene verilen zararlar hukuka aykırılık taşımaktadır.

⁹¹ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 312; Bozer, **Sigorta Hukuku 2007** s. 36.

⁹² Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 3-4.

olasılığı yüzdesine daha çok yaklaşacağını ifade etmektedir ve sigorta primleri Büyük Sayılar Kanununa göre hesaplanmaktadır⁹³. Rizikonun meydana gelme ihtimali çok düşük ya da çok yüksek olmamalı; bu alanda belirli bir sigorta ettirenler topluluğunu oluşturmaya elverişli miktarda olmalıdır. Zira riziko ile karşılaşma sıklık derecesi çok düşük ise, sigorta teminatına gereksinim duyulmayacak; buna karşılık, sıklık derecesi çok yüksek ise de sigortacının teminat vermesi ya olanaksız hele gelecek ya da prim tutarı çok yüksek olacak ve sigorta ettireni, sigorta sözleşmesi yapmaktan caydıracaktır⁹⁴. Bu itibarla tehlikenin, çok şiddetli ve yaygın olduğu devrelerde, özellikle savaş halinde, prim miktarları oldukça yüksek tutarlara karşılık gelmektedir⁹⁵. Nihayet sigorta himayesine konu rizikonun “dağınık” bir nitelik arz etmesi gerekmekte olup sigorta himayesine konu olan riskler aynı mahalde toplanmış ise bu durum sigortacı için elverişsiz bir durum oluşturduğundan⁹⁶, sigorta tekniği açısından arzu edilen bir durum değildir⁹⁷.

B. Rizikonun Belirlenmesi

1. Rizikonun Belirlenmesinin Gerekliliği ve Önemi

Sigorta sözleşmesi ile sigorta ettirenin maruz kalabileceği tüm rizikolar için teminat sağlanması sigortacılık tekniği açısından mümkün görülmediğinden⁹⁸ himaye

⁹³ Bozer, **Sigorta Hukuku 2007**, s. 39; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 4; Uluğ, **Riziko Kavramı**, s. 330.

⁹⁴ Sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi yapmasında etkili olan sigorta edilmesi istenen rizikonun özelliklerine ilişkin faktörler, sigorta edilebilirliğe paralel olarak “sigortaya değerlik kriterleri” şeklinde adlandırılabilir. Bunlar öncelikle zararın ortaya çıkma olasılığı ve bu zararın boyutu olmaktadır. Bir rizikonun gerçekleşmesi ve bunun sonucunda sorumluluk doğuracak bir zararın ortaya çıkması olasılığı ne kadar yüksek ise ve bir rizikonun gerçekleşme olasılığı düşük olmakla birlikte gerçekleştiğinde ortaya çıkacak zarar miktarı ne kadar büyük ise, o rizikonun sigorta ile güvence altına alınması gereksinmesi o kadar artar. Bkz. Uluğ, **Riziko Kavramı**, s. 330.

⁹⁵ Ekonomik hayatın olağan akışı sonucu meydana gelen zararların da bütün toplumu tehdit etmesi nedeniyle sigorta altına alınmayacağı ifade edilmiştir. Bkz. Bozer, **Sigorta Hukuku 1981**, s. 47.

⁹⁶ Omağ, **Kıdem Tazminatının Sigorta Ettirilmesi Sorunu**, s. 7.

⁹⁷ Her ne kadar TTK m. 1401’ zarar sigortaları bakımından “riziko”, can sigortaları bakımından “olay” kavramlarına yer verilmişse de Kanun’un can sigortalarına ilişkin birçok hükmünde de “riziko” kavramının tercih edilmiştir. Bkz. TTK’nun m. 1491/3, 1493/6, 1494, 1497/1, 1498, 1499, 1506; 1510/1 gibi.

⁹⁸ “Sigorta himayesinin kapsamına ilişkin sınırlama, öncelikle teminat kapsamında olan bazı zararlar ile zarar sebeplerinin teminat dışında bırakılmasının kararlaştırılması ile yapılmaktadır. Sigorta Genel Şartlarının “ek sözleşme ile teminat altına alınabilecek haller” ve “teminat dışında kalan haller” başlığını taşıyan bölümleri ile özel şartlar ile teminat dışında bırakılan zararlar ve zarar sebepleri teminatın sınırlarını belirlemektedir. Ayrıca Sigortacının himaye sağlama borcunu şarta bağlamak

sağlanacak riziko veya rizikoların sözleşme ile belirlenmesi ve sınırlandırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Zira sigorta sözleşmesi, TTK m.1401’de belirtildiği üzere “sigortacının bir prim karşılığında, ... rizikonun, meydana gelmesi hâlinde doğan zararı tazmin etmeyi” ya da “...bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi” veya “...diğer edimlerde bulunmayı” yükümlendiği “sözleşme” olarak tanımlanmıştır. Sigortacının sözleşme ile üstlendiği tazminat veya bedel ödeme ya da diğer bir edimi ifa borcu, sözleşmede belirlenen rizikonun gerçekleşmesine bağlıdır. Sigorta sözleşmesinde, sigortacının asıl edimi sigorta teminatı (himayesi) sağlamaktır. Her ne kadar sigortacının bu borcu, rizikonun gerçekleşmesi ile birlikte sözleşmede belirtilen ve kanunun saydığı “zararı tazmin etme”, “para ödeme” veya “diğer edimlerde bulunma” şekline bürünecekse de, sigortacı riziko gerçekleşinceye kadar da, sigorta ettirenin beklentisine cevap verecek şekilde, sigortacılığın gereklerine göre etkinliğini sürdürecektir⁹⁹. Buna karşın tek başına rizikonun gerçekleşmesi ile bile sigortacının edimini ifa etme zorunluluğundan söz edilemeyecektir¹⁰⁰. Nitekim TTK’nın 1427. maddesinin 2. fıkrası “*sigorta tazminatı veya bedeli rizikonun gerçekleşmesini müteakip ve riziko ile ilgili belgelerin sigortacıya verilmesinden*

diğer bir ifadeyle sigorta sözleşmesinde “yapma” ya da “yapmama” tarzında herhangi bir davranışı sigorta himayesi sağlamanın şartı haline getirmek yoluyla da riziko sınırlandırılabilir. Emine Yazıcıoğlu, “Zarar Sigortalarında Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması ve Davranış Yükümlülüklerinin Teminat Şartı Ya Da İstisna Olarak Öngörülmesi Sorunu”, **Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Rayegan Kender’e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı**, İstanbul, Çizgi Basım Yayın, Ocak 2007 (Anılış: Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması), s. 1185.

⁹⁹ Ünan, **TTK Şerhi, Cilt I**, s. 14-15. Omağ, **Sigorta Sözleşmesinin Hükümleri**, s. 27; Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 261; Öğretide “*tehlike taşıma teorisi- Gefahrtragungstheorie*) sigortacının himaye sağlama borcu, tehlikenin gerçekleşmesinden önceki dönemde statik durumda iken tehlikenin gerçekleşmesi ile birlikte dinamik duruma geçmektedir. Buna göre latal evrede, sigortacı, tehlikenin gerçekleşmesi halinde ödemesi gereken sigorta bedeli- tazminatını ödeyebilmek için reasürans sözleşmesi kurmak, primleri nemalandırmak, rezerv miktarını ayarlamak gibi bazı işlemleri yerine getirmek zorunda olup, tehlikenin gerçekleşmesi ile birlikte ise sigortacının ediminin içeriği değişikliğe uğrayarak belli bir miktar paranın ödenmesi veya sözleşmede kararlaştırılan diğer bir edimin ifasına dönüşmektedir. Sigortacının himaye sağlama borcunu açıklamaya çalışan bir diğer görüş ise (*Para ödeme teorisi- Geldleistungstheorie*), sigortacının edimi sözleşmede öngörülen rizikonun gerçekleşmesi ile doğmakta olup söz konusu geciktirici şartın gerçekleşmesine kadar olan dönemde sigortacının herhangi bir borcu bulunmamaktadır.” Bkz. Melda Taşkın, **Krediye Bağlı Hayat Sigorta Sözleşmesi**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2019 (Anılış: Krediye Bağlı Hayat Sigorta Sözleşmesi), s. 228, dn.145.

¹⁰⁰ Ayrıntılı açıklamalar için ayrıca bkz.; Kemal Omağ, “Sigortacı Açısından Sigorta Sözleşmesinin Hükümleri”, **Prof. Dr. Fahiman Tekil’e Armağan**, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Armağan Kitaplar, İstanbul, 2003 (s. 25-41), (Anılış: Sigorta Sözleşmesinin Hükümleri), s. 27; Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 261; Rüffer/Halbach/Schimikowski, **Versicherungsvertragsgesetz 2015**, VVG § 1 Rn. 6.

sonra sigortacının edimine ilişkin araştırmaları bitince ve her halde 1446 ncı maddeye göre yapılacak ihbardan 45 gün sonra muaccel olur” hükmünü iktiva etmektedir. TTK’nun 1427. maddesinin gerek esinde¹⁰¹ de belirtildiği üzere sigortacının himaye sağlama borcunun muaccel olabilmesinin ön koşulu rizikonun gerçekleşmesidir. Riziko gerçekleşinceye kadar sigortacının himaye borcu potansiyel bir borç olarak bulunmakta ise de borcun talep edilebilir hale gelmesi için belirlenen rizikonun gerçekleşmesi ve bir zararın doğması şarttır. Ayrıca sigorta ettirenin görevlerinin kapsamı¹⁰² ve ifa zamanı bakımından sözleşme ile teminat altına alınan riziko belirleyici olup, sözleşmeyle himaye sağlanan rizikonun belirlenmesi zorunlu ve son derece önemlidir. Sigortanın sürdürülebilir olması için riziko kapsamı geniřletildiĐinde¹⁰³ ve/veya riziko aĐırlařtıĐında¹⁰⁴, prim miktarının da artması; riziko hafiflediğinde ise prim miktarının azaltılması gerekmektedir. Zira sigorta sözleşmesinde prim-riziko dengesinin iyi kurulamaması veya başlangıçta bulunan dengenin taraflardan biri lehine bozulması, örneğin primlerin gereğinden yüksek belirlenmesi, sigortayı ağır bir mali yük haline getirecek, kişilerin sigorta yaptırmaktan vazgeçmelerine neden olabilecektir. Diğer yandan primin rizikoya nispeten düşük belirlenmesi, riziko ağırlaşmasına rağmen primin artırılmaması gibi durumlar ise uzun vadede sigorta şirketinin mali bakımdan zayıflamasına sebep olabilecektir¹⁰⁵. Bu nedenle, sözleşmenin kurulması aşamasında prim ve riziko arasında bulunması gereken dengenin iyi sağlanması ve sözleşme boyunca da korunması hem sigortacı hem de sigorta ettirenler topluluğu açısından büyük bir

¹⁰¹ Bkz. TTK m.1427’nin gerekçesi, ( evrimi i) <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>, Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2023. s. 410.

¹⁰² Sigortanın sözleşmesinin akdi sırasında ve sigorta himayesi borcunun devamı süresince, prim ile risk arasında bir uygunluğun bulunması, rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortacının bundan haberdar olması veya rizikonun gerçekleştiğinin sigortacıya bildirilmesi ya da sigortacıya bu konularda araştırma yapma yetkisinin verilmesi gibi bazı hususların da ayrıca yerine getirilmesi gerekmektedir. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 269-270; Sigorta ettirenin görevleri hakkında açıklamalar için, ayrıca bkz. Yazıcıoğlu/şeker, **Sigorta Hukuku**, s. 161-168;  eker, **6102 Sayılı Yeni TTK’na Göre Sigorta Hukuku**, s. 80-88; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 126-148.

¹⁰³ örneğin ek teminat kapsama alınmak istediğinde ve/veya istisna sayısı azaltıldığında ya da muafiyetler kaldırıldığında veya sözleşme süresi uzatıldığında riziko genişlemesinden söz edilecektir.

¹⁰⁴ “Rizikonun ağırlaşmasını, sigorta mukavelesinde beyan edilen rizikoda, sonradan hasıl olan, ve tehlikenin tahakkuku ihtimalini, veya bunun neticesinde husule gelecek zararlı neticeyi arttıran fiili bir değişiklik olarak.” tanımlanmaktadır. Zahit ömre, **a.g.m.**, s. 288. Rizikoyu kıymetlendirmeye yarayan mütehavvil nitelikteki faktörlerin sigorta süresi içinde, rizikonun gerçekleştirme ihtimalinin veya doğacak zarar miktarının artmasını gerektirecek bir şekilde değişmesini” riziko ağırlaşması olarak tanımlamıştır. Açıklamalar için bkz., Omağ, **Rizikonun AĞırlaşması Sorunu**, s. 13.

¹⁰⁵ Kender, **Hususi Sigorta**, s. 153.

önem arz etmektedir. Bu nedenledir ki sigortacılık sektöründe himaye altına alınan rizikoların sınırlarının tanımlanması için yapılan çalışmalar önemli bir yer tutmaktadır. Böylece bir yandan riziko kapsamı çok geniş tutularak prim miktarının aşırı yükselmesi nedeniyle sigortasızlaşmaya mani olmak; diğer yandan ise sigortacının uygun prim alamaması nedeniyle sigorta ettirenlere karşı himaye sağlama borcunu yerine getiremez duruma düşmesinin önlenmesi istenmektedir¹⁰⁶. Her iki sonuç da ilgilinin sigorta teminatından yoksun kalmasına sebep olacağı için sigortacının vereceği teminatın kapsamını sınırlı tutmak sigorta tekniği bakımından zorunlu olup taraf menfaatlerine de daha uygun düşmektedir. Zira ancak bu sayede sigorta primlerinin ödenebilir ve sigorta müessesinin sürdürülebilir olması sağlanabilmektedir. Diğer yandan sigorta tekniği, sigorta edilen rizikonun olabildiğince açık bir şekilde tespit edilerek sınırlarının tayin olunmasını gerektirmektedir¹⁰⁷. Riziko sigorta sözleşmesi kurulurken belirlenir. Sigortalanan menfaat¹⁰⁸ için öngörülen değer üzerinden hesaplama yapılarak prim tutarı saptanır. Rizikonun gerçekleşme ihtimalinin düşük ya da yüksek olması ihtimali de prim miktarını belirleyen olgulardandır¹⁰⁹. Nitekim sigorta uygulaması her ayrı mal için ayrı bir sigorta ve her ayrı riziko için de ayrı bir sigorta sözleşmesi yapılması şeklinde tarihsel bir gelişim göstermiştir¹¹⁰.

2. Rizikonun Belirlenmesine İlişkin Esaslar

Sigorta sözleşmelerinde sigorta himayesinin kapsamının belirlenmesinde iki farklı yöntem bulunmaktadır¹¹¹. Bu yöntemlerin ilkinde sigorta sözleşmesinde riziko

¹⁰⁶ Sigorta tekniği uygulamasında belli bir sigorta döneminde elde edilecek gelirle ile yapılacak harcamalar arasında belirli bir dengenin sağlanmasını ifade eden “eşdeğerlilik prensibinin (*Äquivalenzprinzip*)” sonucudur. Zehra Şeker, **Deniz Yoluyla Yük Taşımada Sigorta Himayesinin Kapsamı**, İstanbul, Seçkin Yayınevi, 2001 (Anılış: Sigorta Himayesinin Kapsamı), s. 32; Ali Ayli, **İnşaat Bütün Riskler Sigortasında Riziko** Ankara, Yetkin Yayıncıları, (İnşaat Bütün Riskler), 2012, s. 135.

¹⁰⁷ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 287; Yazıcıoğlu, **Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması**, s. 1185.

¹⁰⁸ Öğretide bir menfaatin sigortalanabilmesi için “meşru” yani “bir hakka dayanan menfaat olması” gerektiği belirtilmiştir. Bkz. Can, **Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Esaslar**, s. 32.

¹⁰⁹ İnci Kaner, **Sigorta Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2020, s. 6; Yazar, Sigorta olayı (riziko)’nın sözleşmenin konusunu teşkil ettiğini, bu nedenle sigorta sözleşmesinde olayın, münferit veya kategorik olarak tayin edilmiş bulunmasını şart olduğunu belirtmiştir.

¹¹⁰ Ünan, **TTK Şerhi, Cilt I**, s. 90.

¹¹¹ Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası Sözleşmesi**, s. 122-123; Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 91 vd.; Kaner, **Sigorta Hukuku**, s. 7; Ayli, **İnşaat Bütün Riskler**, s. 34.

teşkil eden olaylar tek tek sayılmaktadır. Sayılan Riskler¹¹² (“*Named perils coverage*”) olarak isimlendirilen¹¹³ bu yöntemde, sigorta sözleşmesi ile ismen belirtilen olaylar gerçekleştiği takdirde sigorta himayesinin sağlanacağı kararlaştırılmakta; diğer bir ifadeyle bu tür sigorta sözleşmeleri ile sadece sözleşmede açıkça zikredilen belirli tür rizikolar için teminat verilmektedir¹¹⁴.

Uygulamada tercih edilen ikinci yöntemde ise sözleşmede istisna edilmeyen tüm tehlike/riziko için teminat verilir. “Bütün Riskler” kaydı tüm dünyada sigorta uygulamalarında kullanılan bir kayıttır.¹¹⁵ Bu kaydın, sigorta teminatının kapsamını genişletici bir nitelik taşıdığı öğretide ifade edilmiştir¹¹⁶. “*All Risks Covarege / Bütün Riskler*”¹¹⁷ olarak isimlendirilen¹¹⁸ bu yöntemde, sigorta teminatının kapsamı genel bir şekilde¹¹⁹ tayin edilir¹²⁰. Buna karşın hangi rizikoların sigorta teminatı dışında kaldığı sözleşmede açıkça liste halinde yazılır. Bu şekilde istisna edilmemiş olan tüm rizikolara karşı teminat verilir. “Bütün riskler/All risks” esasına göre yapılan sigorta

¹¹² TTK m 1409 ile ilişkili gerekçede “*kararlaştırılan riskler*” ifadesi kullanılmıştır. (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>, Erişim Tarihi: 22 Mayıs 2023, s. 405.

¹¹³ Öğretide Sayılan Riskler “birinci riziko sınırlaması” olarak da ifade eden yazarlar da mevcuttur. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 91; Yazar, “*Named perils esasına göre yapılan sigortaların... sigortacının somut bir halde sigorta teminatını işletme yükümlülüğünün olup olmadığı ilk önce bu tanıma bakılarak belirlenir (birinci riziko sınırlaması)*” ifadesini kullanmaktadır.

¹¹⁴ Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 91; Yazıcıoğlu, **Tekne Sigorta Sözleşmesi**, s. 123; Ahmet Karayazgan, **Ana Hatlarıyla Özel Sigorta Hukuku- Faaliyet ve Sözleşme Hukuku Esasları** İstanbul, Tara Kitabevi, 2016, s. 223; Ayli, **İnşaat Bütün Riskler**, s. 34 -35; Şeker, **Sigorta Himayesinin Kapsamı**, s. 34.

¹¹⁵ Öğretide bu isimlendirmenin, yanıltıcı olduğunu, “bütün riskler” ifadesinin “teminatın kapsamı genişletilmiş intibayı verdiğini, buna karşın bu kayıtlı yapılan sözleşmelerde istisna klostları ile bazı rizikoların teminat dışında bırakıldığı, ifade edilmiştir. Yasar Karayalçın, “Taşıma Sigortalarında ‘All Risks’ (Bütün Riskler) Klozu”, **Sorumluluk ve Sigorta Hukuku Bakımından Eşya Taşımacılığı Sempozyumu, Bildiriler – Tartışmalar**, Ankara, Sigorta Hukuku Derneği, 1984 (Anılış: All Risks), s. 217; Ayli, **İnşaat Bütün Riskler**, s. 34; Şeker, **Sigorta Himayesinin Kapsamı**, s. 84; Meltem D. Güner, “Yapı Sigortalarında Teminatın Kapsamı”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2000, s. 25.

¹¹⁶ Ayli, **İnşaat Bütün Riskler**, s. 34.

¹¹⁷ Karayalçın, **All Risks**, s. 217; Mertol Can, **Sigorta Hukuku**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Bası, Ankara, İmaj Yayınları, 2009 (Anılış: Özel Sigorta Hukuku), s. 40; Ayli, **İnşaat Bütün Riskler**, s. 34.

¹¹⁸ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 90 vd.; Karayazgan, **a.g.e.**, s. 36-38.

¹¹⁹ Örneğin, “İnşaat Sigortası Genel Şartları (Bütün Riskler)” Poliçesi’nin, “*A.1 Sigortanın Kapsamı*” başlıklı maddesinde riziko: “*Bu sigorta, konusunu teşkil eden değerlerin teminat müddeti içinde, inşaat sahasında bulunduğu sırada, inşaat süresinde bu poliçede gösterilen istisnalar dışında kalan, önceden bilinmeyen ve ani bir sebeple herhangi bir ziya ve hasara uğraması halini temin eder*” olarak tayin edilmiştir.

¹²⁰ “All Risk/Bütün Risk” sigorta poliçelerinde bile bütün risklerin karşılanması söz konusu olmadığı, yanıltıcı bir isimlendirilme olduğu ve son zamanlarda “open perils” veya “special perils” kavramlarından söz edildiği, hakkında bkz., Karayazgan, **a.g.e.**, s. 223.

sözleşmelerinde, sigortacı “ana riziko” olarak belirlenen bir olayın yol açtığı bütün sonuçlardan, açıkça teminat dışında kalacağı belirtilen bir hal söz konusu olmadıkça sorumlu tutulmaktadır¹²¹. Şayet, sigorta sözleşmesi ile himaye altına alınan rizikolar sözleşmede tayin edilmiş fakat herhangi bir şekilde sınırlanmamış ise sigortacının, tanımlanan riziko kapsamına giren olayların hepsinden sorumlu olacağı kabul edilmektedir¹²². “Rizikonun genelliği” ilkesi olarak da ifade edilen bu sistemin günümüzde terkedilmeye başlandığı görülmekte, modern sigortacılıkta giderek sigortacının sorumluluğunun sigorta sözleşmesinde sayılan rizikolar ile sınırlı olması esası benimsenmektedir.

3. Türk Hukukundaki Düzenlemeler Çerçevesinde Değerlendirme

TTK’nun m. 1409’da, “*Sigortanın Kapsamı*” kenar başlığı altında sigortacının, sigorta sözleşmesinde “... *öngörülen rizikonun gerçekleşmesinden doğan zarardan veya bedelden sorumlu...*” olacağı hüküm altına alınmıştır. Buna karşın 6762 sayılı eTTK’nun 1281inci maddesinde, sigortacının harp ve isyandan başka bir nedenle mallara arız olan telef ve tagayyür gibi bütün zararlardan sorumlu olacağı hüküm altına alınmıştır. 6762 sayılı TTK’nun m. 1282’nin gerekçesinde “tüm risklere karşı teminat verildiği” belirtilmiş ise de 6102 sayılı Kanun m. 1409 gerekçesinde uygulamada “all risks” şeklinde bir sigorta uygulamasına “çok ender rastlanıldığı” belirtilerek, “all risks” şeklinde düzenlenen sigorta sözleşmelerinde bile katastrofik risklerin teminat dışında bırakıldığına vurgu yapılmıştır. Ayrıca standart olmayan riskler için teminat sağlayan bu tür sigorta sözleşmelerinin çok istisnai nitelikte olduğu, istisnai bir durumun genelleştirilmesinin sözleşme tarafları arasında bulunması gereken menfaatler dengesine ters düşmesi sebebiyle TTK m. 1409’da, sigortacının, sigorta sözleşmesinde “kararlaştırılan rizikonun/sayılan rizikoların”

¹²¹ Ünan, TTK Şerhi Cilt II, s. 91.

¹²² Bu hususta örnek ve açıklamalar için bkz. Kaner, a.g.e., s. 7; “Örneğin, hırsızlığa karşı sigortada kullanma hırsızlığı istisnalar arasında sayılmamışsa, sigortacı hem TCK anlamında hırsızlığı hem de kullanma hırsızlığını himaye altına almış olur.

gerçekleşmesinden doğan zarardan sorumlu olacağının hükme bağlandığı ifade edilmiştir¹²³.

TTK'nun 1409 m. gerekçesinde ifade edildiği üzere bu düzenleme açıkça “*Named Perils Coverage / İsimlendirilen/Sayılan/Kararlaştırılan Riskler*” sistemini işaret etmektedir¹²⁴. Daha öncede belirtildiği üzere bu sistemde riziko gerçekleştiğinde “öncelikle, gerçekleşen rizikonun sözleşme kapsamında olup olmadığının tespiti edilmesi gerekmekte, diğer bir anlatımla “birinci riziko sınırlaması”¹²⁵ yönünden sigorta teminatının işlemesine engel bir durumun bulunup bulunmadığı araştırılmaktadır¹²⁶. TTK'nun 1409. maddesinin lafzından da anlaşılacağı üzere 6102 Sayılı Kanun ile eTTK'da kabul edilen ve “rizikonun genelliği /*all risks coverage* / bütün riskler sistemi”¹²⁷ terk edilerek, “rizikonun özelliği” olarak ifade edilen “*named risks coverage/sayıli riskler sistemine*” geçildiği

¹²³ Bkz. TTK 1409. madde gerekçesi: “6762 sayılı Kanunun 1281 inci maddesinde, sigortacının harp ve isyandan başka bir nedenle mallara arız olan telef ve tagayyür gibi bütün hasarlardan sorumlu olacağı hüküm altına alınmıştır. Ancak, uygulamada, tüm risklere karşı teminat veren “all risk” şeklinde bir sigorta uygulamasına çok ender rastlanılmaktadır. Özellikle katastrofik riskler dünya uygulamalarında olduğu gibi teminat dışına bırakılmıştır. Diğer taraftan kötü risklere sahip olan kimselerin sigorta eğilimi, iyi risklere sahip kimselere göre daha fazla olduğundan sigortacı bazı riskler için teminat vermek istemeyebilir. Nitekim, uygulamada sigorta genel şartları ile harp veya isyandan başka riskler de teminat kapsamı dışında bırakılmaktadır. Standart olmayan riskler için de sigorta sözleşmesi yapılabilmeyle birlikte bunlar çok istisnai niteliktedir. Bu noktada, istisnai bir durumu genelleştirmek sigortacı açısından menfaatler dengesine ters düşer. Bu nedenle maddede sigortacının kararlaştırılan rizikonun gerçekleşmesinden doğan zarardan sorumlu olacağı hükme bağlanmıştır”, denilmektedir., (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>, Erişim Tarihi: 3 Mart 2023, s. 405.

¹²⁴ Karayazgan, a.g.e., s. 223.

¹²⁵ Rizikoların, sigortalı şahıs, eşya, menfaat, konu, yer ve zaman hususları esas alınmak suretiyle sınırlandırılmasını birincil riziko sınırlanması; buna karşın sigorta himayesine giren bazı hallerin genel ya da özel şartlar ile istisna kapsamına alınması ile rizikonun sınırlanmasına ise ikincil riziko sınırlamaları denilmektedir. Ancak bu tasnif mutlak değildir. Bkz. Ayli, **İnşaat Bütün Riskler**, s. 136-137; Ayrıca Sigorta Himayesinin sınırlanması konusunda ayrıntılı bilgi için bkz, Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 1; Yazar, sigorta ettirenin bir menfaati sebebiyle maruz kalabileceği tüm rizikoların ve bu rizikolardan birinin gerçekleşmesi halinde uğrayabileceği tüm zararların sigortalanmasının, sigorta tekniği açısından mümkün olmadığını, bu nedenle zarar sigortalarında sözleşme ile sigorta himayesinin kapsamının belirlenmesi, sınırlandırılması, daraltılması gerektiğini ifade etmektedir.

¹²⁶ “All risks” esaslı sigortalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ünan, **TTK Şerhi, Cilt I**, s. 92.

¹²⁷ 6772 sayılı Kanunun 1281. maddesinin 1. fıkrası: “Sigortacı, harp ve isyandan başka bir sebeple mallara arız olan telef ve tagayyür gibi bütün hasarlardan mesul olur” hükmünü havi olup, harp ve isyandan başka sebeple doğan zararların tamamının riziko kapsamında olduğunu belirterek rizikonun genelliği ilkesini benimsemiştir. Ayrıca Yargıtay 11. HD. 01.05.1995 T, 1995/2938 E ve 3945 T. kararında “... Sigortacının sorumlu olduğu rizikolardan biri sigorta poliçesinin hükmünden istisna edilmişse, oluşan hasarın istisna edilen rizikolardan doğduğunun isbatı sigortacıya aittir. Kasko Sigorta Poliçesi Genel Şartları 4/b'ye göre, hasarın teminat dışı kalabilmesi için aracı kullananın alkolün etkisi altında kazayı yapmış olması gerekeceğinden böyle bir durumun mevcut olduğunun isbatı sigortacıya düşer.” demektedir.

görülmektedir¹²⁸. Bununla birlikte, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu m. 11/4'te “*Sigorta sözleşmelerinde kapsam dâhiline alınmış olan riskler haricinde, kapsam dışı bırakılmış riskler açıkça belirtilir. Belirtilmemiş olan riskler teminat kapsamında sayılır.*” hükmü yer almaktadır. Hükmün lafzından anlaşılacağı ve öğretide de ifade edildiği üzere Sigortacılık Kanunu’nda açıkça “*all risks covarege* / bütün riskler sistemi” nin esas alındığı anlaşılmaktadır¹²⁹.

Sigortacılık Kanunu m. 11/4'te yer verilen hüküm ile Türk Ticaret Kanunu’nun sigorta himayesinin kapsamının belirlenmesinde değişik sistemleri benimsemiş olması öğretide farklı yorumlara neden olmuştur. Bazı yazarlar, SK m. 11/4'te yer alan hükmün yerinde olmadığını ve sözleşme serbestisi ilkesine aykırı olduğunu belirtmektedir¹³⁰. Bu halde, “bütün riskler/ *all risks covarage*” olarak tanımlanan SK m. 11/4'teki sistemin yanıltıcı bir isimlendirme olduğunu¹³¹; esasen SK m. 11/4'teki düzenlemenin, TTK m. 1409'daki düzenleme ile birlikte değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir¹³². Diğer taraftan öğretide, Sigortacılık Kanunu’nun 11. maddesinin 4. fıkrasında yer alan teminat kapsamına alınmayan risklerin sözleşmede tek tek sayılmasına ilişkin hükmün, “pratikte uygulanabilir olmadığı gibi mantıklı bir düşünce ile de bağdaşmayacağı” da vurgulanmaktadır¹³³.

¹²⁸ Ünan, **TTK Şerhi, Cilt I**, s. 89.

¹²⁹ “Bu hüküm sigorta sözleşmelerinin “all risks” (“bütün rizikolar”) esasına tabi olacağı anlamına gelmekte ve “named perils” (“sayılan rizikolar”) esasına göre yapılan sigortaları sistem dışına itmektedir.” Ünan, **TTK Şerh Cilt I**, s. 93.

¹³⁰ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 187-188; Öğretide, sigorta hukukunda “sözleşme serbestisi ilkesi” ile borçlar hukuku alanındaki sözleşme serbestisi arasında fark olduğunu, Türk Ticaret Kanunun Sigorta Hukuku kitabında sözleşme serbestisi ilkesinin önemli derecede sınırlandığını ifade edilmiştir. Bkz. Bozer, **Sigorta Hukuku 2007**, s. 48.

¹³¹ All risks sigortalının alabileceği en geniş teminat biçimini ifade eder. Bununla birlikte, teminatın adı “Bütün Tehlikeler” olmasına rağmen, karşılaşılabilecek bütün tehlikeleri himaye altına alan bir teminat değildir. Yukarıda da belirtildiği üzere bu tip sözleşmelerin istisnalar bölümünde, “hangi tehlikelere karşı koruma sağlanmadığı tek tek sayılır” ve bu istisnaların dışında kalan tüm tehlikelerin teminat altında olduğu kabul edilir. Bu özelliği nedeniyle sözleşmeler, “Bütün Tehlikeler” (*All Risks*) sözleşmesi olarak adlandırılmaktadır. Ancak bu tür sözleşmelerde konulan istisnalar ile yaratılan alan öyle genişletilebilir ki, adı bütün riskler olmasına rağmen teminat altına alınan rizikolar, dışlanan riziko alanlarına nispeten çok dar bir alanı himaye altına alabilir. Bu nedenle adındaki “*all risk*” ibaresi sigorta ettireni yanıltabilir. Ayli, **İnşaat Bütün Riskler**, s. 34; Ayrıca, “*All Risks*” ifadesi yanlış anlaşılmaya yol açtığı gerekçesi ile son yıllarda “*open perils*” ya da “*special perils*” terimlerinin kullanıldığı ifade edilmektedir bkz. Karayazgan, **a.g.e.**, s. 223.

¹³² Karayazgan, **a.g.e.**, s. 223.

¹³³ Sigortacılık Kanunu m.11(4) hükmünün uygulanmasının mümkün olup olmadığı Sig. K m.11(4) hükmünün söylemi dikkate alındığında, bu hükmün (teminata girmeyen bütün hallerin sözleşmede teker teker sayılması lazım geldiğini öngördüğü kabul edilirse) uygulanmasının mantığa aykırı bulunduğu ve bu sebeple de fiilen olanaksız olduğu zira dışlanacak bütün hallerin “sayım yöntemiyle”

SK m.11/4'te, sigorta sözleşmesinin kapsamına dâhil olmayan risklerin açıkça belirtilmesi gerektiği, aksi halde sigorta sözleşmesinde açıkça belirtilmeyen rizikoların teminata dâhil sayılacağı hüküm altına alınmıştır¹³⁴. Bu haliyle SK m.11/4, TTK'nun 1409. maddesinden farklı bir hüküm getirmiştir¹³⁵. SK m 11/4 ile açıkça teminata dâhil olmadığı belirtilmemiş rizikoların teminata dahil olacağı hususunda sigorta ettiren lehine bir karine kabul edildiği öne sürülebilecekse de; bu kabul bazı rizikoların sözleşme öncesinde öngörülüp belirtilmesinin mümkün olmaması sebebiyle sözleşmenin yapılmasından sonra ortaya çıkan ve fakat sözleşmenin akdi sırasında her iki tarafça da öngörülmesi mümkün olmayan¹³⁶ rizikoları sırf sözleşmede istisna kapsamına alınmadı diye sözleşme kapsamında olması sonucunu doğuracağından, prim ve riziko arasında bulunması gereken zorunlu dengenin bozulmasına sebebiyet verecektir. Bu durum, sigorta müessesesinin sürdürülebilir olmasını imkânsız kılacak ve sigortasızlaşma sonucunu doğurarak nihai olarak sigorta ettiren aleyhine sonuç doğuracaktır. Zira SK

yapılabilirliğinin bulunmadığı ifade edilmiştir. Teminata giren haller dışında bütün hallerin sayılması, tek tek sözleşmede belirtilmesine fiilen imkan olmadığı belirtilerek, yangın rizikosu teminat altına alınmca nelerin yangın olmadığını saymanın abesle iştigal etmek olduğuna değinerek bir şey “elma” ise “nelerin elma olarak kabul edilmeyeceği” hususunda liste düzenlemek için o listeye “elma dışındaki her şeyi” yazmak lazım geleceğinden söz ederek imkansızlığa dikkat çekmiştir. Yazar, bir şeyin ismiyle belirtildiği hallerde o isimle ifade edilmeyen her şeyin dışlandığına dikkat çekmiştir. Yangın için teminat veren bir sigortanın hırsızlık için teminat vermediğini ayrıca vurgulamak lazım gelmez, demek suretiyle sistemi eleştirmiştir. Söylenmeyen bir hususun söylenmiş sayılması “Sakite söz isnat olunmaz” (“susan bir beyanda bulunmuş sayılmaz”) ilkesine aykırı olacağına işaret etmiş ve teminata girmeyen hususları “sayım” yöntemiyle belirtmek gibi bir kuralın bağlayıcılığı olmayacağına belirterek SK m.11(4) hükmü anlamsız ve uygulanma yeteneği olmadığını ifade etmiştir. Ayrıntılı açıklamalar ve hükmün eleştirisi için bkz. Ünan, **TTK Şerhi, Cilt I**, 95 vd.; Ancak, bir kısım Yargıtay kararlarında bu görüşün aksi benimsenmiş ve *bütün riskler/all risk* olarak belirtilmiş sigorta sözleşmelerinde açıkça dışlanmayan rizikoların sigorta himayesi altında olduğu kabul edilmiştir. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, Esas No:2013/17723, Karar No:2014/8987, ve 12.5.2014 tarihli kararında yerel mahkemenin “... (*All Risk Poliçelerinde*) inşaat sigortası poliçesi ile kapsam dışı bırakılmış olan tüm riskler açıkça belirtilmesi gerektiği belirtilmemiş olan tüm risklerin teminat kapsamında sayılacağı,...” vurgulanarak önce ilke tekrarlanmıştır. Kararın devamında ise istisnalar(dışlanan rizikolara) arasında sayılmayan “... *bu kapsamda sigortalı tarafından yapılan işin mahiyeti gereği isale hattı ile ilgili inşaatın test edilmesi amacı ile yapılacak test işlemlerinin ve bu test işlemleri sırasında kullanılacak test suyunun sözleşme kapsamında olduğu, ...*” şeklindeki gerekçesini onamıştır. Böylece açıkça sayılmayan risklerin “all risk sözleşmesinin kapsamında olduğu” görüşünü benimsemiştir. (Çevrimiçi) <https://www.hukukmedeniyeti.org/amp/ictihat.asp?id=89842#> Erişim Tarihi: 15 Ocak 2023.

¹³⁴ Bu hükmün yanlışlığı konusunda bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 187; Hükmün bir tepki hükmü olduğu hakkında, bkz. Ünan, **TTK Şerhi, Cilt I**, s. 93; Yazar, “Sigortacılık Kanunu m.11(4) hükmünün sigorta ettirenin sözleşme öncesinde gereği gibi bilgilendirilmemesi sebebiyle, sigorta ettiren aleyhine oluşan sonuçlara “teпки” olarak yasa da yer aldığını ifade etmektedir.

¹³⁵ Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 54

¹³⁶ Örneğin sonradan ortaya çıkan salgın ve öldürücü hastalıklar gibi, bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 187.

m.11/4'ün, sözleşmenin akdedildiği sırada öngörülemeyen rizikolar bakımından istisnasız uygulanması sigorta şirketlerinin zaman içinde ekonomik yönden olumsuz etkilenmesine sebebiyet verebilecektir¹³⁷. Sigorta kurumunun devamlılığı açısından sigorta şirketlerinin mali bakımdan güçlü kalması gerekli ve zorunludur. Bu durum bir an için sigorta ettirenin aleyhine ve fakat sigortacı lehine olarak algılanabilecek ise de sigorta ettirenin gerçek manada korunabilmesi, sigorta müessesinin sürdürülebilir olması ile mümkün olacağından, öğretide de ifade edildiği üzere, sigorta teminatının kapsamının, “teminat dışında bırakılan hallerin belirtilmesi” zorunluluğunu hüküm altına aldığı kabul edilmesi gerektiği öne sürülmüştür¹³⁸.

SK m.11/4 ten sonra yürürlüğe giren TTK m.1409/2'nin “sözleşmede öngörülen rizikolardan herhangi birinin veya bazılarının teminat kapsamında olmadığı ispat yükünün sigortacıya ait olduğu” hükmü nedeniyle “teminat kapsamında sayılmamış rizikoların teminata dâhil olacağını öngören” SK m.11/4 hükmünün uygulanmasının mümkün olmadığı¹³⁹ da ifade edilmiştir¹⁴⁰.

TTK m.1452/3 “Koruyucu Hükümler” başlıklı düzenleme gereğince, Kanunun 1409. maddesi sigorta ettiren aleyhine değiştirilmeyecektir. Bununla birlikte riziko tayininde belirlenen yöntemden bağımsız olarak, sigorta sözleşmelerinde teminat altına alınan rizikoların konu¹⁴¹, miktar¹⁴², sebep¹⁴³, kişi,

¹³⁷ Kender **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 187.

¹³⁸ Ünan, **TTK Şerhi, Cilt I**, s. 97; Taşkın, **Krediye Bağlı Hayat Sigorta Sözleşmesi**, s. 231.

¹³⁹ “Sigortacılık Kanunu (Sig. K) m.11,f.(4) hükmü anlamsız ve uygulanma yeteneği olmayan bir hüküm olduğu hk. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 97; “SK m. 11/4 de yer alan hükmün yanlış olduğu hk. Bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 187.

¹⁴⁰ TTK m.1409'daki düzenlemenin, SK m.11/4'teki düzenlemeyi örtülü şekilde kaldırdığını ileri sürülmüştür. Ünan, **TTK Şerh, Cilt I**, s. 99; Taşkın, **Krediye Bağlı Hayat Sigorta Sözleşmesi**, s. 231.

¹⁴¹ TTK m. 1404 hükmü ile sigorta teminatı konu bakımından sınırlandırılmaktadır. 1404. madde ile kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine ya da kişilik haklarına aykırı bir fiilden kaynaklanabilecek zararları teminat altına alınması maksadıyla sigorta sözleşmesi akdedilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. TTK 1452. maddesi çerçevesinde TTK'nun 1404 maddesi emredici hükümler arasında sayılmıştır. Ayrıca taraflar, rizikoyu belirli grup insan veya mallara hasrederek de konu yönünden rizikoyu sınırlayabilmektedirler. Örneğin “Yangın Sigortası Genel Şartları (YSGŞ)’nın 1. maddesinde “... yangının, yıldırımın, infilâkın veya yangın ve infilâk sonucu meydana gelen duman ve hararetin sigortalı mallarda doğrudan neden olacağı zararlar...” denilerek sadece bu maddede belirtilen rizikolar teminat altına alınmaktadır”, Yazıcıoğlu, **Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması**, s. 1186; Öğretide, Sigorta sözleşmelerinin, Türk Borçlar Kanunun m.27'e göre “ yasaya veya ahlaka aykırı sözleşmelerin geçersizliği” kuralına tabi olduğu ve bu nedenle TTK'nun 1404. maddesinin ne anlama geleceği tartışılmış ve TBK 27/1 maddesinden ayrı bir anlam verilmesi gerekip gerekmediği tartışılmış ve nihayet 1404 maddenin TBK'nun bir tekrarı olduğu belirtilmiştir. Ayrıntılı açıklama için bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s 57-59.

rizikonun gerçekleşme şekli¹⁴⁴, yer¹⁴⁵ ve zaman itibarıyla¹⁴⁶ da sınırlanabildiği özellikle vurgulanmalıdır. Rizikonun bu şekilde sınırlanması doktrinde “birinci riziko sınırlaması” olarak tanımlanmaktadır¹⁴⁷.

C. Zarar Sigortası Sözleşmelerinde Riziko

Zarar sigortalarında riziko, para ile ölçülebilen menfaatlara ilişkin olup, amaç sigorta ettirenin, sigorta himayesi sağlanan rizikonun gerçekleşmesi nedeniyle maruz kalacağı iktisadi (mali) sonuçları tazmin etmektir. Bunun doğal bir neticesi olarak da zarar sigortalarında riziko teşkil eden olay vuku bulmasına rağmen, gerçekleşen riziko nedeniyle sigorta ettirenin herhangi bir zararı doğmamış ise sigortacının himaye sağlama borcu gündeme gelmeyecektir.

¹⁴² Miktar kavramı zarar ve meblağ sigortaları bakımından ayrı ayrı anlam ifade etmektedir. Zarar sigortalarında zenginleşme yasağı mevcut olduğu için sözleşmede daha yüksek bir bedel bile tayin edilse sigortacının sorumluluğu, sigortalanan menfaatin gerçek değerinden fazla olamayacaktır.

¹⁴³ Örneğin, savaş, deprem, ihtilal, halk ayaklanması gibi sebeplerle gerçekleşen sebepler nedeniyle rizikolardan sigortacının sorumlu tutulmayacağına kararlaştırılması gibi.

¹⁴⁴ TTK m1429 (cc) Rizikonun gerçekleşmesinde kusur “ (1) Sigortacı, aksine sözleşme yoksa sigorta ettirenin, sigortalının, lehtarın ve bunların hukuken fiillerinden sorumlu bulundukları kişilerin ihmallerinden kaynaklanan zararları tazmin ile yükümlüdür. Sigorta ettiren, sigortalı ve tazminat ödenmesini sağlamak amacıyla bunların hukuken fiillerinden sorumlu oldukları kişiler, rizikonun gerçekleşmesine kasten sebep oldukları takdirde, sigortacı tazminat borcundan kurtulur ve aldığı primleri geri vermez.” Bu hüküm gereğince sigorta sözleşmesinin tarafları sigorta teminatının, rizikonun ihmal ya da ağır kusur ile meydana gelmesi halinde meydana gelebilecek zararları teminat kapsamı dışında kalacağını kararlaştırmak suretiyle, meydana geliş şekli açısından riziko sınırlaması yoluna gidebilirler.; Nitekim, Hayat Sigortaları Genel Şartlarının “A.3- Sigorta Teminatı Dışında Kalan Haller” kenar başlıklı bölümünün “3.3-“ alt bendinde “Sigortadan faydalanan kimse hayatı üzerine sigorta yapmış olanı öldürmüş veya onun öldürülmesinde herhangi bir şekilde suç ortaklığı etmişse sigorta bedelinden mahrum kalır ve bu bedel ölenin mirasçılarına ait olur.” hükmüne yer verilmektedir.

¹⁴⁵ Yer itibarıyla sınırlama sigortacının coğrafi bir alanla sınırlanmasını ifade eder. SK m. 15’teki açık hüküm gereği, kural olarak Türkiye’de mukim kişiler, Türkiye’de sigortalanabilir menfaatlerini Türkiye’de faal sigorta şirketlerine sigortalatabilir.

¹⁴⁶ Teminatın zaman bakımından sınırlandırılması, sözleşmede kararlaştırılan zaman dilimi bakımından meydana gelen rizikolardan sigortacının sorumlu olmayacağı anlamına gelmektedir.

¹⁴⁷ Ünán, **Riziko**, s. 65; Ayli, **İnşaat Bütün Riskler**, s. 136.

Uygulamada kapsam dâhilinde olan bazı zarar sebepleri sıklıkla teminat dışında bırakılmak suretiyle de himayenin kapsamı daraltılmaktadır. Bu şekilde teminat dışında bırakılan zarar sebepleri, sigorta genel şartlarının “istisnalar”, “teminat dışında kalan haller” ve “ek sözleşme ile teminat kapsamına alınabilecek haller” veya “aksine sözleşme yoksa teminat dışında kalan haller” başlıklı maddelerinde ya da genel şartlara eklenen özel şartlar veya sözleşmeye yazılan kayıtlarla belirlenmektedir. Ayrıca rizikonun sınırlanmasında dışlanan rizikolar (istisnalar) ve muafiyetler gibi kurumların da birer yöntem olduğu kabul edilmektedir. Açıklamalar için bkz. Yazıcıoğlu, **Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması**, s. 1187; Rizikonun istisna ve muafiyetler belirtilerek sınırlanması “ikinci riziko sınırlaması” olarak isimlendirilmekte, genel şartlarda yer alan “istisna hükümleri” aracılığı ile gerçekleştirilirken bu ayrımın mutlak olmadığı da ifade edilmektedir.: Ünán, **Riziko**, s. 65; Ayli, **İnşaat Bütün Riskler**, s. 136.

Yukarıda da izah edildiği üzere¹⁴⁸, zarar sigortaları “mal sigortası” veya “sorumluluk sigortası” şeklinde yapılabilmektedir. Netice olarak her iki sigorta türü de rizikonun gerçekleşmesi neticesinde ortaya çıkan zararın tazminini amaçlamakta ise de mal sigortaları ve sorumluluk sigortaları, sigorta teminatının konusunu teşkil eden riziko tayini başta olmak üzere pek çok noktada birbirinden farklı özellik göstermektedir. Bu nedenle “rizikonun tayini”ne ve “rizikonun gerçekleşmesi”ne ilişkin esasların mal ve sorumluluk sigortaları bakımından ayrı ayrı incelenmesinde yarar bulunmaktadır.

1. Mal sigortalarında Riziko

a. Mal Sigortalarında Rizikonun Belirlenmesi

Mal sigortaları, taşınır taşınmaz mallar, sınai ve fikri haklar ve diğer maddi bir varlığı olmayan mal varlığı değerleri ile bunlar üzerindeki hak ve alacaklara yönelik risklere karşı sigorta himayesi sağlamaktadır¹⁴⁹. Mal sigortalarında sigorta teminatı öncelikle, sigorta ettiren veya ilgili kimsenin sigorta sözleşmesi ile sigorta himayesi altına alınan malın zarara uğraması nedeniyle ortaya çıkabilecek para ile ölçülebilir bir kaybını kapsamaktadır¹⁵⁰. “Mülkiyet hakkı”¹⁵¹ olmasa bile, herhangi bir “sınırlı ayni hak”¹⁵² ya da nispi hak sahibi olanların her birinin mal üzerindeki menfaati¹⁵³ için sigorta sözleşmesi akdedebileceği, hatta mal üzerinde birden fazla kişinin korunmaya değer farklı menfaatlerinin olabileceği ve bunların her biri için ayrı ayrı veya birlikte sigorta himayesi sağlanabileceği açıktır¹⁵⁴. Bu açıklamalar

¹⁴⁸ Bkz. s. 8 vd.

¹⁴⁹ Arseven, **Sigorta Hukuku**, s. 41.

¹⁵⁰ Kara, **Sigorta Hukuku**, s. 164.

¹⁵¹ Sahibine hakkın konusu olan şeyden kullanama (usus), ürünlerinden faydalanma (fructus), malı tüketme, (sarf ve istihlak edebilme) abusus) yetkilerini sağlayan en geniş ayni hak olduğu hakkında bkz. M. Kemal Oğuzman/Özer Seliçi/Saibe Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, Gözden Geçirilmiş Genişletilmiş 22. Baskı, İstanbul, Filiz Kitapevi, 2020 (Anılış: Eşya Hukuku), s. 28.

¹⁵² Mülkiyet hakkının tanıdığı kullanma, ürünlerinden faydalanma veya tüketme yetkilerden biri veya ikisini sağlayan ayni haklar olduğu hakkında bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 29.

¹⁵³ Sigorta konusunun eşya değil, eşya üzerindeki menfaat olması, tek bir eşya üzerinde farklı menfaat sahiplerinin menfaatinin (malik, kiracı, emanetçi, ipotek hakkı sahibi, rehin hakkı sahibi gibi) sigorta himayesi altına alınmasına olanak vermektedir. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 223; Arseven, **a.g.e.**, s. 41; Mal sigortalarının, sigorta ettirenin veya bir üçüncü kişinin bir mal üzerindeki menfaatinin sigorta edildiği sigorta türleri olduğu hakkında bkz. Bozkurt, **a.g.e.**, s. 157.

¹⁵⁴ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 84; Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 40-41.

çerçevesinde, yangın, taşıma, kasko, makine kırılması, hırsızlık gibi sigorta türleri mal sigortalarının tipik örnekleri arasında sayılmaktadır¹⁵⁵.

TTK m. 1453 f.1 “Rizikonun gerçekleşmemesinde menfaati bulunanlar, bu menfaatlerini mal sigortası ile teminat altına alabilirler” hükmünü havidir. Kanunun lafzından anlaşılacağı üzere, ancak “rizikonun gerçekleşmemesinde menfaati bulunanlar”, sigorta teminatı alabileceklerse de, menfaat sahibinin malın maliki olması aranmamaktadır¹⁵⁶. Nitekim sadece m.1453'te değil, TTK'nun sigorta sözleşmesinin tanımına ilişkin 1401.maddesinin 1.fıkrasında da “...Sigortacının... kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan bir rizikonun meydana gelmesi halinde...” denilmek suretiyle, “sigortalanabilir menfaat” kavramına yer verildiği görülmektedir. Bu durumda “sigortalanabilir menfaat” kavramının açıklanmasında fayda bulunmaktadır. Türk Dil Kurumu Sözlüğüne göre, menfaat, “çıkar anlamına” gelmektedir¹⁵⁷. Sigorta Hukuku anlamında menfaat ya da çıkarın genel olarak iktisadi bir çıkar¹⁵⁸ olduğu kabul edilmekle birlikte¹⁵⁹ bu kavram sigorta hukukunda teknik bir anlama sahiptir¹⁶⁰. Mal sigortalarında (aktif sigortalarında) “sigorta edilen menfaat belirli bir şahıs ile bir aktif arasındaki değer ilişkisi”ni ifade etmektedir¹⁶¹. Buna göre, mal sigortalarında “mal” değil, sigorta ettirenin eşyaya ilişkin para ile ölçülebilir menfaati¹⁶² teminat altına alınır¹⁶³. Diğer

¹⁵⁵ Kayıhan/Günergök, **a.g.e.**, s. 29.

¹⁵⁶ eTTK'nun 1269. maddesinde yer alan muadil hükmün daha başarılı ifade edildiği hakkında, bkz. Bozkurt, **a.g.e.**, s. 158.

¹⁵⁷ (Çevrimiçi) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=MENFAAT Erişim Tarihi: 15 Eylül 2018.

¹⁵⁸ Möller, **a.g.m.**, s. 260.

¹⁵⁹ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, Esas No:2013/17723, Karar No:2014/8987, ve 12.5.2014 tarihli kararında, (Çevrimiçi) “... Ancak, mal sigortalarında sigorta ettirenin geçerli bir sigorta akdi yaptırabilmesi için malın menfaatine de sahip olması gerekir. ...” demek suretiyle mal sigortalarının geçerliliği sigortalanın menfaatin mevcudiyetine bağlı olduğunun vurgulanmıştır. Kararın tam metni için Bkz. Kişilik hakları konusunda ayrıntılı bir çalışma için bkz. İfaket Aydemir, “Türk Hukukunda Kişilik ve Kişilik Haklarının Korunması”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1997.

¹⁶⁰ Menfaat, hak kavramının açıklanmasında kullanılan kavramlardan biri olmakla birlikte, hak sadece menfaatten ibaret değildir. Hakların temelinde menfaat kavramı mevcut ise de her menfaat hak değildir. Ancak hukuk düzenince korunan menfaatler hak kapsamına girerler. Diğer bir ifade ile hakların temelinde meşru menfaatler vardır.

¹⁶¹ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 322; “menfaat, sigorta sözleşmesinin süjesi olan kimsenin, sözleşmenin objesi ile, sözleşmede öngörülen zarar verici olaydan dolayı zarara uğrama riski altında bulunan ilişkisi”olarak, tanımlanmıştır. bkz. İsmet Sayhan, **a.g.e.**, s. 351.

¹⁶² Pozitif hukuk kuralları ile menfaatlerin himayeye (korunmaya) layık görülebilmeleri için onların hukuk düzeninde meşru görülmeleri gerekmektedir. Para ile ölçülebilir bir menfaatin sigortalanabilmesi için para ile ölçülebilmesi kriterinin yanında, meşru olması, yani hukuk düzenince

bir ifade ile sigorta sözleşmesi ile “eşya”nın kendisi değil¹⁶⁴, eşya üzerindeki sigortalananabilir meşru menfaat ilişkisi¹⁶⁵ teminat altına alınmaktadır. Bu halde, sigorta ettirenin, sigorta konusu şeyin (değerin) korunup muhafaza edilmesindeki meşru menfaati “sigortalananabilir menfaate” karşılık gelmekte¹⁶⁶ ve bu menfaati zarara sokabilecek tehlikeler riziko olarak tayin edilebilmektedir¹⁶⁷.

Daha önce de ifade edildiği üzere, zarar sigortaları içinde yer alan mal sigortaları, taşınır, taşınmaz gibi herhangi bir somut mal (eşya) ile fikri haklar gibi soyut mal varlığı değerleri üzerinde para ile ölçülebilir menfaatler için sigorta himayesi sağlayan sigorta sözleşmeleri olarak tanımlanmaktadır¹⁶⁸. Sigorta sözleşmesine konu mal üzerinde, teminat altına alınan menfaat bir ayni hak ise bu sözleşmede riziko, eşyanın kısmen veya tamamen zarara uğraması ihtimalidir¹⁶⁹. Ancak sigorta ettireninin ya da sigorta ile sağlanacak himayeden faydalanan olanın o eşyaya bağlı alacağı riziko kapsamında değildir¹⁷⁰. Diğer bir anlatımla Türk Ticaret

yasaklanmamış olması gerekmektedir. Öğretide meşruiyet kavramını menfaatin hakka dayanması olarak tarif eden yazarlarda vardır.

¹⁶³ Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 71; Menfaatin, sigorta sözleşmesinin konusunu oluşturan kavram olduğu hk. Bkz. Sayhan, **a.g.e.**, s. 351.

¹⁶⁴ Sigortanın konusunun menfaat değil, eşya mal olduğuna dair Alman Sigorta Hukuku öğretisinde tartışma olduğuna ve tartışmalara ilişkin anlatımlar için bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 222-223, dn. 105, 106, 107.

¹⁶⁵ Öğretide bazı yazarlarca menfaat, tazminat sigortası kapsamında değerlendirilmekte sigorta sözleşmesinde öngörülen bir tehlikeli olay sebebiyle maddi zarara uğrama ihtimali olan her türlü ilişki olup sadece, zararın söz konusu olduğu tazminat sigortaları bakımından tanımlanabilen bir kavram olduğu hk. Bkz. Sayhan, **a.g.e.**, s. 351.

¹⁶⁶ Mal sigortalarında menfaat sahipliği, eşya hukukunun prensiplerine uygun şekilde bir eşya üzerinde mülkiyet hakkına malik bulunmaya değil; aksine bir malikin olağan olarak sahip ilişkilere benzer iktisadi bağlara sahip bir kimse durumunda olmayı ifade etmektedir. Alman Doktrininde “sigortalanan menfaat” kavramı, sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinde ön görülen rizikonun gerçekleşmesi sonucu mal varlığı zararına uğramasına neden olabilecek “ilişkisi” olarak tanımlanmış; Buna karşın İsviçre Hukuku'nda ise menfaat kavramına yer verilmemiş bunun yerine "sigortalı mal" kavramı kullanılmıştır; bkz. Willy Koenig, “Sigorta Menfaati ve Değerlendirilmesi”, Çev. Fırat Öztan, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C: 5, S: 1, Şubat 1969, s. 46; Ayrıca Alman hukukunda, sigortalanan menfaatin “hukuki bir ilişki” mi yoksa “ekonomik ilişki mi” olduğun tartışıldığı ve en azından kara sigortaları açısından “ilişkinin” “hukuki bir ilişki” olarak kabul edildiği hakkında ayrıntılı açıklama için bkz. Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 73; Diğer yandan Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu VVG 48. madde hükmü “parayla ölçülebilir menfaati” sigorta sözleşmesinin konusu olarak belirttiği ve VVG 48’e göre sigortanın konusunun, bir kimsenin korkulan olayın doğmamasındaki her türlü ekonomik menfaati olduğu ve menfaat kavramının geniş olarak yorumlanarak , tüm malvarlığının kastedildiği hakkında bkz. Möller, **a.g.m.**, 260; Arseven, **a.g.e.**, s. 41.

¹⁶⁷ Kayhan/Günerkök, **a.g.e.**, s. 29.

¹⁶⁸ Ulaş, **a.g.e.**, s. 10.

¹⁶⁹ Yazıcıoğlu, **Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması**, s. 1185; Ulaş, **a.g.e.**, s. 173.

¹⁷⁰ Ulaş, **a.g.e.**, s. 173.

Kanunu'nun "mal sigortaları" başlığı altındaki düzenlemesi mal varlığındaki aktiflerin (değerlerin) sigortalanmasına ilişkin olduğundan m. 1453 düzenlemesi sadece "eşya sigortalarıyla" sınırlı olup, mal varlığına dâhil olmasına rağmen diğer aktifleri, örneğin eşya ile ilgili alacakları kapsamamaktadır¹⁷¹.

Bu açıklamalar çerçevesinde, mal sigortalarında riziko, sigorta ettirenin, sigorta sözleşmesinde belirlenen malvarlığı üzerindeki "meşru menfaatinin" zarar görmesine sebep olan herhangi bir olgu/olay olarak tanımlanabilir¹⁷². Bu bağlamda meşruiyet ile kastedilen ise, menfaatin kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına¹⁷³ aykırı ve imkânsız bir konuya ilişkin olmamasıdır¹⁷⁴.

Bununla birlikte, mal sigortalarına ilişkin genel şartlarda çok defa, rizikonun tanımlandığı ve sınırlandırıldığı görülmektedir. Örneğin, yangın sigortası genel şartlarında¹⁷⁵ riziko, "...yangının, yıldırımın, infilakın veya yangın ve infilak sonucu meydana gelen duman, buhar ve hararetin" "sigortalı mallara" doğrudan maddi zarar verme ihtimali", temel "riziko olarak tanımlanmış"; buna karşın A-3 maddesinde de, bir kısım rizikoların ilave olarak teminat altına alınabileceğini belirtmiştir¹⁷⁶. Benzer şekilde zorunlu deprem sigortasında sözleşmesinde riziko,

¹⁷¹ Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 1.

¹⁷² Bununla birlikte Türk Ticaret Kanunu'nun 1429'uncu maddesinde zikredilen kişilerin tazminat ödenmesini sağlamak amacıyla kasten rizikonun gerçekleşmesini sebep olmamaları hali bu kuralın dışındadır. TTK. m.1429/c.2.

¹⁷³ Bir kişinin, kişi, olarak sahip olduğu hukukça korunan kişilik değerlerinin tümünü, kişiliği ifade etmekte olup, hayat, beden bütünlüğü, sağlık, özgürlük, isim, resim, onur ve saygınlık, özel hayatın gizliliği, ticari itibar gibi değerler ise, kişilik değerlerini oluşturmakta, kişilik hakkı ise kişiliği oluşturan tüm bu değerler üzerindeki hakkı ifade etmektedir.; Serap Amasya, "Sorumluluk Sigortalarında Bedensel Zararlar Teminatı Hakkında Genel Değerlendirme", **Akit Dışı Kusursuz Sorumlulukta Bedensel Zararlar Kongresi** 2018 (s. 542-596), s. 543, dn.10; Kişilik hakları tanımları konusunda bkz. Aydemir, **a.g.e.**, s. 15.

¹⁷⁴ Etem Kara, **Sigortalanabilir Menfaat İlkesi**, Ankara, Yetkin yayınları, 2020 (Anılış: Sigortalanabilir Menfaat İlkesi), s. 97.

¹⁷⁵ Bkz. Yangın Sigortası Genel Şartları, "**A.1- Sigortanın Kapsamı**" başlıklı maddesi. (Çevrimiçi) https://tsb.org.tr/media/attachments/Yang%C4%B1n_Sigortas%C4%B1_Genel_Sartlar%C4%B1.pdf Erişim Tarihi: 13 Mart 2023.

¹⁷⁶ "3.1- Aşağıdaki haller dolayısıyla meydana gelen (yangın ve infilak ile yangın ve infilak sonucu meydana gelen duman, buhar ve hararetin sigortalı mallarda doğrudan neden olacağı zararlar da dahil olmak üzere) tüm zararlar sigorta teminatının dışındadır. Ancak ek sözleşme ile bu genel şartlara ve ilişik klostara göre bu teminat kapsamı içine alınabilirler: 1.1- Grev, lokavt, kargaşalık, halk hareketleri 1.2- Terör 1.3- Deprem ve Yanardağ Püskürmesi" Bkz. yangın sigortası genel şartları, **A.3- Ek Sözleşme İle Teminat Kapsamına Dahil Edilebilecek Haller ve Kayıplar**, başlıklı maddesi. Teorik olarak, maddede sayılan rizikolara karşı, ilave primler uygulanarak, sigorta himayesi sağlanabileceği belirtilmekte ise de uygulamada, bu kural tam olarak uygulanmamaktadır. (Çevrimiçi) https://tsb.org.tr/media/attachments/Yang%C4%B1n_Sigortas%C4%B1_Genel_Sartlar%C4%B1.pdf Erişim Tarihi: 13 Mart 2023.

deprem sebebiyle bina maliklerinin veya intifa hakkı sahiplerinin binaların tamamen zıyaı veya kısmen zarar görmesi ihtimali riziko olarak¹⁷⁷ kabul edilmiştir.

b. Mal Sigortalarında Rizikonun Gerçekleşmesi

Mal sigortalarında sigorta tazminatının ödenebilmesi için ilk koşul, sigorta sözleşmesi ile güvence altına alınan rizikonun gerçekleşmesidir. Rizikonun gerçekleştiğinden söz edebilmek için “teminat altına alınan rizikonun vuku bulması” gerekecektir. Örneğin, yangın sigortasında, sigorta teminatı altına alınan konut, yangın sonucu kısmen kullanılamaz hale geldiği varsayımında, yangın neticesinde sigorta ettiren malik ise hem, konutun onarılması için onarım masraflarını, hem de konutu kullanamadığı dönem için kira kaybını alabilecektir. Bununla birlikte, Yangın Sigortası Genel Şarlarındaki açık hüküm gereği, ek teminat verilmesi kararlaştırılmamış ise yangının, “grev, lokavt, kargaşalık, halk hareketleri; terör, deprem ve yanardağ püskürmesi” gibi nedenlerle meydana gelmesi halinde sigorta himayesinden faydalanılamayacaktır. Zira bu örnekte Yangın Sigortası Genel Şartları çerçevesinde, prensip olarak, riziko, genel şartlarda açıkça zikredilen hallerin sebep olduğu veya açıkça teminat dışı bırakılan sebeplerden ileri gelmiş olmayan “yangın”ın gerçekleşmesidir.

Bu açıklamalar çerçevesinde, kuşkusuz teminat kapsamında bir “riziko”nun gerçekleşip gerçekleşmediği, her sigorta sözleşmesi bakımından ilgili sigorta genel ve özel şartları gözetilerek belirlenecektir¹⁷⁸.

2. Sorumluluk Sigortalarında Riziko

a. Sorumluluk Sigortalarında Rizikonun Belirlenmesi

Kişilerin malvarlıkları hak, alacak ve borçlardan oluşan bir bütün olup¹⁷⁹, mal varlığının pasif kısmındaki artışlardan kaynaklanacak zararları teminat altına

¹⁷⁷ Ulaş, a.g.e., s. 357.

¹⁷⁸ 6102 sayılı kanunda zarar sigortaları düzenlenirken, eTTK’dan farklı olarak, yangın sigortası, taşıma sigortası, zirai sigorta ve hırsızlık sigortası hakkında özel hükümler sevk edilmemiştir. Bkz. Can, **Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Hukuki Esaslar**, s. 4

¹⁷⁹ Arseven, a.g.e., s. 42; Ulaş, a.g.e., s. 10.

alınan¹⁸⁰ sigorta türlerine sorumluluk sigortası denilmektedir¹⁸¹. Sorumluluk sigortalarında rizikoyu belirleyen sorumluluk¹⁸² olduğundan sigorta ettirenin, tazminat talebine muhatap olmasına neden olabilecek birden çok sorumluluk kaynağı olacağı açıktır¹⁸³. Sorumluluk sigortalarında, sigorta ettirenin malvarlığına karşı sigorta ettiren veya onun sorumluluğundaki kişilerden gelmektedir.

Sorumluluk sigortaları, “Zarar Sigortaları” altında TTK m. 1473 ila 1486. hükümleri arasında düzenlenmiştir. TTK m. 1473 / 1 ‘de sorumluluk sigortası: *“Sigortacı sorumluluk sigortası ile, sözleşmede aksine hüküm yoksa, sigortalının sözleşmede öngörülen ve zarar daha sonra doğsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle zarar görene, sigorta sözleşmesinde öngörülen miktara kadar tazminat öder”* şeklinde tanımlanmıştır. Sorumluluk sigortası ile sadece sigorta ettirene karşı yöneltilen haklı taleplere karşı değil, haksız veya aşırı taleplere karşı da sigorta himayesi sağladığı için¹⁸⁴ tanımın yetersiz olduğu ifade edilmiştir¹⁸⁵. Zira TTK’nun m. 1474’te *“sigortalı aleyhine bir istem ileri sürüldüğünde, isteme ilişkin makul giderlerin sigortacı tarafından karşılanacağı; sigorta bedelini aşan giderlerin ödenebilmesi için sözleşmede hüküm bulunması gerektiği; sigortacının sigortalının talebi üzerine giderler için avans vermek zorunda olduğu”* hüküm altına alınmıştır. Bu açıklamalardan sonra daha önce de ifade edildiği üzere¹⁸⁶, sorumluluk sigortası, *“sigortacının sorumluluk iddiası ile sigortalıya yöneltilen tazminat talebi ve bu talebe karşı savunma gideri ve/veya haklı talepler için tazminat ödeme şeklinde ortaya çıkan sorumluluğun mali sonuçlarından sigortalıyı kurtarmayı üstlendiği bir zarar sigortası”* olarak tanımlanmaktadır¹⁸⁷.

¹⁸⁰ Sorumluluk Sigortası ile, sigorta ettirenin sadece pasifinin azalmasına karşı bir himaye değil, aynı zamanda sigorta ettirenin eyleminden zarar gören 3. kişilerin zararının da giderildiği bkz., Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 432.

¹⁸¹ Ulaş, **a.g.e.**, s. 10.

¹⁸² Yasar Karayalçın, “Sorumluluk (Mesuliyet) Sigortaları”, **Sigorta Hukuku Dergisi**, S: 1-2, 1984 (Anılış: Sorumluluk (Mesuliyet) Sigortaları), s. 31; Uluğ, **Riziko Kavramı**, s. 334; Ünan, **Riziko**, s. 8-25 vd.

¹⁸³ Öğreti, sorumluluk kavramı ile ilk planda “akıt dışı zararlardan doğan tazminat sorumluluğu”nunakla geldiği ve her türlü akıt dışı sorumluluk hâlleri için bir üst kavram olarak “haksız fiil” kavramı kullanıldığı hakkında bkz. Tandoğan, **Türk Mesuliyet Hukuku**, s. 3-4; Eren, **a.g.e.**, s. 491.

¹⁸⁴ Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 296-297; Karayalçın, **Mesuliyet ve Sigorta Hukuku**, s. 50;

¹⁸⁵ Bkz. yukarıda, s. 12, dn. 41.

¹⁸⁶ Bkz. yukarıda, s. 12, dn. 42.

¹⁸⁷ Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortasında Riziko**, s. 432.

Diğer bir anlatımla sigorta ettirenin veya yasal olarak fiillerinden sorumlu olduğu kişilerin, davranışları veya işlemleri sebebiyle meydana gelecek zararlardan hukuken sorumlu¹⁸⁸ olacağı durumlarda zarar gören kişiye ödemek zorunda kalacağı tazminat mal varlığının aktifinde azalmaya, pasifinde artışa¹⁸⁹ sebep olmaktadır¹⁹⁰. İşte sorumluluk sigortası sigortacının, sigorta ettirene gerçekleşen sorumluluğunun mali sonuçlarına karşı sigorta himayesi sağlamayı üstlendiği bir zarar sigortası türüdür¹⁹¹. Sigorta ettirenin, üçüncü kişilere verebileceği zararları karşılamak maksadıyla, sigorta ettiren tarafından üçüncü kişilere yapacağı ödemeleri tazmin etmek, böylece bu ödemeler nedeniyle sigorta ettirenin mamelekinde meydana gelecek azalmayı yani sigorta ettirenin pasifindeki artışı önlemeyi¹⁹² hedeflemektedir¹⁹³.

(1) Sorumluluk Sigortalarında Rizikonun Tayini

Hukuk sistemlerinde pek çok sorumluluk alanı ön görülmüş olup, sorumluluk sigortasının özel hukuk kurallarının öngördüğü sorumluluklara karşı sigorta himayesi(koruma) sağladığı¹⁹⁴ kabul edilmektedir¹⁹⁵. Bununla birlikte sigorta ettirenin doğabilecek tüm sorumluluklarının ya da herhangi bir sorumluluğu dolayısıyla tazmin etmekle yükümlü olabileceği tüm zararların teminat altına alınması, sigorta tekniği açısından mümkün değildir. Bu nedenle de sorumluluk sigortası ile sigorta ettirenin belirli bir davranışı veya faaliyeti ya da sıfatı sebebiyle

¹⁸⁸ “Sorumluluk” kavramının genel olarak “*bir kişiye başvurulabilmesi veya ona yaptırım uygulanabilmesi olanağı*” olarak belirtilmektedir. Bu haliyle sorumluluk, borç ilişkisini diğer sosyal ilişkilerden net bir biçimde ayırır., Bkz. Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku -Genel Hükümler**, s. 22; Ünan, **Riziko**, s. 8.

¹⁸⁹ Karayalçın, **Mesuliyet ve Sigorta Hukuku**, s.50.

¹⁹⁰ Modern çağın en önemli ihtiyaçlarından birisinin güvence ihtiyacı olduğu, güvence ihtiyacının “beklenmeyen olaylardan doğan zararlara karşı güvence ihtiyacı” ve ulaşılan “kişisel refah düzeyini koruyamama” endişesi olarak iki grupta toplandığı hk. Bkz, Sayhan, **a.g.e.**, s. 351.

¹⁹¹ Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortasında Riziko**, s. 423; Kender, **Mesuliyet Sigortası**, s. 3; Atabek, **Sigorta Hukuku**, s. 404.

¹⁹² TTK m. 1401. tanımın, sorumluluk sigortaları açısından uygun bir tanım olmadığı zira “*menfaat kavramının*” sadece aktif sigortalarında olduğu, bir pasif sigortası olan sorumluluk sigortasında menfaat kavramından söz edilemeyeceği; sorumluluk sigortaları ile sigortacının, rizikonun gerçekleşmesi ile doğacak bir sorumluluğunun karşılandığı belirtilmiştir. Kender, **Hususî Sigorta Hukuku**, s. 174; Aynı Doğrultuda, Koyuncuoğlu/Koyuncuoğlu, **a.g.e.**, s. 70. (Müellifler, sorumluluk sigortasının pasif sigortası olduğunu ve bu nedenle “çıkar değeri” olmadığını ifade etmektedirler).

¹⁹³ Ulaş, **a.g.e.**, s. 10; Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortasında Riziko**, s. 435.

¹⁹⁴ Sorumluluk sigortaları ile kural olarak ceza sorumluluğuna karşı koruma sağlanmadığı hakkında bkz. Ünan, **Riziko**, s. 8.

¹⁹⁵ Ünan, **Riziko**, s. 8.

doğabilecek belirli zararlardan ve sigorta sözleşmesinde sayılan sorumlulukları, yine sigorta sözleşmesinde sayılan şartlarda¹⁹⁶ sigortalanmaktadır¹⁹⁷.

Sorumluluk sigortalarında, sigorta ettirenin kendi sorumluluğu kapsamında bulunan herhangi bir olaydan dolayı yine kendi mal varlığında bir eksilme, kötüleşme meydana gelmesi nedeniyle riziko kendine has karakteristik¹⁹⁸ bir hal almaktadır¹⁹⁹.

Sorumluluk sigortasına konu zarar verici olay iki şekilde ortaya çıkabilir. Birinci ihtimalde sigorta ettirenin malvarlığında azalmaya sebep olacak, diğer bir anlatım ile tazminat ödeme yükümlülüğü doğan olayların ortaya çıkması halinde muhtemel pasifler için sigorta himayesi sağlanmasıdır. İkincisi ise mevcut pasifin(bir borcun) artması yoluyla doğacak tazmin borcu ve zorunlu masraflarının karşılanması amacıyla doğabilecek pasif çoğalması nedeniyle sigorta himayesi sağlanmaya yöneliktir. Bu nedenle sorumluluk sigortalarının, zorunlu bazı masraflara karşı sigorta ve borç sigortası olmak üzere iki ana türe ayrıldığı²⁰⁰ kabul edilebilir²⁰¹.

¹⁹⁶ Zenginleşme yasağı zarar sigortalarının bir türü olan sorumluluk sigortalarında da geçerlidir. Sigorta bedeli ve rizikonun gerçekleştiği andaki sigortalı menfaatinin değerini aşsa bile sigortacı uğranılan zarardan fazlasını ödemez. Bkz. Ünan, **Riziko**, s. 17; Koyuncuoğlu/Koyuncuoğlu, **a.g.e.**, 70.

¹⁹⁷ Sorumluluk sigorta himayesi “belirli bir mesleki faaliyetten kaynaklanan sorumluluk”, “Karayolları Trafik Kanunu’ndan doğan sorumluluk”, “Özel Güvenlik Hizmetleri Kanunu’ndan doğan sorumluluk”, eşya veya yolcu taşımadan sorumluluk” gibi teminat alınan sorumluluk ve sigortalının bu sorumluluk dolayısıyla tazmin etmekle yükümlü tutulabileceği zararlar itibarıyla belirlenip sınırlanır.” Bkz. Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 423.

¹⁹⁸ Bu ihtimalde “sigorta ettirenin pasifin artması ihtimali” bir nevi “üçüncü kişinin tazminat alacağına hak kazanması” anlamına gelmekle ise de sorumluluk sigortası esasında üçüncü kişi lehine sözleşme olarak değerlendirilmemektedir.

¹⁹⁹ “Üçüncü kişilerin eylemleri nedeniyle, sigorta ettirenin uğradığı zararlar sorumluluk sigortasının konusu değildir. Bkz. Ulaş, **a.g.e.**, s. 771.

²⁰⁰ Sorumluluk sigortaları, başka bir tasnife göre de, yasal sorumluluklara karşı sigorta, akdi yükümlülüklerle karşı sigorta, zaruri masraflara karşı sigorta, somut kayıp ihtimallerine karşı sigorta olarak dörde ayrıldığı hakkında bkz.. Şenocak, **Mesleki Sorumluluk Sigortası**, s. 62; Bununla birlikte, bir görüşe göre; akitten doğan sorumluluk hallerinin sigortalanıp sigortalanamayacağı konusu doktrinde tartışmalı olup, akdin ifa edilmemesinden kaynaklanan zararı sigorta ettirmek isteyen kişi aslında kendi fiilinden doğan, doğan zararı sigorta ettirmek isteyeceğinden ve esasen bu halde rizikonun gerçekleşmesi sigortalının iradi bir davranışının sonucu olabileceğinden akdin ihlalinden doğan tazminat taleplerine karşı mesuliyet sigortası yapılamayacaktır. Karayalçın, **Mesuliyet ve Sigorta Hukuku**, s. 58; diğer bir görüşe göre ise sigorta hukuku anlamından sorumluluk özel hukuk taleplerine dair kanuni sorumluluktur ve akdi bir ilişkinin varlığı halinde söz konusu olabilecek sorumluluk halleri de sigortası ile teminat altına alınabilecektir. Kender, **Mesuliyet Sigortası**, s. 6.

²⁰¹ Mertol Can, “Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarına” Genel Bir Bakış (Mesleki sorumluluk Sigortası Genel Şartları acaba yeniden gözden geçirilmesi gereken bir düzenleme mi?) **BATİDER**, 1. Baskı, Ankara, Ocak 2006, (Anılış: Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları), s. 9.

Daha önce de söz edildiği gibi sigorta konusu olabilecek tüm rizikoların ve sorumlulukların sigorta edilmesi mümkün olmadığından rizikonun sigorta edilebilir olması gerekmektedir. Rizikonun sigorta edilebilir olması sorumluluk sigortalarında da geçerli bir kavram olup, sigorta edilebilirliği belirleyen “tesadüfîlik, açıklık, bağımsızlık, büyüklük ve tahmin edilebilirlik” ölçütleri²⁰² sorumluluk sigortaları alanında da aranmaktadır.

Ancak teminat altına alınan sorumluluğun mali sonuçları, birden fazla olgunun gerçekleşmesi sonucunda ortaya çıkmakta²⁰³ ve ayrıca bu olaylar/olgular genellikle uzun bir zaman aralığına yayılarak gerçekleşmektedir. Sigorta himayesi altına alınan sorumluluğun geniş bir zaman dilimine yayılma ihtimali sigorta tekniğinin gerektirdiği karşılık ayırma zorunluluğunu açısından²⁰⁴ bir belirsizliğe sebep olmaktadır. Çünkü sorumluluk sebebini oluşturan olayın gerçekleşmesi (faaliyet veya davranışta bulunulması) ile başlayıp, zarar görenin tazminat talebinin haklı olduğunun kabul edilmesi veya karar altına alınması ile sona eren süreci oluşturan olgulardan biri veya birden fazlasının “riziko” olarak belirlenmesi ihtimaline olanak tanımaktadır²⁰⁵. Böylece sigortacının himaye sağlama ediminin muhtevası, “teminat altına aldığı sorumluluk” ve “bu sorumluluk dolayısıyla tazmin etmekle yükümlü tutulabileceği zararlar” saptanarak, sınırlanmaktadır. Sınırlama sadece himaye altına alınan sorumluluğun kapsamı ve/veya teminat miktarı ile değil ayrıca “yer ve zaman” itibarıyla da yapılmaktadır²⁰⁶.

Genel sorumluluk sigortalarında kural olarak, zararı doğuracak eylem ya da eylemsizlik, baştan belirlenebilir değildir. Bu nedenle sigorta genel şartlarında zararı meydana getirecek rizikolar tek tek sayılamamaktadır. Sigorta sözleşmesi ile sigorta ettirenin belli bir davranışı, faaliyeti ya da belirlenen herhangi bir sıfatı nedeniyle

²⁰² Aynur Yongalık, **Çevre Sorumluluk Sigortası**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1998, s. 146.

²⁰³ Sorumluluk sigortasında rizikonun sigorta ettiren veya sorumluluğu altında bulunanların zarar verici bir faaliyet veya davranışta bulunması, bu faaliyet veya davranış sonucu üçüncü bir kişinin zararın doğması,, zarar görenin tazminat talebinde bulunması, tazminat talebinin haklı olduğunun kabul edilmesi veya tespit edilmesi olgularının gerçekleşmesi ile rizikonun gerçekleşmiş sayılacağı hk. Bkz. Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 423

²⁰⁴ “Sigorta tekniği gereği sorumluluğun yer ve zaman itibarıyla sınırlandırılması da zorunludur.” Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 423; Yazıcıoğlu, **Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması**, s. 1185.

²⁰⁵ Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 423.

²⁰⁶ Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 423.

doğabilecek belirli zararlardan sorumluluğunun sigorta ettirilmesi suretiyle sigorta himayesinin kapsamı belirlenmektedir²⁰⁷. Ayrıca istisna edilen riziko ve zararlar r, sayılarak bunlardan kaynaklanan zararlar sigorta güvencesi dışında bırakılmaktadır²⁰⁸.

b. Sorumluluk Sigortalarında Rizikonun Gerçekleşmesi

(1) Genel Olarak

Sorumluluk sigortası ile teminat altına alınan sorumluluğunun mali sonuçları, genellikle birden fazla olgunun gerçekleşmesi sonucunda ortaya çıkar. Bu olgular çok defa uzun bir zaman içerisinde gerçekleştiğinden sigorta himayesinin riziko bakımından kapsamının belirlenmesi için sadece teminat altına alınan sorumluluğun saptanması yeterli olmaz. Ayrıca, zarara sebebiyet veren faaliyet veya davranışta bulunma, bu faaliyet veya davranışın sebebiyet verdiği zararın doğması, zarar görenin tazminat talebinde bulunması, tazminat talebinin haklı olduğunun kabul edilmesi veya tespit edilmesi olgularından herhangi birinin de gerçekleşmesi gerekmektedir. Ne var ki tüm bu olgular, vakıaların büyük çoğunluğunda eş zamanlı ya da kısa sürede gerçekleşmez. Bu nedenle sorumluluk sigortalarında, sigortacının himaye sağlama ediminin hangi olgu veya olguların gerçekleşmesine bağlı olarak doğacağının belirlenmesi, diğer bir ifadeyle teminat süresi içinde gerçekleşmesi gereken olgu veya olguların tespiti ile rizikonun zaman itibarıyla sınırlandırılması son derece önemli ve gereklidir²⁰⁹. Daha önce de ayrıntılı şekilde ifade edildiği üzere, “rizikonun belirlenmesi” gerek sigorta himayesinin kapsamının belirlenmesi gerekse de Türk Ticaret Kanunu’nda rizikonun gerçekleşmesine bazı sonuçlar

²⁰⁷ Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortasında Riziko**, s. 423; Öğretide, Sorumluluk sigortasında ilkesel olarak rizikonun kapsamının geniş olmasına rağmen, taraflar arasında oluşturulan sigorta sözleşmesinin genel ve özel şartları ile “rizikonun kapsamının” belirlendiğini, sınırlandırıldığı ve buna da “rizikonun sınırlandırılması” ifade edilmiştir. Işıl, **Zarar Sigortaları**, s. 772; Ünan, **Riziko**, s. 65; Yazıcıoğlu, **Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması**, s. 1187; Yazar: “... kapsam dahilinde olan bazı zarar sebepleri teminat dışında bırakılmak suretiyle himayenin kapsamı daraltılmaktadır. Bu şekilde teminat dışında bırakılan zarar sebepleri, sigorta genel şartlarının “istisnalar”, “teminat dışında kalan haller” ve “ek sözleşme ile teminat kapsamına alınabilecek haller” veya “aksine sözleşme yoksa teminat dışında kalan haller” başlıklı maddelerinde ya da genel şartlara eklenen özel şartlar veya sözleşmeye yazılan kayıtlarla” sınırlandırıldığını belirtmektedir.

²⁰⁸ Ulaş, **a.g.e.**, s. 770.

²⁰⁹ Yazıcıoğlu, **Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması**, s. 1185.

bağlanmış olması nedeniyle son derece önemlidir. Nitekim sorumluluk sigortalarına ilişkin TTK m. 1473/1’de “Sözleşmenin konusu ve kapsamı” başlığı altında “*Sigortacı sorumluluk sigortası ile, sözleşmede aksine hüküm yoksa, sigortalının sözleşmede öngörülen ve zarar daha sonra doğsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle zarar görene, sigorta sözleşmesinde öngörülen miktara kadar tazminat öder.*” hükmüne yer vermiştir. Bununla birlikte hâlihazırda kullanılan bazı sorumluluk sigortası genel şartları bu hususta açık olmadığı gibi TTK m. 1473/1’deki düzenleme ile de uyumlu değildir²¹⁰. Bu nedenle sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleştiği an ile ilgili olarak, sözleşmelerde farklı esasların belirlendiği hallerde TTK m. 1473/1’deki düzenlemenin ne anlam ifade ettiğinin açıklanması önem taşımaktadır.

(2) Sorumluluk Sigortalarında Rizikonun Gerçekleştiği Anın Tespiti İle İlgili Görüşler

Sorumluluk sigortalarında riziko ve rizikonun gerçekleştiği anın belirlenmesine ilişkin öğretide farklı görüşler ileri sürülmüştür. Söz konusu mesele Alman hukukunda ²¹¹ uzun yıllar boyunca tartışıldığından özellikle Alman hukukunda ileri sürülen görüşlerin incelenmesi, Türk hukuku bakımından da bir neticeye varılabilmesi için gerekli görülmektedir.

²¹⁰ Örneğin 01.07.2007 Tarihli, **Kıyı Tesisleri Deniz Kirliliği Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları**’ “A. Sigortanın Kapsamı”, üst başlığı ile “A.1. Sigortanın Konusu” kenar başlığı altında: “*Bu sigorta, geriye dönük geçerlilik tarihinden sonra meydana gelen bir olay nedeniyle, sadece sözleşme süresi içinde sigorta ettirene yapılan tazminat talepleri için teminat sağlar. Bu sigorta, sigorta ettirenin haksız taleplere karşı savunmasını da temin eder.*” düzenlemesini havidir. Bu düzenlemeden anlaşılacağı üzere, Kıyı Tesisleri Deniz Kirliliği Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları’nda “riziko” zararı doğuran olay esaslı değil, “*sadece sözleşme süresi içinde sigorta ettirene yapılan tazminat talepleri*” talep esaslı bir riziko tayini esasını kabul etmek suretiyle TTK m. 1473/1’de kabul edilen “sebeup olay” esasından ayrılmaktadır.; Aynı şekilde, 27 Nisan 1983 tarihli İşveren Sorumluluk Sigortası Genel Şartları, Sigortanın Teminatının Kapsamı başlıklı 1. Maddesinde, “*Bu poliçe, işyerinde meydana gelebilecek iş kazaları sonucunda işverene terettüp edecek hukuki sorumluluk nedeniyle ... hak sahipleri tarafından işverenenden talep edilecek ve... tazminat talepleri ile... ikame edilecek rücu davaları sonunda ödenecek tazminat miktarlarını, poliçede yazılı meblağlara kadar temin eder.*” Hükmünü havidir. Bu genel şartta da, sebeup olay esasına değinilmeden doğrudan talep esası ve tazminatın belirlenmesi esası kabul edilerek TTK m.1473/1’den ayrılmıştır. Atif yapılan genel şartlar için bkz., (Çevrimiçi) http://www.sigortatahkim.org/index.php?option=com_content&view=category&id=52&Itemid=73 . Erişim Tarihi: 21 Eylül 2023.

²¹¹ Philipp Stoecker, **Der Vorsatz Des Versicherungsnehmers Bei Der Herbeiführung Des Versicherungsfalles Im Sinne Des §103 VVG**, erschienen in der Reihe der Universitätsdrucke im Universitätsverlag Göttingen 2011, s. 25.

i. Riziko ve Rizikonun Gerçekleştiği An Konusunda İhlal Teorisi (Die Verstoßtheorie)

“Sebepl olay prensibi (*Ursachenereignisprinzip*)” veya “Sebepl olay prensibi” (*causaleereignisprinzip*) olarak da isimlendirilmektedir. Türk öğretisinde “sebepl olay teorisi” olarak ifade edilen bu görüş, bazı yargı kararları gözetilerek geliştirilmiştir²¹². Bu teori “sigorta ettirenin zarara dayanak oluşturan ilk davranışını” çıkış noktası olarak ele almaktadır. Sebepl olay teorisine göre; zararın oluşmasına sebepl olan ilk fiil “teminat süresi içinde” gerçekleşiyorsa, bu davranışın sebepl olduğu zarar, sigorta sözleşmesi sona erdikten sonra ortaya çıksa bile, sigortacının himaye sağlamakla yükümlü olduğu kabul edilmektedir. Diğer bir deyişle sigorta ettirenin sorumluluğunun doğduğu an, “rizikonun gerçekleştiği an” olarak kabul edilmektedir²¹³. Sebepl olay teorisine göre; sigorta ettirenin üçüncü kişilere karşı sorumluluğunu doğuran eylem ya da eylemsizlik olgusunun vuku bulması ile riziko gerçekleşmiş olacağından bu olayın sigorta himayesinin sağlandığı dönemde vuku bulması gerekli ve yeterli koşul olarak benimsenmiştir²¹⁴. Buna göre, burada sigorta edilen “rizikonun hangi şartlar altında gerçekleştiği” önem taşımaktadır. Zarara sebepl olan sigorta ettirenin eylemindeki eksikliğin ne zaman ortaya çıktığı ile veya zararın “ne zaman” gerçekleştiği ile ilgilenilmez. Daha ziyade mesleki sorumluluk sigortalarında yaygın olarak uygulama alanı bulan sebepl olay teorisi, sigorta ettirenin, üçüncü kişiye verdiği zarara neden olan eylemin saiki ile de ilgilenmez. Örneğin bir avukat eksik bir danışma hizmeti verdiğinde, temel soru avukatın ayıplı hizmetinin saikinin ne olduğu değil, avukatın ayıplı bir hizmet verip vermediği, verdi ise bu hizmetin sigorta sözleşmesi ile himaye altına alınıp alınmadığıdır²¹⁵. Buradan

²¹² Bozer, **Sigorta Hukuku 1981**, s. 181; Yazar, sorumluluk sigortası ile sigorta ettirenin malvarlığında meydana gelmesi muhtemel eksilmenin sigorta himayesi altına alındığını, oysaki sebepl olayın(kazanın) meydana gelmesi, sigorta ettirenin malvarlığında eksilmeye yol açmayacağını, zira bu aşamada sigorta ettirenin bir tazminat ödemeye mahkum edilip, edilmeyeceğinin belli olmadığını ifade etmektedir; Stoecker, **a.g.e.** s. 26.

²¹³ Ünán, **Riziko**, s. 28; Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortasında Riziko**, s. 424; Şenocak, **Mesleki Sorumluluk Sigortası**, s. 79.

²¹⁴ Stoecker, **a.g.e.**, s. 26; Şenocak, **Mesleki Sorumluluk Sigortası**, s. 84. vd.

²¹⁵ Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları: “A.1. Sigortanın Konusu Bu sigorta sözleşmesi ile sigortalının poliçede belirtilen ve ilgili taraflarca konusu tarif edilerek sınırları çizilen mesleki faaliyeti ifa ederken; a) **Sözleşme süresi içinde meydana gelen olay sonucu doğan ve sorumluluk hükümleri uyarınca tazmini sözleşme süresi içinde ya da sonrasında talep edilen zararlara karşı**

hareketle avukatın bilgi eksikliği, sigorta sözleşmesinin akdedilmesinden önce mevcut olsa dahi, eksik bilgi verme olayı, sigorta sözleşmesi ile himayenin sağlandığı dönemde vuku bulmuş ise, sigortacı teminat sağlamak durumundadır. Bununla birlikte bu teorinin kabulü uygulamadaki bazı meseleleri çözümlemede yetersiz kalmaktadır. Zira sigorta ettirenin sorumluluğuna neden olay (riziko) her vuku bulduğunda zarar hemen doğmamaktadır. Bilindiği üzere, sigortacının himaye sağlama borcunun doğabilmesi için rizikonun gerçekleşmesi yetmemekte, aynı zamanda zararın da doğmuş olması gerekmektedir²¹⁶.

Bununla birlikte bu görüş iki önemli hususta bazı belirsizlikler ihtiva etmektedir. Zarara sebep olan ilk davranışın, rizikonun gerçekleştiği an olarak kabul edilmesi halinde ilk sorun sigortacının zararın ilerideki sonuçları için karşılık ayırmasını gerektirmesidir. Oysa zararı doğuran ilk olayın gerçekleştiğinde çoğunlukla sigorta ettiren ve sigortacı, henüz zarara sebep olabilecek gelişmeyi ve bu nedenle ne için, ne kadar karşılık ayrılması gerektiğini ya da karşılık ayrılıp ayrılmayacağını bilebilecek durumda bile değildir. İkinci sorun ise, ispat noktasında ortaya çıkmaktadır. Zira zararı doğuran olayın meydana gelmesinin farklı sebepleri olabileceğinden, zarar ortaya çıktığında zararın hangi sebepten kaynaklandığını ispata yarayacak delillere ulaşamayabilecektir. Diğer yandan hangi dönemde gerçekleşen rizikonun zarara sebep olduğunu kanıtlamak da her zaman kolay olmayabilir²¹⁷. Sebep olayı teorisi, sorumluluğu doğuran davranışın sonuçlarının teminat süresi geçtikten sonra ortaya çıkması halinde bile sigorta himayesinin sağlanmasına imkân vermesi nedeniyle sigorta ettiren lehine sonuç doğurmaktadır. Bununla birlikte sorumluluğun sebebi olan davranışın, teminat süresinin başlangıcından önce gerçekleşmiş olması varsayımında ise teminat süresi içinde meydana gelse bile zararlar teminat kapsamı dışında kaldığından, bu defa, sigorta

veya b) Sözleşme yapılmadan önce veya sözleşme yürürlükteyken meydana gelen bir olay nedeniyle, sadece sözleşme süresi içinde sigortalıya karşı ileri sürülebilecek taleplere karşı sözleşmede belirtilen miktara kadar isteme ilişkin makul giderleri de içerecek şekilde teminat verilir. Taraflar, (a) ve (b) bentlerinden birini içerecek şekilde sözleşme yapabilecekleri gibi, her ikisini içerecek şekilde de sözleşme yapabilir. Sigortalının işletmesi ile ilgili sorumluluğu için yaptırılmışsa, sözleşmede aksine hüküm yoksa bu sigorta, sigortalının temsilcisi ile işletmenin veya işletmenin bir kısmının yönetiminde, denetiminde ve işletmede çalıştırılan kişilerin sorumluluğunu da karşılar.”

²¹⁶ Bkz., yukarıda s.24.

²¹⁷ Stoecker, **a.g.e.**, s. 27; Ünan, **Riziko**, s. 28 vd.; Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortasında Riziko**, s. 427; Şenocak, **Mesleki Sorumluluk Sigortası**, s. 78 vd.

ettiren aleyhine sonuç ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca birden fazla sebebin aynı zarara sebebiyet vermiş olabileceği hallerde ve özellikle bu sebeplerin zamana yayılmış olması halinde, sebep olayının ve gerçekleştiği anın tespiti ve ispatındaki zorluklar da sigorta ettiren için sorun teşkil etmektedir²¹⁸.

ii. Zarar Olayı Teorisi (*Die Ereignistheorie*)

Bu teoride, sigorta ettirenin sorumluluğunu doğuran davranışından veya olaydan kaynaklanan, “zararın meydana geldiği an” “rizikonun gerçekleştiği” an olarak kabul etmektedir. Bu teoriye göre sorumluluğu doğuran davranış veya olay teminat süresinden önce gerçekleşmiş olsa bile bu davranışın, olayın sonucu olan zarar teminat süresi içinde meydana gelmiş ise, sigortacının edim yükümlülüğü doğar. Ancak söz konusu görüş kapsamında “zarar olayı”ndan ne anlaşılması gerektiği tartışmalıdır²¹⁹. Zarar olayı teorisinin olumlu yanı olarak ifade edilen “zarar olayının sebep olayına göre daha kolay tespit edilebilir olması” da her durumda geçerli değildir²²⁰.

Teori, öğretilerde “olay teorisi”; (“*Die Ereignistheorie*”), “zararı doğuran olay teorisi”; (“*Schadenereignistheorie*”) veya “sonuç doğuran olay prensibi” (“*Folgeereignisprinzip*”) isimleri ile de anılmaktadır²²¹.

Bu teoride, sigortacının sigorta himayesi sağlama borcunun doğması için, zararı doğuran olay olarak üçüncü kişinin zararına ve buna bağlı olarak sigorta ettirenin de sorumluluğuna doğrudan doğruya yol açan “dışarıdaki gelişme” (*äußerer Vorgang*) esas alınmaktadır²²². Alman Hukukunda yürürlükten kaldırılan eski VVG

²¹⁸ Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortasında Riziko**, s. 426.

²¹⁹ Bu konuda bkz. Şenocak, **Mesleki Sorumluluk Sigortası**, s. 89 vd.; Ünan, **Riziko**, s. 29 vd.; Rintelen, s. 78 vd., dn. 62 vd.,

²²⁰ İşyerinde uzun süre asbeste maruz kalan kişinin asbestoze hastalığına yakalanması olayında ise zararın asbeste maruz kalındığı zaman mı, yoksa hastalığın ortaya çıktığı zaman mı gerçekleştiği meselesinde farklı görüşlerin ileri sürüldüğü hususunda bkz. Şenocak, **Mesleki Sorumluluk Sigortası**, s. 93, dn. 93; Ünan, **Riziko**, s. 29; Samim Ünan, “Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Bazı Sorunlar”, **Prof. Dr. Merih Kemal Omağ’a Saygı Günü - Sorumluluk Sigortaları: İlkeler ve Sorunlar Sempozyumu**, İstanbul, 2013 s. 5 vd.

²²¹ Stoecker, **a.g.e.**, s. 26-27.

²²² Zarar olayı teorisi kapsamında “zarar olayı”ndan ne anlaşılması gerektiği tartışmalıdır. Tartışmalı husus, zararın, zarar doğuran olay ile aynı anda mı gerçekleştiği, yoksa zararın, zarar doğuran olayın mantıki ve zamansal sonucu mu olduğu hususundadır Açıklamalar için. Bkz. Şenocak, **Mesleki Sorumluluk Sigortası**, s. 89 vd.; Ünan, **Riziko**, s. 29 vd.; Bir görüşe göre, zarar doğuran olayın

§ 149’de yer verilen “gerçek” kavramı ile, “ihlal teorisi” (“*Die Verstoßtheorie*”) anlamında nedensel zararın (“*Kausalereignis*”) değil, aksine “zarara yol açan olay”ın (“*Schadensereignis*”) kastedildiği kabul edilmektedir²²³. Bununla birlikte bu teoride “zararı doğuran olay” ile “zararın kendisi” özdeşleştirilmemektedir. Sigorta ettirenin sorumluluğunu doğuran eylem veya işlemten kaynaklanan zararın doğduğu anda rizikonun gerçekleştiği kabul edilmektedir²²⁴. Teoriye göre temel mesele, sorumluluğu doğuran olayın, ne zaman vuku bulduğu değil; zararın meydana geldiği an olup, bu nedenle zarara neden olan olayın, gerçekleşme zamanına bakılmamaktadır²²⁵. Zarar olay teorisinin, ihlal teorisi ile arasındaki en önemli fark bu noktada ortaya çıkmaktadır. İhlal teorisinde, zararı doğuran olayın ne zaman vuku bulduğuna önem atfedilirken, zarar doğuran olay teorisinde, “zararın ne zaman meydana geldiği” belirleyici durumdadır²²⁶. Bu teoriye göre sorumluluğu doğuran davranış veya olay teminat süresinden önce gerçekleşmiş olsa bile, zarar teminat süresi içinde meydana gelmiş ise, sigortacının edim yükümlülüğü doğmaktadır²²⁷. Ancak söz konusu görüş

teminat süresi içinde gerçekleşmesi gerekli ve yeterli olup, bizatihi zarar teminat süresinden sonra meydana gelse de sigorta himayesi sağlanması gerekmektedir. Diğer görüş ise “zarar olayının, zararın gerçekleşmeye başlamasını doğuran olay değil, zararın gerçekleşmeye başlaması olduğu; zarar olayı ile zararın aynı zamanda gerçekleştiği; ancak zararın tespiti ile büyümesinin sonraki zaman noktasına sarkmasının mümkün olduğu” yönündedir. Şenocak, **Mesleki Sorumluluk Sigortası**, s. 90, 91.

²²³ Stoecker, a.g.e., 26.

²²⁴ Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 426.

²²⁵ Ancak burada geçmişe etkili sorumluluk sigortası ile ilgili TTK’nın 1458. ve 1486. maddelerinin sınırlarına dikkat edilmesi gerektiğini düşünmekteyim. 1458. maddenin düzenlemesinde “*Sigorta, sigorta koruması sözleşmenin yapılmasından önceki bir tarihten itibaren sağlanacak şekilde yapılabilir. Ancak, rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalkmış olduğu, sözleşmenin yapılması sırasında, sigortacı ile sigorta ettiren ve sigortadan haberi olmak şartıyla, sigortalı tarafından biliniyorsa sözleşme geçersizdir. Rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalktığından sigorta ettiren veya sigortalı tarafından bilinip sigortacı tarafından bilinmediği durumlarda, sigortacı sözleşme ile bağlı olmamakla birlikte, ödenmesi gereken primin tamamına hak kazanır.*” hükmü yer almaktadır. Zarar olay teorisine göre rizikonun gerçekleşmesi bizatihi zararın meydana geldiği an olarak kabul edildiği için, sebep olayın gerçekleştiği an sigorta sözleşmesinden önce ve taraflar bunu biliyorsa buna karşı zarar olay sigorta sözleşmesi döneminde gerçekleşmiş olsa 1458. maddenin hükmü nasıl yorumlanacağı üzerinde tartışılması gereken bir konu olacaktır. Çünkü TTK’nın 1473 maddesi emredici maddeler arasında sayılmamakla birlikte TTK’nın 1558 maddesinin birinci fıkrasının 2. cümlesinde yer alan “***rizikonun gerçekleştiği...***, *sözleşmenin yapılması sırasında, sigortacı ile sigorta ettiren ve sigortadan haberi olmak şartıyla, sigortalı tarafından biliniyorsa sözleşme geçersizdir.*” hükmü TTK’nun 1486. maddesinin birinci fıkrası gereğince emredicidir. Ancak TTK’nun 1473. maddesi emredici olmadığı için tarafların zarar olayı, esas aldıkları sigorta sözleşmesinde 1458. madde uygulaması söz konusu olamayacağından, taraflardan herhangi birisinin sebep olayın gerçekleştiğini bildiği bir durumda, zarar olay gerçekleşmese bile yapılan sigorta sözleşmesinin geçersiz olduğu kabul edilebilecektir.

²²⁶ Bundan dolayı da daha çok ticari ve mal sigortası alanında kabul görmektedir. Zarar eğer sözleşme döneminde gerçekleştiyse riziko teminat altındadır.

²²⁷ Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 426-427.

“zararın meydana geldiği an”ın tespiti konusunda tartışmalara sebebiyet vermiştir. Bir işlem ya da eylem nedeniyle meydana gelebilecek zararlar, zaman içinde ve tedricen meydana gelebileceğinden zararın meydana geldiği an olarak “hangi an”ın esas alınacağı söylemek her zaman kolay değildir. Oysa rizikonun, yer ve zaman itibarıyla sigorta himayesi kapsamında olup olmadığını söyleyebilmek için “zararın meydana geldiği anı” saptamak gerekmektedir. Bu mesele ile bağlantılı olarak tarihe DES Çocukları olarak geçen vakıa da önemli bir yer tutmaktadır²²⁸. Bahsi geçen olayda hamileyken DES içeren ilaç reçete edilen annelerin kızlarının yirmili yaşlarda nadir görülen bir kanser türüne yakalandığı tespit edilmiştir. Bu olayda ilacın kullanılması ile zararlı olayın ortaya çıkması arasında çok uzun bir zaman dilimi vardır. Bu nedenle “zararı doğuran olayın ne olduğu”, ve “rizikonun gerçekleştiği anın” hangi an olacağı hususlarının saptanması hususu özel bir önem arz etmiştir. Söz konusu olayda ilacın yan etkilerinin bizzat görünür olduğu kanser olgularının ortaya çıktığı anlar gibi birden fazla icrai ve ihmalî hareketlerin zararı doğuran olay olduğu tartışılmıştır. Zira zararın “anne tarafından ilacın kullanıldığı tarih mi; yoksa “rahim kanserinin tespit edildiği tarih mi, sayılacağına göre rizikonun gerçekleşme anının değişeceği açıktır²²⁹. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere, zarar ile zarara sebebiyet veren olaylar arasında illiyet bağıını kurmak her zaman kolay olmamaktadır. Örneğin, “ilaç kullanımına bağlı olarak ağaçların kurumasının” riziko olarak belirlendiği bir sigorta sözleşmesinde zararı doğuran olayın ilaçlama olup olmadığının tespiti, oldukça zor olacaktır. Zira ilaçlamanın yapıldığı dönem ile kurumanın gerçekleştiği dönem farklı sigorta sözleşmesi sürecinde olabileceği gibi, iki farklı sigorta sözleşmesi döneminde de ilaçlama yapılabileceğinden, hangi dönemde yapılan ilaçlamanın kurumaya sebep verdiğini veya benzer diğer hususları tespit etmek sorun teşkil etmektedir. “Zarar olayı” teorisine göre eğer ağaçların kuruması sözleşme döneminde gerçekleştiyse, artık ilaçlamanın ne zaman yapıldığına bakılmaksızın, rizikonun teminat altında olduğu kabul edilmektedir.

²²⁸ DES çocukları vakıası hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ünan, **Riziko**, s. 39.

²²⁹ Mukayeseli hukukta farklı yorumlar için bkz. Ünan, **Riziko**, s. 39 dn. 82,84, 85.

iii. Talep İleri Sürme Teorisi (Die Anspruchserhebungstheorie)

“Talep İleri Sürme Teorisi” sözleşmenin devam ettiği süre içinde zarar görenin “tazminat talebinde bulunduğu” anı, rizikonun gerçekleşmesi anı olarak dikkate alır. Buna göre sigortalanan rizikonun, zarar görenin tazminat talebinde bulunduğu anda gerçekleştiği kabul edilir.

Talep ileri sürme görüşü çerçevesinde sorumluluk sigortasında riziko, “zarar görenin tazminat talebinde bulunması” olarak nitelenmektedir²³⁰. Zira sigorta ettirenin sorumluluğu doğuran olay gerçekleştiğinde henüz zararın meydana gelip gelmeyeceği, zarar meydana gelse bile, zarar görenin tazminat talebinde bulunup bulunmayacağı belirsizdir. Riziko gerçekleşmesinden, diğer bir ifade ile “sigorta ettirenin sorumluluğunun doğmasından” söz edebilmek için teminat altına alınan olayın gerçekleşmesi yeterli değildir, ayrıca zarar görenin tazminat talebinde bulunması da gerekmektedir. Zarar görenin, zararın giderilmesi talebinde bulunduğu anda riziko gerçekleşmiş sayılır ve zarara sebebiyet veren olay ya da davranış veya zararın sigorta sözleşmesi/teminat süresi içinde gerçekleşmesi aranmaz²³¹. Talep teorisi, rizikonun gerçekleşme anının tespitinde kolaylık sağlayarak sebep olayı ve zarar olayı teorilerinin içerdiği teknik sorunlardan sigortacının teminat süresi sona erdikten sonra ihtiyat ayırması sorununu ortadan kaldırmaktadır²³².

Talep ileri sürme teorisine göre sigorta ettirenin teminat altına alınan zararı, zarar görenin, zararın karşılanması için tazminat talep ettiği anda somutlaşmaktadır. Talepten önceki bir safhada, sadece zararı doğuran olayın vuku bulması, aslında somut olarak sigorta ettirenin zararının doğduğu anlamına gelmeyecektir. Bu anların her birinde sigorta ettirenin mal varlığı için henüz soyut bir tehdit mevcut olup, zarar gören üçüncü kişi tarafından, sigorta ettirene karşı bir talep yöneltilmediği sürece sigorta ettirenin mameleki için gerçek ve somut bir tehlikeden değil “tehlike ihtimalinden” söz edilebilecektir. Dolayısıyla riziko, zarar görenin üçüncü şahsın, sigorta ettirene karşı tazminat talebinde bulunması ile somut olarak gerçekleşmiş

²³⁰ Yazıcıoğlu, *Sorumluluk Sigortalarında Riziko*, s. 427.

²³¹ Yazıcıoğlu, *Sorumluluk Sigortalarında Riziko*, s. 427

²³² Stoecker, *a.g.e.*, s. 27.

olacaktır. Bu teoriye göre zarara sebebiyet veren davranışın ve zararın teminat süresi içinde gerçekleşmesi aranmaz.

Talep ileri sürme teorisinin, zaman bakımından sınırsız geriye dönük bir sigorta teminatı sunmaya elverişli olduğu görülmektedir. “Geç ortaya çıkan riziko”/ “*Spätschadenrisiko*” sigortacı için önceki teorilerde olanın aksine oldukça azdır. İlerideki bir sorumluluğu teminat altına almak için bu teori “genişletilmiş bildirim süresi”, diğer adıyla “extended reporting periods” olağandır²³³.

Talep ileri sürme görüşü, rizikonun tespitinde kolaylık sağlamakta ise de zarar doğuran olayın gerçekleşmesinden sonra ve fakat üçüncü kişinin zarar talebinden önce, sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi akdetmesine imkân vermektedir²³⁴. Bunun yanı sıra talep teorisinin, rizikonun gerçekleştiğini bildirim ve koruma önlemleri alma görevlerine dair düzenlemelerin ihdas amacıyla çalışmaktadır. Zira bu durumda sigorta ettiren zarar talebinden önce bir bildirimde bulunmakla yükümlü tutulamayacağından, sigortacının sebep veya zarar olayına ilişkin inceleme yapabilme ve koruma önlemleri alınmasını sağlamasındaki asıl gayeye ulaşması pek mümkün görünmemektedir²³⁵.

iv. Talebin Kesinleşmesi Görüşü

Talebin kesinleşmesi teorisi²³⁶, sorumluk sigortalarında rizikonun gerçekleştiğinin kabulü ya da sigortacının edim borcunun doğabilmesi için, zarara sebep olan olayın veya zararın gerçekleşmesi olgusu ile ilgilenmemektedir. Bu görüşü savunanlara göre sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleştiğinin kabulü için mutlaka zarar gören üçüncü kişinin, yargı yolu ile sigorta ettirenin mal varlığına müracaat etmesini mümkün kılacak nitelikte bir hakka sahip olması

²³³ Stoecker, **a.g.e.**, s. 27.

²³⁴ Her ne kadar sigortalının sözleşme öncesi beyan görevi ile bu sakıncanın kaldırılabilceği düşünülürse de sözleşme öncesi bildirim görevi ile engellenmek istenen bir durumun talep esası ile teşvik edildiği ileri sürülmektedir. Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 428.

²³⁵ Gerekli ve yeterli tedbir alınmadığı takdirde zararın meydana gelmesi veya artması kaçınılmazdır. Zararı önleme ve azaltmaya yönelik (koruma) önlemleri alma görevinin zarar ortaya çıktığı andan itibaren ifa edilmesi gerektiği; ancak talep ileri sürme teorisi açısından ise bu görevi ifa zamanının ancak zarar olayının gerçekleştiği zamana çekildiği hususunda bkz. Stoecker, **a.g.e.**, s. 27; Şenocak, **Mesleki Sorumluluk Sigortası**, s. 108 vd.

²³⁶ Ernst Bruck/Hans Möller/Ralf Johannsen, **Versicherungsvertragsgesetz Vierter Band Allgemeine Haftpflichtversicherung**, 8. Auflage, Berlin, 1970, Anm B.20.

gerekmektedir²³⁷. Türk Hukuku'nda bunun için alacaklı tarafından haciz talep edebilecek durumda olunması gerektiği ifade edilmiştir²³⁸. Sigorta ettirenin, kendi eyleminden doğan ve sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınmış bir olay nedeniyle sorumluluğunu kabul etmesi²³⁹, kendisine karşı açılmış bir tazminat davasının aleyhine karara bağlanarak kesinleşmesi veya bir sulh anlaşmasının yapılmış olması gibi sigorta ettirenin mal varlığı üzerinde cebri icra yürütülmesi aşamasına gelinmiş olması aranmaktadır. Bu olayların vuku bulduğu anda rizikonun gerçekleştiği ya da sigortacının himaye borcunun doğduğu kabul edilmektedir²⁴⁰.

v. Yaygın Riziko Görüşü

Mal sigortalarında, sigorta ettiren, muayyen bir mal üzerindeki menfaatini, sigorta sözleşmesinde belirtilen rizikolara karşı sigorta himayesi altına alınmaktadır. Riziko olarak tayin edilen olgu ani bir şekilde vuku bulan bir olay olabileceği gibi temadi eden (süre gelen) bir hâdise olması da mümkündür. Öğretide bu tür rizikolar yaygın (*gedehnter Fall*) riziko olarak ifade edilmiştir²⁴¹.

“Mürekkap sigortalanan olay” teorisi olarak da adlandırılan²⁴² “yaygın riziko” görüşüne göre riziko, sorumluluğa yol açan davranış ile bundan zarar gören üçüncü kişinin, sigorta ettirenden talepte bulunduğu an arasındaki sürece yayılmış olmaktadır²⁴³. Bu görüşün temel hareket noktası sigortacının edim sorumluluğunun ne zaman doğacağının tespitinin yanı sıra, edimin içeriğinin ne olacağının saptanmasında yaşanan zorlukların ispat koşulları karşısında, sigorta ettiren ile sigortacının menfaatlerinin dengelenmesi arzusudur. Kaygının temel sebebi ise

²³⁷ Ünan, **Riziko**, s. 33.

²³⁸ Ünan, **Riziko**, s. 33, dn. 99.

²³⁹ Sigorta ettirenin, sigortacının zarara uğramasına yol açacak ve sigortacının rücu haklarını zarara sokacak şekilde kendi sorumluluğunu doğuran olayı kabul etmesi halinde rizikonun kasten gerçekleştirilmesi nedeniyle sigorta himayesinin sağlanmayacağı ve veya görev ihlali nedeniyle sigorta ettirene tazminat ödemesi yapılmama ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır.

²⁴⁰ Talebin kesinleşmesi teorisi kabul edildiğinde sorumluluğa yol açan olay, zarar olgusu ve tazminat talebi dikkate alınmamış olduğundan ve bu teorinin günümüzde hemen hemen hiç uygulanmadığı hk. Bkz, Ünan, **Riziko**, s. 33.

²⁴¹ İnci Kaner, **a.g.m.**, s. 305.

²⁴² Ulaş, **a.g.e.**, s. 772.

²⁴³ Tekin Memiş, **Yangın Sigortasında Riziko**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2001 (Anılış: Yangın Sigortasında Riziko), s. 151; Ünan, **Yangın Sigortasında Riziko**, s. 36.

sigorta himayesi ve prim borcu arasında bulunması gereken dengenin korunması, sigorta müessesinin işlerliğinin sağlanması isteğidir.

(3) Türk Hukuku Bakımından Değerlendirme

Öğretide, sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleşme anına ilişkin farklı görüşler benimsenmiştir. Yazarların bir bölümünün²⁴⁴ yaygın riziko görüşünü benimsediği; diğerlerinin ise üçüncü kişinin sigorta ettirenden tazminat talep ettiği anda rizikonun gerçekleştiğini kabul eden, “talep ileri sürme teorisi”ne üstünlük tanımakta olduğu görülmektedir²⁴⁵. Buna göre, sorumluluk sigortalarında riziko, “sigortacının himaye sağlama edimi” açısından ele alınmaktadır. Diğer bir görüşe göre ise, rizikonun gerçekleştiği zamanı, sorumluluk sigortalarının türlerini dikkate alarak belirlemek gerekmektedir²⁴⁶. Sorumluluk sigortalarının türlerini dikkate alarak rizikonun gerçekleştiği anın tespit edilmesi gerektiğini savunanlar, üçüncü kişilere doğrudan sigortacıya müracaat hakkı veren sigortalar ile üçüncü kişiye doğrudan doğruya sigortacıya müracaat hakkı tanımayan sigorta sözleşmelerine göre rizikonun gerçekleştiği anın farklı olacağını ifade etmektedirler²⁴⁷. Buna göre sigortacıya

²⁴⁴ Ünan, **Riziko**, s. 37; Uluğ, **Riziko Kavramı**, s. 33.

²⁴⁵ Nitekim Yazar, bu sigorta türünde “*Bu sigorta çeşidinde sigortacı, sigorta ettirenin üçüncü bir şahsa verdiği zarar için, zarar gören şahsın tazminat talebine karşı, sigorta ettirene, sigorta himayesi sağlamakta, yani sözü geçen tazminat talebi sonucu sigorta ettirenin mal varlığında ortaya çıkacak borçları üzerine almaktadır. Bir kimsenin mal varlığında iradesi dışında veya rızası bulunmaksızın meydana gelen azalma bir zarar teşkil eder. Mesuliyet sigortasında sigortacının edimi, sigorta ettireni zarar gören şahsın tazminat talebinden beri kılmak olduğuna göre, böyle bir talep vaki olmadıkça sigorta ettirene karşı sigortacının herhangi bir mükellefiyeti doğmaz.*” demek suretiyle ifade etmektedir. Kender, **Mesuliyet Sigortası**, s. 9.

²⁴⁶ Bozer, **Sigorta Hukuku 2007**, s. 135 vd.; Ayrıca Yargıtay eTTK döneminde verdiği bir kararda “... *Türk Ticaret kanununda rizikonun gerçekleştiği açık bir şekilde belirtilmemiştir. ... Rizikonun gerçekleştiği zamanı sorumluluk sigortası türlerine göre belirlemek mümkündür. ...sigortacının sigorta ettirenin savunmasını yapmaya mecbur değilse sigorta ettirenin 3. şahsa tazminat ödemeye mahkum eden ilamın sigorta ettiren tarafından öğrendiği veya davanın sonucunu beklemeksizin sigorta ettirenin üçüncü şahsa ödemedede bulunduğu tarihtir.*” demek suretiyle görüşü kararlarına esas almıştır Karar için bkz. Bozer, **Sigorta Hukuku 2007**, s. 135-136, dn. 5.

²⁴⁷ Sorumluluk sigortasında üçüncü şahıs sigorta sözleşmesine yabancı olup, esasen sigorta sözleşmesi ile ilgisi, sigorta sözleşmesi ile himaye altına alınan riziko gerçekleştikten sonra başlar. Bkz. Bozer, **Sigorta Hukuku 1981**, s. 183; Doğrudan talep hakkı, 865 sayılı Ticaret Kanununda m. 6762 sayılı Ticaret Kanununda ise m. 1310’da düzenlenmiştir. Ayrıca 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 112, KTK m. 97 (zorunlu sorumluluk sigortaları için tanınan bu hak sonrasında m. 100 ile ihtiyari sorumluluk sigortaları için de zarar görene tanınmıştır), Diğer yandan Karayolları Taşıma Kanunu m. 21’de de zarar gören üçüncü kişiye sorumluluk sigortacısına doğrudan başvurma hakkı tanınmıştır. ETTK döneminde zarar gören üçüncü kişinin diğer sorumluluk sigortaları kapsamında sigortacıya başvuru imkânı bulunup bulunmadığı öğretide tartışılmıştır. Bkz. Reşat Atabek, “Zarar Görenin Doğrudan Sigortacıya Müracaat Hakkı”, **BATİDER**, C: VI, 1971, s. 111 vd.; ayrıca ayrıntılı bir anlatım için

sigorta ettirenin müdafaasına yardım etmeye mecbur tutan sorumluluk sigortalarında, sigorta ettiren, üçüncü kişinin kendisine açtığı davayı öğrendiği an, rizikonun gerçekleşme anı olarak kabul edilmektedir. Sigorta sözleşmesinde hukuki koruma kızı bulunmadığı takdirde ise bu defa sigorta ettirenin, mahkeme kararının kesinleştiğini öğrendiği veya dava olmaksızın yahut dava neticesi beklenmeksizin sigorta ettirenin üçüncü kişiye para ödemiş olması halinde parayı ödediği tarihin, rizikonun gerçekleşme anı olarak kabul edilmesi gerektiğini beyan etmektedir²⁴⁸.

Diğer yandan öğretide, rizikonun gerçekleştiği anın, her somut olaya ve menfaatler dengesine göre belirlemesinin gerektiği de ifade edilmektedir. Bu görüş uyarınca somut olayın şartlarına göre, üçüncü kişinin tazminat talep hakkını kullandığı an yahut tazminatın sulh, kabul, kesinleşmiş mahkeme kararı ile sigorta ettirenin (mesul şahsın) mal varlığını kesin olarak ilzam ettiği anda rizikonun gerçekleşmiş olabileceği kabul edilmektedir²⁴⁹.

Sorumluluk sigortası TTK'nun 1473 vd. maddelerinde düzenlenmiştir TTK'nun 1473. maddesi, “*Sigortacı sorumluluk sigortası ile sözleşmede aksine hüküm yoksa sigortalının sözleşmede öngörülen ve zarar daha sonra doğsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle zarar görene, sigorta sözleşmesinde öngörülen miktara kadar tazminat öder.*” hükmünü ihtiva etmektedir²⁵⁰. Söz konusu hükmün gerekçesinde, açıkça bu hükümde “rizikoya esas teşkil eden olayın, sözleşme süresi içinde gerçekleşmesi esası”nın benimsendiğini belirtilmiştir²⁵¹. Nitekim 1473. maddenin lafzına bakıldığında da

bkz. Rayegan Kender, “Motorlu Nakil Vasıtalarının İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortalarında Zarar Gören Üçüncü Şahıs Türk Hukukunda Sigortacıya Karşı Doğrudan Doğruya Dava Hakkına Sahip Midir?” **İÜHF**, C.XXXIX, 1973, s. 221-245; Ayrıca yargısal görüşler için bkz. Yarg. HGK., E. 1995/11-980, K. 1996/18, T. 31.01.1996; Yarg. 11. HD., E. 2003/1585, K. 2003/7134, T. 30.6.2003; Yarg. HGK., E. 2008/10-402, K. 2008/411 T. 28.5.2008, (Çevrimiçi) “Kazancı İçtihat Bilgi Bankası” <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/yargitayindex.htm>. Erişim Tarihi: 16.12.2019. Ancak TTK m. 1478 bu imkânı tüm sorumluluk sigortaları için getirmek suretiyle söz konusu tartışmayı noktalamıştır.

²⁴⁸ Bozer, **Sigorta Hukuku 2007**, s. 134 vd.

²⁴⁹ Karayalçın, **Mesuliyet ve Sigorta Hukuku** s. 60.

²⁵⁰ Alman Sigorta Sözleşmesi Kanunu’nu 100. maddesi ise : “*Sorumluluk sigortasında sigortacı sigorta ettireni, sigorta süresi içinde meydana gelen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu dolayısı ile 3. şahsın ileri sürdüğü taleplerden kurtarmayı ve haksız taleplere karşı korumayı üstlenir.*” yönündedir. Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 428, dn.8.

²⁵¹ “... Getirilen düzenlemede ise rizikoya esas teşkil eden olayın, sözleşme süresi içinde gerçekleşmesi esas alınmıştır.” Bkz. 6102 Sayılı Türk Ticaret kanunun 1473. madde gerekçesi başlığı altında yapılan açıklamalar.

“zarar daha sonra doğsa bile sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan...” demek suretiyle, sorumluluk sigortasında rizikoyu “sorumluluğa sebebiyet veren davranış” olarak tanımlanmış²⁵² olduğu anlaşılmaktadır²⁵³. Bununla birlikte Kanundaki bu hüküm konu ile ilgili tartışmaları önlemiş değildir. Çünkü 1473. madde düzenlemesi ile riziko teşkil eden olayın meydana gelme anı ile ilgili herhangi bir çıkarımda bulunmak pek mümkün görünmemektedir²⁵⁴. Zira yukarıda da sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleşmesi bahsinde²⁵⁵ izah edildiği üzere sigorta ettirenin sorumluluğuna neden olan riziko, vuku bulduğunda, zarar hemen doğmamış ise rizikonun gerçekleştiği anın saptanmasında ve hangi zaman diliminde gerçekleşen ve hangi rizikonun zarara neden olduğunun²⁵⁶ ispatında sorun yaşanabilecektir. Bu bölüm ile ilgili “Koruyucu Hükümler” başlığını taşıyan TTK’nun 1486. maddesi, 1473. madde düzenlemesini emredici hükümler arasında saymadığını da özellikle vurgulanması gerekir. Bu durumda sorumluluk sigortalarında rizikonun, zarar esasına, talep esasına veya birden fazla esas birlikte benimsenmek suretiyle belirlenmesi mümkün ve geçerli olacağı kanaatimizce de isabetli şekilde ifade edilmektedir²⁵⁷.

Sorumluluk sigortalarında rizikonun niteliği gereği, sigorta ettirenin kendi sorumluluğu kapsamındaki zarar verici olay nedeniyle mal varlığının pasifinin

²⁵² Ancak TTK’nın 1475. maddesinin gerekçesinde “... Bununla birlikte sorumluluk sigortalarında riziko, üçüncü kişinin bizzat zarara uğraması değil de bu zarar bağlı olarak zarar veren durumundaki sigortalıdan tazminat talebinde bulunulması olduğundan, sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektirecek olayları da sigortacıya bildirmesi gerekir. Bu şekilde sigortacı ileride karşılaşılabileceği tazminat taleplerine karşı bilgilendirilmek suretiyle kendisine gerekli önlemleri alabilme fırsatı tanınmış olacaktır.” ifadelerine yer verilmiştir. Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 430; Yazar bu iki maddeye ait gerekçeler arasındaki çelişkiye işaret etmekte ve bu çelişkilerin Kanun Koyucunun özen eksikliğinden ileri geldiğini belirtmektedir.

²⁵³ Ünán, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 286; Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 429 vd.

²⁵⁴ eTTK’da sorumluluk sigortalarının hangi görüş esas alınarak düzenlenmesi gerektiğine ilişkin açık bir düzenleme yoktur. Bununla birlikte riziko gerçekleştikten sonra, rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin başlangıç tarihinden esinlenilerek, rizikonun gerçekleştiği zamanı sorumluluk sigortalarının türüne göre tayin edilmesi gerektiği hakkında ayrıntılı anlatım için bkz. Bozer, **Sigorta Hukuku 1981**, s. 182; Farklı bir değerlendirme, sorumluluğa yol açan olay, zarar ve talep esaslarının her birinin ayrı ihtiyaçlara cevap verdiği, bu nedenle tek bir riziko kavramının kabul edilmesinin mümkün olmadığı, bu nedenle yaygın riziko görüşünün benimsenmesi gerektiği hk. Bkz. Ünán, **Riziko**, s. 44.

²⁵⁵ Bkz. yukarıda s.43vd., “(2) Sorumluluk sigortalarında Rizikonun Gerçekleşmesi” bahsi.

²⁵⁶ Nitekim “Farklı zamanlarda gerçekleşmiş olması muhtemel birden fazla sebebin aynı zarara sebebiyet vermiş olabileceği ya da muhtemel sorumluluk sebeplerinden birinin veya birkaçının bir araya gelmesi ile zararın meydana gelmiş olabileceği hallerde veya kusursuz sorumluluk hallerinde rizikoyu teşkil eden olayın nasıl tespit edileceği sorun teşkil edeceği...” öğretide isabetli şekilde ifade edilmiştir. Bkz. Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 431.

²⁵⁷ Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 431.

artması yoluyla mali durumunda kötüleşme ve eksilme ihtimalleri olmasından kaynaklanmaktadır. Sorumluluk sigortasında riziko, her birisi haksız fiilin zaman ekseninde yerini alan üç ana noktada ele alınmaktadır. Bunlar sigorta ettirenin riziko kapsamına alınan davranışının vuku bulması, sigorta ettirenin riziko teşkil eden davranışının vuku bulması ile üçüncü kişi nezdinde bir zararın ortaya çıkması ve zarar gören tarafından, sigorta ettirenden tazminat talebinde bulunulması olgularının birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir²⁵⁸. Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere, sorumluluğun mali sonuçları, “zarara sebebiyet veren faaliyet veya davranışta bulunma”, “bu faaliyet veya davranışın sebebiyet verdiği zararın meydana gelmesi”, “zarar görenin tazminat talebinde bulunması”, “tazminat talebinin haklı olduğunun kabul edilmesi” veya “tespit edilmesi” aşamalarından oluşan bir sürecin sonunda sonucu ortaya çıkar. Bununla birlikte bu olgular, eş zamanlı ya da hemen arka arkaya ve kısa sürede gerçekleşmez. Bu nedenle riziko ve gerçekleştiği an üzerine öne sürülen her bir görüş, sigorta ettiren ve sigortacı açısından olumlu/olumsuz yanlar içerdiği gibi, riziko ve gerçekleştiği anın tespitine bağlı bazı hususlarda ortaya çıkan sorunlara çözüm getirmekte yetersiz kalacak ya da getirilen çözüm her hususta tatminkâr olmayacaktır. Bu nedenle her tür sorumluluk sigortası bakımından bu görüşlerden birinin benimsenmesi gerektiğini ileri sürmek pek doğru olmayacaktır²⁵⁹.

Taraflar, zararı doğuran olayın meydana geldiği an, zararın meydana geldiği an veya üçüncü kişinin zarar talep ettiği an arasından herhangi bir anı, sigorta himayesi ihtiyacını doğuran olayın somut koşullarına ve/veya sigorta sözleşmesinin türüne göre rizikonun gerçekleştiği an olarak, yasal sınırlar içerisinde serbestçe kararlaştıracaklardır. Ayrıca üç olaydan herhangi birisinin gerçekleşmesi ile rizikonun gerçekleştiğini de kabule engel bir durum bulunmamaktadır. Bununla birlikte tarafların herhangi bir teoriyi iradi olarak seçmedikleri hallerde, kanuni düzenlemenin bağlayıcı olacağını kabul etmek gerekir²⁶⁰.

²⁵⁸ Stoecker, **a.g.e.**, s. 30 vd.

²⁵⁹ Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 429.

²⁶⁰ Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları (“ÜŞKMMS Genel Şartları” m.1.’de : “... sigortalıyı, sigortanın mer’iyet müddeti esnasında vukua gelecek **bir hadise neticesinde**, a) Üçüncü şahısların ölmesi, yaralanması veya sıhhatinin muhtel olması, b) Üçüncü şahıslara ait mallarda ziya ve hasar (maddi zarar ve ziyanlar) husule gelmesi sebep ile, poliçede gösterilen sıfat, faaliyet ve hukuki münasebetlerinden dolayı, kendisine karşı, üçüncü şahıslar tarafından ileri sürülecek zarar ve ziyan taleplerinin neticelerine karşı, Türkiye Cumhuriyetinin hukuki mes’uliyete

müteallik mevzuatı hükümleri dairesinde ve işbu poliçede tesbit olunan meblağlara kadar temin eder” denilmek suretiyle riziko yerine “hadise” sözcüğünün kullanıldığı görülmektedir. “Hadise” sözcüğünün ne anlama geldiği, öğretide tartışmalıdır. “Hadise” kelimesini, sigortalının “sorumluluğa yol açan davranışı” olarak yorumlanmalıdır, diyenlere karşılık bkz: Yongalık, **a.g.e.**, s. 90; “Hadise” sözcüğünü, “zarar” olgusu olarak yorumlayanlar da mevcuttur. Bkz. Ünan, **Riziko**, s. 63; Şenocak, **Mesleki Sorumluluk Sigortası**, s. 22.

İKİNCİ BÖLÜM

SİGORTA HUKUKUNDA GÖREV KAVRAMI, HUKUKİ NİTELİĞİ, TTK'NDA DÜZENLENEN GÖREVLER İLE BU GÖREVLERİN İFA YÜKÜMLÜLERİ

I. GÖREV KAVRAMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

A. Genel Olarak

Borç “bir kişiyi diğer bir kişiye bir edimi yerine getirme yükümlülüğü altına sokan hukuki bağ” olarak tanımlanmaktadır¹. Bu hukuki bağ, esasen “dar anlamı ile borç ilişkisi”ni ifade etmekte ve bu ilişkinin bir tarafında “alacaklı” yer alırken, diğer tarafında “borçlu” bulunmaktadır. Borç ilişkisi, edayı talep hakkına sahip olan (alacaklı) bakımından bir “alacak”; edayı yerine getirmek zorunda olan (borçlu) açısından ise bir “borç” doğurmaktadır². Bir borcun borçlusu, prensip olarak borcunu ifa etmek veya alacaklısının borcun ifa edilmemesinden doğan zararlarını tazmin etmek zorundadır. Bununla birlikte borç ilişkisi bazen taraflar arasında bir edimin ifasından daha geniş bir ilişki doğurur. Böyle bir durumda geniş anlamda borç ilişkisinden söz edilir³ ve öğretide de belirtildiği üzere tüm sözleşmeler geniş anlamda borç ilişkisi meydana getirirler⁴. Geniş manada borç ilişkisi, borç ve alacağa dair bütün talep haklarını ifade eder⁵.

¹ M. Kemal Oğuzman/M. Turgut Öz, **Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt I**, Güncellenmiş Genişletilmiş, 18. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2020 (Anılış: Borçlar Cilt I, 2020), s. 4; Safa Reisoğlu, **Borçlar Hukuku, Genel Hükümler**, 21. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2010, s. 32.

² Andreas Von Tuhr, **Borçlar Hukukunun Umumi Kısım**, Cilt:1-2, Çev. Av. Cevat Edege, Ankara, Yargıtay, 1983, s. 9.

³ Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 32.

⁴ Oğuzman/Öz, **a.g.e.**, s. 3; “Örneğin, bir şey verme, yapma ya da yapmama yükümlülüğü altına girme, borcun konusu olan edim, satıcının borcunda olduğu gibi bir şey vermeye; bir elbisenin dikilmesi, bir evin inşası borcunda olduğu gibi bir şey yapmağa; rekabet etmeme borcundaki gibi, bir şeyden kaçınmaya ilişkin olabilir.” Açıklamalar için bkz. Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 32.

⁵ Borç ve borç ilişkisinin değişik anlamlarda kullanılmasının Roma Hukukunda borç ilişkisi (*obligatio*) deyiminin dar anlamda borç olarak kullanılmasına karşın Alman Hukukunda (*Schuldverhealtnis*) deyiminin geniş anlamda borç manasında kullanılmasından kaynaklandığını ifade edilmektedir. Alman Hukukunun, Türk ve İsviçre Doktrininin üzerinde etkisi nedeniyle borç kavramının hem dar; hem de geniş manada sıkça kullanıldığına değinilmektedir. Oğuzman/Öz, **a.g.e.**, s. 3.

Bu nedenle borç ilişkisi çok yönlü bir kavram olup, ondan dar anlamda borçlar (asli ve yan edimler/yükümlülükler⁶), yenilik doğuran haklar⁷, defiler⁸ ve koruma yükümlülükleri de⁹ doğabilir. Bununla birlikte bu koruma yükümlülüklerinin borçlu tarafından kusurlu şekilde ihlali halinde alacaklının tazminat hakkının doğabileceği doktrinde¹⁰ ve Yargıtay uygulamasında¹¹ kabul edilmektedir. Diğer taraftan geniş anlamda borç ilişkisi yukarıda zikredilenlerden başka taraflara herhangi bir hak sağlamayan, sadece bir hakkın kazanılması ve kaybedilmemesi için yerine getirilmesi gerekli olan bazı davranış yükümlülüklerini de kapsamaktadır¹². Ancak bu türdeki yükümlülükler riayet edilmemesi, borç ilişkisinin karşı tarafına tazminat talep etme veya karşı tarafı ifaya zorlama hakkını vermez. Sigorta hukukundan borçlar hukukuna geçtiği bilinen ve Alman Hukukunda “Obliegenheit” olarak

⁶ Yükümlülüklerin, asli edimin alacaklının beklediği menfaate uygun olarak yerine getirilmesine yardımcı olduğu hakkında, bkz. Ayhan/Çağlar/Özdamar, **a.g.e.**, s. 188.

⁷ Yenilik doğuran haklar, kullanıldıkları takdirde yeni bir hukuki ilişki meydana getiren veya mevcut bir hukuki ilişkiyi değiştiren ya da ilişkiyi sona erdiren haklardır. Bkz., M. Kemal Oğuzman/Nami Barlas, **Medeni Hukuk, Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar**, 29. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2020 (Anılış: Medeni Hukuk, Temel Kavramlar), s. 145.

⁸ Borçluya bir ediminin ifasından kaçınma hakkı veren hukuki vasıtalar. Bkz. Oğuzman/Barlas, **Medeni Hukuk Temel Kavramlar**, s. 294.

⁹ TMK m 2’de hüküm altına alınan dürüstlük kuralı gereğince kanundan doğan bu yükümlülükler gereğince taraflara asıl edim yükümlülüğünden bağımsız olarak bir borç ilişkisine temas içinde kişiler olarak birbirlerine doğru bilgi vermek, aydınlatmak, birbirlerinin can ve malını koruyacak tedbirleri almak zorundadırlar. Zira bu kişiler bir borç ilişkisine girmeye yönelik kişiler olarak diğer insanlardan farklı olarak birbirlerinin şahsı ve mal varlığı üzerinde etkili olma olanakları artmış ve aralarındaki güven ilişkisi daha belirginleşmiştir. Taraflar yekdiğerinden aynen ifa talep ve dava edemeyeceklerse de bu yükümlülüklerin kusurlu ihlali onları tazminat borcu altına sokabilecektir. Necip Kocayusufoğlu /Hüseyin Hatemi /Rona Serozan/Abdülkadir Arpacı, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, Birinci Cilt, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2017, s. 8.

¹⁰ Eren, **a.g.e.**, s. 46; Teoman Akünel, “**Sorumluluk Hukukunda Sözleşmenin Nisbiliği Prensibinin Aşılması**”, **Yargıtay Dergisi**, C: 14, S: 3, Temmuz-1988, s. 227. (Çevrimiçi), <http://www.yargitaydergisi.gov.tr/dergiler/ym/temmuz1988.pdf>, Erişim Tarihi: 11 Aralık 2019.

¹¹ Bu hususta bir yüksek mahkeme kararı için bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 1992/13-213E. 1992/315K: “*Korunma menfaati, alacaklının mal ve şahıs varlığı değerlerinden oluşan menfaatlerin bütünüdür. Bu itibarla koruma yükümleri, borç ilişkisinden doğan edim yükümleri ve bağımlı yan yükümlerin yanında yer alan ve fakat onlardan bağımsız bir kavramdır. Koruma yükümleri akid kurulmadan önce ve akdin müzakereleri safhasında mevcut olduğu gibi, edimin ifası sırasında da mevcuttur. Dolayısıyla ve yükümlerin hukuki dayanağı taraf iradeleri değil, kanundur. ... İşte özelliklerinin bir kısmı burada kısaca belirtilen yükümleri, borçlu için, alacaklıya olduğu kadar, ona yakından bağlı olan ya da edime yakınlığı nedeniyle koruma alanı altında bulunan kişilere karşı da aynen geçerlidir. İşte koruma yükümleri sayesinde, borçlu ile alacaklı arasında olduğu kadar, borçlu ile bir takım üçüncü kişiler arasında da hiç bir edim yükümü ihtiva etmeyen sadece koruma yükümlerinden oluşan bir borç ilişkisi oluşur. Bir başka ifadeyle, söz konusu borç ilişkisi üçüncü şahıslar üzerinde tesir icra eden, üçüncü şahsı koruyucu etki doğuran bir borç ilişkisidir ve bu borç ilişkisinin kaynağı MK. nın 2. maddesidir.*” Kararın tam metni için, bkz. (Çevrimiçi) <http://www.turkhukuk sitesi.com/serh.php?did=6360> Erişim Tarihi: 5 Ekim 2013.

¹² Görevlerin, yükümlülük içermeyen bazı davranış mükellefiyetleri olduğu hk. Bkz. Ayhan/Çağlar/Özdamar, **a.g.e.**, s. 188.

isimlendirilen bu yükümlülüklerin borçlusu, bu edimlerin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden dolayı borçlu temerrüdüne düşmez¹³. Ancak bir hakkın kazanılması ve kaybedilmesi için kanunun öngördüğü davranış biçimine uymayan taraf, kendisine ait bir hakkı kaybeder veya karşı tarafın ediminde bir indirim yapılmasına neden olur¹⁴. Sigorta ettirenlere yüklenen bu “yükümlülüklerin” mahiyeti öğretide tartışmalı olup, modern sigorta hukukundaki baskın olan görüşe bu yükümlülükler teknik manada borç değil, “görev” olarak nitelenmektedirler¹⁵. Sigortacı bu türden görevlerin ifasını dava etme hakkını haiz değildir. Diğer bir deyişle bu görevlerin yerine getirilmesi için sigorta ettireni zorlamak mümkün görünmemektedir¹⁶. Buna karşın görevlerin yükümlüsü tarafından ifa edilmemesi, sigortacıya himaye sağlama borcundan kaçınma hakkı¹⁷ vermektedir¹⁸. Sigorta ettirenin sözleşmenin akdinde önce, sözleşmenin akdi esnasında, sözleşme süresince ve rizikonun gerçekleşmesi halinde yerine getirilmesi gereken davranış yükümlülükleri öğretide “görev” olarak nitelendirilmektedir¹⁹.

¹³ Ögüz, **Sözleşme Öncesi İhbar Görevi**, s. 33 vd.; Kerim Atamer, “Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Zarar Sigortalarına Giriş”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C: XXVII, S: 1, Mart 2011, s. 40.

¹⁴ Şu halde görevlerin özelliği, dar anlamda, menfaati korunan tarafın (yükümlendirilen tarafın değil) edimsel yükümlülüğünü yerine getirmesine veya sınırlandırmasına hizmet etmesidir. Bu bilhassa, sigorta ettirenin görevlerinde alacaklı tarafın işbirliği yükümlülüğünde (*Mitwirkungspflicht*) açık hale gelmektedir. O halde, sözleşme taraflarının (sigorta ettiren, sipariş veren, teklifi kabul eden taraf olarak alacaklı) edime bağlı yan yükümlülüklerinden (*Nebenpflichten*) söz etmek mümkün olabilecektir. Yan edim yükümlülüklerine (*Nebenleistungspflichten*) büyük yakınlık da söz konusudur. Bkz. Susanne Hähnchen, **Obliegenheiten und Nebenpflichten**, Mohr Siebeck Tübingen, 2010, s. 257; “Obliegenheiten kavramı ve kullanım alanları ile ilgili ayrıntı için bkz., Nejat Aday, **Özel Hukukta Yüklenti Kavramı ve Sonuçları**, İstanbul, Beta Yayınları, 1999, s. 7.

¹⁵ Omağ, **Rizikonun Ağırlaşması**, s. 81, dn. 2.

¹⁶ “Prim ödeme yükümlülüğü yanında sigorta ettiren, sigorta hukuku alanında yüklenen görevleri de yerine getirmek zorundadır. Bunları prim ödeme yükümlülüğünden ayıran, dava edilebilir nitelikte olmamalarıdır. Sigorta ettiren bunları, sigorta himayesinden yararlanabilmek için kendi menfaati icabı yerine getirir. Diğer bir ifade ile görevlerin yerine getirilmemesi, riskin gerçekleşmesi halinde himaye edimini talep etme hakkının kaybolmasına yol açar veya bunun sonucunda sigortacının sözleşmeyi fesih hakkı doğar. O halde görevlerin yerine getirilmesi esas olarak, sözleşmenin devamı ve sigorta himayesine hak kazanmanın ön koşuludur; bu durumda olsa olsa sigorta ettiren kusurlarından dolayı bir zarara uğrayabilir.” Bkz. Peter Koch, **Rechtsfragen zum Versicherungsvertrag. Arbeiten im Versicherungsunternehmen und in der Agentur**, s. 171 vd.

¹⁷ Başlangıçta sigorta ettirenin bu görevlere uymaması ağır yaptırımlara bağlanmış ise de sigorta ettirenin haklarından bütünüyle yoksun kalmasına yol açan bu ağır yaptırımlar zamanla, sigortacının ödeme yapacağı tazminattan indirim yapılması esasının benimsenmesi yoluyla hafifletilmiştir. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 386.

¹⁸ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 270 vd. Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 215 vd.; Şeker Ögüz, **Sözleşme Öncesi İhbar Görevi**, s. 40; Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, 394; Oğuzman/Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 15; Kocayusufoğlu/Hatemi/Serozan, **a.g.e.**, s. 32-33.

¹⁹ Yazıcıoğlu, **Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması**, s. 1185.

Bu türdeki yükümlülükler öğretide külfet²⁰, yükümlülük²¹, hukuki ödev²², gibi farklı kavramlarla ifade edilmektedir²³. Bu çalışmada, sayılan davranış modellerini ifade etmek üzere konuluş amacının borç kavramından farklı olması²⁴ nedeniyle görev kavramının kullanılması tercih edilmiştir²⁵.

B. Sigorta Ettirenin Yükümlülüklerinin Hukuki Niteliğinin Belirlenmesi

Sigorta sözleşmesinde sigortacının temel edimi sigorta sözleşmesi yürürlükte olduğu sürece sigorta himayesi sağlamak; sigorta ettirenin ise prim ödemekten ibarettir²⁶. Bununla birlikte, sigorta ettirenin, prim ödemek dışında Kanundan, sigorta genel şartlarından veya sigorta sözleşmelerine konulan özel hükümlerden kaynaklanan yükümlülükleri de bulunmaktadır. Bu yükümlülüklerinden bir kısmının ifa edilmemesi sigortacıya tazminat talep ve dava hakkı verirken, bir kısım yükümlülüklerin ihlali ise sigorta ettirenin bazı haklarının kaybına yol açmakta ise de sigortacıya dava veya tazminat talep hakkı tanımamaktadır. Örneğin, sigorta ettiren prim ödeme yükümlülüğünün yerine getirmez ise sigortacı bu edimin ifasını dava yolu ile talep edebildiğinden, sigorta ettirenin prim ödeme yükümlülüğü “borç”

²⁰ Kocayusufoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, **a.g.e.**, s. 32-33; Haluk Tandoğan, **Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri**, Cilt:I/I, 5. Basım, İstanbul,1988 (Anılış: Borçlar Hukuku), s. 155-207; Necmeddin Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku İkinci Kısım, Akdin Muhtelif Nevileri**, Cilt-I, 3. Bası, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları 1978, s. 272; Atamer, **a.g.m.**, s. 40.

²¹ Ulaş, **a.g.e.**, s. 67; Cevdet Yavuz, **Özellikle Tüketicinin Korunması Sorunu Bakımından Satıcının Satılanın (malın) Ayıplarından Sorumluluğu**, İstanbul, Beta Yayınları, 1989 (Anılış: Tüketicinin Korunması Sorunu), s. 105.

²² Özer Seliçi, **İnşaat Sözleşmelerinde Müteahhidin Sorumluluğu**, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1978, s. 137.

²³ Türkçede “Obliegenheit sözcüğüne karşılık olarak sunulan kavramlarda bir birlik sağlanmadığı gibi önerilen kavramlardan da herhangi birisinin yerleştiğinin de iddia edilemeyeceği ifade edilmektedir: Aday, **a.g.e.**, s. 15. Terminoloji sorunu ile ilgili olarak, ayrıca bkz., Yener, **a.g.e.**, s. 365.

²⁴ “Obliegenheit” kavramının karşılığı olarak kullanılan sözcüğün en aranan niteliğinin borçlardan farklılığın vurgulayıcı olması gerektiği ifade edilmiştir Açıklamalar için bkz. Aday, **a.g.e.**, s. 17.

²⁵ Doktrinde tüm görevleri ve bunun temel esaslarını kapsayan genel bir tanım vermenin olanaksız olduğu belirtilmiştir. Buna karşın görevlerin temel ve ortak özellikleri açısından değerlendirme yapılmıştır. Böylece görevler yapma ya da yapmama şeklinde davranış yükümlülükleri olarak tanımlanmıştır. Açıklamalar için bkz. Yazıcıoğlu, **Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması**, s. 1188.

²⁶ “Prim, sigorta edilen rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortacının ödeyeceği tazminat veya bedelin esasını teşkil eden ve sigorta tekniği kurallarına göre sigorta ettiren tarafından sigortacıya ödenen bir miktar paradır”. Sigorta ettirenin prim ödeme borcu hakkında açıklamalar için bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 251; Ayrıca bkz. Arseven, **a.g.e.**, s. 95.

niteliğindedir²⁷. Prim ödeme borcu dışında kalan bu yükümlülükler ise sigortacıya ya sigorta sözleşmesini fesih etme ya da sigorta himayesini sağlama borcundan kısmen veya tamamen kaçınma hakkını tanımaktadır²⁸. Bu nedenle sigorta ettirenin prim ödeme borcu dışındaki yükümlülükleri esasen dar manada “borç” niteliğine sahip değildir. TTK’nun 1430. maddesinde, “Sigorta ettirenin borç ve yükümlülükleri” başlığı altında, sigorta ettirenin “prim ödeme” yükümlülüğü “borç” olarak nitelendirilmiş; prim ödeme borcu dışındakileri karşılamak üzere ise “borç” yerine “yükümlülük” kavramı kullanılmıştır²⁹. Bu yükümlülüklerin ortak özelliği ifa edilmemeleri halinde sigortacıya, ifa ve tazminat talep hakkını vermemesidir³⁰. Bu durum, öğretide de ifade edildiği üzere, Türk Kanun Koyucu, prim ödeme borcu dışındaki yükümlülüklerin hukuki nitelik bakımından prim ödeme “borcundan” farklı olduğunu kabul etmiştir³¹.

II. GÖREVLERİN GENEL OLARAK AMACI

Sigortacının sigorta himayesi sağlama borcu, teminat altına alınan rizikoların gerçekleşmesi ile doğacak muhtemel zararların önceden bir topluluğa dağıtılması esasına dayanır. Diğer bir ifade ile gerçekleştiğinde ortaya çıkan zararın giderilmesi için sigorta ettirenler topluluğundan toplanan primlere başvurulur³². Bu nedenle, sözleşmenin kuruluşu ve sigorta himayesi borcunun devamı süresince, prim ile riziko arasında bir uygunluğun bulunması, riziko gerçekleşmesi halinde sigortacının bundan haberdar olması veya rizikonun sigortacıya bildirilmesi ya da sigortacıya bu

²⁷ Taşkın, **Krediye Bağlı Hayat Sigorta Sözleşmesi**, s. 245.

²⁸ Görevlerin ifasının dava edilemediği, sigorta edenin bazı haklarını kaybettiği hakkında bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 271; Bozkurt, **a.g.e.**, 101; Yazar, bu durumu, “kulfet, hukuk düzeninin yüklemiş olduğu bir davranış yükümü olup, yükümlü kişi bu davranışı yerine getirmediği takdirde “ya iktisap etmesi gereken bir hakkı kazanmaz, ya da böyle bir hakkı kaybeder”, alacaklı ifa yükümlüsüne karşı ifa talebinde bulunama, dava açamaz” şeklinde ifade etmektedir.

²⁹ Alman Sigorta Sözleşmesi Kanunu’ndaki düzenleme ile bir karşılaştırma için bkz. Taşkın, **Krediye Bağlı Hayat Sigorta Sözleşmesi**, s. 245-246, dn.180; Yazar, Alman Sigorta Sözleşmesi Kanunu’nun (DeVVG §19- §32) arasında yer verilen hükümlerin üst başlığında, “*Anzeigepflicht, Gefahrerhöhung, andere Obliegenheiten*” kelimelerinin kullanıldığını ancak ihbar görevinin “*Pflicht*” terimi ile ifade edildiğini bununla birlikte madde başlığının devamında “*andere Obliegenheiten*” ifadesine yer verildiğini, bu anlatımın sonucu olarak da ihbar yükümlülüğünün borç değil kulfet niteliğinde olduğunu ifade etmiştir.

³⁰ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 250; Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 218; Şeker Öğüz/Sevinç Kuyucu, **Sigorta Hukuku**, s. 21.

³¹ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 250; Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 219. Taşkın, **Krediye Bağlı Hayat Sigorta Sözleşmesi**, s. 246.

³² Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 2.

konularda araştırma yapma yetkisinin verilmesi gibi bazı hususların da ayrıca yerine getirilmesi gerekmektedir³³.

III. GÖREVLERİN BENZER KAVRAMLARDAN AYIRT EDİLMESİ

A. Ayrımın Gerekliliği ve Önemi

Sigorta sözleşmelerinde, maruz kalma ihtimali bulunan bütün rizikoların ve rizikolardan birisinin gerçekleşmesi halinde sigorta ettirenin uğradığı tüm zararların sigortalanması sigorta tekniği açısından mümkün değildir³⁴. Bu nedendir ki, sigorta teminatı bazı yöntemlerle sınırlanmaktadır. Zarar sigortalarında bu rizikonun tayini iki farklı şekilde yapılabilmektedir. Buna göre, menfaatin sözleşmede açıkça belirlenen riziko veya rizikolara karşı teminat altına alınması söz konusu olabileceği gibi; sözleşmenin, sözleşmede öngörülen aktifin azalması ya da pasifin artmasına neden olabilecek tüm rizikoların teminat altına alınmasını sağlayan bütün riskler (rizikonun genelliği) ilkesi çerçevesinde yapılması da mümkündür³⁵. Sigorta sözleşmesinin bütün riskler kaydı ile yapılması halinde³⁶ dahi riziko zaman, konu ve yer açısından sınırlanabilmektedir. Öğretide bu tür sınırlamalar “birincil riziko sınırlaması” olarak anılmaktadır³⁷. Bu sınırlamalar ile kural olarak sigortacının himaye sağlama borcunun kapsamı daraltılmaktadır. Görevlerin hiç ifa edilememesi veya gereği gibi ifa edilmemesi halinde de “görevin ifasının” meydana gelen zarara etkisi oranında sigortacının tazminat ödeme borcu azalmakta ya da tamamen ortadan kalkmaktadır. Görüleceği üzere, görevlerin hiç ifa edilmemesi veya gereği gibi ifa edilmemesi halinde de netice itibarıyla rizikonun sınırlanmasına benzer bir sonuç doğurmaktadır. Buna benzer sonuçlar, zarar sigortalarında sigorta himayesinin sınırlanması maksadıyla davranış yükümlülüklerinin teminat şartı ya da istisna olarak

³³ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 269-270.

³⁴ Yazıcıoğlu, **Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması**, s. 1185.

³⁵ Birincil ve ikincil riziko sınırlamaları arasındaki fark için bkz. yukarıda s.28, dn:125.

³⁶ “All risks” esasına, sigortacı “ana riziko” olarak belirlenen bir olayın yol açtığı bütün sonuçlar, açıkça teminat dışında kalacağı sözleşmede kararlaştırılmadığı takdirde sigorta himayesi altında olduğu hakkında, bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 91.

³⁷ Ünan, **Riziko**, s. 65.

kararlaştırılması yolu ile de yapılmaktadır³⁸. Bu şekilde yapılan sınırlandırmalar öğretide “risk istisnası”, “muafiyet” veya “ikinci/ikincil riziko sınırlaması” olarak ifade edilmektedir³⁹. Türk hukukunda bir kısım görevler ve bu görevlerin ihlaline bağlanacak sonuçlar emredici ya da sigorta ettiren lehine yarı emredici olarak düzenlendiğinden ve görev niteliğindeki davranışların benzer hukuki kurumlar görünümünde düzenlenmesi de mümkün olabildiğinden bir davranış yükümünün görev olup olmadığının tespitinde ve görevlerin benzer kurumlardan ayrılmasında fayda vardır⁴⁰.

Sigorta ettirenin görevlerini, sigortacının himaye sağlama borcunu sınırlayan sair kavramlardan ayıran karakteristik özellikleri açıklığa kavuşturmak yararlı olacaktır. Öncelikle belirtmek gerekir ki görevleri diğerk benzer hukuki kurumlardan ayıran en karakteristik özellik, görevlerin konuluş amacının, görevi ifa ile yükümlü olan tarafın davranışını sınırlandırmak değıl; tam aksine menfaati korunan karşı tarafın, edimsel yükümlülüğünün yerine getirmesi zorunluluğunun kaldırılması veya ifa kapsamının sınırlandırılması ve daraltılması amacına hizmet ediyor olmasıdır⁴¹. Diğerk bir ifadeyle görevler, sigorta ettireni, yapma (olumlu edim) ya da yapmama/kaçınma (olumsuz edim) şeklindeki belirli bir davranışını yerine getirmekle yükümlü kılar. Bu nedenle görevlerin yerine getirilmemesi durumunda, görevlerini yerine getirmeyen kişi/kişilerin sigorta sözleşmesinden doğan haklarını tamamen ya da kısmen kaybetmesi, yani kendi yararına bir hukuki durumu elde edememesi, ondan yoksun kalması söz konusu olmaktadır.

³⁸ Yazıcıoğlu, **Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması**, s. 1185.

³⁹ Yazıcıoğlu, **Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması**, s. 1185.

⁴⁰ “Sigorta ettirene görev yükleyen genel ve özel şart hükümlerinin geçerliliğı ve bunların ihlaline bağlanan sonuçlar TTK’nun sigorta ettirenin görevlerine ilişkin hükümleri esas alınarak değıerlendirilmelidir. ... bir sözleşme (genel ve özel şart) hükmü ile öngörülen görevi, konusu ve amacı itibarıyla TTK’nda düzenlenen görevlerden birinin kapsamında değıerlendirmek mümkün ise, bu durumda sözleşme hükmünün (özellikle ön görülen hükmün ihlaline bağlanan yaptırım bakımından) geçerliliğı, söz konusu göreve ilişkin TTK hükmünün emredici olup olmadığı esas alınarak belirlenmeli; TTK hükmü emredici değıilse sigorta ettirene aynı amaca yönelik görev yükleyen ve ihlali halinde doğacak sonucu belirleyen sözleşme hükmü geçerli sayılmalıdır.” Bkz. Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 2016; Ayrıca, Türk Hukukunda görevlerin emredici hükümlerle düzenlenmiş olması, bu görevler kapsamında yer alan (sigortalanan rizikoya özgü) bazı somut davranış yükümlülüklerin, teminat dışında kalan hal ya da sigortacının sorumluluk şartı olarak öngörölüp öngörölmeyeceğı, şayet öngörölmüşse bu şartların geçerli olup; olmayacağı hakkında ayrıntılı bir inceleme için bkz. Yazıcıoğlu, **Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması**, s. 1185; şeker Öğüz, **Sözleşme Öncesi İhbar Görevi**, s. 41.

⁴¹ Hahnchen, **a.g.e.**, s. 257.

Sigorta hukukunda, riziko sınırlaması, sigorta sözleşmesinde tek tek himaye altına alınan rizikoların sayılması, (sigorta himayesi sağlanan rizikolar birincil riziko sınırlaması) veya teminat harici bırakılan rizikoların sayılması (istisnalar) ya da muafiyetler⁴² aracılığı ile yapılmaktadır. Neticede görevlerin ifa edilmemesi veya gereği gibi ifa edilmemesi durumunda da sigortacının himaye sağlama borcu hafiflemekte ya da tamamen ortadan kalkmaktadır. Bu nedenle “görev” kavramının, “istisna ve muafiyet” müesseselerinden ayırt edilmesinde fayda vardır.

B. Görevlerin Teminat Harici Hâllerden Ayırt Edilmesi

Sigorta hukukunda, sözleşmede belirlenen rizikonun kapsamına girdiği halde, rizikoyu ağırlaştıran bazı hallerin, sigorta himayesi dışında bırakılması halini ifade etmek üzere “istisna veya muafiyet” terimleri kullanılmaktadır⁴³. Türk Dil Kurumu sözlüğünde, “istisna”, “*bir kimse veya bir şeyi benzerlerinden ayrı tutma, kural dışılık, ayrı tutulan kimse veya şey*”; “muafiyet” ise, “*ayrı tutulma, kendisine uygulanmama*” olarak tanımlanmaktadır. Sigorta Hukuku öğretisinde çoğu kere istisna ve muafiyet kavramlarının aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir⁴⁴. Sigorta himayesinin kapsamı birincil riziko sınırlaması ile belirlendikten sonra teminat kapsamında kalan bazı rizikolar, istisnaların belirlenmesi yolu ile sigorta himayesinin dışına çıkartılır ve böylece sigorta himayesi ikinci kez sınırlandırılmış olur (ikinci riziko sınırlaması)⁴⁵. İstisna, sigorta sözleşmelerinde esas itibarıyla sigorta himayesi altına alınması öngörülen bir rizikonun, yine sözleşmedeki düzenleme nedeniyle

⁴² Sigorta sözleşmelerinde muafiyetler ile ilgili sözleşme hükümleri, muafiyet türleri vs. hakkında ayrıntılı açıklamalar için, bkz. Amasya, **Sigorta Ettirenin Sigorta Zararına İştiraki**, s. 483-510.

⁴³ Örneğin, Kender, **Hususi Sigortalar Hukuku** Kitabının 10. baskısında, ferdi kaza sigortası sözleşmesinde “Aşağıdaki haller sigortadan hariçtir” başlığı altında sayılan halleri muafiyet olarak göstermiş ve” bu muafiyetler, bir sigorta poliçesinde tarif ve tayin edilen riziko çevresine girdiği halde, rizikoyu çok ağırlaştıran bazı hallerin, sigorta himayesi dışında bırakılmasını ifade etmektedir” demektedir. Bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 296; Yazar kitabın 16. baskısında ise; aynı hususları “İstisnalar” başlığı altında saymış ve “bu istisnalar, bir sigorta sözleşmesinde tarif edilen riziko çerçevesine girdiği halde, rizikoyu çok ağırlaştıran bazı hallerin sigorta himayesi dışında bırakılmasını ifade etmektedir” diyerek “istisna ile muafiyet” sözcüğünü eş anlamlı kullanmıştır. Bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 317.

⁴⁴ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 315; “*muafiyet, sigorta sözleşmesinin konusunu oluşturan rizikonun kapsamına/çevresine getirilen bir istisna..., sigorta sözleşmesinde belirlenmiş sigorta himayesinin bünyesinde oluşturulmuş bir boşluk*” olduğu hakkında bkz. Omağ, **Özel Sigorta Hukukuna Hâkim İlkeler**, 335.

⁴⁵ Böylece riziko gerçekleştiğinde, “sigorta teminatının işlerlik kazanıp kazanmayacağı hususu”, “teminat dışında kalan hallerden birinin var olup olmadığını” (ikinci riziko sınırlaması) araştırılır. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 91.

kısmen veya tamamen, sürekli veya geçici olarak teminat dışı bırakılmasıdır⁴⁶. Diğer bir anlatım ile olağan olarak “riziko kapsamına girmesi gereken bir durum, tarafların iradesi ile riziko kavramının dışına çıkarılmakta⁴⁷ ve bir sigortasızlık hali yaratılmaktadır⁴⁸.

İstisnalar (“*Risikoausschlüsse*”) sigorta ettirenin bir davranışına bağlı olarak düzenlenmezler; aksine belirli vakıalar için sigorta himayesinin sağlanmayacağı kararlaştırılır. Bu durum, sigorta himayesinin “objektif” sınırlandırması kavramı ile ifade edilmektedir⁴⁹. İstisnalar (teminat harici bırakılan rizikolar), sigorta ettirenin bir davranışına bağlı olarak sigorta himayesinden mahrum kalmazlar; aksine taraflar belirli vakıalar için sigorta himayesi sağlanmayacağını sigorta sözleşmesi ile kararlaştırırlar ve istisnalar, bu yönü ile de görevlerden ayrılırlar⁵⁰. Diğer bir ifade ile istisnalar yolu ile aslında riziko kapsamında olması gereken bir olay tarafların sözleşmenin başlangıcındaki müşterek iradeleri ile sigorta teminatının kapsamı dışına çıkartılır⁵¹. Buna karşılık bir görevin ihlalinde (*Obliegenheitsverletzung*)⁵² sigorta

⁴⁶ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 315,325; Omağ, **Rizikonun Ağırlaşması Sorunu**, s. 32; Yazıcıoğlu, **Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması**, s. 1185; Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 91.

⁴⁷ “Sigorta himayesinin riziko bakımından kapsamı hangi yöntem esas alınarak belirlenmiş olursa olsun, bu belirlemeye göre kapsam dâhilinde olan bazı zarar sebepleri teminat dışında bırakılmak suretiyle himayenin kapsamı daraltılmaktadır. Bu şekilde teminat dışında bırakılan zarar sebepleri, sigorta genel şartlarının “istisnalar”, “teminat dışında kalan haller” ve “ek sözleşme ile teminat kapsamına alınabilecek haller” veya “aksine sözleşme yoksa teminat dışında kalan haller” başlıklı maddelerinde ya da genel şartlara eklenen özel şartlar veya sözleşmeye yazılan kayıtlarla belirlenmektedir.” Yazıcıoğlu, **Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması**, s. 1187.

⁴⁸ Omağ, **Özel Sigorta Hukukunda Muafiyet Klozları**, s. 335.

Kural olarak istisna/muafiyetler dört farklı konuya hasredilmiş diğer bir anlatımla istisnalar yolu ile konu açısından muafiyetler, yer bakımından sınırlamalar, zaman açısından sınırlama, özel koşullar ile yapılan sınırlamalar olmak üzere dört farklı bakımdan riziko sınırlandırılması kabul edilmiştir. Omağ, **Özel Sigorta Hukukunda Muafiyet Klozları**, s. 341-342.

⁴⁹ Koch, **a.g.e.**, s. 172.

⁵⁰ Koch, **a.g.e.**, s. 172.

⁵¹ “Named perils/ismen sayılan” riziko tayini esasına tabi sigortalarda, “teminat dışında kalan haller” listesinin “birinci riziko sınırlaması”(sözleşmedeki riziko tanımı) çerçevesinde teminat kapsamında bulunan bir olay, aynı zamanda teminat dışında kalan haller listesinde yer alan bir olay niteliğini taşırsa sigortacı sorumlu olmayacağı, buna karşılık ikinci riziko sınırlamasının da (teminata dahil bulunmayan hallerin de) dışında kalmakta ise, sigortacının sigorta korumasını işletmek ve ödeme yapmakla yükümlü olacağı; diğer bir anlatımla “teminat dışında kalan haller”den sayılan bir olay, eğer, sözleşme ile teminat dışı tutulmuş olmasaydı sözleşmede yer verilen riziko tanımı uyarınca sigorta kapsamında sayılacakken, sırf sigorta sözleşmesi ile kapsam dışına çıkartılmış ise bu durumda, istisna sayılacağı hakkında bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 91; Yazıcıoğlu, **Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması**, s. 91.

⁵² Esasen görevler teknik anlamada bir riziko sınırlandırılması niteliğini taşımamakla birlikte görev ihlalinin yarattığı hukuki sonuç, sigorta himayesinin kaybedilmesi olduğu için, görevler de dolaylı olarak himaye sınırlandırılmasının bir görünümünü oluşturmaktadır. Şeker Ögüz, **Sözleşme Öncesi İhbar Görevi**, s. 29

ettirenin kusuru ve bu kusur ile zarar arasında bir nedensellik bağlantısı olup olmadığı araştırılır⁵³. Zira TTK’nda açıkça görevlerin ihlal edilmiş sayılması için kusur ve nedensellik bağlarına yer verilmiştir⁵⁴. Bu durumda bile sigorta himayesinin kalkması için sırf sigorta ettirenin kanunen ve/veya sözleşmesel olarak bir davranış biçimine hiç veya gereği gibi uymaması, yeterli sayılmamaktadır. Bütün bu koşullara ilave olarak meydana gelen zarar ile görev ihlali arasında uygun illiyet bağının olması ve/veya prim ve riziko arasında başlangıçta bulunması gereken dengenin bozulması gibi sigortacı aleyhine sonuca etkili bir durumun da ortaya çıkması gerekmektedir. Zira TTK’nda görevlerin ihlal edilmiş sayılmasında “kusur ve nedensellik bağı” olması gerektiği esasına yer verilmiştir⁵⁵. Bu yönü ile bakıldığında istisnalar yolu ile doğrudan bir riziko sınırlaması yapılır iken, görevler sigorta ettirenin irade ve davranışları neticesinde, dolaylı olarak bir riziko sınırlanmasına sebep olmakta ve bu yönüyle de “sübjektif” bir riziko sınırlaması halini almaktadır.

Taraflar, sigorta sözleşmesi ile güvence altına alınan rizikolardan daha başlangıçta istisna olarak tayin edilen bir kısmının gerçekleşmesi halinin, sigorta himayesi altında olmadığını bilmektedirler. Oysa görev yolu ile riziko sınırlandırılması halinde, sigorta sözleşmesi ile himaye altına alınmış bir riziko gerçekleştiği halde, zararın karşılanması söz konusudur⁵⁶. Ancak zararın tazmin edilmemesi ve/veya ödenecek tazminat tutarında indirim yapılması için prim ve riziko arasında başlangıçta bulunması gereken dengenin, ihlal edilen görev ile bozulması veya tazminat tutarının artması gibi sonuca etkili bir durumun ortaya

⁵³ Alman hukukunda görevin ihlal edilmiş sayılabilmesi için, ihlalin kusura dayanması, ihlal ile rizikonun arasında nedensellik bağının gerektiği hakkında, bkz. Şeker Ögüz, **Sözleşme Öncesi İhbar Görevi**, s. 41.

⁵⁴ eTTK m.1293’te koruma önlemlerinin alınması ve rizikonun gerçekleştiğini ihbar görevlerine mahsus olarak “kusur” şartına yer verilmiş ise de kara sigortalı ve kara sigortalılarına ilişkin görevlerin uygulama alanı bulduğu can sigortalılarında görevlerin ihlal edilmiş sayılması bakımından kusur ve nedensellik bağı koşullarına yer verilmemiştir. Bkz. Şeker Ögüz, **Sözleşme Öncesi İhbar Görevi**, s. 41. dn. 77.

⁵⁵ Şeker Ögüz, **Sözleşme Öncesi ihbar Görevi**, s. 41.

⁵⁶ TTK 1449’da (1) Sigortacıya karşı yerine getirilmesi gereken ve sözleşmeden doğan bir yükümlülüğün ihlali hâlinde, bu Kanunda ve diğer kanunlarda yer alan özel düzenlemeler hariç olmak üzere, sigortacının sözleşmeyi kısmen veya tamamen feshederek ifaden kurtulabileceğine ilişkin hükümler, ihlalde kusur bulunmaması hâlinde sonuç doğurmaz. (2) İhlal kusura dayandığı takdirde, durumun öğrenildiği tarihten itibaren bir ay içinde kullanılmayan fesih hakkı düşer; meğerki Kanun farklı bir süre öngörmüş olsun. (3) Sigortacı ihlalin, rizikonun gerçekleşmesine ve sigortacının yerine getirmesi gereken edimin kapsamına etki etmediği durumlarda, sözleşmeyi feshedemez” hükmünü ihtiva etmektedir.

çıkması da gerekmektedir⁵⁷. Bu yönü ile bakıldığında, istisnalar yolu ile objektif bir riziko sınırlaması yapılırken, görevler aracılığı ile sigorta ettirenin irade ve davranışları neticesinde, dolaylı olarak bir riziko sınırlanmasına sebep olunmakla subjektif bir riziko sınırlaması gündeme gelmektedir⁵⁸.

Öğretide, bir davranış yükümünün istisna mı yoksa görev mi olduğunu ayırt etmek için iki ölçüte bakılması gerektiği belirtilmiştir. Bu ölçütler davranışın yükümlüsü ve ilgili davranış tarzına uyulmaması için öngörülen yaptırımdır. Sözleşmede kararlaştırılan davranış tarzının ifa yükümlülükleri sigorta ettiren veya onların temsilcileriye ve görevlere uyulmaması halinde rizikonun gerçekleşme ihtimali artıyor veya tazminat miktarının yükselmesi söz konusu oluyorsa bu davranış yükümlülüklerinin “görev” niteliğinde olduğu⁵⁹ ifade edilmiştir⁶⁰.

Teminatın sınırlandırılmasında kullanılan bir başka yöntem ise muafiyetlerdir. Muafiyetler, riskin sigorta ettiren ve sigorta şirketi arasında paylaşılmasını ve böylece sigorta himayesi mukabili sigortacıya ödenecek prim miktarını azaltmayı hedeflemektedir⁶¹. Sigortacılıkta, bu hal sigorta ettirenin riskin bir bölümünü üstlenmesi anlamına gelmektedir⁶². Bu durumda esasen, sigorta kapsamı içinde olan bir riziko gerçekleşmesi söz konusu olmasına rağmen tarafların sigorta sözleşmesinde kararlaştırmaları nedeniyle sigorta sözleşmesinde

⁵⁷ Görev ve istisnaların birbirinden ayrılması hakkında farklı görüşler için bkz. Şeker Ögüz, **Sözleşme Öncesi İhbar Görevi**, s. 42, dn. 80.

⁵⁸ Öğretide, nitelik itibarıyla görev olarak değerlendirilmesi gereken ve davranış yükümlülüklerine ilişkin istisna hükümlerinin özel şart olarak sözleşmelere konulduğu durumları “örtülü görev” veya saklı görev olarak değerlendirilmesini ve bu tür düzenlemeler göreve ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiğini öne sürülmüştür. Açıklamalar hakkında bkz. Şeker Ögüz, **Sözleşme Öncesi İhbar Görevi**, s. 41.

⁵⁹ Görev ve istisna ayırımının, sözleşme öncesi görevler için bir ehemmiyeti olmadığı hakkında bkz. Şeker Ögüz, **Sözleşme Öncesi İhbar Görevi**, s. 42.

⁶⁰ Yazıcıoğlu, **Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması**, s. 1193; Şeker Ögüz, **Sözleşme Öncesi ihbar Görevi**, s. 44.

⁶¹ Muafiyetler belirlenirken tarafların, “zararın belli bir tutara” ya da “sigorta bedelinin belli bir yüzdesine kadar olan kısmının” sigortacı tarafından hiç karşılanmayacağı,; “zararın önceden belirlenen tutar veya oranı aşan kısımlarının ödeneceği”,; “zararın belirlenen bir tutar veya yüzdesini aşması durumunda tamamının sigortacı tarafından karşılanacağı” vb. yollarla tayin edilebileceği hususunda bkz. , Amasya, **Sigorta Ettirenin Sigorta Zararına İştiraki**, s. 7; Omağ, **Özel Sigorta Hukukunda Muafiyet Kızları**, s. 336.

⁶² Örneğin, kasko sigorta sözleşmelerinde zararın belirli bir miktarının sigortalı tarafından karşılanmasının kararlaştırılmış olması muafiyet ile riziko sınırlanmasına örnek teşkil etmektedir. Aracın sigorta bedelinin ya da zararın belli bir yüzdesine kadar oluşan zararların sigortalı tarafından karşılanmasına mukabil muafiyet olarak kararlaştırılmış miktarın üstünde kalan tutarın sigortacı tarafından karşılanması sonucunu doğurmaktadır.

kararlaştırılan kısım kadar zarar için, sigortacı tazminat ödemekten kurulmaktadır⁶³. Oysa görevlerin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi durumunda sigorta ettirenin sigorta himayesini talep hakkını tamamen veya kısmen kaybetmesi söz konusudur.

Görevler ile istisnalar arasındaki bir başka farklılık ise ispat hukuku açısından karşımıza çıkmaktadır. TTK m. 1409 f.2 “Sözleşmede öngörölen rizikolardan herhangi birinin veya bazılarının sigorta teminatı dışında kaldığını ispat yükü sigortacıya aittir.” hükmünü havidir⁶⁴. Bu hükmün, istisna kapsamında bir riziko sınırlandırması olduğunu diğer bir anlatım ile sözleşmede kapsam dışı hallerden birisinin olduğu hususunu ispat yükü sigortacıya yüklenmiştir⁶⁵.

C. Görevlerin Teminat Şartlarından Ayırt Edilmesi

Kural olarak, sigortacının himaye borcunun şarta bağlanmasına⁶⁶ engel bir durum yoktur⁶⁷. Sigorta ettirenin görevleri ile sözleşme şartı yoluyla riziko sınırlandırması konusu açısından bozucu şartlar önem taşımaktadır. Zira sigorta

⁶³ Bkz. Yazıcıoğlu, **Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması**, s. 1197; Şeker Öğüz, **Sözleşme Öncesi İhbar Görevi**, s. 44; Türk Hukukunda sigorta zararının bir kısmının sigorta ettiren üzerinde bırakılmasını kısıtlayan veya yasaklayan veyahut açıkça imkân tanıyan bir hüküm TTK’da yoktur. Ancak TTK m. 1459’da açıkça “Sigortacı, sigortalının uğradığı zararı tazmin eder.” amir hükmünü havi olduğu,; oysa sözleşmede sigorta ettirenin zarara katılmasının kararlaştırılması, sigortacının daha az tazminat ödemesine yol açan bir hal olduğu, öğretide TTK m. 1459 hükmü, katı bir düzenleme olduğu ve geniş yorumlanırsa sigorta ettirenin zarara iştirakini öngören klotların sözleşmenin bütünüyle geçersiz sayılmasını gerektirebileceği belirtilerek eleştirildiği,; buna karşın Yargıtay’ın, hiçbir tereddütte mahal vermeyecek şekilde “istisna ve muafiyetlerin” geçerli olduğunu kabul edildiği hakkında, bkz. Amasya, **Sigorta Ettirenin Sigorta Zararına İştiraki**, s. 7.

⁶⁴ Bu hüküm hakkındaki eleştiriler için Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 114; Omağ, **Özel Sigorta Hukukunda Muafiyet Klotları**, s. 351.

⁶⁵ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 114; Omağ, s. **Özel Sigorta Hukukunda Muafiyet Klotları**, 351.

⁶⁶ “Şart müessesesi, TBK m.170-176 (BK m.149-155) hükümlerinde düzenlenmiştir. ... İrade özerkliği ilkesi çerçevesinde taraflar, yapmış oldukları hukukî işlemi şarta bağlayabilirler. Bir olgunun şart olarak kabul edilebilmesi için geleceğe ilişkin olması, gerçekteşip gerçekteşmeyeceğinin objektif olarak şüpheli olması, hukuka veya ahlâka aykırı ya da imkânsız olmaması ve fuzulî olmaması gerekir. Şart çeşitli tasniflere tâbi tutulabilir; ancak bunlar arasında doğurduğu hüküm ve sonuçlar açısından en önemlisi geciktirici ile bozucu şart ayrımıdır. Nitekim TBK’de anılan ayrımı esas almıştır.” Ayrıntılı bilgi için bkz. Fahri Erdem Kaşak, “Roma Hukukuyla Karşılaştırmalı Olarak Türk Hukukunda Şart” (Koşul, Condicio), **İnönü Üniversitesi, Hukuk Fakóltesi Dergisi**, C: 10, S: 2, 2019, s. 561.

⁶⁷ Yazıcıoğlu, **Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması**, s. 1193; Şeker Öğüz, **Sözleşme Öncesi ihbar Görevi**, s. 44.

sözleşmesine konulan bozucu şart yoluyla belirli şekilde davranılmadığı takdirde sigortacının himaye sağlama borcunu ortadan kaldırabilmek mümkün olmaktadır⁶⁸.

Öğretide, sigorta sözleşmesinde “belirli (tanımlanmış) bir davranışın sergilenmesi gereğine” yer verilmiş olması durumunda sözleşmesel “görev”in söz konusu olacağı görüşü ağırlık kazanmaya başlamıştır⁶⁹.

IV. TÜRK TİCARET KANUNU’NDA DÜZENLENEN GÖREVLER

TTK’nun 1401. maddesindeki sigorta sözleşmesi tanımından anlaşılabacağı üzere sigortacının asli edimi sigorta himayesi sağlamak; sigorta ettireninki ise prim ödemektir. Bununla birlikte Kanun, yukarıda ayrıntılı şekilde izah edildiği üzere sigorta ettirenin, sigorta himayesinden faydalanabilmesi için prim ödeme borcunun dışında, sigorta ettirene öğretilen “görev” olarak ifade edilen bazı davranış yükümleri de yüklemektedir.

Sigorta ettirenin görevleri, 6102 sayılı TTK’nun 1430. ila 1449. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Diğer taraftan, sigorta ettirenin görevleri sadece kanunen düzenlenen liste ile sınırlı değildir. Kanunda, sigorta sözleşmesinin taraflarınca kanuni sınırlar çerçevesinde sözleşme ile bazı görevler ihdas edilebilmesi ve ayrıca sigorta sözleşmesi genel şartlarında da bazı görevlerin düzenlenebilmesi mümkün kılınmıştır.

Türk Ticaret Kanunun sistematüğinde, öncelikle “Tarafların Borç ve Yükümlölükleri” üst başlığı altında önce “Sigortacının Yükümlölüklerini” daha sonra ise “Sigorta Ettirenin Borç ve Yükümlölükleri” başlığı altında “Sigorta Ettirenin” teknik anlamda bir borç niteliğini taşıyan prim ödeme borcunu hüküm

⁶⁸ Sigortacının himaye sağlama ve tazminat ödeme borcunun şarta bağlandığı hallerde şarta bağlandığını ispatlama yükümlölüğü sigortacıya aittir. Bkz. Yazıcıoğlu, **Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması**, s. 1188.

⁶⁹ Örneğin bir yangın sigortası sözleşmesinde “gaz şişelerine ilişkin faaliyetler sırasında gereken özenin gösterilmemesi sebebiyle çıkarılan yangın” teminat dışında bırakılmışsa, bunun (gizlenmiş) bir sözleşmesel görev sayılması gerekmez. Buna karşılık, gaz şişeleri ile ilgili olarak, belirli talimat hükümlerine aykırılık sebebiyle çıkarılacak yangının teminat dışında kalacağı belirtilmişse, bu hükmü bir sözleşmesel görev olarak değerlendirmek lazımdır (Çevrimiçi) <https://sigortacigazetesi.com.tr/sigortalinin-yukumlulukleri-sozlesmesel-gorevler/>, Erişim Tarihi: 10 Kasım 2023.

altına alındığı görülmektedir⁷⁰. Sigorta ettirenin prim ödeme borcunu müteakip olarak ise 1435 ila 1449. maddeleri arasında, niteliğine uygun düşmek kaydıyla bütün sigorta türleri için genel olarak kaleme alınan bazı “görev”lere yer verilmiştir. Bunun yanı sıra, sigorta ettirenin bazı görevlerinin bazı sigorta türleri bakımından özel olarak düzenlendiği görülmektedir. Buna göre Kanun’un sistematigi göz önünde bulundurulduğunda, sigorta ettirenin rizikonun gerçekleşmesine bağlı görevleri hakkında TTK m1446 ila 1449 maddelerinde ihdas edilen görevler kural olarak tüm sigorta türleri bakımından tatbik edilecek hükümler olup şartlar somut olaydaki sigorta sözleşmenin türüne göre ilgili özel düzenlemelere de başvurulabilecektir⁷¹.

6762 sayılı Kanun döneminde mal ve deniz sigortaları ayrımı olduğundan bu ayrıma bağlı olarak her iki sigorta türü için birbirinden tamamıyla farklı düzenlemeler bulunmakta, can sigortalarına ilişkin ise herhangi bir düzenleme bulunmamaktaydı. 6102 Sayılı TTK’ da, eTTK’nun mal ve deniz sigortaları ayrımı terk ederek bütün sigorta sözleşmeleri için uygulanabilecek genel hükümlerin sevk edilmesi yöntemini benimsenmiştir⁷². Yeni Türk Ticaret Kanunu gerekçesinde “6762 sayılı Kanunun uygulamada sorun yaratmamış ve sigortacılar tarafından benimsenmiş hüküm ve ilkelerinin korunduğu” belirtilmiş; sigorta ettirenin görevleri konusunda ağırlıklı olarak 6762 Sayılı Kanun dönemindeki düzenlemelere paralel bir düzenlemeye gidilmiştir.

⁷⁰ 6102 sayılı TTK’nun 1435. maddesinin kenar başlığında kullanılan “Beyan Yükümlülüğü” ile aynı Kanunun 1421, 1423 ve 1424. maddelerinin kenar başlığında kullanılan “yükümlülük” kavramlarının ifade edilmemesine hukuken bağlanan sonuç aynı değildir . Bu nedenle de TTK 1435. vd. maddelerinde düzenlenen Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri, TTK’nun 1421, 1423 ve 1424 maddelerde kullanılan yükümlülüklerden farklıdır. 6102 sayılı TTK’nun 1421, 1423 ve 1424. maddelerindeki yükümlülük kavramı gerçek bir borç karşılığı kullanılmıştır. Bu maddelerde sayılan yükümlülüğünü yerine getirmeyen yükümlü, temerrüde düşerken, 1435. maddede yer alan davranış biçimlerinin yükümlüsü, tanımlanan bu davranış biçimlerine riayet etmez ise sigortacı bu yükümlülüklerin yerine getirilmesini isteyemeyeceği gibi herhangi bir tazminat talebinde de bulunamaz. Bu durumda sigortacı, ancak kısmen ya da tamamen kendi edimlerini yerine getirmekten kaçınılabilir. Açıklanan nedenlerle, kanun koyucunun 6102 sayılı Kanun 1430. maddesinin kenar başlığında “yükümlülük” terimini tercih etmiş olması 6762 sayılı Kanun dönemindeki kavram karışıklığını sona erdirici nitelikte görünmemektedir.

⁷¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 3 vd.

⁷² 6102 sayılı kanunun sistematigi 6762 sayılı Kanuna göre daha başarılı olduğu hususunda bkz. Ali Bozer, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı”, **Konferans Bildiriler-Tartışmalar**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Türkiye İş Bankası Yayını, 13-14 Mayıs 2005, (Anılış: Türk Ticaret Kanunu Tasarısı), s. 126.

Kanun Koyucu “sigorta ettirenin borç ve yükümlülükleri” başlığı altında sigorta ettiren açısından sözleşme öncesi, sözleşme kurulurken ve sözleşme sürecinde ifa edilmek maksadıyla prim ödeme borcuna ilave olarak farklı birtakım yükümlülükler tanzim etmiştir. Bunlar, “beyan yükümlülüğü”, “bilgi verme ve araştırma yapılmasına izin verme yükümlülüğü” ve “zararı azaltma ve sigortacının rücu hakkını koruma yükümlülüğü” olarak anılmaktadır. Beyan yükümlülüğü adı altında, yapısına uygun düşmek kaydıyla bütün sigorta türlerine uygulanmak üzere “sözleşmenin yapılması sırasında”, sözleşme süresi içinde”, ve “riziko gerçekleştiğinde” yerine getirilmesi gereken üç farklı beyan yükümlülüğü düzenlenmiştir.

A. Sözleşmenin Yapılması Esnasında

Sigorta ettirenin sözleşme kurulurken var olan beyan yükümlülüğü⁷³, zarar sigortalarında Türk Ticaret Kanunu’nun 1435 ilâ 1443 üncü maddelerinde düzenlenmiştir⁷⁴. TTK’nun 1435. maddesi ile sigorta ettirene sözleşme öncesi ve sözleşme kurulurken bazı hususların beyan edilmesi görevi ihdas edilmiştir⁷⁵. Nitekim Türk Ticaret Kanunun 1435. maddesi uyarınca “*Sigorta ettiren sözleşmenin yapılması sırasında bildiği veya bilmesi gereken tüm önemli hususları sigortacıya bildirmekle yükümlüdür.*” Aynı hükme göre, “*Sigortacıya bildirilmeyen, eksik veya yanlış bildirilen hususlar, sözleşmenin yapılmamasını veya değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek nitelikte ise, önemli kabul edilmekte ve sigortacı tarafından yazılı veya sözlü olarak sorulan hususlar, aksi ispat edilinceye kadar önemli sayılmaktadır.*” Bu nedenle sigorta ettiren, sigortacının, sigorta sözleşmesi yapılırken

⁷³ Esasında sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü TTK, m. 1435 sözleşme kurulurken, m.1444 sözleşme süresince ve 1446 ncı maddesi rizikonun gerçekleşmesi hâlinde olmak üzere 3 ayrı safha için ayrı ayrı düzenlenmiştir. Çalışmamızın ana konusunu oluşturan rizikonun gerçekleşmesine bağlı yasal görevler açısından (TTK m. 1446 beyan yükümlülüğü) rizikonunum gerçekleştiğini beyan/bildirim görevi olarak ayrıca ve ayrıntıları ile aşağıda s. 110 vd. ayrıca incelenmiştir.

⁷⁴ Ayrıca TTK m. 1497 ve 1498 inci maddelerinde can sigortaları bakımından ilk defa bu yükümlülük özel olarak düzenlenmiştir.

⁷⁵ Bu görevin konulma gerekçeleri konusunda ayrıntılı bir açıklama için Bkz. Şeker Ögüz, **Sözleşme Öncesi İhbar Görevi**, s. 22-32; Görevin, TMK m. 2 de yer alan dürüstlük ve iyi niyet kaidesinin bir yansıması olduğu; bu kuralın, tarafların, sözleşmenin kurulmasına neden olan ve diğer tarafın bilmediği olayları gizlemeyi yasakladığı; bu kuralın uygulamasında, aldatmak kavramı ile bir birinden ayırmak gerektiği, susmanın aldatma sayılabilmesi için “kişinin suskun kalmak suretiyle kendi lehine ve fakat karşı taraf aleyhine bilgi paylaşmamayı seçmesi ve bundan da kendisinin bir menfaat sağlaması gerektiği hakkında bkz. Ayhan/Çağlar/Özdamar, **a.g.e.**, s. 190.

bilseydi “sözleşmenin yapılmamasını veya değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek nitelikte” bütün önemli hususları sigortacıya bildirmesini kapsamaktadır⁷⁶.

Bu hüküm genel nitelikte bir düzenleme olup, bütün sigorta türleri bakımından uygulanacaktır.

B. Sözleşme süresince

Sigorta sözleşmesi belli bir zaman diliminde sözleşmede ile belirtilen rizikolar için sigorta himayesi sağlamak üzere akdedildiği için sigorta ettiren ile sigortacı arasında sözleşme süresince geçerli olan devamlı bir ilişkiyi düzenler. Bununla birlikte, sözleşme yapıldıktan sonra şartlarda ve özellikle tehlikenin gerçekleşmesi ihtimalinde sözleşmeyi etkileyebilecek nitelikte bir takım değişikliklerin⁷⁷ ortaya çıkma ve dolayısıyla da sözleşmenin kurulması esnasında temin edilen prim-riziko dengesinin sonradan bozulma ihtimali vardır⁷⁸. Böyle bir ihtimalde, taraflar arasındaki menfaatler dengesi de bozulacağından değişen durum nedeniyle bozulan dengenin yeniden tesis edilmesi ve prim riziko dengesinin sağlanması gerekmektedir⁷⁹.

Bu amaç doğrultusunda, TTK m. 1444’te “*Sigorta ettirenin, sözleşmenin yapılmasından sonra, sigortacının izni olmadan rizikoyu veya mevcut durumu ağırlaştırarak tazminat tutarının artmasını etkileyici davranış ve işlemlerde bulunamayacağı*” yönünde açık bir hükme yer verilmiştir. Aynı hükmün devamında ise, “*Sigorta ettirenin, kendisi veya onun izniyle başkası, rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırıcı işlemlerde bulunursa yahut sözleşme yapılırken açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilmiş bulunan*

⁷⁶ Samim Ünan, “2011 Tarihli Türk Ticaret Kanunu’nda Sigorta Ettirenin Görevleri” **Ticaret Hukuku ve Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler Tartışmalar**, XXV 17 Aralık 2011 (Yargıtay Kararları Sempozyumu, 17 Aralık 2011), Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, İş Bankası A.Ş Vakfı, 2012//XI, (ss. 48-84) (Anılış: Sigorta Ettirenin Görevleri), s. 57.

⁷⁷ Sigorta değeri, sigortacının tazminat ödeme borcunu sınırlayan bir kriter olarak, sözleşme süresince artıp eksilmesinin muhtemel olduğu hakkında bkz. Omağ, **Rizikonun Ağırlaşması Sorunu**, s. 24.

⁷⁸ Sigortacı sigorta sözleşmesi aracılığıyla “risk üstlenirken”, sözleşmenin yapılmış olduğu sıradaki koşulları esas alır ve deyim yerinde ise, prim ile riziko arasındaki “denge” sözleşme başındaki koşullar dikkate alınarak kurulur. Bu dengenin sonradan (sigorta süresi içinde) çeşitli sebeplerle sigortacının aleyhine bozulması mümkündür

⁷⁹ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 467.

*hususlardan biri*⁸⁰ *gerçekleşirse derhâl; bu işlemler bilgisi dışında yapılmışsa, bu hususu öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde durumu sigortacıya bildirmesi gerektiği*” yönünde bir düzenleme bulunmaktadır.

Buna göre, kanun koyucu TTK m 1444 hükmü ile iki ayrı görev ihdas etmiştir. Birinci görev, sigorta ettirenin “*rizikoyu ağırlaştırmama*”; ikinci görev ise her nasılsa “*riziko ağırlaşmış ise bu durumun sigortacıya bildirilmesi*” görevidir. TTK m.1444/1 maddesi açıkça sigorta ettirene bir davranış yasağı getirmektedir. Sigorta ettiren rizikonun gerçekleşmesi olasılığını kendi eylemiyle artırmış olabileceği⁸¹ gibi sigorta ettirenin davranışı dışındaki sebeplerden de riziko ağırlaşması⁸² meydana gelebileceği⁸³ açıktır⁸⁴. TTK’nun, m 1444. maddesi ile sözleşme yapıldıktan sonra rizikonun ağırlaştırılmaması⁸⁵ görevini⁸⁶ ve eğer her nasılsa ağırlaşma meydana gelmişse beyan yükümlüğünü düzenlemektedir.

1445. maddede ise rizikoyu ağırlaştırmama görevi ve gerçekleşen riziko ağırlaşmasını bildirme görevine aykırılığın yaptırımları düzenlenmiştir.

⁸⁰ Öğretide, TTK m. 1444 ve TTK m. 1445’te kullanılan ifade çeşitliliğine dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda “riziko veya mevcut durum ağırlaştırılarak tazminat tutarının artmasını etkileyici davranış ve işlem “rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırıcı işlemlerde bulunma”, “rizikonun gerçekleşmesi veya mevcut durumun ağırlaşması ihtimali”, “rizikonun artması”, “tazminat miktarına veya bedele ya da rizikonun gerçekleşmesine etki edebilecek nitelikte ihlâl”, “değişiklik”, “rizikonun yapılan değişikliklerle bağlantılı olarak meydana gelmesi” kavramlarının sigortacının ödeme yapma olasılığının, sigorta ettiren sigorta sözleşmesini yapmaya yönelik iradesini açıkladığı sözleşmenin kurulduğu ana kıyasla himaye sağlama borcunun kapsamının daha güçlenmiş (artmış) olması durumunu tasvir etme amaçlı olarak kullanıldığı ifade edilmektedir. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 468.

⁸¹ Örneğin yangın ve hırsızlığa karşı sigortalı olan işyerindeki yangın uyarı sisteminin veya alarm isteminin sigorta ettiren tarafından söktürülmesi gibi, örnek için bkz. Ünan, **Sigorta Ettirenin Görevleri**, s. 50.

⁸² Riziko ağırlaşması kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yener, **a.g.e.**, s. 99-101.

⁸³ Riziko Ağırlaşmasının gerçekleşme şekilleri açısından ayrıntılı bilgi için Bkz. Omağ, **Sigorta Rizikonun Ağırlaşması Sorunu**, s. 65-67.

⁸⁴ Ünan, **Sigorta Ettirenin Görevleri**, s. 50.

⁸⁵ Öğretide bu görevin yeni bir görev olduğu ve bu düzenleme ile hukukumuzda ilk defa sigorta ettirenler açık bir düzenleme ile rizikoyu ağırlaştırmamakla yükümlü kılındığı hakkında bkz. Yener, **a.g.e.**, s. 87.

⁸⁶ Öğretide kural olarak rizikoyu ağırlaştırmama görevinin hem sigorta ettiren tarafından rizikonun ağırlaştırılmaması hem de üçüncü kişilere bu yolda izin vermesinin yasaklanması yönü olduğu kabul edilmesine rağmen bkz. Ünan **TTK Şerhi Cilt I**, s. 468; Yener, **a.g.e.**, s. 87; TTK m.1444 le ihdas edilen rizikoyu ağırlaştırmama görevinin bu iki yönü de kapsayıp kapsamayacağı hususunda fikir birliği yoktur, Ünan, **Sigorta Ettirenin Görevleri**, s. 468; İrem Yenerli, bizimde iştirak ettiğimiz üzere TTK m. 1444/1 deki ihdas edilen görevin sadece, sigorta ettirenin kendisinin rizikoyu ağırlaştırmaması boyutunu kapsadığını öne sürmektedir. Yener, **a.g.e.**, s. 87.

C. Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde

TTK'nun 1446 ila 1448. maddeleri arasında rizikonun gerçekleşmesine bağlı olarak üç temel görev düzenlenmiştir. Her biri farklı amaçlara hizmet eden bu yükümlülükler *“rizikonun gerçekleştiğini beyan”(m.1446); “bilgi verme ve araştırma yapılmasına izin verme”, (m. 1447); “zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma”,(m.1448) görevleri, “zarar sigortalarında riziko ettirenin rizikonun gerçekleşmesine bağlı görevleri” kavramına karşılık gelmektedir.*

Rizikonun gerçekleşmesine bağlı görevler muhtelif amaçlara hizmet etmektedir. Her şeyden önce bu görevler sayesinde sigortacının, sigorta tazminatını ödemesi için gerekli koşulların mevcudiyetinin tespit edilebilecek ve sigortacının himaye sağlama borcunu gereği gibi yerine getirmesi mümkün olabilecektir. Diğer yandan sigorta himayesinden faydalananların, mevcut sigorta himayesine güvenerek, zararın gerçekleşmesine mani olmamak, gerçekleşen zarar miktarının artmasına göz yummak gibi davranışlara girmesini engellenebilecek ve ayrıca zarar sigortalarında sigortacının rücu haklarını korunmasını sağlanabilecektir⁸⁷.

Bu çerçevede TTK m. 1446'daki düzenleme, sigorta ettireni rizikonun gerçekleştiğini belli bir zaman dilimi içerisinde sigortacıya bildirmekle yükümlü tutar. TTK'nun 1446. maddesinin gerekçesinde, rizikonun gerçekleşmesinden sonra konulan görevlerin amacına ilişkin olarak *“rizikonun gerçekleştiğinin bilinmesinde özellikle tazminat ödeme borçlusu durumundaki sigortacı açısından büyük yarar olduğu...”* belirtilmek suretiyle sigortacının rizikonun gerçekleştiği hususunda haberdar edilmesinden sonra bu borcun ifa edilebilir hale gelebileceği vurgulanmıştır⁸⁸. Bunun yanı sıra, madde gerekçesinde sigorta kurumunun bir zenginleşme aracı olmadığı da açıkça belirtilmiştir.

Sigorta ettirenin, rizikonun gerçekleşmesine bağlı bir diğer görevi ise TTK m. 1447'de düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre, *“Sigorta ettiren, rizikonun*

⁸⁷ Öğretide, sigorta ettirenlerin görevlerini yerine getirmemesi halinde sigortacıların hak etmeyen kişilere ödeme yapmak zorunda kalarak zarara uğrayacağı, bunu önlemek maksadıyla görevlerin ihdas edildiği ifade edilmiştir. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 387.

⁸⁸ Ayrıca sigorta sözleşmesi ile de, yasada yer almış bulunan yükümlülükler ek olarak, taraflarca o sözleşme için kararlaştırılan bazı yükümlülükler de konabileceği konusunda Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 524 vd.

gerçekleşmesinden sonra, sözleşme uyarınca veya sigortacının istemi üzerine, rizikonun veya tazminatın kapsamının belirlenmesinde gerekli ve sigorta ettirenden beklenebilecek olan her türlü bilgi ile belgeyi sigortacıya makul bir süre içinde sağlamak zorundadır.”⁸⁹ Söz konusu düzenlemenin gerekçesinde de, sigortacının “gerçek zararı” ödemesi gereği vurgulanarak sigorta sözleşmesinde, sigortacının, sorumluluğunun doğup doğmadığını, doğmuşsa kapsam ve sınırını belirleyebilmesi için rizikoyla ilgili tüm bilgilere sahip olması gerektiği ifade edilmiştir. Bu çerçevede gerçek zararın tespit edilebilmesine yönelik olarak sigortacının, her türlü bilgiyi sigorta ile ilgili olan kimselerden talep edebileceği belirtilmiştir.

TTK’nun 1448. maddesi sigorta ettirenin rizikonun gerçekleşmesine bağlı bir diğer görevi olan, “Zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma” görevini hüküm altına almıştır. TTK’nun 1448. maddesinin gerekçesinde “*Kişi kendisini tehlikelerden korumak için sigortaya başvurur. Yoksa tehlike istenilen bir durum değildir. Bu nedenle, sigorta ettiren, sigortasını yaptırmış olsa bile ihmalkâr davranmamalı, rizikonun doğmaması veya doğmuşsa da zararın artmasını önleyici her türlü tedbiri almalıdır.*” yönünde bir açıklamaya yer verildiği görülmektedir. Diğer taraftan TTK’nun 1448. maddesinin gerekçesinde söz konusu görevin bir diğer işlevine de dikkat çekilmektedir. Buna göre, gerekçede açıkça ifade edildiği üzere “*...prim hesabı gerçekleşen olaylara göre, diğer bir ifade ile ‘hasar/prim’ oranına göre belirlendiğinden, sigortacı bir dönem içinde ne kadar az tazminat ödemişse bir sonraki dönem için sigorta ettirenlerin ödeyeceği prim de o oranda daha az olacaktır.*”⁹⁰

⁸⁹ (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>, Erişim Tarihi: 12 Mayıs s. 416.

⁹⁰ Sigortacının edimi arasında denge sağlanması, yalnızca münferit sigorta ettiren ile sigortacıyı değil aynı zamanda sigortacının diğer sigorta ettirenler ile olan ilişkisini de yakından ilgilendirmektedir. Zira sigortacının münferit sigorta sözleşmesi bakımından talep ettiği prim tutarı, tek başına somut sigorta sözleşmesindeki sigorta bedelinin karşılanmasını sağlayacak nitelikte değildir. Sigortacı sigorta ettirenlerden tahsil ettiği primleri havuz haline getirmekte ve nemalandırmaktadır. Bu yolla sigorta şirketi ekonomik açıdan varlığını sürdürebilmekte ve ödeme yapması söz konusu olduğunda bu yükümlülüğünü gerçekleştirebilmektedir. Sözleşme öncesi ve sözleşmenin devamı esasında yerine getirilen görevler esasen sigortacı ile sigorta ettiren arasındaki edim dengesinin sağlamaya yöneliktir. Zira ancak bu yolla sigortacı üstlendiği edimin sınırlarını tam olarak tayin edebilecek ve sigorta ilişkisindeki dengeyi sağlamaya yönelik tedbirleri alabilecektir. Ancak görevlerin yerine getirilmesindeki amaç yalnızca sigortacı ile sigorta ettirenin edimleri arasındaki dengeyi sağlanması olmayıp, aynı zamanda her bir sigorta ettirenin “tehlike birliğine” dâhil olmasının da bir neticesidir. Sigorta ettirenin sigorta topluluğunun üyesi olması, ona, sigorta topluluğunun diğer üyelerinin hakkına hâlel getirmeyecek şekilde davranma zorunluluğunu da yüklemektedir. Bu yükümlülüklerin en önemli

Bu açıklamalar çerçevesinde rizikonun gerçekleşmesinden sonraki görevlerin ihdas edilmesindeki asıl konuluş amacını, sigorta teminatı kapsamında doğacak zararı önlemeye ve azaltmaya yönelik tedbir alınmasının sağlanmasına, sigortacının meydana gelen zararın, gerçek sebebi ile miktarını belirleyip himaye sağlama borcunun uygun şekilde ifa edilebilmesine imkân sağlamak olduğunu söylemek mümkündür⁹¹.

V. GÖREVLERİN İFA YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Tarafların karşılıklı ve uygun irade beyanları ile kurulan sözleşmelerden doğan borç ilişkisinin temel özelliği, “nispi” nitelikte olmasıdır. “Borç ilişkisinin nispiyeti” olarak ifade edilen bu temel prensip⁹² uyarınca, sözleşme, kural olarak sadece sözleşmenin taraflarını bağlar. Bu nedenledir ki, sözleşmeden doğan hak, borçlar ya da sair yükümlülükler sözleşmenin tarafları hakkında sonuç doğurmaktadır. Buna göre sigorta sözleşmesinde rizikonun gerçekleşmesine bağlı görevlerin asli yükümlüsü sigorta sözleşmesinin tarafı olan sigorta ettirendir⁹³.

görünüm biçimlerinden biri, görevlerin kanunda veya genel şartlarda ön görüldüğü gibi yerine getirilmesidir. Sigorta ettirenin çeşitli şekillerde düzenlenen görevleri yerine getirmeleri sigortalılar topluluğunun zarar uğratarak kendilerine bir çıkar sağlamalarının önüne geçmeye yönelik bir tedbir niteliği taşımaktadır. Nitekim esasında gerekçe de belirtildiği üzere prim miktarının hesaplanmasında sigorta matematiği ve olasılık hesapları esas alınmaktadır. Rizikonun gerçekleşme olasılığı, ortaya çıkması muhtemel zarar tutarı, prim miktarının belirlenmesinde doğrudan etkili olduğu belirtilmiştir. Ögüz, **Sözleşme Öncesi İhbar Görevi**, s. 39. Ayrıca “sigortacıların elindeki kaynaklar aslında sigortalıların topluluğunun parası olduğundan, onların zarara uğramasının sigortalılar topluluğunu kayba maruz bırakacağı anlamına geleceği” hususunda bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 387; Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 129 vd.

⁹¹ Yazıcıoğlu, **Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması**, s. 1189.

⁹² “Borç ilişkisinin sadece alacaklı ve borçlu arasında bir bağ teşkil etmesi ve üçüncü şahısları etkilememesi borç ilişkisinin nispiyetini ifade eder.” M. Kemal Oğuzman/M. Turgut Öz, **Borçlar Hukuku- Genel Hükümler, Cilt 1**, 21.Bası, Gözden Geçirilmiş Güncellenip Genişletilmiş, İstanbul, Vedat Yayıncılık, 2023, (Anılış: Borçlar Hukuku- Genel Hükümler Cilt 1), s. 24.

⁹³ Sigorta sözleşmelerinde, sözleşmenin bir yanını sigortacı, diğer yanını ise sigorta ettiren oluşturmaktadır. 6762 sayılı Kanun’da kanun koyucunun kullandığı terminoloji kavram karmaşası yaratmıştır. Özellikle Kanun’da “sigorta ettiren”, “sigortalı” ve “lehdar” terimlerinin kullanımında gereken özen gösterilmemiştir. Sıklıkla, sigorta ettiren, sigortalı ve lehdar sözcükleri aynı anlamda kullanılmış olup, bu kişilerin farklı kimseleri de ifade edebilme olasılığı dikkate alınmamıştır. Oysa sigorta sözleşmesine göre bu kavramların bazen farklı kişileri ifade ettiği bilinmekte olup, böyle bir olasılıkta belirtilen sıfatları haiz kişilerin her birisi için doğabilecek hak, borç ve yükümlülükler farklı olacağından bu ifadelerin birbirlerinin yerine kullanılmış olması Kanun’da bir kavram karmaşası yaşanmasına neden olmuştur. 6102 sayılı Kanun döneminde de bu karmaşa tam olarak sonlandırılmamıştır. Aksi Görüş için Bkz. Şamil Demir, “TTK Tasarısı’nın Sigorta Sözleşmesinin Hükümlerine İlişkin Maddeleri İle Getirilen Düzenlemelerin Değerlendirmesi”, **TBB Dergisi**, S:84, Ankara 2009 (s. 319-346), s. 343.

Bununla birlikte, Kanun Koyucu, TTK m. 1412’de bir hüküm sevk ederek, sigorta sözleşmesinin tarafı olan sigorta ettirenden başka kimselerin de bilgisi ve eylemlerine sigorta ettirenin Kanunda düzenlenen yükümlülüklerinin ifası bakımından sonuç bağlamıştır⁹⁴. Söz konusu hüküm uyarınca “*Kanunda sigorta ettirenin bilgisine ve davranışına hukuki sonuç bağlanan durumlarda, sigortadan haberi olması şartı ile sigortalının, temsilci söz konusu ise temsilcinin, can sigortalarında da lehtarın bilgisi ve davranışı da dikkate alınmakta*”dır. Bu hüküm çerçevesinde, çalışma konumuz olan zarar sigortaları bakımından, hükümde açıkça zikredilen sigortalı(sigorta ettiren) ve temsilcinin de Kanunda düzenlenen görevlerin ifasında rol alması mümkün kılınmıştır. Bu açıklamalar uyarınca aşağıda, öncelikle TTK’da düzenlenen sigorta sözleşmesinden doğan görevlerin asli yükümlüsü olan sigorta ettirene ilişkin açıklamalar yapılacaktır; daha sonra ise TTK m. 1412 uyarınca görevlerin ifasında bilgisine sonuç bağlananlar ayrı başlıklar altında ele alınacaktır⁹⁵.

Diğer yandan sorumluluk sigortaları hakkında özel hükümler arasında yer alan TTK m. 1479 ile sigorta sözleşmesinin tarafı olmamasına rağmen, sigorta sözleşmesi ile himaye altına alınan riziko nedeniyle, uğradığı zararın tazminini talep hakkına sahip olan üçüncü kişi için de “zarar gören” sıfatıyla, sigorta ettirenin görevlerine benzer bir görev⁹⁶ yüklenmiştir⁹⁷. Konumuzla olan yakın ilgisi nedeniyle, bu başlık altında “zarar görene” de yer verilmesinde yarar görülmüştür.

A. Sigorta Ettiren

Türk Ticaret Kanunu’nun “Sigorta Hukuku” kitabının birinci kısmı “Genel Hükümler” başlığını taşımakta olup, her türden sigorta sözleşmesine uygulanacak

⁹⁴ Kübra Yetiş Şamlı, **Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin/Sigortalının Rizikonun Gerçekleşmesine Bağlı Görevleri**, Sigorta Hukuku Sempozyumları, 2018, (Anılış: Sigortalının Rizikonun Gerçekleşmesine Bağlı Görevleri.), s. 58.

⁹⁵ Esasen görevlerin, dâva veya cebri icra yoluyla ifasını talep edebilme olanağı olmadığı ve ihlalleri hâlinde, yükümlüsünün tazmin borcu da doğmadığı için görevi yerine getirmesi gereken kişi (*Obliegenheitsbelastete*), "borçlu" kabul edilmediğinden, üçüncü bir kişi aracılığıyla ifa edilebilmelerini engelleyen bir durum yoktur. Bu nedenle görevlerin ifası söz konusu olduğunda görevi kimin ifa ettiği değil; görevin ifa edilip edilmediği hususuna bakılması gerekmektedir. Kemal Şenocak, “Mal Sigortalarında Sigorta Ettirenin Zararı Önleme ve Azaltma Vecibesi”, **AÜHFD**, S: 1, 1995 (Anılış: Zararı Önleme), s. 376.

⁹⁶ İlgili madde gerekçesinde 1479. maddede düzenlenen görevin TTK m. 1447’de sigorta ettirene yüklenen görevin bir uzantısı olduğu ifade edilmiştir. (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>, Erişim Tarihi: 26 Şubat 2023, s. 423.

⁹⁷ Yetiş Şamlı, **Sigortalının Rizikonun Gerçekleşmesine Bağlı Görevleri**, s. 573.

hükümleri içermektedir⁹⁸. Sigorta ettirenin rizikonun gerçekleşmesine bağlı görevleri, niteliğine uymak kaydıyla bütün sigorta türlerini kapsayacak şekilde m. 1446 ila 1449 arasında genel olarak düzenlenmiştir. Ayrıca mal sigortaları açısından TTK'nun 1471. maddesinde “*Zarar Gören Mal ve Zararın Gerçekleştiği Yerde Değişiklik Yapmama*”; Sorumluluk Sigortaları açısından ise TTK'nun 1475. maddesinde “*sorumluluğu gerektirecek olayların ve tazminat talebi yöneltildiğini bildirim görevi*” olarak, sigorta ettiren açısından rizikonun gerçekleşmesine bağlı iki görev daha hüküm altına alınmıştır.

Bu hükümler incelendiğinde, TTK'nun 1475. maddesindeki düzenleme hariç, sigorta himayesi talep edebilmenin bir gereği olan görevlerin hüküm altına alındığı bütün maddelerde, görev yükümlüsü olarak “*sigorta ettiren*”’in açıkça zikredildiği görülmektedir⁹⁹. Buna karşın, Kanunda “*sigorta ettiren*” kavramının tanımlandığı bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bununla birlikte Türk Ticaret Kanunun 1401. maddesinde, tanımdan hareketle “*sigorta ettiren*” sıfatını, sigorta sözleşmesini, “*taraf sıfatıyla akdeden ya da geçerli bir temsil ilişkisi içinde adına ve hesabına sigorta sözleşmesi akdedilerek prim ödeme borcu altına giren taraf*”’ın haiz olduğu sonucuna ulaşılmaktadır¹⁰⁰. Bu çerçevede yukarıda da ifade edildiği üzere sözleşmeden doğan görevleri ifa yükümü, kural olarak sigorta ettirene¹⁰¹ aittir¹⁰². TTK sigorta ettiren olma koşullarını zarar sigortaları ve can sigortasında ayrı ayrı hükme bağlamıştır¹⁰³.

⁹⁸ “TTK'nun sigorta hukukuna ilişkin yaptığı en büyük devrim, ... sistematığı konusundadır. Kanun önce “Genel Hükümler” başlığı altında her türlü sigorta sözleşmesine uygulanacak ortak kuralları düzenlemiş... (m.1401-1452) sonra da... “Zarar Sigortaları - Can Sigortaları” ayrımını ortaya koymuştur. Zarar Sigortalarını da “Mal Sigortaları- Sorumluluk Sigortaları” diye aydınlandırmıştır.” Açıklamalar için bkz. Bozkurt, **a.g.e.**, s. 159; Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 3; Zehra Şeker Ögüz/Aslıhan Sevinç Kuyucu, **Yeni Türk Ticaret Kanunda Sigorta Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitapevi, 2011, s. 13; Can, **Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Hukuki Esasalar**, s. 3 vd.

⁹⁹ “Muhtelif lisanlarda “Antragsteller”, “Versicherungsnehmer”, “proposant”, “l'assure”, “insured”, “preneur d'assurance” gibi kelimelerin kullanıldığı görülmekte olup, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu “sigorta ettiren kimse” terimini kullanırken (TTK m.1290, m.1363) 6102 Sayılı TTK'da “sigorta ettiren” kavramı kullanılmıştır. Açıklamalar için bkz. Fırat Öztan, **Sigorta Akdinin İnikadında İhbar Mükellefiyeti**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1966, s. 82.

¹⁰⁰ Kender **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 230; Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 63; Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 89; Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 22; Taşkın, **Krediye Bağlı Hayat Sigorta Sözleşmesi**, s. 97.

¹⁰¹ Doktrinde sözleşme öncesi görevlerin ifası açısından sigorta ettiren yerine, “beyanda bulunan” ifadesinin kullanılması önerilmiştir. Dilek Özer Kabukçuoğlu, **Mukayeseli Hukukta ve Uygulamada Hayat Sigortası**, Tamamıyla Yenilenmiş 2. Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Araştırma Enstitüsü, Yayın No:464, 2014, s. 176; sözleşme öncesi ihbar görevinin, sözleşme görüşmeleri yürütülürken ifa edilmekte olduğundan sigorta ettiren tabiri “müstakbel sigorta ettireni” ifade ettiği belirtilmiştir. Bu

Sigorta sözleşmesini akdeden sigorta ettirenin gerçek ya da tüzel kişi olması¹⁰⁴ mümkündür ve bir özellik arz etmemektedir¹⁰⁵. Bununla birlikte herhangi bir sigorta sözleşmesinde, sigorta ettirenin ifa yükümlüsü olduğu görevlerin kim tarafından yerine getirileceği sorusuna cevap aranırken, kişiliğin nev'inin özel bir önem arz ettiği vurgulanmalıdır. Zira sigorta sözleşmesinin tarafı olarak sigorta ettiren, ister bir gerçek kişi, ister bir tüzel kişi ya da tüzel kişiliğe sahip olmayan herhangi bir menfaat grubu olsun, sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinden doğan görevleri, mutlaka gerçek kişi tarafından ifa edilmek zorunda olacaktır. Zira bilindiği üzere tüzel kişiler nihayetinde eylem ve işlemlerini organlarını oluşturan gerçek kişiler aracılığı ile ifa etmektedirler¹⁰⁶.

nedenle de “beyanda bulunan” ifadesinin kullanılmasının yerinde olmadığı öne sürülmüştür. Şeker Ögüz, **Sözleşme öncesi İhbar Görevi**, s. 58, dn. 107.

¹⁰² Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 230; Arseven, **a.g.e.**, s. 72.

¹⁰³ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 230. Yazar, TTK m. 1453/1’de yer alan “Rizikonun gerçekleşmemesinde menfaati bulunanlar, bu menfaatlerini mal sigortası ile teminat altına alabilirler.” şeklindeki tanımın aynı kanunun m.1401’deki sigorta sözleşmesi tanımdan farklı olduğu yönünde eleştirmiştir. Bu eleştirisi doğrultusunda mal sigortalarında sigorta ettireni, “rizikonun gerçekleşmesi ile menfaati ihlal edilen edilecek olan ve bunun sonunda zarar görecektir” kişi olarak tanımlamak gerektiğini ifade etmiştir.

¹⁰⁴ TMK’nun “Tüzel kişilik” kenar başlığını taşıyan 47. maddesi uyarınca : “*Başlıbaşına bir varlığı olmak üzere örgütlenmiş kişi toplulukları ve belli bir amaca özgülenmiş olan bağımsız mal toplulukları, kendileri ile ilgili özel hükümler uyarınca tüzel kişilik kazanırlar.*” Tüzel kişi, belirli bir amacı gerçekleştirmek için örgütlenmiş, bağımsız bir varlığa sahip, hukuk düzenince kendisine kişilik tanınmış (haklar ve borçlar edinebilme olanağı tanınmış) kişi ve mal toplulukları olarak tanımlanmaktadır. Jale G. Akipek/ Turgut Akıntürk, **Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Birinci Cilt**, Yenilenmiş 5. Bası, İstanbul, Beta Yayınları, 2004, s. 524; Ömer Ergün, **Medeni Hukuk Tüzel Kişileri Ehliyet Durumu**, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha, 2010, s. 8.

¹⁰⁵ Ünün, **Sigorta Ettirenin Görevleri**, s. 51; Kabukçuoğlu Özer, **a.g.e.**, s. 96.

¹⁰⁶ Medeni Kanun, tüzel kişilerin hak ehliyetine gerçek kişilere özgü olanların dışında bir sınırlama getirmemiştir.(TMK m.48) Tüzel kişiler iradelerin organları ile açıklamakta olup fiil ehliyetini de yine yetkili organları aracılığı ile kullanmaktadırlar, (TMK m.49); Tüzel kişiler, insanlar gibi doğal bir iradeye sahip değildir. Bu nedenle ancak organları aracılığı ile medeni hakları kullanabilir ve borç altına girebilir. Bu açıdan bakıldığında tüzel kişilerin iradesinin oluşması ve oluşan iradenin icrası tüzel kişiliğin organlarını oluşturan kişi veya kişilerin iradeleri ile oluşmakta ve oluşan iradenin yerine getirilmesi de yine tüzel kişiliğin organlarını oluşturan kişi (gerçek) veya kişiler(gerçek) tarafından oluşturulur. Ayrıntılı anlatım için bkz. M. Kemal Oğuzman/Özer Seliçi/Saibe Oktay Özdemir, **Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)**, 19. Bası, İstanbul, Filiz Kitapevi, 2020, s. 308.

B. TTK'nun 1412. Maddesi Çerçevesinde Davranışlarına Hukuki Sonuç Bağlananlar

Türk Ticaret Kanununda sözleşmenin tarafı olmayan bazı kişilerin bilgi ve davranışlarına da bazı hukuki sonuçlar bağlanmıştır¹⁰⁷. Nitekim TTK'nun 1412. maddesinde “*Kanunda sigorta ettirenin bilgisine ve davranışına hukuki sonuç bağlanan durumlarda, sigortadan haberi olması şartı ile sigortalının, temsilci söz konusu ise temsilcinin, can sigortalarında da lehtarın bilgisi ve davranışı da dikkate alınır.*” hükmüne yer verilmiştir. Bu maddenin gerekçesinde, öncelikle hükmün yeni bir düzenleme olduğuna¹⁰⁸ dikkat çekilerek, sözleşmelerin nispiyeti ilkesi çerçevesinde kural olarak sözleşmeye taraf olmayan, kişiler için sözleşmeden herhangi bir borç veya yükümlülük doğmayacaksa da sigorta sözleşmelerinde bu kuralın istisnaları olduğu belirtilmiştir¹⁰⁹. Sigorta sözleşmelerinin azami iyi niyet esası üzerine kurulduğu vurgulandıktan sonra, bu düzenlemenin sigortacının, riziko ile ilgili en geniş bilgiye sahip olabilecek bir konuma getirilmesi amacıyla ihdas edildiği açıklamasına yer verilmiştir. Madde gerekçesinden anlaşılabileceği üzere 1412. madde genel bir hüküm mahiyetinde düzenlenmiş olup, bünyesine uygun düştüğü sürece bütün sigorta türlerinde uygulanabileceği ifade edildiğinden¹¹⁰ sigorta ettirenin görevleri bakımından aşağıda tek tek ele alınmıştır¹¹¹.

¹⁰⁷ Zehra Ögüz Şeker, **Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Sigorta Sözleşmelerinde Sözleşme Öncesi İhbar Görevi**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2011 (Anılış: Sözleşme Öncesi İhbar Görevi), s. 61. vd.

¹⁰⁸ TTK m.1412 ile ilgili gerekçeye bakıldığında kanun koyucunun açıkça “*Madde yeni bir düzenlemedir.*” Demek suretiyle, eTTK’da bu hükmün bulunmadığına vurgu yapmaktadır. (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>, Erişim Tarihi: 5 Kasım 2023, s. 406.

¹⁰⁹ TTK m. 1412 ile ilgili gerekçede “... *Borçlar hukukunun genel ilkeleri çerçevesinde sözleşme taraf olmayan için sözleşmeden herhangi bir yükümlülük veya borç doğmaz. Bununla birlikte, sigorta sözleşmelerinde bu kurala getirilmiş istisnalar vardır...*” denilmek suretiyle istisnalar olduğu belirtilmiştir. (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>, Erişim Tarihi: 9 Haziran 2023, s. 406.

¹¹⁰ Şeker Ögüz/Sevinç Kuyucu, **a.g.e.**, s. 13.

¹¹¹ Bu hükmün görevlerin yerine getirilmesi bakımından önem arz ettiği ve sigorta sözleşmesine taraf olmayan üçüncü kişilerin bilgisi ve davranışlarının sigorta sözleşmesine etki edeceği hakkında, Bkz. Şeker Ögüz/Sevinç Kuyucu, **a.g.e.**, s. 13.

Alman Sigorta Sözleşmesi Kanunundan farklı olarak, sözleşmenin temsilci aracılığı ile yapılması halinde temsilcinin ve hayat sigortalarında da lehtarın bilgisinin de dikkate alınacağı hususunu düzenlenmiştir. Hükmün konuluş amacının sigortacının gerçeklere tam olarak ulaşabilmesi olduğundan lehtarın ve temsilcinin bilgisi ile sigortalının bilgisi arasında herhangi bir fark olmadığı belirtilmiştir. Alman Hukuku’nda ayrıntılı bilgi için bkz. Ünan, **Sigorta Ettirenin Görevleri**, s. 52. vd.

1. Sigortalı

TBK'nun "C. Üçüncü kişi yararına sözleşme" kenar başlıklı 129. maddesi: "Kendi adına sözleşme yapan kişi, sözleşmeye üçüncü kişi yararına bir edim yükümlülüğü koydurmuşsa, edimin üçüncü kişiye ifa edilmesini isteyebilir. Üçüncü kişi veya üçüncü kişiye halef olanlar da, tarafların amacına veya örf ve âdete uygun düştüğü takdirde edimin ifasını isteyebilirler. Bu durumda, üçüncü kişi veya ona halef olanlar bu hakkı kullanmak istediklerini borçluya bildirdikten sonra, alacaklı borçluyu ibra edemeyeceği gibi, borcun nitelik ve kapsamını da değiştiremez" hükmünü ihtiva etmektedir. Hükümden anlaşılacağı üzere "üçüncü kişi lehine sözleşmeler"de üçlü bir ilişki söz konusu olup, sözleşmenin tarafı, sözleşmeyi kendi adına yapar, sözleşmeden doğan edimin borçlusu olur ve fakat sözleşmede, üçüncü kişi lehine olan edimi ifa borcu yükü altında olmaz. Ayrıca üçüncü kişi yararına yapılan sözleşmelerde, üçüncü kişiye borç yüklenemez ise de, talep hakkına sahip olacak üçüncü kişinin edimden yararlanabilmesinin bazı yükümlülükleri yerine getirmesi koşuluna bağlanmasına engel bir hukuki düzenleme yoktur¹¹².

Üçüncü kişi yararına sözleşme, sigorta hukukunda "*başkasına hesabına sigorta*" olarak adlandırılmaktadır. TTK'nun 1454. maddesinin, 1. fıkrası mal sigortaları için "*Sigorta ettiren, üçüncü bir kişinin menfaatini, onun adını belirterek veya belirtmeyerek, sigorta ettirebilir. Sigorta sözleşmesinden doğan haklar sigortalıya aittir*" demek suretiyle 3. kişi lehine(başkası lehine) sigorta sözleşmesini hüküm altına almıştır. Başkası hesabına (lehine) sigortada, sigorta sözleşmesi ile himaye altına alınan riziko, sigorta ettirene değil başkasına ait bir menfaat için sağlanmaktadır. İşte rizikodan olumsuz etkilenecek (zarara uğrayacak) olan, zarar sigortalarında menfaati sigorta himayesi altına alınan ve fakat sigorta sözleşmesinin tarafı olmayan, üçüncü kişiye "sigortalı" denmektedir¹¹³.

Prensip olarak sigortalı, zarar sigortalarında riziko gerçekleştiğinde sigortacıdan, sigorta tazminatını talep edebilecek kişiyi ifade eder¹¹⁴. "*Başkası lehine*

¹¹² Şeker Ögüz, *Sözleşme Öncesi İhbar*, s. 59.

¹¹³ Ünan, *TTK Şerhi Cilt II*, s. 25.

¹¹⁴ Nitekim öğretilde, sigortalı kavramını, sigorta sözleşmesinde taraf olmadığı halde lehine üçüncü kişi yararına sözleşme ile sigorta yapılan, sigorta tazminatını talep hakkına sahip kişi olarak tanımlamaktadır. Bu yönde örnek tanımlar için bkz. Sigorta *akdinde, taraf olmaksızın... akitten bazı*

sigorta”nın söz konusu olduğu hallerde¹¹⁵, sigorta sözleşmesinin tarafı olan kişi ile sigorta tazminatını talep hakkına sahip olan kişi farklı olmaktadır¹¹⁶. Bununla birlikte öğretide sigortalı sözcüğünün kendisi hesabına sigorta söz konusu olduğunda sigorta ettireni, başkası hesabına sigorta halinde ise lehine sigorta sözleşmesi yapılan üçüncü kişiyi ifade ettiğini¹¹⁷ ileri süren yazarlar da mevcuttur¹¹⁸. TTK 1412. maddesinde “sigorta ettirenin bilgisine ve davranışına hukuki sonuç bağlanan durumlarda, sigortadan haberi olması şartı ile sigortalının” görevi ifa ile yükümlü olacağı hüküm altına alınmıştır.

haklar elde eden kimseye sigortalı denir” Omağ, Riziko Ağırlaşması, s. 92; “Üçüncü kişi lehine akit yapılabilir. ...buna sigortacılıkta ‘başkası hesabına sigorta’ denir. Üçüncü kişi de sigortalı adını alır. ... sigorta sözleşmesinin akidi ve primin borçlusu... sigorta ettirendir. Fakat sözleşmeden doğan haklar sigortalıya aittir.” Kender, Hususi Sigorta Hukuku, s. 235; Sigorta sözleşmesinin tarafı olmadığı halde, riziko gerçekleştiğinde, sigortacıdan talepte bulunma hakkına sahip kişi...”; Şeker, Sözleşme Öncesi İhbar Görevi, s. 63.

¹¹⁵ Başkası lehine sigorta TTK m. 1454’te düzenlenmiş olup, başkası lehine sigortada sigorta ettiren kendisi ve/veya temsilcisi aracılığı ile sigorta sözleşmesinin tarafı olmayan bir üçüncü kişiye ait menfaati, yine o üçüncü kişi yararına sigorta ettirir. Bu tür sigorta sözleşmelerinde sigorta korumasından sadece üçüncü kişi faydalanır. Bozkurt, **a.g.e.**, s. 26; “Başkası lehine sigorta” tabirinin hatalı olduğu, TTK m.1454’te düzenlenen müessesenin, “başkası lehine sigorta” şeklinde isimlendirilmesinin hatalı olduğu, doğru kavramın “başkası hesabına sigorta” olduğu hakkında, bkz., Ünan, **TTK Şerhi, Cilt II**, s. 26 vd.; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 236. Yazar, lehtar sözcüğünün daha çok can sigortalarında kullanıldığından bahisle maddenin kenar başlığını eleştirmekte ve başkası hesabına yapılan sigortada, sigortalanan menfaatin sahibinin sigortalı olarak adlandırıldığına işaret etmektedir.

¹¹⁶ Başkası lehine sigorta kanuni veya iradi olabilir. Mehmet Somer, “Başkası Hesabına Sigortanın Gerçekleşme Şekilleri”, **Fahiman Tekil’in anısına Armağan**, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Armağan Kitaplar, İstanbul, 2003, s. 44 vd.

Öğretide bazı yazarlar sigortalı terimi ile lehtar terimini eş anlamalı olarak kullanmakta ise kanımızca zarar sigortaları açısından lehtar kavramının kullanılması doğru değildir. Bkz. Hüseyin Ülgen, “Başkası Lehine Sigorta ve Bu Sigortada Sigortalının ve Sigorta Ettirenin Talep ve Dava Hakkı”, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C: 22, S: 3, 2016, (2827-2838), s. 2827.; Diğer yandan zarar sigortalarındaki “sigortalı” ile “can sigortalarındaki sigortalı” arasında, rizikonun etkisi bakımından benzerlik varsa da, can sigortalarında rizikonun yol açmış olabileceği “malvarlığı kötüleşmesi”, riziko kişisinden başka bir kişide ortaya çıkabileceğinden, diğer bir ifade ile zarar sigortalarında, rizikonun sebep olduğu zarara, sigortalı uğrarken, can sigortalarında zarar gören kişi zorunlu olarak hayattaki başka bir kişi ya da kişileri ifade edebildiğinden farklılık arz edeceği de ifade edilmiştir. Bkz., Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 25.

¹¹⁷ Öğretide çoğu kere sigorta ettiren ile sigortalı kavramlarının aynı anlamda kullanıldığı ifade edilmiştir. Buna göre bazen bu kişi sigorta sözleşmesinin tarafı olan sigorta ettiren, bazen de sigorta sözleşmesinin tarafları dışında bir üçüncü şahıs olabilir; Bozer, **Sigorta Hukuku**, 2007, s. 33; Kubilay, **a.g.e.**, s. 35.

¹¹⁸ Kişinin kendi menfaatini mi yoksa üçüncü kişinin menfaatini mi sigorta ettirdiği konusunda tereddüt hâsıl olursa böyle hallerde “sözleşmenin yapıldığı andaki” iradenin dikkate alınacağı ifade edilmiştir. Bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 232; Üçüncü kişi lehine Sigorta TBK 129. maddesinde yer alan üçüncü kişi lehine sözleşme niteliğinde olduğu hakkında ayrıntılı anlatım için, bkz. Taşkın, **Krediye Bağlı Hayat Sigorta Sözleşmesi**, s. 134. Ünan, **TTK Şerhi, Cilt II**, s. 38.

2.Sigorta ettirenin temsilcileri

Sigorta ettiren, sigorta sözleşmesini bizzat akdedebileceği gibi, hukuken veya maddi bakımdan gereksinim olan hallerde, temsilci aracılığı ile de akdedebilecektir. Bilindiği üzere temsil kurumu TBK m. 40 vd. da düzenlenmiştir. 6102 Sayılı TTK m. 1406'da esasen sigorta sözleşmesinde yetkisiz temsilin sonuçları özel olarak hüküm altına alınmıştır. Bununla birlikte TBK'da temsile ilişkin bu düzenleme ile çelişmeyen genel esasların sigorta sözleşmelerinde temsil bakımından da uygulanacağı hususunda tereddüt etmemek gerekir¹¹⁹. Bu halde¹²⁰ münhasıran şahsa bağlı bir hakkın kullanımı söz konusu olmadığı için, sigorta sözleşmesinin, herhangi bir temsilci ve/veya vekil tarafından doğrudan¹²¹ veya dolaylı temsil yoluyla¹²² da akdedilebileceği hususunda tereddüt etmemek gerekir¹²³. Doğrudan (vasitasız) temsil yoluyla yapıldığı açık olan sigorta sözleşmelerinde sigorta ettiren sıfatının

¹¹⁹ Temsil konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Oğuzman/Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I** s. 223-247; Eren, **a.g.e.**, s. 424.; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 217-254.

¹²⁰ Temsilcinin, gaipliği, iflas etmesi veya fiil ehliyetini kaybetmesi konusunun hukuken netleşmesi anından sonraki aşamalarda, sigorta ettireni temsilen akdettiği sigorta sözleşmeleri bakımından yetkisiz temsil söz konusu olacağı hk. Bkz. Melda Taşkın, "Sigorta Sözleşmesinde Yetkisiz Temsile ilişkin TTK m. 1406 Hakkında Değerlendirmeler" **Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 7, S:14, Aralık 2019 (Yetkisiz Temsil TTK 1406), s. 556.

¹²¹ Selahattin Sulhi Tekinay/Sermet Akman/Haluk Burcuoğlu/ Atilla Altıp, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Altıncı Bası, İstanbul, 1988, s. 220; Eren, **a.g.e.**, s. 427; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku -Genel Hükümler** s. 226; Doğrudan temsil konusunda detaylı bilgi için bkz. Murat İnceoğlu, **Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil**, İstanbul, Oniki Levha Yayınları, 2009, s. 46-96.

¹²² Dolaylı Temsille ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Yavuz, Cevdet, **Türk-İsviçre ve Fransız Medeni Hukuklarında Dolaylı Temsil**, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1983, s. 57 vd.

¹²³ Öğretide, m. 1412 de yer alan temsilci kavramı geniş yorumlanarak iş alanında temsil veya benzeri bir ilişki ile sigorta ettirenin yerine geçen kişinin, temsilci sayılması gerektiğini ve bu kişilerin sigorta ettirenin bir nevi dublörü olduğu, belirtilerek hukuki bir kavram olan "temsil" kurumunun, iş alanının kavramlar ile ifade edilmiştir. Yazar temsilci kavramının alanının "*her şeyden önce üçüncü kişi, sigorta konusu riskin ait bulunduğu iş sahasında faaliyette bulunmalıdır*" diyerek daraltılmıştır.; Bkz. Kemal Şenocak, "TTK m. 1412 anlamında Sigorta Ettirenin Temsilcileri" Sigorta Hukuku Sempozyumları, **Sorumluluk Sigortalı Sempozyumu, Sigorta Hukukunda Güncel Sorunlar, Sempozyum Kitabı** Ed. Ünan /Yazıcıoğlu, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, Ağustos 2018 (Anılış: Sigorta Ettirenin Temsilcileri), s. 194; Sigorta konusu işin bulunduğu risk sahasında çalışmak kavramı muğlak olup sigorta sözleşmesi yapılması için "özel yetki" aranmayı çağrıştırmaktadır ki TTK'nun ve TBK'nun lafzından, sigorta sözleşmesinin temsilci aracılığı ile yapılmasını şart koyan bir hüküm mevcut değildir. Her ne kadar Sigorta ve Reasürans Brokerleri Yönetmeliği m.17/4 te ancak "... müvekkili adına akit yapma yetkisine sahip Broker tarafından..." sigorta sözleşmesi yapılması esası kabul edilmiş ise de, bu hüküm dahi "sigorta sözleşmesi yapmak için özel yetki" gerektiğini değil, brokerin sırf broker olma sıfatına dayanarak sigorta sözleşmesi yapamayacağını brokerlerin yasal yetki alanını belirlemek için kanun koyucu tarafından hüküm altına alındığını düşünmekteyim. Zira sigorta brokerlerin asıl sigorta sözleşmesi akdetmek değil, sigorta sözleşmesi akdedeceklerle aracılık etmek olduğu hakkında bkz. Emine Yazıcıoğlu, **Sigorta Aracıları Hukuku I**, XII İstanbul, Levha Yayınları, 2010 (Anılış: Sigorta Aracıları Hukuku I), s. 34.

kazanılması hususunda bir özellik bulunmayıp doğrudan temsile ilişkin temel esaslar çerçevesinde temsilcinin akdettiği sigorta sözleşmesinin tarafı, temsil eden değil, temsil olunan kişi olacaktır¹²⁴. Bu nedenle doğrudan temsil vasıtasıyla yapılan sigorta sözleşmelerinde, temsilci açıkça temsilci sıfatını kullanarak sigorta sözleşmesini akdetmiş ise sigorta ettiren sıfatı temsil edene değil, adına işlem yapılan temsil olunan kişiye ait olacaktır¹²⁵. “*Temsil*” başlığı altında TTK 1406 /1. fıkrasında “*Bir kişi, diğer bir kişinin adına onu temsilen sigorta sözleşmesi yapabilir; ...*” ve 3. fıkrası ise “*Başkasının adına yapıldığı anlaşılmayan veya yetkisiz yapılan sözleşme, menfaati bulunması şartıyla, temsilci adına yapılmış sayılır.*” yönünde hükümlere yer verilmiştir. Bu düzenlemelere bakıldığında TTK’nda da “doğrudan temsil” müessesesi esas alınarak düzenlemenin yapıldığı anlaşılmaktadır¹²⁶.

Ancak açıkça temsil yetkisine dayanarak işlem yapıldığı anlaşılmayan durumlarda sigorta ettiren sıfatını kimin haiz olacağını tayin etmek, önem arz etmektedir. Bu hususta TTK’nun 1406. maddesinin 3. fıkrası iki farklı durum öngörmüştür: Birinci ihtimal; sigorta sözleşmesinin *kimin adına yapıldığının anlaşılmaması hali olup*, kanun koyucu her nedense bu ihtimali “*Başkası adına*

¹²⁴ “Vasitasız temsilde mümessilin yaptığı hukukî muamelenin hüküm ve neticeleri doğrudan doğruya, ikinci bir muameleye ihtiyaç olmaksızın temsil olunana terettüp eder.” Bkz. Turhan Esener, **Mukayeseli Hukuk ve Hususiyle Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Bakımından Salahiyete Müstenit Temsil** Ankara, Ajans-Türk Matbaası, 1961, s. 11; Taşkın, **Yetkisiz Temsil TTK 1406**, s. 570.

¹²⁵ “Vasitasız temsilde mümessilin yaptığı hukukî muamelenin hüküm ve neticeleri doğrudan doğruya, ikinci bir muameleye ihtiyaç olmaksızın temsil olunana terettüp eder” bkz. Esener, **a.g.e.**, s. 11.

¹²⁶ Öğretide Sigorta sözleşmesinin temsilen yapılmasında ayrıca düzenleme getirilmesini gerektiren bir özelliğin bulunmadığı; 6102 sayılı TTK’nun 1406. Maddesinin 2. ve 3. fıkrası hükümlerinin kaldırılması ve sigorta sözleşmesinin temsilen akdedilmesinin ve sonuçlarının temsil hakkındaki genel hükümlere bırakılmasının uygun olacağı hakkında bkz., Yazıcıoğlu, Emine, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nın ‘Sigorta Hukuku’ Kitabındaki Hükümler Hakkında Bazı Değerlendirmeler”, **Sigorta Hukuku Dergisi**, Özel Sayı: 1, 2005 (Anılış: Kanun Taslağı), s. 84; Alman Sigorta Sözleşmesi Kanunu’nda sigorta sözleşmesinin temsilen yapılmasına ilişkin TTK m.1406’daki ile benzer bir düzenlemeye yer verilmediği, sadece, VVG § 2’de, geçmişe etkili sigorta bakımından temsilcinin bilgisinin önem arz ettiğine ilişkin bir hükmün bulunduğu, ve bu hükme göre, sözleşmenin kurulduğu sırada, sigortacı rizikonun gerçekleşmesinin mümkün olmadığını biliyor ise prime hak kazanamayacağı, buna karşın sözleşmenin kurulduğu sırada sigorta ettiren teminat altına alınan rizikonun gerçekleştiğini biliyor ise sigorta tazminatının ödenmeyeceği (VVG §2,1), eğer sigorta sözleşmesi bir temsilci aracılığı ile kurulmuş ise, temsil olunanın yanı sıra, temsilcinin bilgisine de sonuç bağlanacağı, (DeVVG § 2, 3) ifade edilmektedir. Sözleşmenin temsilci ile yapılmasının sonuçları ile ilgili bir diğer düzenlemenin, VVG § 20’de yer aldığı ve VVG§ 2’de ise sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyan görevinin düzenlendiği, VVG§ 19’un uygulanmasında, sigorta ettirenin temsilcisinin bilgisinin ve hileli davranışının da dikkate alınacağı hususunun düzenlendiği belirtilmiştir. Bu hükümlerin birlikte değerlendirilmesiyle, Alman kanun koyucunun TTK’nun aksine, sigorta sözleşmelerinde yetkisiz temsil bakımından BGB’deki esaslardan ayrı bir hükme yer vermemesinin isabetli olduğu hakkında bkz., Taşkın, **Yetkisiz Temsil TTK 1406**, s. 559, dn. 24.

yapıldığı anlaşılmayan” şeklinde karmaşık bir şekilde ifade etmiştir. Bu ihtimalde ortada bir sigorta sözleşmesi ve sigortacı karşısında bir “sigorta ettiren” mevcuttur. Ancak sigorta ettirenin kim olduğu belli değildir. Diğer bir ifade ile sigorta sözleşmesinde, himaye altına alınan menfaatin kimin menfaati olduğu açık değildir. Burada açıklığa kavuşturulması gereken, kendi adına bir sigorta mı, dolaylı temsil ile yapılmış başkası hesabına bir sigorta mı, yoksa yetkisiz temsil mi olduğunun saptanması hususudur.

Dolaylı (vasıtalı) temsilde¹²⁷, temsilci kendi adına ve fakat başkasının hesabına işlem yaptığı için yaptığı hukuki işlemin tarafı temsil olunan değil, temsilci olduğundan¹²⁸ farklı sonuçlar söz konusu olabilecektir. Zira dolaylı temsilde, temsilci kendi adına ancak temsil olunanın hesabına yaptığı işlemlerde taraf sıfatını almaktadır. Bu anlamda sigorta sözleşmesinin tarafı ve prim ödeme borcunun borçlusu vasıtalı temsilci olup, sigorta ettirenin statüsü de vasıtalı temsilciye ait olacak, sonuç olarak da, dolaylı temsilci, temsilci sıfatı ile değil ve fakat sigorta ettiren sıfatı ile rizikonun gerçekleşmesine bağlı görevlerin yükümlüsü olacaktır¹²⁹.

Eğer yetkisiz temsil olduğu tespit edilir ise bu durumda, öncelikle temsil olunanın sözleşmeye icazet verip verilmediğine bakılarak sigorta ettirenin kim olduğu saptanacaktır. Eğer adına sigorta sözleşmesi yapılan kişi kanunda öngörülen koşullarda ve sürede sigorta sözleşmesine icazet veriyorsa bu durumda sigorta ettiren sıfatı temsil olunana ait olacak ve rizikonun gerçekleşmesine bağlı görevleri ifa etmekle görevli olan da temsil olunan kişi olacaktır. Ancak temsil olunan kişi sigorta sözleşmesine icazet vermezse böyle hallerde, yetkisiz temsilcinin sözleşme yapmakta yasalarca himaye altına alınan bir menfaati söz konusu olmadığına bakılmak

¹²⁷ “Vasıtalı temsilde ise, mümessilin yaptığı muamelenin hükümleri evvelâ kendi şahsında husule gelir ve bilâhare yapılacak bir hukukî muamele ile temsil olunana intikal eder. Vasıtalı temsilde mümessil muameleyi kendi namına, fakat başkası hesabına yapar. Şu halde vasıtalı temsilin şartları mümessilin kendi namına ve fakat başkası hesabına hareket etmesidir. Mümessilde muameleyi başkası hesabına yapmak niyeti mevcut değilse bir temsil münasebeti bahis mevzuu olmaz. Vasıtalı temsilde muameleyi kendi namına yaptığına göre, görünüşte, akdedilen muamelenin alâkalı tarafı mümessilin kendisidir. Akdın hüküm ve neticeleri bu sıfatla kendisine terettüp eder. Mümessil bilâhare ikinci bir muamele ile akdın hüküm ve neticelerini temsil olunana intikal ettirir. Vasıtalı temsilde mümessil ile temsil olunan arasında mümessilin başkası hesabına hareket etmesini haklı gösterecek bir hukukî münasebet mevcuttur”. Açıklamalar için bkz. Esener, **a.g.e.**, s. 13.

¹²⁸ Dolaylı (vasıtalı) temsilde, temsil edenin, kendi adına ancak temsil olunanın hesabına hukuki işlemi yapmakta olduğu, bu ihtimalde, temsilcinin hukuki işlemi yaptıktan sonra, hukuki işlemde doğan hak ve borçlar temsil olunana nakledildiği hk. Bkz. Taşkın, **Yetkisiz Temsil TTK 1406**, s. 553.

¹²⁹ Vasıtalı temsil konusunda ayrıntılı bir çalışma için bkz. Yavuz, **a.g.e.**, s. 1-302.

gerekecektir. Eğer yetkisiz temsilcinin sözleşme yapmakta yasal bir menfaati var ise TTK m. 1406/3, c.2 hükmü gereğince “*yetkisiz yapılan sözleşme*”, “*temsilci adına yapılmış*” sayılacaktır. Bu son ihtimalde sözleşmeyi yapan yetkisiz temsilci tıpkı baştan kendi adına ve hesabına sözleşme yapmış gibi sigorta ettiren sıfatı ile ve 1446. maddenin hükmü gereği rizikonun gerçekleşmesine bağı görevlerin ifa yükümlüsü olacaktır.

Bu açıklamalar çerçevesinde temsil yolu ile yapıldığı açık olan sigorta sözleşmelerinde, “sigorta ettiren kavramı”nın bir özellik taşımadığı, TTK’nun 1406. madde hükmü olmasaydı da temsil yönünden TBK’nun ilgili hükümleri çerçevesinde aynı sonuçlara ulaşılabileceğı doktrinde ifade edilmektedir.

Sözleşmelerin nispiliğı ilkesi ve üçüncü kişı aleyhine sözleşme yasağı gereğince Sözleşmenin tarafı olmayan bir kimseye herhangi bir sözleşmeden dolayı, borç yüklenmesi mümkün değildir. Bununla birlikte, *üçüncü kişı yararına sözleşme yapmak* mümkündür¹³⁰.

Daha önce de belirtildiğı üzere vasıtasız temsilci tarafından yapılan işlemlerin sonucu tamamen temsil olunan nezdinde doğacağından kanımca, vasıtasız temsil ilişkisi temsilciyi, sigorta Türk Ticaret Kanunu anlamında ifa yükümlüsü haline getirmeyecek görevi temsilci ile temsil olunan tarafından ifa edilmesi açısından bir farklılık doğurmayacaktır.

Sorumluluk sigortalarında da 1412. maddenin atfı nedeniyle, sigorta ettirenin temsilcisi de aynı koşullarda sorumluluk sigortası açısından rizikonun gerçekleşmesine bağı görevleri ifa edebilecektir. Bununla birlikte TTK’nın 1412 maddenin konuluş amacı en azından rizikonun gerçekleşmesine bağı görevler açısından temsilciyi kanuni bir ifa yükümlüsü haline getirmek değil, görevlerin ifasının temsilci aracılığı ile de mümkün olduğunu ortaya koymak olsa gerektir.

¹³⁰ TBK’nun “C. Üçüncü kişı yararına sözleşme” başlıklı 129. maddesinde, “*Kendi adına sözleşme yapan kişı, sözleşmeye üçüncü kişı yararına bir edim yükümlülüğü koydurmuşsa, edimin üçüncü kişıye ifa edilmesini isteyebilir. Üçüncü kişı veya üçüncü kişıye halef olanlar da, tarafların amacına veya örf ve âdete uygun düştüğü takdirde edimin ifasını isteyebilirler. Bu durumda, üçüncü kişı veya ona halef olanlar bu hakkı kullanmak istediklerini borçluya bildirdikten sonra, alacaklı borçluyu ibra edemeyeceğı gibi, borcun nitelik ve kapsamını da değiştiremez.*” yönünde bir hüküm yer almıştır.

3. Sorumluluk sigortalarında sigortacının talebi halinde zarar gören

Sigorta hukukunda “zarar gören” kavramı, sorumluluk sigortalarına has bir kavram olup, sigorta sözleşmesine yabancı üçüncü bir kişiyi ifade etmek için kullanılmaktadır. Bilindiği üzere sorumluluk sigortaları ile sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinde teminat altına alınan sorumluluğu nedeniyle zarar görme ihtimali olan üçüncü kişilerin tazminat talebine karşı, sigorta ettirenin pasifinin artma ihtimaline karşı sigorta himayesi sağlanmaktadır. İşte sigorta ettirenin faaliyetleri veya yasal yükümlülükleri nedeniyle sigorta ettirene başvuru hakkı olan 3. kişi zarar gören sıfatıyla anılmaktadır¹³¹. Sorumluluk sigortaları ile ilgili özel hükümler arasında yer alan TTK m. 1478 “zarar görenin, uğradığı zararın sigorta bedeline kadar olan kısmının tazminini, sigorta sözleşmesi için geçerli zamanaşımı süresi içinde kalmak şartıyla sigortacıdan talep edebileceği” hükmünü havidir. TTK’nun sorumluluk sigortalarına ilişkin 1478. maddesi hükmü ile sorumluluk sigortalarında, zarar görene doğrudan dava hakkı tanınmıştır¹³². Zarar gören kavramı sadece sigorta teminatı altına alınan olay sonucu fiilen zarar gören şahsı değil bu kişi vefat ettiği takdirde ölen kişinin desteğinden faydalanan kişileri de kapsamaktadır¹³³. 6267 sayılı Kanun döneminde zarar gören üçüncü kişinin sorumluluk sigortası karşısında durumu değerlendirilmiş, Yargıtay zarar gören üçüncü kişinin doğrudan doğruya sigortacıya başvurarak talepte bulunmasına imkân sağlamış¹³⁴ ve nihayet 6102 sayılı TTK’nun 1478. maddesi ile bu uygulama yasal bir düzenleme haline gelmiştir¹³⁵. Ayrıca

¹³¹ Mahmut Yavaşı, **Kara Taşıtları Sigortaları**, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2019, s. 147.

¹³² Ayrıca KTK m. 97 ve 100 hükümleri ile de karayolları zorunlu mali mesuliyet sigortası ve ihtiyari trafik sigortası ile de, zarar gören kişiye sigortacıya doğrudan talep ve dava hakkı tanınmaktadır. Bkz. Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, **Sigorta Hukuku**, s. 93.

¹³³ Yavaşı, **a.g.e.**, s. 147.

¹³⁴ Yargıtay, yangın dolayısıyla sorumluluk sigortasına ilişkin bütün sorumluluk sigortalarında sigortacının doğrudan doğruya dava edilebileceğine hükmetmiştir. HGK’nun 31.1.1996 gün ve 1995/11-980 E. ve 1996/18 K. sayılı kararı (Kazancı içtihat Programı).

¹³⁵ “Doğrudan dava hakkı” başlığını taşıyan TTK m. 1478 uyarınca “Zarar gören, uğradığı zararın sigorta bedeline kadar olan kısmının tazminini, sigorta sözleşmesi için geçerli zamanaşımı süresi içinde kalmak şartıyla, doğrudan sigortacıdan isteyebilir.”; Sorumluluk sigortalarında üçüncü kişinin doğrudan dava hakkı konusunda ayrıntılı bir çalışma için bkz., Ecehan Yeşilova Aras, **Sorumluluk Sigortalarında Zarar Görenin Doğrudan Dava Hakkı (TTK m. 1478)**, İstanbul, Yetkin Yayınevi, 2013/05 Baskı.

TTK'nun 1479. maddesi ile¹³⁶ sorumluluk sigortalarında zarar görene, “zarara sebep olan olayın ve zarar miktarının belirlenmesi amacıyla” sigortacıya “bilgi ve belge verme” yükümlülüğü getirilmiştir. 1479. maddenin gerekçesinde sorumluluk sigortalarında “sigortalının zararının aslında zarar gören kişinin uğradığı zarar olduğu” belirtilerek “sigortacının, ödeyeceği tazminatın tespitinde, sigortacı için sigorta ettirenden çok zarar gören kişinin elindeki bilgi ve belgelerin daha önemli..” olduğu, zira sigortacının, sigorta teminatı içinde kalmak kaydıyla, zarara uğrayan üçüncü kişinin zararının teminat kapsamındaki kadar miktarını, sigorta ettiren için tazmin edeceği belirtilmiştir¹³⁷.

Böylece, TTK 1479. maddesi hükmü ile sigorta sözleşmesine yabancı üçüncü bir kişi “zarar gören” sıfatı ile rizikonun gerçekleşmesine bağlı bazı görevleri ifa ile yükümlü kılındığı görülmektedir.

¹³⁶ Sigortacının zarar görenden bilgi alma hakkı’na ilişkin TTK m 1479 uyarınca, “Sigortacı, zarara sebep olan olayın ve zarar miktarının belirlenmesi amacıyla, zarar görenden bilgi isteyebilir. Zarar gören, sağlanması ihtimali bulunan ve istenilmesi haklı görülebilecek ilgili tüm belgeleri sigortacıya vermek zorundadır. Zarar görenin bu zorunluluğa uymaması hâlinde, durumun zarar görene yazılı bildirilmiş olması kaydıyla, sigortacının sorumluluğu, zorunluluk yerine getirilmiş olsaydı ödemek zorunda kalacağı miktarla sınırlıdır.”

¹³⁷ TTK m. 1479 ile ilgili gerekçede, m. 1479’un, m. 1447’nin sorumluluk sigortasındaki uzantısı niteliğinde olduğu belirtilmiştir. TTK. m.1447 de sigorta ettirene getirilen görevlere atıf yapılarak sorumluluk sigortalarında teminat altına alınan zararının, zarar gören 3. kişinin uğradığı zarar olduğu, sigortacının bu zararı tespit edebilmesi için zarar görenden de bir takım bilgi ve belgeleri isteyebilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca sigortacının ödeyeceği tazminatın tespitinde, sigortacı için sigorta ettirenden ziyade zarar gören üçüncü kişinin elindeki bilgi ve belgeler olduğuna vurgu yapılarak sigortacının, sigorta teminatı içinde kalmak kaydıyla zararı sigorta ettiren yerine tazmin edeceği ir ”belirtilmektedir. tır. . (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>, Erişim Tarihi: 9 Temmuz 2023, s. 423.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RİZİKONUN GERÇEKLEŞMESİNE BAĞLI GÖREVLER

I. ZARAR SİGORTALARINDA GENEL HÜKÜMLERLE DÜZENLENEN RİZİKONUN GERÇEKLEŞMESİNE BAĞLI GÖREVLER

A. Rizikonun Gerçekleştiğini Bildirim Görevi

1. Görevin Düzenleniş Şekli:

Rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevi¹, TTK m. 1446'da "genel olarak", tüm sigorta türleri bakımından geçerli olacak şekilde² düzenlenmiştir³. TTK m.1446,

¹ "İhbar" sözcüğünün anlamı "haber verme/bildirme"; "beyan" sözcüğü "Söyleme, açıklama bildirme" olarak ifade edilmiştir. Bkz. TDK Sözlük, (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 23 Haziran 2023, 6762 Kanun'un, m.1289'nin üst başlığında, sigorta ettirenin "İhbar mükellefiyeti:" kavramı, m. 1290. maddede ise "Sigorta ettiren kimse, sigortacının mukavele yapılırken hakiki vaziyetleri bildiği takdirde mukaveleyi yapmamasını veya daha ağır şartlarla yapmasını mücip olacak bütün hususları sigortacıya bildirmeye mecburdur" demektir. Kanun Koyucu 1290. maddede, "ihbar etmeyi", "bildirim" sözcüğü ile ifade ederken; " m.1292'de "haber verme" ifadesini kullanmıştır. Öğretide bu görev, "ihbar mükellefiyeti", "ihbar görevi"; "beyan görevi", "bildirim görevi" olarak anılmaktadır. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ise 1435. maddenin üst başlığında "beyan yükümlülüğü" ibaresini, buna karşın 1446. maddede, "Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiğini öğrenince durumu gecikmeksizin sigortacıya bildirir" demek suretiyle rizikonun gerçekleşmesinin sigortacıya bildireceğinden söz etmiştir. Diğer yandan, Yargıtay kararlarında "rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevini" ifade etmek üzere "Sigorta Ettirenin Doğru Beyan (İhbar) Yükümlülüğü" kavramını kullandığı, buna bağlı olarak da öğretide bir kısım müelliflerin de "Doğru Beyan Yükümlülüğü" kavramını kullandığı anlaşılmaktadır. Bkz. Lale Muktedir/ İhsan Akgül, **Örnekli, Uygulamalı, İctihatlı Sigorta Hukuku**, 2 baskı, Cilt 1, Ankara, Seçkin Yayıncılık 2011, s. 160. Çalışmamızda, TTK m. 1446'nın lafzını dikkate alarak sigorta ettirenin bu yükümlülüğü "bildirim görevi" olarak isimlendirme tercih edilmiştir.

² Rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevi, rizikonun gerçekleşmesi kavramının sorumluluk sigortalarında seçilecek esasa göre değişiklik arz etmesinden dolayı kanun koyucu tarafından TTK m. 1475'te özel olarak düzenlenmiş olup, bu konu aşağıda ayrıca ele alınacaktır. Bkz. aşağıda, s. 205-235 arasında "II. Sorumluluk Sigortalarında Türk Ticaret Kanunu Madde 1475 Çerçevesinde Rizikonun Gerçekleştiğini Bildirim görevi" başlıklı bahis.

³ 6762 sayılı Kanun ve 6102 sayılı Kanun sigorta sözleşmelerinin sınıflandırılmasında ve rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin düzenlenmesinde farklı sistemleri esas almışlardır. eTTK'da sigorta türleri, kara sigortaları, deniz sigortaları ayrımına tabi iken 6102 sayılı Kanun kara ve deniz sigortaları ayrımını terk etmiş, bunu yerine zarar sigortaları meblağ sigortaları ayrımını benimsemiş ve bütün sigorta türlerini kapsayacak şekilde genel hükümler ihdas etmiştir. Bu bakımdan eTTK'da rizikonun gerçekleştiğini bildirme görevi, sigorta türlerine göre farklı hükümler (TTK m. 1292 kara sigortaları, m.1377 deniz sigortaları) ile düzenlenmiştir. 6102 sayılı Kanun'da ise öncelikle niteliğine uygun düştüğü takdirde bütün sigorta türlerinde geçerli olmak üzere m.1446'da rizikonun gerçekleşmesini

f.1’de “*Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiğini öğrenince durumu gecikmeksizin sigortacıya bildirir*” hükmüne yer verilmiş⁴; f.2 de ise görevi yerine getirmemenin neticeleri hüküm altına alınmıştır. TTK m. 1446’nın gerekçesinde, “*Rizikonun gerçekleştiğinin bilinmesinde özellikle tazminat ödeme borçlusu durumundaki sigortacı açısından büyük yarar vardır*” denilmiş, fakat bu yararların neler olabileceğine dair herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir. Bununla birlikte, hükme ilişkin gerekçede, beyan (bildirim/ihbar) görevini yerine getirmemenin sonuçlarına değinilirken, rizikonun gerçekleştiğini süresinde beyan etmeme ile meydana gelen zarar arasında illiyet bağına değinerek görevin ifasını ihlalin, “...ödenecek tazminat miktarında etkili olmadığı” hallerde “... sigortacının sorumluluğunun tamamen ortadan kal(k)masından veya azalmasından bahsedilemez” denilmektedir. Sigorta tazminatından indirimin ise “... kusurun ağırlığına ...” ve “...somut olayın” kendine özgü koşulları dikkate alınarak yapılacağına ve sonuçta sigortacının tazminat ödeme borcunun “*tamamen de ortadan kalkabileceği*” açıklamasına yer verilmiştir⁵. TTK m. 1446/3’te sigortacının, sigorta ettirenin beyanda bulunmasından önce rizikonun gerçekleştiğini öğrenmesi halinde ise görev ihlalinden söz edilemeyeceği ve bu nedenle herhangi bir yaptırım uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştır⁶.

TTK m. 1485 gereğince, TTK’nun “Sigorta Hukuku” başlıklı Altıncı Kitabının “Genel Hükümler” kısmında yer alan kurallar, prensip olarak sorumluluk sigortalarına da uygulanacaktır. Bununla birlikte TTK m. 1475’te, “Bildirim Yükümlülüğü” başlığı altında, sorumluluk sigortalarının kendine münhasır özellikleri ve ihtiyaçları gözetilerek, sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleştiğini ihbar yükümlülüğünü de kapsayan özel bir hükme yer verilmiştir. Şu halde, kural olarak, TTK m.1446 ile genel hükümler arasında ihdas edilen “rizikonun gerçekleştiğini

bildirim görevini genel olarak düzenlenmiştir. Bkz., Şeker Öğüz/Sevinç Kuyucu, **a.g.e.**, s. 67; 6102 sayılı TTK’nun benimsediği sistematığın hatalı olduğu hakkında, bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 4.

⁴ TTK m.1446’nın, eTTK’nun, kara sigortası mahiyetindeki zarar sigortaları hakkında ihdas edilmiş 1292. maddesinin değil, denizcilik rizikolarına ilişkin, sigortalara uygulanmak üzere ihdas edilen 1377. maddesinin esas alındığı ifade edilmiştir. Bkz. Can, **Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Esaslar**, s. 78.

⁵ Bkz. TTK m. 1446 ile ilgili gerekçe, (Çevrimiçi) <https://www.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>, Erişim Tarihi: 22 Haziran 2023, s. 416.

⁶ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 504; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 303; Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, **Sigorta Hukuku**, s. 167; Çeker, **6102 Sayılı Yeni TTK’na Göre Sigorta Hukuku**, s. 87.

sigortacıya bildirme” görevinin sorumluluk sigortalarında da yerine getirilmesi gereken ve sorumluluk sigortalarına ilişkin düzenlemeler arasında özel olarak hüküm altına alınan rizikonun gerçekleşmesine bağlı görevlerden biri olduğu anlaşılmaktadır. Ancak TTK. m.1446 ve 1475’te yer verilen rizikonun gerçekleştiğini beyan görevi, sigorta sözleşmesinde belirlenen riziko esasına bağlı olarak, aynı görevin görünümüne bürünebildikleri gibi mahiyet olarak bir birinden farklılaşabilmektedir.

Bu açıklamalar çerçevesinde, aşağıda, sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevi, tüm sigorta türleri bakımından uygulanacak olan TTK m. 1446’daki esaslar doğrultusunda incelenecektir. TTK m. 1446’da ihdas edilen görev ile ilgili açıklamalar ve yorumlar yapılırken, düzenlemelerin ortak ve farklı yanlarının ortaya konulması sayesinde görevin mahiyet ve sınırlarının anlaşılmasına katkıda bulunacağı düşünülerek ASSHİ’de (PEICL) ve Alman Hukukunda rizikonun gerçekleştiğini beyan görevi ile ilgili hükümlere de kısaca değinilmesinde yarar görülmektedir.

Rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevi ASSHİ’de (PEICL) Vol., (6:101)’de⁷ “*rizikonun gerçekleştiğinin sigortacıya bildirilmesi*” görevi başlığı altında düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemede, rizikonun gerçekleştiğini ihbar görevi, “*Sigortalı olmuş olayın gerçekleştiğine ilişkin bildirim, yerine göre, sigorta ettiren, sigortalı veya lehtar tarafından yapılır*” şeklinde ve ifa yükümlülükleri ayrı ayrı zikredilmek suretiyle tanzim edilmiştir.

Alman Hukukunda rizikonun gerçekleştiğini beyan görevi VVG §30’da hüküm altına alınmıştır. VVG §30’a göre “sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiğini öğrendiğinde gecikmeksizin, sigortacıya bildirmek zorunda”dır⁸. Görüleceği üzere

⁷ ASSHİ’nin “Notice of Insured Event” başlıklı 6:101 numaralı paragrafı şu şekildedir: “*Sigortalı olmuş olayın gerçekleştiğine ilişkin bildirim, yerine göre, sigorta ettiren, sigortalı veya lehtar tarafından yapılır; şu kadar ki, bildirim yapmakla yükümlü olan kişinin sigorta teminatının varlığından ve sigortalı olmuş olayın gerçekleştiğinden haberinin olması şarttır. Başka bir kişi tarafından yapılan bildirim de geçerlidir.*” (“*The occurrence of an insured event shall be notified to the insurer by the policyholder, the insured or the beneficiary, as appropriate, provided that the person obliged to give notice was or should have been aware of the existence of the insurance cover and of the occurrence of the insured event. Notice by another person shall be effective.*”)

⁸ “*Anzeige des Versicherungsfalles*” başlıklı VVG §30 Abs. 1 uyarınca, “Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiğini, bu durumu öğrendiği tarihten itibaren gecikmeksizin sigortacıya bildirmek zorundadır (“...dem Versicherer unverzüglich anzuzeigen...”). Sigortacının sözleşmeden doğan edimini talep

TTK m. 1446/1 ve VVG §30/1 esas itibari ile örtüşmektedir. “Yaptırım” başlığı altında ayrıca açıklanacağı üzere, TTK m. 1446/3 ve VVG §30/2 de sigortacının rizikonun gerçekleştiğini sigorta ettirenin beyan etmesinden önce öğrenmesi haline bağlanan hukuki sonucu benzer şekilde hüküm altına almıştır.

2. Amacı ve Önemi:

Rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevi⁹ nitelik ve işlev yönünden, sözleşme kurulurken ve sigorta sözleşmesi süresince sigorta ettirene yüklenen diğer bildirim görevlerinden farklıdır¹⁰. Bilindiği üzere sigorta sözleşmesinin kuruluş aşaması ve sigorta süresi içinde sigorta ettirenin ifa ile yükümlü olduğu bildirim görevlerinin ihdas edilmesinin gayesi, sigortacının sigorta himayesi sağlama borcu ile sigorta ettirenin ödeyeceği prim miktarı arasında bulunması gereken “*riziko ve prim dengesini*” sağlamak ve bu dengeyi muhafaza etmektir¹¹. Buna karşın, zarar sigortaları bakımından, rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin amacı, sigortacının tazmin borcunun doğup doğmadığını tespit etmek; sigortacının tazmin borcu doğmuş ise tazminat miktarını belirlemek ve varsa sigortacının rücu haklarının

hakkı üçüncü bir kişiye ait ise, bu kişi de bildirim ile yükümlüdür”. Söz konusu düzenleme hakkında kapsamlı açıklamalar için bkz. Erich Robert Prölss/Anton Martin/Christian Armbrüster, **Versicherungsvertragsgesetz: mit Nebengesetzen, Vertriebsrecht und Allgemeinen Versicherungsbedingungen**, 31.überarbeitete Auflage, Verlag C.H. Beck, 2021, VVG § 30, Rn.1 vd.; Langheid/Rixecker/Rixecker, **Versicherungsvertragsgesetz: mit Einführungsgesetz und VVG-Informationspflichtenverordnung-Kommentar**, Verlag C.H. Beck, 7. Auflage 2022, VVG § 30 Rn. 1; Theo Langheid/Manfred Wandt, **Münchener Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz: Band 1**, Verlag C.H. Beck, 3. Auflage 2022, VVG § 30 Rn. 1 vd..

⁹ Uygulamada rizikonun gerçekleşmesi yerine “hasar bildirimi/hasar ihbarı” kavramları kullanılmaktadır. Trafik sigortası, kasko, mali mesuliyet sigortası, yangın, hırsızlık gibi tüm sigorta çeşitlerinde güvence altında olan bir risk gerçekleştiği zaman yani bir hasar meydana çıktığında durumun sigorta şirketlerine bildirilmesi gerekmektedir. Bu bildirme belirli kurallar çerçevesinde gerçekleştirilir. Bu duruma genel olarak “hasar ihbarı” adı verilmektedir. Açıklamalar için bkz. (Çevrimiçi) <https://www.sigortaladim.com/hasar-ihbarinedir#:~:text=Trafik%20sigortas-%C4%B1%2C%20kasko%2C%20mali%20mesuliyet,bildirme%20belirli%20kurallar%20%C3%A7er%C3%A7evesinde%20ger%C3%A7ekle%C5%9Ftirilir> Erişim Tarihi: 27 Nisan 2023.

¹⁰ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 298; Nihat Taşdelen, “Mali Mesuliyet Sigortalarında Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde İhbar Yükümlülüğü”, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye Armağan, **Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi**, Yıl III, S: 6, s. 392; Ayli, **İnşaat Bütün Riskler**, s. 280; Kayihan/Günergök, **a.g.e.**, s. 223; Şaban Kayihan/Habibe Yıldız, “Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğü”, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 8, S: 15, 2018, s. 11-25, s. 15.

¹¹ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 298-299; Şaban Kayihan, **Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu**, Ankara, 2004, s. 83; Evrim Akgün, **Ferdi Kaza Sigortası sözleşmesi**, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha, 2017, s. 271.

korunmasını sağlamak¹²; böylece sigortacının ödeyeceği tazminat miktarını azaltmak¹³ suretiyle sigorta müessesini sürdürebilir kılmaktır¹⁴. Zira rizikonun gerçekleştiğini öğrenen sigortacı, öncelikle himaye borcunun doğup doğmadığını, doğdu ise zararı azaltmanın mümkün olup olmadığını anlamaya çalışacaktır¹⁵. Bu nedenledir ki sigortacı gerçekleşen rizikonun, sigorta sözleşmesinin kapsamında olduğu zehabında¹⁶ ise zararın önlenmesi ve azaltılması için gerekli önlemlerin alınıp alınmadığını kontrol edip; gerektiğinde alınacak önlemler konusunda sigorta ettirene gereken talimatları verebilecek ya da zararı önleyecek veya azaltacak önlemleri

¹² Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 299; Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 166; Didem Algantürk Light, “Sigorta Sözleşmesi Süresi İçinde Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri” **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Y: 11, S: 22, Güz 2012/2, s. 6; Kara, **Sigorta Hukuku**, s. 261; Kayıhan/Günergök, **a.g.e.**, s. 20-23.

¹³ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 305; Kayıhan, **a.g.m.**, s.15; Ayli, **İnşaat Bütün Riskler**, s. 280.

¹⁴ TTK m. 1185/4 Deniz yoluyla eşya taşımacılığında, yükün zarar görmesi halinde yükün zarar gördüğü zamanında taşıyana bildirilmezse taşıyan lehine yasal karineler doğmaktadır.

¹⁵ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 305 vd.; Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 239, 242; Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 166; Hähnchen, **Obliegenheiten**, s. 38; Memiş, **Yangın Sigortasında Riziko**, s. 176.; Omağ, **Sigorta Hukuku**, s. 405; “*Bu bağlantıda “kendi hukuksal pozisyonunu koruma”dan söz etmek yanıltıcıdır. Sigorta ettiren açısından riziko gerçekleşmesinin bildirilmesi, her şeyden önce sigorta tutarının kendisine ödenmesine hizmet etmektedir.*”; Hähnchen, **a.g.e.**, s. 38. VVG 30’da yer alan rizikonun gerçekleştiğinin ihbarına dair düzenlemenin amacı hakkında açıklamalar için bkz. **Prölss/Martin/Armbrüster**, 31. Aufl. 2021, VVG § 30 Rn. 1; Langheid/Wandt/Wandt, **a.g.e.**, VVG § 30 Rn. 2.

¹⁶ Sigortacının rizikonun gerçekleştiğini öğrenir öğrenmez ilk yapacağı işlem gerçekleştiği bildirilen rizikonun, sözleşme kapsamında olup, olmadığını araştırmak olacaktır. Sigortacının bu bakımdan vereceği karar bu aşamada bağlayıcı olmayacaksa da oldukça önem arz etmektedir., Zira Yargıtay bir kararında “*Her ne kadar TTK. nun 1299. maddesinin yollaması ile 1292 ve 1268. maddeleri hükümleri gereğince sigortalının rizikonun gerçekleştiğini öğrendiği tarihten itibaren 5 gün sonra zamanaşımı işlemeye başlar ve bu tarihten 2 yıl sonra alacak zamanaşımına uğrar ise de olayda davacının dava konusu tazminat için başvurusu üzerine davalı sigorta şirketi 4.6.1979 günlü cevabi yazısında isteği olumlu karşılayarak... olayla ilgili makine seyir jurnalinin gönderilmesi istenmiş ve ayrıca yeni şaft bed(el)ilinin ödenmesi halinde eski şaftın sigorta şirketine iadesi gerektiği belirtilerek muhafaza edilmesi istenmiştir. Davalı sigorta şirketi tarafından yazılan bu iki yazı, içerikleri itibariyle kabul ikrar niteliğinde olup BK’nun 133/1. maddesi hükmü gereğince zamanaşımı kesilmiş ve... 135/2. ... gereğince de işlemeye başlayan yeni zamanaşımı süresi 10 yıl...*” olduğunu belirterek, “... zamanaşımı geçmiş bile olsa davalı sigorta şirketi gerek yukarıda sözü edilen yazıları ile gerekse 27 Şubat 1960 günlü yazısından ve özellikle yazının son paragrafından belli şartların mevcudiyeti halinde tazminatı ödeyeceği intibahını davacıda uyandırmış, bu suretle zamanaşımının geçmesini sağlamış ve sonra da dava sırasında zamanaşımı defini ileri” sürmesini “... iyiniyet kurallarına aykırı olarak davacıyı oyalamış olduğundan MK. nun 2. maddesi hükmü gereğince artık zamanaşımı define dayanmak hakkını yitirmiştir. Bu nedenle de davalının zamanaşımı definin reddi ile esasa girilmek gerekir” demek suretiyle, sigorta şirketinin rizikonun gerçekleştiği bildirimi üzerine yaptığı açıklamaları “ikrar” olarak tanımlamıştır. Yargıtay 11. HD. 08.11.1982 tarih, 1982/4597 E ve 4475 K. sayılı kararı. Kararın tam metni için bkz., Kazancı, içtihat Programı,; Ayrıca, Sigorta Denetleme Kurulu, Hasar ve Tazminat İşlemleri Denetim Rehber’inde sigortacının, “*hasarın kapsam içinde olmadığını düşünüyorsa beyanlarını itirazi kayıt ile yapmasının*” uygun olacağına işaret etmiştir.

bizzat kendisi alabilecektir¹⁷. Ayrıca zarar miktarını ve sebebini doğru olarak tespit edebilecek¹⁸; haksız talepleri önleyebilecek¹⁹ ve yine sigorta ettirene karşı ileri süreceği defî ve itiraz sebepleri ile lehine olan delillerini toplanmasını sağlayabilecektir²⁰. Kapsam içindeki bir zararın azaltılması, rücu edilebilecek kişilerin tespiti ve rücu haklarına ilişkin delillerin tespiti sayesinde sigortacının ödeyeceği meblağ azalacağı için, rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin, öncelikle sigortacıyı koruyacağı ifade edilmiştir²¹. Ayrıca sigorta ettirenin sigorta himayesinden faydalanabilmesi için, rizikonun gerçekleştiğini ve gerçekleşen rizikonun oluş şekli, mahiyeti, yeri ve zamanı gibi gerekli bilgilerin sigortacıya verilmesinde sigorta ettirenin de yararı olduğu öğretide ifade edilmiştir²². Rizikonun gerçekleştiğinin sigortacıya bildirilmesinde, **sigorta ettirenin de menfaatinin bulunduğu esasen açıktır**. Zira TTK m. 1427/2 de, “... Rizikonun gerçekleşmesini müteakip ve... her hâlde 1446’ncı maddeye göre yapılacak ihbardan kırkbeş gün sonra²³ muaccel olur” hükmüne yer verilmiştir. TTK m. 1427/2 hükmünden açıkça

¹⁷ Arseven, **a.g.e.**, s. 119; Kender **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 299; Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 242; Algantürk Light, **a.g.m.**, s. 5; Kayıhan/Günergök, **a.g.e.**, s. 226.

¹⁸ Arseven, **a.g.e.**, s. 119.

¹⁹ Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası Sözleşmesi**, s. 242; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 298-299; Kübra Yetiş Şamlı, **Sigortalının Rizikonun Gerçekleşmesine Bağlı Görevleri**, s. 557-558; Arseven, **a.g.e.**, s. 116; Diğer yandan Yargıtay HGK’nun E. 2018/17-1083, K. 2020/259, T. 5.3.2020 kararında da rizikonun gerçekleştiğini bildirim yükümlülüğü ile “ispat yükünün” ilişkisine dikkat çekmiş ve esasında bildirim görevi sayesinde gerçekleşen rizikonun “sigorta sözleşmesinin” kapsamında olup olmadığının tespiti amacına da hizmet edeceğine işaret etmiştir.; Kararın tamamı için bkz. (Çevrimiçi) <https://karararama.yargitay.gov.tr/> Erişim Tarihi: 24 Haziran 2023, aynı doğrultuda, bkz. Yargıtay 17. HD 09/06/2020 tarih, 2019/3280 E., 2020/3295 K., sayılı kararı: “... yürürlükte bulunan 6102 sayılı TTK’nın 1409/1. maddesi uyarınca, sigortacı geçerli bir sigorta ilişkisi kurulduktan sonra oluşan rizikolardan sorumlu olduğu gibi aynı maddenin 2. fıkrası hükmüne göre, kural olarak rizikonun teminat dışında kaldığına ilişkin iddianın sigortacı tarafından kanıtlanması gerekmektedir. ... TTK 1446/2 maddesi uyarınca rizikonun gerçekleştiğine dair doğru ihbar mükellefiyetini kasten yerine getirmez veya iyiniyet kurallarına açıkça aykırı şekilde sigorta teminatı dışında kalan bir hususu sanki oluşan riziko teminat içinde imiş gibi ihbar ederse ispat yer değiştirip oluşan rizikonun teminat içinde kaldığını ispat yükü sigortalıya geçer.” demek suretiyle, göreve aykırı davranışın ispat yükünü tersine çevireceğini ifade etmektedir. Kararın tamamı için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, ç.i.:25.06.2023, sa:22.50.

²⁰ Ayli, **İnşaat Bütün Riskler**, s. 280; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 299; Algantürk Light, **a.g.m.**, s. 6.

²¹ TTK m. 1446’nın gerekçesinde “Rizikonun gerçekleştiğinin bilinmesinde özellikle tazminat ödeme borçlusu durumundaki sigortacı açısından büyük yarar vardır” denilmek suretiyle görevin konuluş amacına işaret edilmektedir. Bkz. TTK m. 1446 ile ilgili gerekçe, (Çevrimiçi) <https://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>, Erişim Tarihi: 23 Nisan 2023, s. 416.

²² Ünân, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 159.

²³ TTK.m.1446 hükmünün ratio legisi muacceliyeti belirlemek değil sigortacının rizikoyu bir an önce öğrenerek gerekli tedbirleri almasını sağlamaktır. Bununla birlikte TTK m. 1427’nin, muacceliyetin başlangıcı için TTK.m.1446 hükmüne yaptığı atıf gereğince, rizikonun gerçekleştiğini gecikmeksizin

anlaşıldığı üzere sigortacının, sigorta tazminatını ödeme borcunun muaccel hale gelebilmesi²⁴ için “rizikonun gerçekleştiği” hususunun sigortacı tarafından öğrenilmiş olması gerekmektedir²⁵. TTK m. 1427/2’de yer alan hükme benzer hükümlere sigorta genel şartlarında da rastlanmaktadır²⁶. Yargıtay kararlarında da sigorta tazminatının muaccel hale gelebilmesi için rizikonun gerçekleştiğinin sigortacıya bildirilmesinden sonra kanunen veya sözleşmesel olarak öngörülen sürenin geçmiş olması gerektiği ifade edilmektedir²⁷. Zarar sigortalarında, sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi yapmaktaki asıl gayesi, rizikonun gerçekleşmesi halinde meydana gelen zarara karşılık, sigorta tazminatını almak olduğuna göre, bu gayeye

bildirim görevinin muacceliyete etki eden bir bildirim olduğu hakkında, bkz. Tekin Memiş, “Sigorta Sözleşmelerinden Kaynaklanan Taleplerde Zamanaşımına İlişkin Eleştiriler ve Değerlendirmeler”, Cevdet Yavuz’a Armağan, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Sempozyum III, (s. 1931-1943), 2012, s. 1938. (Anlış: Zamanaşımı),

²⁴ TTK 1427(2) gereği, sigortacının gerçekleşen riziko sebebiyle ödemede bulunma borcunun muaccel hale gelmeyeceği hakkında açıklamalar için bkz., Ünán, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 506.

²⁵ Bu anlamda ihbar görevinin bir borç ya da irade beyanı olmadığı, bir bilgi beyanı olduğu hakkında açıklamalar için bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 299; Kayıhan/Günergök, **a.g.e.**, s. 204: Yazar, bildirim görevinin amacının, herhangi bir hukuki sonuç doğurmaya yönelik olmadığını bu nedenle de bir bilgi beyanı, bir tasavvur açıklaması olduğunu ifade etmektedir.

²⁶ Kasko Poliçesi Genel Şartlarında, “*Sigortacının isteği üzerine rizikonun gerçekleşmesi nedenlerini ayrıntılı şekilde belirlemeye, zarar miktarıyla delilleri saptamaya ve rücu hakkının kullanılmasına yararlı, sigortalı ve sigorta ettiren için sağlanması mümkün gerekli bilgi ve belgeleri gecikmeksizin sigortacıya vermek*” şeklinde bir düzenlemeye yer vermektedir. (Genel Şartlar, a1-5) Bu düzenlemenin yöneldiği amacın “rizikonun gerçekleşme sebeplerini” bulmak ve “zarar miktarıyla delilleri saptamak”; “rücu hakkının kullanılması sağlamak” olduğu anlaşılmaktadır.; Benzer şekilde, Karayolları Trafik Kanunu’nun “Tazminat ve Giderlerin Ödenmesi” kenar başlıklı 99 maddesi: “*Sigortacılar, hak sahibinin zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartlarıyla belirlenen belgeleri, sigortacının merkez veya kuruluşlarından birine ilettiği tarihten itibaren sekiz iş günü içinde zorunlu mali sorumluluk sigortası sınırları içinde kalan miktarları hak sahibine ödemek zorundadırlar*” hükmünü havidir. Bu hüküm ile de Kanun Koyucu, “sigortacının tazminat ödeme borcunun muacceliyetini, rizikonun gerçekleştiğine ilişkin bildirimin (hasar ihbarının) yapıldığı tarihe göre belirlemiştir. Yine benzer şekilde, Kara Araçları Kasko Sigortası Genel Şartları “Tazminatın Ödenmesi Başlıklı” 3.3.4. maddesinin 3.3.4.1. fıkrası: “*Sigortacı hasar ihbarı üzerine talep ettiği belgelerin kendisine eksiksiz olarak verilmesi ve zararın eksper vasıtasıyla tespiti kararlaştırılmış ise eksper raporunun tesliminden itibaren en geç 10 işgünü içinde Genel ve Özel Şartlar kapsamında gerekli incelemeleri tamamlamak ve ödemeye engel bir durumun bulunmaması halinde tazminat miktarını tespit edip sigortalıya ödemek zorundadır. Tazminat ödeme borcu her halde hasarın ihbarından itibaren 45 gün sonra muaccel olur*” hükmünü havidir.

²⁷ Nitekim Yargıtay bir kararında, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 1427/2 maddesi hükmü uyarınca, sigorta tazminatı veya bedeli, rizikonun gerçekleşmesini müteakip ve rizikoyla ilgili belgelerin sigortacıya verilmesinden sonra sigortacının edimine ilişkin araştırmaları bitince ve her halde 1446.maddeye göre yapılacak ihbardan 45 gün sonra muaccel olur.” Bu durumda davalı... şirketinin temerrüde düştüğü tarihin ilgili yasa hükümleri gereğince tespiti ile bu tarihten itibaren temerrüt faizine hükmedilmesi gerekir. ... Davalıya tebliğ edilip temerrüde düşürüldüğü... TTK 1446 maddesine göre belirlenmesi gerekirken yazılı olduğu gibi dava tarihinden hesaplanması da doğru görülmemiştir.” demek suretiyle, sigortacının “rizikonun gerçekleştiğine ilişkin ihbarı takip eden 45 günün sonunda sigortacının tazminat ödeme borcunun muaccel olacağı hususuna vurgu yapmıştır., 17. HD, 04/04/2016 tarihli, 2015/17058 E., 2016/4224 K., sayılı kararı, (Kararın tam metni için bkz. (Çevrimiçi) <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 25 Haziran 2023.

ulaşabilmesi için, rizikonun gerçekleştiği hususunun sigortacıya bir an önce bildirilmesinde sigorta ettirenin de menfaati olduğu açıktır. Bu nedenle, rizikonun gerçekleştiğinin sigortacıya bildirmesinde, sigorta ettirenin de menfaati olduğu hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Kanaatimizce de sigorta sözleşmesi kurulurken arzulanan sonuçların gerçekleşebilmesi için rizikonun gerçekleştiğini sigortacının öğrenmesinde iki tarafın da menfaati olduğunun kabulü gerekmektedir.

3. Bildirimin Kapsamı:

TTK'nun 1446. maddesi “*Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiğini öğrenince durumu gecikmeksizin sigortacıya bildirir.*” hükmünü ihtiva etmektedir. Hükümde, bildirim yükümlülüğünün kapsamı ile ilgili herhangi bir esas bulunmamaktadır²⁸. Bununla birlikte, öğretide bu görevin konuluş amacından hareketle, sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin kapsamını tayin etmenin mümkün olacağı ifade edilmiştir²⁹. Bu nedenle her şeyden önce bildirimin gerçekleşen rizikonun teminat kapsamındaki bir riziko³⁰ olduğunun anlaşılmasına imkân verecek nitelikte olması gerekmektedir³¹. Böyle bir bildirimin ise öncelikle sigorta sözleşmesini ve gerçekleşen rizikoyu ferdileştirecek nitelikte hususları da içermesi³² ve en azından, “hangi sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan”, “hangi rizikonun, nerede ve nasıl gerçekleştiğine” ilişkin verileri kapsamaması gerekmektedir³³. Sigorta sözleşmesini ferdileştirilmesinde, uygulamada sigorta sözleşmesini akdeden sigorta

²⁸ Ünan, **TTK Şerhi, Cilt I**, s. 502; Bu hususu 6102 Sayılı Kanun tasarı aşamasındayken eleştiri konusu yapılarak ve rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin asgari muhtevasının belirlenmesinin gerektiği ifade edildiği hakkında, bkz.: Samim Ünan, “Türk Ticaret Kanunu Taslağı’nın ‘Sigorta Hukuku’ Başlıklı Altıncı Kitabı Hakkında Düşünceler”, **Sigorta Hukuku Dergisi**, Özel Sayı, 2005 (Anılış: Türk Ticaret Kanunu Taslağı’nın Sigorta Hukuku), s. 143.

²⁹ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 502; Diğer TTK m. 1446’ın gerekçesinde yer alan “*Rizikonun gerçekleştiğinin bilinmesinde özellikle tazminat ödeme borçlusu durumundaki sigortacı açısından büyük yarar vardır*” ifadesinden hareketle, rizikonun gerçekleşmesinin bilinmesinde, “sigortacın yararının neler olduğu”nun tespiti çalışması, bir yandan da rizikonun gerçekleştiğini ihbar görevinin kapsamının belirlenmesi çalışması olacağı söylenebilecektir. VVG 30’daki düzenleme bakımından, bildirimin kapsamına dair açıklamalar için bkz. Prölss/Martin/Armbrüster, **a.g.e.**, 31. Aufl. 2021, VVG § 30 Rn. 5; Langheid/Rixecker/Rixecker, **a.g.e.**, VVG § 30 Rn. 9.

³⁰ Örneğin, “geminin karaya oturduğu, yangın çıktığı, eve hırsız girdiği, malların çalındığı, vs. ” olaylar. Bu hususta ayrıntılı açıklamalar ve örnekler için bkz. Arseven, **a.g.e.**, s. 121.

³¹ Arseven, **a.g.e.**, s. 121; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 299; Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası Sözleşmesi**, s. 242; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 144.

³² Bazı hukuk sistemlerinde bu görev kapsamında sigorta ettirenin, gerçekleşen riziko hakkında sigortacı tarafından sorulacak soruları yanıtlama yükümlülüğüne ilişkin yasal düzenlemeler olduğu hakkında bkz. Arseven, **a.g.e.**, s. 177; Kayıhan/Günergök, **a.g.e.**, s. 224-225.

³³ Arseven, **a.g.e.**, s. 121; Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 242.

şirketi, sözleşmenin düzenlenme tarihi ve sözleşme numarası kullanılmaktadır. Rizikonun ferdileştirilmesi için ise, bildirimin, hiç olmazsa ana hatları ile rizikonun gerçekleştiği yeri, zamanı ve sonuçlarını³⁴ sigortacının öğrenmesini sağlayacak mahiyette olması gerektiği öğretide ifade edilmektedir³⁵. Yargıtay kararlarında ise rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin kapsamı³⁶ daha ziyade ispat hukuku ile ilgili olarak ele alınmakta³⁷ ve beyan içeriğinin “doğru olup olmadığına göre” ispat yükünün sigorta ettiren de mi, yoksa sigortacı da mı olacağı, bağlamında tayin edilmeye çalışılmaktadır³⁸. Buna göre, Yargıtay kararlarında sıkça yer verilen bildirimin kapsamının “doğru olması / doğruluğu” ölçütünün, yerleşik hale geldiğini³⁹ söylemek mümkün görünmektedir⁴⁰. Diğer taraftan, uygulamada

³⁴ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 502; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 298; Kanaatimizce, gerçekleşen rizikonun yeri ve zamanı bildirmek görevin ifası için yeterli olup, sigorta ettirenin böyle bir durumda mutlaka rizikonun sonuçları hakkında bilgi vermesi şart değildir. Özellikle sigorta ettirenin bildirim görevini ifa etmek için rizikonun sonuçlarını öğrenmeyi beklemesine gerek yoktur.

³⁵ Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası Sözleşmesi**, s. 242.

³⁶ Öğretide bu bildirimin yalnızca rizikonun gerçekleştiği ile ilgili kısa bir bildirim değil, rizikonun gerçekleşmesi ile ilgili önemli bilgileri de içermesi gerektiği ifade edilmiştir. Bkz. Arseven, **a.g.e.**, s. 121.

³⁷ Yarg. 17. HD, 19.12.2018, tarihli, 2018/5339 E. , 2018/12467 K. kararı: “... *TTK 1446/2 maddesi uyarınca rizikonun gerçekleştiğine dair doğru ihbar mükellefiyetini kasten yerine getirmez veya iyiniyet kurallarına açıkça aykırı şekilde sigorta teminatı dışında kalan bir hususu sanki bu oluşan riziko teminat içinde imiş gibi ihbar ederse ispat yer değiştirip oluşan rizikonun teminat içinde kaldığını ispat yükü sigortalıya geçer*”. Kararın tam metni için, bkz. (Çevrimiçi) <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 25. Haziran 2023.

³⁸ “... rizikonun gerçekleştiğini ve gerçekleşen bu rizikonun teminat kapsamı içinde kaldığını sigortalı ispatlamak zorunda iken; kural olarak rizikonun teminat dışında kaldığına ilişkin iddia ise sigortacı tarafından kanıtlanmalıdır. ... “Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 10.12.1997 tarihli ve 1997/11-772 E., 1997/1043 K., 16.12.1998 tarihli ve 1998/11-872 E., 1998/905 K., 08.12.2010 tarihli ve 2010/17-596 E., 2010/641 K., 22.12.2010 tarihli ve 2010/17- 655 E., 2010/688 K., 05.06.2015 tarihli ve 2013/17-2303 E., 2015/1497 K., 17.01.2019 tarihli ve 2017/17-1084 E., 2019/18 K., 2018/17-1083, K. 2020/259, T. 5.3.2020, kararların tam metni için bkz. (Çevrimiçi) <https://lib.kazanci.com.tr/yargitay>, Erişim Tarihi: 22 Haziran 2023 (Kazancı İçtihat Programı).

³⁹ Yarg. 17. HD., E. 2018/3036, K. 2018/12680, T. 24.12.2018 “ Doğru İhbar Yükümlülüğü(Dosya Kapsamında Yer Alan Bankanın Kamera Kayıtları ve Beyanlar Birlikte Değerlendirildiğinde Davacı Sigortalının Doğru İhbar Yükümlülüğünü Yerine Getirmediği “ Aynı doğrultuda bkz. –Yargıtay 11. HD., 10.12.2001 tarih, E.6980/K. 9723; 17. HD 2013/7917, 2013/9182, 17.6.2013 ; 17. HD., E. 2018/3036, K. 2018/12680, T. 24.12.2018. Muktedir/Akgül, **a.g.e.**, s. 161, vd.

⁴⁰ Uygulamadaki ihtilaflarda rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin kapsamı daha ziyade ispat hukuku ile ilgili olarak ele alınmakta ve mahkemelerce beyan içeriğinin “doğru olup olmadığına göre” ispat yükünün sigorta ettiren de mi, yoksa sigortacıda mı olacağını tayin edilmeye çalışılmaktadır. Nitekim Yarg. 17. HD., E. 2018/3036, K. 2018/12680, T. 24.12.2018 “ ... *dosya kapsamında yer alan bankanın kamera kayıtları ve beyanlar birlikte değerlendirildiğinde davacı sigortalının doğru ihbar yükümlülüğünü yerine getirmediği - ispat yükünün yer değiştirdiğinin kabulü...*, ... *davalı sigortacının kazanın ihbar edilenden farklı bir şekilde gerçekleştiği yönündeki savunmasını bilrkişi raporu ve dosya kapsamında bulunan fotoğraflar ve diğer belgelerle kanıtladığı, kazanın ihbar edilen şekilde meydana gelmediğinin sigortacı tarafından ispatlanmış olduğunun kabulünü gerektirecek somut delillerin bulunması karşısında ispat yükünün ikinci kez yer değiştirdiği, bu durumda davacı sigortalının davalı sigortacı lehine olan bu delilleri çürütecek şekilde rizikonun ihbar edilen şekilde ve*

kullanılan sigorta genel şartlarında da⁴¹ benzer ölçüte yer verilmektedir. Bu bağlamda, Yüksek Mahkeme kararlarında, “sigorta sözleşmelerinin iyi niyet esasına dayalı sözleşmeler olduğu”ndan bahisle, sigorta sözleşmelerinin kuruluş, yürürlük ve rizikonun gerçekleşmesi aşamalarındaki tüm ihbar (beyan) yükümlülükleri bakımından muhtevasının “doğru” olması gerektiği sıklıkla vurgulanmaktadır⁴². Ayrıca uygulamada sigorta genel şartlarında rizikonun gerçekleştiğini beyan yükümlülüğünün muhtevasının tek tek sayılmak suretiyle kapsamlı şekilde belirlendiğine⁴³ dikkat çekilmelidir⁴⁴. Örneğin, Ferdi Kaza Sigortası Genel Şartları

teminat kapsamında gerçekleştiğini ispatlaması gerekirken dosya kapsamında bu yönde bir ispat bulunmadığı, teknik verilere dayalı olarak hazırlanan bilirkişi raporu var iken kazanın oluş şeklini ve çarpma noktalarını tam olarak ve net bir şekilde gördüğünü beyan etmeyen tanık ifadelerine dayanılarak sigortacı lehine bulunan somut delillerin çürütülmüş olduğundan bahsedilemeyeceği, ...” ifade edilmiştir. Kararın tam metni için bkz. <https://lib.kazanci.com.tr/yargitay>, (Kazancı İçtihat Programı)

⁴¹ Bkz. Kasko Poliçesi Genel Şartları 1-5: “Sigortacının isteği üzerine rizikonun gerçekleşmesi nedenlerini ayrıntılı şekilde belirlemeye, zarar miktarıyla delilleri saptamaya ve rücu hakkının kullanılmasına yararlı, sigortalı ve sigorta ettiren için sağlanması mümkün gerekli bilgi ve belgeleri gecikmeksizin sigortacıya vermek” (Çevrimiçi) <https://www.tmtsigtorta.com.tr/dokuman/KaskoSigortasiSartlari.pdf> Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2021.

⁴² Bu hususta bkz. Yargıtay 17. HD 2013/7917 E., 2013/9182 K., 17.6.2013 T. “... Mal sigortası türünden olan kasko sigorta sözleşmeleri gerek kuruluşlarında gerek devamı sırasında ve gerekse rizikonun gerçekleşmesi aşamasındaki ihbar yükümlülükleri bakımından iyiniyet esasına dayalı sözleşme türlerindedir. ... 6762 sayılı T.T.K.nun 1292/3 maddesi uyarınca rizikonun gerçekleştiğine dair doğru ihbar mükellefiyetini kasten yerine getirmez veya iyiniyet kurallarına açıkça aykırı şekilde sigorta teminatı dışında kalan bir hususu sanki bu oluşan riziko teminat içinde kalmış gibi ihbar ” demek suretiyle açıkça doğru ihbar mükellefiyeti kavramına yer vermiştir. (Çevrimiçi) <https://lib.kazanci.com.tr/yargitay>. Erişim Tarihi: 27 Haziran 2023.

⁴³ Örneğin Devlet Destekli Sera Sigortası Genel Şartları’nın “Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Sigortalının Yükümlülükleri” kenar başlıklı B.1 maddesinde, beyanın kapsamına ilişkin olarak, “a) Adı, soyadı ve adresini, b) T.C. Kimlik no, veya sigorta poliçe numarasını, c) Rizikonun gerçekleştiği, gün ve saati, d) Hasar nedenini, Rizikonun gerçekleştiği seranın, bulunduğu il, ilçe, köy ve mevkilerini, belirterek hasar ihbarında bulunmak zorundadır. ... Diğer taraftan, sigortalı; a) Havuzun isteği üzerine, rizikonun gerçekleşme nedenlerini ayrıntılı şekilde belirlemeye, zarar miktarıyla delilleri saptamaya yararlı bilgi ve belgeleri gecikmeksizin Havuza veya eksperlere vermekle, b) Tazminat yükümlülüğü ve miktarının saptanması için Havuzun veya eksperlerin sigorta konusu sera ve serada yetiştirilen ürün ve bunlarla ilgili belgeler üzerinde yapacakları araştırma ve incelemelere izin vermekle, yükümlüdür.” şeklinde beyanın kapsamının tek tek belirlendiği bir düzenlemeye yer verilmiştir.; Benzer şekilde Kara Araçları Kasko Sigortası Genel Şartları’nın, “B.3. Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Sigortacının Yükümlülükleri” başlıklı 3.1. maddesinde de; “Bildirim Sigortacı poliçe metninde muhtemel hasarlar için talep edeceği belgelere yer verir. Sigortacı hasar ihbarı üzerine üç iş günü içinde hak sahibine, poliçe metninde yer verdiği belgeler dışında talep ettiği belgeleri, yazılı veya taraflarca kararlaştırılan iletişim vasıtalarıyla bildirir.” denilmek suretiyle rizikonun gerçekleştiğine ilişkin ihbarın kapsamı açıkça belirtilmiştir.

⁴⁴ Bununla birlikte Yargıtay’ın da bu çerçevede yargısal denetim yaptığı görülmektedir “... Kaza tarihinde yürürlükte bulunan Kara Taşıtları Kasko Sigortası Genel Şartlarının B.3.3.1 maddesine göre sigortacı, hasar miktarına dair belgelerin kendisine verilmesinden itibaren en geç 15 gün içinde gerekli incelemeleri tamamlayıp hasar ve tazminat miktarını tespit edip, sigortalıya bildirmek zorundadır. ... alacağı hasara dair belgelerin sigortacıya tesliminden 15 gün sonra muaccel olur. Olayın sigortacıya ihbarı üzerine en geç 15 gün içinde... eksper tarafından gerçek zararın tespitinden

(FKSGŞ) uyarınca, riziko gerçekleştiğinde sigorta ettiren hakkında yapılacak bildirimin “kazanın yeri, tarihi, sebepleri”ni içermesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra, “tedavi yapan doktordan kazanın doğurduğu sonuç ve muhtemel sonuçları hakkında” alınacak raporun sigortacıya gönderilmesi gereği de Ferdi Kaza Sigortası Genel Şartlarında açıkça düzenlenmiş ve bu şekilde, rizikonun gerçekleştiğini ihbar görevinin kapsamında bildirilmesi gereken hususlar arasında zikredilmiştir⁴⁵.

Kanaatimizce de sigortacıya yapılacak bildirimin, asgari muhtevanın, sigortacı şirket, sigorta sözleşmesinin tarih ve numarası ile rizikonun gerçekleştiği beyanı ile⁴⁶ birlikte, rizikonun gerçekleştiği yer, zaman ve olayın oluş şekli ve sonuçları hakkında sigorta ettirenin bildiği ve/veya bilebileceği hususları kapsamı⁴⁷ gerekmektedir⁴⁸.

4. İfa Zamanı

a. “Gecikmeksizin” Bildirim

TTK m. 1446/1 uyarınca sigorta ettiren riziko gerçekleştiğinde, bu durumu gecikmeksizin⁴⁹ sigortacıya bildirmek zorundadır. Zarar sigortalarında rizikonun

sonra... şirketinin... teminatını ödeme yükümlülüğünün doğduğunun kabulü gerekir. ..” Bkz. Yargıtay, 17. HD., E. 2018/3036, K. 2018/12680, T. 24.12.2018, (Çevrimiçi) <https://lib.kazanci.com.tr/yargitay>, Erişim Tarihi: 22 Temmuz 2023 (Kazancı İçtihat Programı).

⁴⁵ FKSGŞ “Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Sigorta Ettirenin Vecibeleri” madde başlıklı m.13’ün “Rizikonun Gerçekleştiğinin İhbar” başlığı altında “*Sigorta ettiren veya hak sahipleri rizikonun gerçekleştiğini öğrendikleri tarihte... keyfiyeti sigortacıya... bildirmeye mecburdur. Sigorta ettiren veya hak sahipleri mezkur ihbarda kazanın yerini, tarihini ve sebeplerini bildirmek ve ayrıca tedaviyi yapan doktordan kazanın tevlit ettiği durum ile bunun muhtemel neticelerini mübeyyin bir rapor istihsal ederek sigortacıya göndermek*” olarak, bildirimin kapsamını belirlemiştir. Bu konuda açıklamalar için ayrıca bkz. Akgün, **a.g.e.**, s. 273.

⁴⁶ Eğer birden fazla sigorta var ise TTK’nun m. 1465/2 gereğince menfaat hakkında yapılmış her bir sigorta sözleşmesinin de rizikonun gerçekleştiği bildirimi ile birlikte beyan edilmesi gereği hakkında bkz. Can, **Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Esaslar**, s. 78.

⁴⁷ Aslında rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevi kapsamında yer alan bazı hususların, TTK m. 1447’de , ayrı bir yükümlülük olarak öngörüldüğü hak., bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 502; bununla birlikte Kanaatimizce de, TTK 1447. maddesi, ile rizikonun gerçekleştiğinin bildirilmesi” yükümlülüğü kapsamında yer alan bazı hususları, ayrı bir yükümlülük olarak hüküm altına aldığı kabul edildiğinde, TTK m. 1446 da yer alan bildirim yükümlülüğünün kapsamının tayinin çok geniş tutulmaması gerekmektedir.

⁴⁸ Yetiş Şamlı, **Sigortalının Rizikonun Gerçekleşmesine Bağlı Görevleri**, s. 58.s. 561; Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 502.

⁴⁹ eTTK madde 1292’ de aynı husus düzenlenmiş ve rizikonun gerçekleştiğini bildirim yükümlülüğü için beş günlük süre öngörülmüştür. Ancak 6102 sayılı kanunda beş günlük bildirim süresi kaldırılmış onun yerine “gecikmeksizin” ifadesi kullanılmıştır. (TTK madde 1446 gerekçesi); Diğer yandan

gerçekleşmesi, sigorta sözleşmesi ile himaye altına alınan rizikonun meydana gelmesi üzerine zararın doğduğu veya doğmaya başladığı andır⁵⁰. Sigorta ettirenin rizikonun gerçekleşmesini ihbar yükümlülüğünün ifa zamanının tespiti için ilk olarak hükümde yer verilen “gecikmeksizin” ifadesinin açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. “Gecikmeksizin” kelimesi “çabucak, hemen” sözcükleri ile eş anlamlı olup⁵¹, riziko teşkil eden olayın gerçekleşmesi ile bu olayın gerçekleştiğini sigortacıya bildirim anı arasında geçecek “*mümkün olan en kısa süre*”yi⁵² ifade etmek için kullanılmıştır⁵³. “Mümkün olan en kısa süre”, sınırları belli bir maktu süre değildir⁵⁴. Öğretide bir kısım müelliflerce, hükümdeki “gecikmeksizin” ifadesinin, “öğrenme üzerine derhal” görevin ifasını gerekli kıldığı belirtilmiştir⁵⁵. TTK m. 1446’nın gerekçesinde ise söz konusu yükümlülük bakımından, “*hemen bildirme esası*”nın getirildiği⁵⁶; bildirimin hemen yapılıp yapılmadığı hususunun ise her olayın objektif ve sübjektif durumuna göre ayrı bir anlam ifade edeceği⁵⁷; böylece hâkime bir takdir hakkı tanınmak istendiği ve ‘esneklik’ sağlandığı” yönünde

eTTK Deniz sigortalarında uygulama alanı olan, 1377.maddede, rizikonun gerçekleştiğini “öğrenir öğrenmez derhal” bildirimin yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bkz. Şeker Ögüz/Sevinç Kuyucu, **a.g.e.**, s. 67.

⁵⁰ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 300; Kayıhan /Günerkök, **a.g.e.**, s. 225.

⁵¹ (Çevrimiçi) <https://www.es-anlam.com/kelime/derh>, Erişim Tarihi: 07 Mayıs 2021.

⁵² Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 299; Taşkın, **Krediye Bağlı Hayat Sözleşmesi**, s. 301. VVG’deki benzer düzenlemenin uygulanmasında da, bu süre “gecikmeksizin” (“*unverzüglich*”) şeklinde ifade edilmektedir. VVG 30’daki ihbarın yapılması gereken zamana dair açıklamalar için bkz. Langheid/Rixecker/Rixecker, **a.g.e.**, VVG § 30 Rn. 8; Langheid/Wandt/Wandt, **a.g.e.**, VVG § 30 Rn. 33 vd. Bu hususta bir Alman Mahkeme kararı için bkz. *BGH, Urt. v. 22. 5. 2019 – IV ZR 73/18*, r+s 2019, 475- 478; Yüksek Mahkeme, bu hususu, “*dem VR eine zeitnahe Prüfung sowie schnelle und zuverlässige Klärung des Eintritts des Versicherungsfalles zu ermöglichen.*” şeklinde ifade etmektedir.

⁵³ Öğretide, “*gecikmeksizin*” kelimesinin yarattığı belirsizliğe işaret edilerek, kanunda kullanılması eleştirilmiş; belirsizliği ortadan kaldırmak için, kanunda belirli bir sürenin tayin edilmesinin daha uygun olacağı ileri sürülmüştür. Bkz.: Rayegân Kender, “Türk Ticaret Kanunu Taslağı’nın Sigorta Hukukuna İlişkin Hükümleri Hakkında Düşünceler”, **SHD Özel Sayı**, 2005 (Anılış: Kanun Taslağı) (s. 7-28). s. 22; Ayrıca “gecikmeksizin” sözcüğünün yerine; “derhal” ifadesinin kullanılmasının gerektiği hakkında bkz.: Zihni Metezade, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Altıncı Kitap Birinci Kısım ile İlgili Görüşler (Genel Hükümler)”, **SHD Özel Sayı**, (s. 35-51), s. 48; Yetiş Şamlı, **Sigortanın Rizikonun Gerçekleşmesine Bağlı Görevleri**, s. 569.

⁵⁴ Can, **Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Esaslar**, s. 78; Alman Hukukunda VVG 30 bakımından, bildirimin yapılması gereken süreye dair açıklamalar için bkz. Prölss/Martin/Armbrüster, **a.g.e.**, VVG § 30 Rn. 7.

⁵⁵ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 502; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 299.

⁵⁶ “... “*gecikmeksizin*” ifadesi öncelikle hemen bildirme esasını getirir. ...” bkz. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu m. 1146’a ait gerekçesi, (Çevrimiçi) <https://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>, Erişim Tarihi: s. 416; Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 502; Yazar, “öğrenme üzerine, derhal” bildirme esasının getirildiğini belirtmektedir.

⁵⁷ “... Sübjektif ve objektif duruma göre...” Bkz. TTK’nun m.1446 ile ilgili gerekçesi, (Çevrimiçi) <https://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2023, s. 416.

açıklamalara yer verilmiştir⁵⁸. Ayrıca gerekçede, kesin bir süre öngörülme yerine “gecikmeksizin” şeklinde belli olmayan bir süre getirilmiş olmasının, Kanun Koyucunun bilinçli bir tercihi olduğu da vurgulanmıştır. Kanaatimizce de böyle bir esnekliğe ihtiyaç olup; TTK m.1446’nın gerekçesinde belirtilen esneklik, yalnızca hâkimlerin değil, bilirkişiler, eksperler ve sigortacılar gibi sigortacılık sektöründe görev ifa eden herkesin de dikkate alması gereken, somut olayın özellikleri gözetilerek, dürüstlük ve iyi niyet kuralı çerçevesinde⁵⁹ kullanılması gereken bir esneklik olmalıdır⁶⁰.

⁵⁸“... hâkime bir takdir hakkı tanır, daha esnektir ...”, bkz. TTK’nun m.1446 ile ilgili gerekçesi, (Çevrimiçi) <https://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2023, s. 416.s. 416.

⁵⁹ Nitekim Yargıtay 17.HD, 2013/7917E ve9182K. sayılı, 17.6.2013 t. kararında, “...olayın meydana geldiği belirtilen saat...” ile “...sürücü olduğunu iddia edenin karakola müracaat saati, alkol raporunun alındığı saat ...” arasında çok zaman geçtiği, bu nedenle rizikonun gerçekleşmesinden çok sonra karakola müracaat edilerek, alkol raporu alınması hususunu “... rizikodan sonra bir şeylerin gizlenmek istendiği... bu gecikme sürelerinin olağan kabul edilecek şekilde olmadığı ve davalı sigortacı aleyhine durum yaratılmak istendiği... ispat yükünün davacıda olup, dava ispat edilemediği...” gerekçesi ile davanın reddine karar verilmesi hususunu “... sigorta sözleşmeleri gerek kuruluşlarında gerek devamı sırasında ve gerekse rizikonun gerçekleşmesi aşamasındaki ihbar yükümlülükleri bakımından iyi niyet esasına dayalı sözleşme ...” olduğu hususuna vurgu yaparak “...rizikonun gerçekleşme şeklinin kasten ve iyi niyet kurallarına aykırı olarak bildirildiği, ...sürücü değişikliği yapıldığı, sürücünün alkollü (veya ehliyetsiz) olduğu, hasarın başka yer ve şekilde gerçekleştiği...” gibi iyi niyet kaidelerine aykırı iddiaların “ispat külfeti”nin, sigortacıya ait olduğunu belirtmiştir. (Çevrimiçi) <https://lib.kazanci.com.tr/yargitay>. Erişim Tarihi: 26 Mayıs 2023.

⁶⁰ Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 166.

6762 sayılı kanun m.1292 de 5 gün ve m.1377 ‘de rizikonun gerçekleştiğini ihbar için 10 günlük süreler öngörülmüştür. Bu sürelerin hak düşürücü süreler olmadığı hakkında bkz. Yargıtay Tic. D. 22.10.1964 tarih, 1964/2399 e. ve 3286 K. sayılı kararı. Nitekim Yargıtay bir başka kararda, “... 4.7.1985’de Yunanistan’da sigortalı yükün yandığını sigortalı D. 23.8.1985’de sigortacıya bildirmiş ise de D’nin keyfiyeti daha önce öğrendiği sigortacı tarafından geçerli delillerle kanıtlanamamıştır. Kaldı ki TTK’nun 1292/f. III. maddesi hükmüne göre sigortalının hasarın vukuunu süresinde ihbar etmemesinin sigorta tazminatı talep hakkını ortadan kaldırması için sigortalının kasden böyle davranması şart olup D’nin bu yolda bir kastının varlığı izah ve ispat edilememiştir.

... D’nin 4.7.1985’de vukubulan yangın olayını sigorta şirketinin eksperini ihbar tarihinden dört buçuk ay sonra göndermesi muvacehesinde hasarın mahallen tespit edilememesinde sigorta şirketinin ihmalinin çok daha etkili olduğu anlaşılmakla D’nin sigorta tazminatı hakkını yitirmesi bu nedenle de kabul edilemez.

Bu durum karşısında işin esasına girilip D’nin zararının uzman bilirkişilerce tespit ettirilmesi ve hasıl olacak sonuç dairesinde bir hüküm kurulması lazım gelirken aksine düşüncelerle D’nin sigorta haklarını kaybettiği sonucuna varılması isabetsiz olup hükmün bozulması gerekmiştir.” demek suretiyle, rizikonun gerçekleştiğini bildirim süresini geçiren sigortalının, sırf bu nedenle hakkını kaybetmeyeceğini hükmetmiştir. Yargıtay, 11 HD, 7.2.1991’li, 1989/8735 E ve 1991/687 K. sayılı kararı. (Kararın tamamı için bkz. <https://lib.kazanci.com.tr/yargitay>, (Kazancı İçtihat Programı.)

b. Rizikonun Gerçekleştiği Anın Tespiti

(1) Genel Olarak

TTK'nun 1446. maddesinin 1. fıkrasında “*Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiğini öğrenince... sigortacıya bildirir*” hükmünü ihtiva eder. Bu halde, söz konusu görevi ifa zamanının tayini açısından “rizikonun gerçekleşmesi” anının tespit edilmesi önem arz etmektedir.

Zarar sigortaları bakımından rizikonun gerçekleşmesi yukarıda mal sigortaları⁶¹ ve sorumluluk sigortaları⁶² açısından ayrı ayrı bir bahis olarak yukarıda ayrıntıları ile ele alınmıştır. Bu nedenle bu bölümde konunun ayrıntılarına girilmeyecekse de “*rizikonun gerçekleşmesi anının*”, sigorta sözleşmesinin türüne ve himaye altına alınan rizikonun nev'ine göre değişeceğini, bu değişkenliğin, rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin ifa zamanını etkileyeceğini belirtmekte yarar görülmektedir. Bilindiği üzere mal sigortalarında rizikonun gerçekleşmesi, kural olarak, “zararın doğduğu ya da doğmaya başladığı an” olarak kabul edilir⁶³. Bununla birlikte sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleştiği an hususunda farklı esaslar belirlemek mümkündür⁶⁴. Sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevi ile bağlantılı olarak, bu an TTK m. 1475'e ilişkin açıklamalar arasında ayrıntılı şekilde izah edilecektir⁶⁵.

(2) Sorumluluk Sigortalarında Rizikonun Gerçekleştiği Anın Tespiti

Her ne kadar, TTK 1473'te, sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleşmesi ile ilgili “olay esası”nın benimsendiği hüküm altına alınmış ise de bu

⁶¹ Bkz. yukarıda, s.37.

⁶² Bkz. yukarıda s. 42-56 arası.

⁶³ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 300.

⁶⁴ Sorumluluk sigortasında; i- olay esası: zarara sebebiyet veren faaliyet veya davranışta bulunma; ii- zarar esası; zarar sebebiyet veren faaliyet veya davranışın sebebiyet verdiği zararın doğması; iii- talep esası: zarar görenin zarara sebebiyet veren olay nedeniyle tazminat talebinde bulunması; iv- birden fazla esas birlikte benimsenmek suretiyle rizikonun belirlenebileceği hakkında bkz., Ünan, **TTK Şerhi Cilt 1**, s. 292; Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 429, vd.; Yetiş Samlı, **Zarar Sigortasında Rizikonun Gerçekleşmesine Bağlı Görevler**, s. 560 vd.; Bkz. yukarıda s. 68.

⁶⁵ Bkz. aşağıda s.169 vd.

hükümün emredici hükümler arasında sayılmaması nedeniyle, tarafların sigorta sözleşmesi ile farklı esasları benimsemesi mümkün olacaktır⁶⁶. Bu nedenle, sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleşmeye başladığı anın tayini için öncelikle sigorta sözleşmesine bakılmalı, sigorta sözleşmesinde kabul edilen esasa göre rizikonun gerçekleştiği an saptanmalıdır. Eğer sözleşmede taraflarca rizikonun gerçekleşme anı ile ilgili herhangi bir esas kararlaştırmamışsa, kanuni sistem olan “olay esasına” göre rizikonun gerçekleştiği anın tespiti gerekmektedir⁶⁷. İnceleme konumuz olan zarar sigortalarında sigorta ettirenin, sigorta konusu menfaati dolayısı ile zarara uğramasına neden olabilecek çok sayıda ve çeşitte riziko söz konusu olduğundan, sigorta sözleşmesinde tayin edilen rizikoya, diğer bir anlatımla, sigorta sözleşmesi ile himaye altına alınan rizikonun türüne bağlı olarak rizikonun gerçekleşmeye başladığı anın farklılaşacağı açıktır⁶⁸.

(3) İhbar Süresinin İşlemeye Başlaması İçin Rizikonun Gerçekleştiğinin Beyan Yükümlüsü Tarafından Bilinmesi Gereği

TTK’nun 1446. maddesinin 1. fıkrasında “*Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiğini öğrenince... sigortacıya bildirir*” hükmünü ihtiva eder. Hükümden anlaşılacağı üzere, rizikonun gerçekleştiği hususunu, sigortacıya bildirim görevinin ifası için, öncelikle sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiği hususunu “*öğrenmiş/bilmiş olması*” gerekmektedir⁶⁹.

Görevi ifa zamanının tayini açısından “rizikonun gerçekleştiğinin öğrenilmesi” kavramının açıklanması önem arz etmektedir.

Rizikonun gerçekleşmeye başlaması ile sigorta ettirenin bildirim görevinin ifa zamanının hemen her durumda başladığı söylenemez. Zira kanun görev süresinin başlamasını açıkça sigorta ettirenin, “rizikonun gerçekleştiğini öğrenmesi/bilmesi” olgusuna bağlı kılmıştır. Hayatın olağan akışı içerisinde, bir kimseden, bilmediği bir

⁶⁶ Bkz. yukarıda s.54.

⁶⁷ Mesuliyet sigortalarında görevi ifa süresinin tayini için mesuliyet sigortasının türlerinin dikkate alınacağı hususunda bkz. Bozer, **Sigorta Hukuku 1981**, s. 125.

⁶⁸ Örneğin, “yangının çıktığı an”, “hırsızın girdiği an”, “otomobil kazasının olduğu an” gibi, örnekler hakkında bkz. Arseven, **a.g.e.**, s. 121.

⁶⁹ Kanundaki “daha önce” ve “fiilen öğrenmişse” ifadelerinin hukuki bir anlam içermediği ifade edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 278, dn. 245.

hususu beyan etmesi beklenemeyeceğinden görevin ifası için rizikonun, “gerçekleşme ihtimalinin yüksek olması”⁷⁰, “gerçekleşmeye başlaması” veya “gerçekleşmesi” ve bu “olguların” da sigorta ettiren tarafından, “öğrenilmesi/bilinmesi gerekmektedir”⁷¹. “Bilme olgusu” bizzat sigorta ettirenin kendi bilişsel süreçlerinin sonucunda edindiği bir bilgiye dayanabileceği gibi, başkasından öğrenme şeklinde de olabilecektir⁷². Ancak “bilme”nin muhtevası hakkında kanunda bir açıklık mevcut değildir. Kanaatimizce bu hükmün uygulanmasında “bildirim görevinin kapsamı” ile “bilginin kapsamı”nın örtüşeceğinin kabulü, hükmün amacına uygun düşecektir. Öğretide bildirim görevinin muhtevası belirlenirken, hiç olmazsa ana hatları ile “rizikonun gerçekleştiği yeri, zamanı ve sonuçlarını” kapsamı gerektiği⁷³ belirtildiğinden, rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin ifa zamanını tayin ederken sigorta ettirenin olayı, bu bilgileri sigortacıya bildirilebilecek kadar bilmesi gerektiğinin kabulü zorunludur. Kanaatimizce olayın vukuuna dair sıradan bir duyumun, görevi ifa yükümlülüğünün doğması için yeterli olmayacağı kabul edilmeli; bu nedenle sigorta ettirenin, en azından “rizikonun gerçekleştiği yeri, zamanı ve sonuçlarını”⁷⁴ öğrenmesi/bilmesi gerektiği kabul edilmelidir⁷⁵.

⁷⁰ Bu hususu TTK m.1446’da zikredilmemiştir. Bununla birlikte TTK m. 1448’de sigorta ettireni “rizikonun gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlarda, zararın önlenmesi, azaltılması, artmasına engel olunması veya sigortacının üçüncü kişilere olan rücu haklarının korunabilmesi için, imkânlar ölçüsünde önlem almakla görevli kılmış ve ayrıca sigortacının bu konudaki talimatlarına olabildiğince uyma yükümlülüğünü getirmiştir. Sigorta ettiren m. 1448 hükmü çerçevesinde “rizikonun gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlarda” evleviyetle durumu sigortacıya bildirmek zorunda olacağından, “rizikonun gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu anlar”da da kanaatimizce TTK m. 1446 çerçevesinde bildirilmesi gereken hususlar arasında ele alınması gerekmektedir. Alman öğretisinde öne yayma teorisi (*Vorerstreckungstheorie*) olarak isimlendirilen teori gereğince, sigorta ettirenin kurtarma ödevinin doğrudan doğruya rizikonun gerçekleşmesinden önce başlayacağı kabul edildiği hakkında bkz. Şaban Kayıhan, Kurtarma Ödevi, **AÜEHFD**, C: IX, S: 1-2, 2005, (Anılış: Kurtarma Ödevi), s. 519.

⁷¹ Nitekim 6762 sayılı kanununda da beş günlük sürenin, sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini öğrendiği tarihten itibaren başlayacağı hüküm altına alındığı hakkında, bkz. Bozer, **Sigorta Hukuku 1981**, s. 125.

⁷² “Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak”, bkz. (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 28 Haziran 2023.

⁷³ Bkz. yukarıda, s.97.

⁷⁴ Kanaatimizce olayın sonuçlarını bilmek, rizikonun sonuçlarını bütün boyutları ile bilmeyi gerektirmektedir. Sigorta ettirenin zararın bütün sonuçlarını öğrenmesi çok uzun zaman alabilecektir. Bu nedenle görevin konuluş amacından hareketle, sigorta ettirenin en azından olayın vuku bulduğunu ve vuku bulduğu yeri tanımlayacak kadar bir bilgiye sahip olması gerekmektedir.

⁷⁵ Alman Hukukunda, VVG 30’daki düzenlemenin uygulanmasında, sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğine dair “müspet vukufu” (*“positives Wissen von seinem Eintritt”*) aranmaktadır.

Diğer taraftan, görev ifası için, sigorta ettirenin bu durumu sigortacıya bildirmesini engelleyen herhangi bir hal olmamalıdır⁷⁶. Eğer sigorta ettirenin bildirim görevini yerine getirmesini engelleyen mücbir sebep⁷⁷ veya benzer diğer bir durum mevcut ise⁷⁸ hükümde düzenlenen bildirim süresinin, engelleyici sebep ortadan kalkınca başlayacağı kabul edilmelidir⁷⁹. Zira ihbar görevi bulunan şahsın, mücbir sebep (veya benzer bir durum) yüzünden bu görevi yasal süresi içinde yerine getirememiş olmasından dolayı, sigorta sözleşmesinden doğan haklarını kaybettiğinin kabulü menfaatler dengesine aykırıdır⁸⁰. Mücbir sebep sayılacak bir hal olmasa bile bildirim yükümlüsünün iradesinin dışında bir nedenle, bildirim görevini yerine getirmesinin mümkün olmadığı durumlarda da somut olay şartları çerçevesinde değerlendirme yapılmalı ve bildirim görevinin ifa zamanının da, somut olay şartları gözetilerek, engelin ortadan kalktığı an dikkate alınarak tespit edilmesi gerekir⁸¹.

Açıklamalar için bkz. Langheid/Rixecker, **a.g.e.**, VVG 30 Rn.4; Langheid/Wandt/Wandt, **a.g.e.**, VVG § 30 Rn. 21 vd. VVG 30'daki benzer düzenleme bakımından bu yöndeki açıklamalar için bkz. **Prölss/Martin/Armbrüster**, 31. Aufl. 2021, VVG § 30 Rn. 3. Bu yönde bir Alman Yüksek Mahkeme kararı için bkz. *BGH, Urteil vom 3. 11. 1966 - II ZR 52/64 (Köln)*, NJW 1967, 776-779.

⁷⁶ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 299; Bozer, **Sigorta Hukuku 2007**, s. 125; Memiş, **Yangın Sigortasında Riziko**, s. 177; Ayli, **İnşaat Bütün Riskler**, s. 281; Taşdelen, **a.g.m.**, s. 392. Sigorta ettirenin, sel baskını, deprem kazanın süren etkisi bi nedenlerle bildirim görevini yerine getiremediği durumlarda görev ihlaline uygulanacak yaptırımların uygulanamayacağı hakkında, bkz. Kayıhan/Günergök, **a.g.e.**, s. 226.

⁷⁷ Öğretide mücbir sebep sorumlu veya borçluya isnat edilemeyen bir nedenle meydana gelen genel bir davranış normunun veya borcun ihlaline mutlak ve kaçınılmaz bir şekilde yol açan, öngörülmesi ve karşı konulması mümkün olmayan olağanüstü bir olay olarak tanımlanmıştır. Örneğin, sigorta ettirenin depremde enkaz altında kalması nedeniyle, uzunca bir süre, rizikonun gerçekleştiğini ihbar edememesi, gibi., Eren, **a.g.e.**, s. 582.; ayrıca Yargıtay 11.HD E. 2014/13893 K. 2014/19977 T. 15.12.2014 -www.lexpera.com.tr (Erişim tarihi:14.09.2021)

⁷⁸ Öğretide, benzer durum tespiti yapılırken, görevin ifasının gecikmesinde, yükümlüye kusur isnat edilmeyecek bir sebep nedeniyle bildirim görevinin ifasının gecikmesi söz konusu olması, gerektiği hakkında bkz., Bozer, **Sigorta Hukuku 1981**, s 125.

⁷⁹ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 299; Bozer, **Sigorta Hukuku 1981**, s. 125; Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 166; Taşkın, **Krediye Bağlı Hayat Sigortası**, s. 366.

⁸⁰ Mücbir sebebin varlığını, sigorta ettiren ve/veya bildirim görevinin ilgilisi ispat etmesi gerektiği hakkında, bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 274.

⁸¹ Öğretide ihbarın süresinde yapılıp yapılmadığının tespitinde somut durumun gereklerinin dikkate alınması gerektiği ve dürüstlük kuralı gereğince elverişli olabilecek ilk fırsatta bildirimin yapılıp yapılmadığına bakılması gerektiği ifade edilmiştir. Bkz. Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 166.

(4) Bildirimin Yapılmış Sayıldığı Anın Belirlenmesi

TTK m.1446 uyarınca yapılacak bildirimin, sigorta ettirenin bildirimi gönderdiği anda mı, yoksa sigortacıya ulaştığı anda mı yapılmış sayılacağına ilişkin özel bir düzenleme olmadığı gibi hükmün gerekçesinde de bu hususta bir açıklama mevcut değildir.

ASSHİ 6: 101-2 de⁸² "... *bildirim, makul olmayan bir gecikmeye yol açmadan yapılır ve gönderme anından başlayarak hüküm doğurur*" demektedir. Hükmün lafzından anlaşılabileceği üzere, makul süre içinde bildirimin yapılması yeterli olup, görevin ifa edildiğinin kabulü için, bildirimin makul sürede, sigortacıya ulaşmış olması önem taşımamaktadır. Görev ifa edilme zamanı bildirimin gönderildiği an olarak ele alınmakta diğer bir anlatım ile rizikonun gerçekleştiği hususunun yükümlüsü tarafından sigortacıya gönderildiği andan itibaren sonuçlarını doğurmaktadır⁸³.

Rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin ifa zamanına ilişkin üzerinde durulması gereken bir başka husus da bildirimin yapılabileceği zaman diliminin üst sınırıdır. TTK m.1446 da görevin ne zaman ifa edileceği belirtilmesine rağmen, bu görevin ifası için bir vadeden söz edilmemiştir⁸⁴. Bununla birlikte görevin

⁸² ASSHİ 6: 101-2 : "Bu bildirim, makul olmayan bir gecikmeye yol açmadan yapılır ve gönderme anından başlayarak hüküm doğurur. Sözleşme, bildirimin belirli bir süre içinde yapılmasını öngörmekte ise, bu sürenin, hiç bir hâlde beş günden daha kısa olmamak kaydıyla, makul bir süre olması şarttır" hükmünü ihtiva etmektedir.

⁸³ Ünan/Atamer, *Avrupa Sigorta Sözleşmesi Hukuku İlkeleri*, s. 43; Aksi görüş için bkz. Kayihan/Günergök, *a.g.e.*, s. 204; Yazarlar, bildirim görevinin ifası amacıyla yapılan beyanın "varma" anında gerçekleşmiş sayılacağını ifade etmektedirler.

⁸⁴ 6762 sayılı kanun m.1292 de 5 gün ve m.1377 'de 10 günlük süreler öngörülmüştür. Bu sürelerin hak düşürücü süreler olmadığı hakkında bkz. Yargıtay Tic. D. 22.10.1964 tarih, 1964/2399 e. ve 3286 K. sayılı kararı.; Nitekim Yargıtay bir başka karında, "... 4.7.1985'de Yunanistan'da sigortalı yükün yandığını sigortalı D. 23.8.1985'de sigortacıya bildirmiş ise de D'nin keyfiyeti daha önce öğrendiği sigortacı tarafından geçerli delillerle kanıtlanamamıştır. Kaldı ki TTK'nun 1292/f. III. maddesi hükmüne göre sigortalının hasarın vukuunu süresinde ihbar etmemesinin sigorta tazminatı talep hakkını ortadan kaldırması için sigortalının kasden böyle davranması şart olup D'nin bu yolda bir kastının varlığı izah ve ispat edilememiştir.

... D'nin 4.7.1985'de vukubulan yangın olayını sigorta şirketinin eksperini ihbar tarihinden dört buçuk ay sonra göndermesi muvacehesinde hasarın mahallen tespit edilememesinde sigorta şirketinin ihmalinin çok daha etkili olduğu anlaşılmalı D'nin sigorta tazminatı hakkını yitirmesi bu nedenle de kabul edilemez.

Bu durum karşısında işin esasına girilip D'nin zararının uzman bilirkişilerce tespit ettirilmesi ve hasıl olacak sonuç dairesinde bir hüküm kurulması lazım gelirken aksine düşüncelerle D'nin sigorta haklarını kaybettiği sonucuna varılması isabetsiz olup hükmün bozulması gerekmektedir." demek suretiyle, rizikonun gerçekleştiğini bildirim süresini geçiren sigortalının, sırf bu nedenle hakkını

gecikmeksizin ifası öngörüldüğünden her somut olayın kendisine özgü şartları dikkate alınarak “gecikmenin ortaya çıktığı an”ın tespiti gerekecektir⁸⁵. Rizikonun gerçekleşmesini ihbar görevinin ifa edilmesi süresinin son anı olup olmadığı tartışmasını üç ayrı tarihleme açısından ele almakta fayda görülmektedir. Bunlardan ilki TTK m. 1447’de düzenlenen bilgi ve belge verme görevinin ifa zamanı ile ilgilidir. Zira TTK m. 1446’da ihdas edilen rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevi, TTK m. 1447’de ihdas edilen “bilgi ve belge verme görevi”nden önce ifa edilmesi gereken bir görevdir. Kanaatimizce sigortacının gerçekleşen riziko hakkında belge ve bilgi isteme talebinde bulunduğu “an”da sigortacının rizikonun gerçekleştiğini öğrendiği kabul edileceğinden bu aşamadan sonra, sigorta ettirenin yaptığı tüm bildirimler, rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevi kapsamında değil, TTK m. 1447 gereği belge ve bilgi sağlama görevi kapsamında değerlendirilmesi gerekecektir. Rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin ifasının sona erdiği veya anlam ifade etmeyeceği hususunda ele alınması gereken ikinci tarih ise meydana gelen riziko nedeniyle doğan zararın talep hakkının zamanaşımına uğradığı an olması gerekmektedir. TTK’nun “Zamanaşımı” kenar başlığını taşıyan m.1420/1, c.2, kural olarak sigorta tazminatına ve sigorta bedeline ilişkin istemleri için 2 yıllık ve 6 yıllık zaman aşımı süreleri ön görmüş ve sorumluluk sigortaları için TTK m.1482 saklı tutmuştur⁸⁶. Kanaatimizce, zamanaşımı süresi içinde bildirilmeyen rizikoların, sigortacının zamanaşımı defini ileri sürdüğü durumlarda, sigorta ettirenin tazminat talebi zamanaşımı nedeniyle karşılanamayacağından, zamanaşımı süresinin geçmesinden sonra rizikonun meydana geldiğinin bildirilmesi hukuken beklenen sonucu doğurmayacaktır⁸⁷. Nihayet Türk Ticaret Kanunu’nun 1446. maddesinin 3. fıkrasında, sigortacının, rizikonun gerçekleştiğini, yükümlünün ihbarından önce

kaybetmeyeceğini hükmetmiştir. Yargıtay, 11 HD, 7.2.1991’li, 1989/8735 E ve 1991/687 K. sayılı kararı. (Kararın tamamı için bkz., <https://lib.kazanci.com.tr/yargitay>, (Kazancı, İçtihat Programı.)

⁸⁵ Bununla birlikte eğer gecikme nedeniyle sigortacının ödeyeceği tazminat miktarında bir artış olmadı ise veya gecikmede yükümlünün kusuru yoksa bu tartışmanın pratik bir yararı olmadığı ve sigortacının edim yükümlülüğünün devam edeceği hk. bkz., Akgün, **a.g.e.**, s. 274.

⁸⁶ Sigorta ettirenin bildirimde bulunmadığı hallerde sigortadan faydalananların da altı yıllık mutlak zamanaşımı süresinden faydalanamayacağını hakkında, bkz, Memiş, **Zamanaşımı**, s. 1939.

⁸⁷ Bununla birlikte zamanaşımı, bir defa olup, usul hukuku açısından zamanında ileri sürülmediği takdirde dikkate alınmayacağından dava içerisinde usul kuralları nedeniyle farklı sonuçların doğması ihtimali de göz ardı edilmemesi gerektiğini düşünmekteyiz.

fiilen öğrenmesi halinde⁸⁸ ödenecek tazminatta veya bedelde indirim yapılmayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu düzenlemenin mefhumu muhalifinden, sigortacının herhangi bir yolla rizikonun gerçekleştiğini öğrenmesi söz konusu ise sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini ayrıca bildirmesine gerek olmayabileceği sonucuna varılabilecekse de kanaatimizce m.1446/3'ün ihdas amacı, bildirim görevinin istisnasını yaratmak değildir. Hükümün konuluş amacı menfaatler dengesi açısından sigortacının iyi niyet kurallarına uymasını sağlayarak böylece taraflar arasında adil bir dengenin sağlanmasından ibarettir. Nitekim Yargıtay'ın eski tarihli bir kararında söz konusu hüküm, rizikonun gerçekleştiğini ihbar görevini ortadan kaldıran bir düzenleme olarak değil; sigortacının rizikonun gerçekleştiğini bilmesini sigorta ettirenin haklarını kaybedip etmeyeceği bağlamında değerlendirilmiştir⁸⁹. Rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevi açısından ele alınması gereken bir başka husus da sigorta sözleşmeleri ile kararlaştırılan bildirim sürelerinin hukuki durumudur. TTK'nun "Koruyucu hükümler" başlığını taşıyan m. 1452/3 te "*...1433 ilâ 1449uncu madde hükümleri, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemez; değiştirilirse bu Kanun hükümleri uygulanır*" denilmek suretiyle sigorta ettiren, lehine emredici bir düzenleme getirilmiştir. Bu hüküm nedeniyle sigorta sözleşmelerine taraflarca "rizikonun gerçekleştiğini bildirim" görevinin ifa süresini tayin etmek maksadıyla süre kararlaştırılması mümkün görünmektedir⁹⁰. Ancak TTK m. 1452/3'ün amir hükmü nedeniyle, tarafların tayin ettiği sürenin sigorta ettiren aleyhine olacak şekilde tayin edilmemesi gerekmektedir⁹¹. Kanunun, 1446. maddesinde rizikonun gerçekleşmesini ihbar görevinin ifa süresi, esnek bir şekilde "gecikmeksizin" olarak belirtmiştir. Buna göre rizikonun gerçekleştiğini

⁸⁸ Kanundaki "daha önce" ve "fiilen öğrenmişse" ifadelerinin hukuki bir anlam içermediği ifade edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 278, dn. 245.

⁸⁹ "*... ihbar yapılmamış olsa bile sigorta şirketi durumdan haberdar olmuş ve gerekli tespitleri zamanında yaptırmış ise sigorta ettirenin hakları kayıp olmaz*" Yargıtay 11. HD. 4.10.1960, E. 1281/K.2498 (kararın özeti için bkz.; Memiş, **Yangın Sigortasında Riziko**, s. 177, dn. 87.

⁹⁰ Nitekim pek çok sigorta branşında halen kullanılmakta olan sigorta genel şartı, eTTK döneminde hazırlanmış sigorta genel şartı olup, bu genel şartlarda, rizikonun gerçekleştiğini ihbar süresi halen 5 gündür. Örneğin, Hırsızlık Sigortası Genel Şartı; B-B1. "*Rizikonun gerçekleştiğini öğrendiği tarihten itibaren beş iş günü içinde sigortacıya bildirimde bulunmak*"; Cam kırılma Sigortası Genel Şartı, m. 9. "*Hasar Vukuunda Sigortalının Yükümlülükleri*", kenar başlığı altında, a bendinde "*Hasarın vukuunu, öğrendiği tarihten itibaren en geç 5 gün içinde sigortacıya ihbar etmek*," demek suretiyle süre tayini yapmaktadır.

⁹¹ Bildirim süresi ve bildirim süresinin başlangıç anının sigorta ettiren aleyhine sözleşme ile değiştirilemeyeceği hakkında bkz. Bozer, **Sigorta Hukuku 1981**, s. 126.

bildirim süresinin, sözleşmede çok kısa olarak tayin edilmesi halinde, TTK'nun 1452. maddesinin 3. fıkrasının son cümlesinin emredici hükmü nedeniyle, “gecikmeksizin” kavramının sağladığı esnekliği sağlamak imkânı olamayacaktır. Böylesi hallerde sözleşmedeki sürenin dikkate alınmayacağı; kanundaki “gecikmeksizin” hükmüne göre değerlendirme yapılması gerektiğinden sözleşme ile tayin edilen “çok kısa ihbar süresi”ne ilişkin koşulun emredici hükümlere aykırılık sebebiyle geçersiz olacağı⁹², hâkimin de bu hususu resen nazara alabileceği hususuna dikkat çekilmelidir⁹³. Diğer yandan, TTK m. 1485 gereği bir genel hüküm niteliğinde olan m.1446'da düzenlenen rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevi mahiyetine uygun düştüğü sürece sorumluluk sigortalarında da uygulama alanı bulabilecek bir hükümdür. Bu durumda TTK'nun 1475. maddesinde ihdas edilen “bildirim görevi” arasındaki ilişki ve farklılıkların da ele alınmasında yarar görülmektedir. Öğretide “olay esaslı” sorumluluk sigortası sözleşmelerinde m.1446'da düzenlenen bildirim görevi ile m. 1475'te düzenlenen bildirim görevinin birebir örtüştüğü ifade edilmektedir⁹⁴. Böyle olmasına rağmen, m. 1475/1' de on günlük, f.2 de ise derhal⁹⁵ bildirimin yapılması gerektiğinin hükme bağlandığı açıktır. Kanaatimizce, TTK'nun 1475. maddesinin özel hüküm niteliğinde olması nedeniyle, sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleştiğini beyan zımnında TTK'nun 1475. maddesinde ön görülen on günlük süreye riayet edilmesi gerekmektedir. Konu iş bu çalışmanın “Sorumluluk Sigortalarında TTK Madde 1475 ile İhdas Edilen Bildirim Görevi” başlıklı bölümünde, kapsamlı şekilde ele alınacaktır⁹⁶.

⁹² Şu halde, görevlere ilişkin yasal kurallar sözleşme ile devre dışı bırakılmışsa, bu geçersizlik(lerin), tüm sözleşmenin sakatlanmasına yol açmayacağı, sigortacı tarafından, geçersiz hükümler olmaksızın sözleşmenin hiç kurulmayacağı hususunun öne sürülemeyeceği hakkında bkz., Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 395.

⁹³ Öğretide ihbarın süresinde yapılıp, yapılmadığının belirlenmesinde somut olayın kendine has özellikleri dikkate alınarak dürüstlük kuralı çerçevesinde “ilk elverişli fırsatta” bildirimin yapılıp yapılmadığına bakılması gerektiği hakkında, bkz. Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 166.

⁹⁴ TTK m.1475 kapsamında “...“olayı” ve “tazminat talebini” sigortacıya bildirme görevleri, rizikonun gerçekleştiğini sigortacıya bildirme görevinin sorumluluk sigortalarına yansımalarıdır. ... olgu eğer sigorta sözleşmesinde aynı zamanda “riziko” olarak tanımlanmışsa, bunun sigortacıya haber verilmesi rizikonun bildirilmesi görevinin genel hükümler çerçevesinde yerine getirilmesi ile bir...” olduğu hakkında bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 317-318.

⁹⁵ Kender, **Hususi sigorta Hukuku**, s. 299; Yazar gecikmeksizin tabirinin “mümkün olan en kısa zaman” olarak anlaşılması gerektiğini ifade etmektedir; Hacıömeroğlu, **Sorumluluk Sigortasında Sigorta Himayesinin Kapsamı**, s. 196.

⁹⁶ Bkz, aşağıda s.169.

5. Bildirimin Şekli:

Rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevine ilişkin TTK m. 1446'da bildirimin şekli konusunda özel bir düzenleme getirilmemiştir. Bu nedenle rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin herhangi bir şekle tabi olmadığı sonucuna ulaşmak mümkündür⁹⁷. Bununla birlikte, TTK'nun "*Tebliğler ve Bildirimler*" kenar başlığını taşıyan 1416. maddesi, "*Sigorta ettiren tarafından yapılacak tebliğler ve bildirimler sigortacıya veya sözleşmeyi yapan ya da yapılmasına aracılık eden acenteye... yapılır*" hükmünü ihtiva etmektedir. Görüldüğü üzere sigorta hukuku alanında yapılacak bildirimler için genel hüküm niteliğinde bulunan TTK m. 1416 hükmünde de bildirimin şekline ilişkin herhangi bir esas yer almamaktadır⁹⁸. Öğretide, bildirimin sözlü ve/veya yazılı iletişimin herhangi bir biçimi ile yapılabileceği kabul edilmektedir⁹⁹. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı¹⁰⁰, Sigorta Denetleme Kurulu,

⁹⁷ Bozer, **Sigorta Hukuku 2007**, s. 92; Arseven, **a.g.e.**, s. 121; Alman Hukukunda VVG 30'daki düzenleme bakımından açıklamalar için bkz. Prölss/Martin/Armbrüster, **a.g.e.**, VVG § 30 Rn. 9; Langheid/Rixecker, **a.g.e.**, VVG 30 Rn.7; Langheid/Wandt/Wandt, **a.g.e.**, VVG § 30 Rn. 42.

⁹⁸ TTK 1416. maddenin rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevi yönünden ne anlam ifade ettiği hususunda çelişki mevcuttur. Bir grup yazarlara sigorta ettirenin Tüketici sayılacağı işlemlerde bildirim hususunda, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun hükümlerine dikkat çekmektedir. Diğer yandan sigorta ettirenin, tacir olduğu hallerde ise TTK 18/3 'e dikkat çekerek uyarınca tacirler arasında diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshe ve sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbar ve ihtarların noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla ve güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemiyle yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Yazar diğer yandan Tebligat kanunun 7/A maddesine dikkat çekerek özellikle 7/A de "Anonim, limitet ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlere elektronik yolla tebligat yapılması zorunludur" hükmüne hükmü gereğince, sigorta şirketlerine yapılacak bildirimlerin bu hükümler dikkate alınarak yapılması gerektiğini ifade etmektedir Bkz. Ünani, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 143 vd.; Yavaş, **a.g.e.**, s. 254 vd.; Aksi görüş ise, TTK m. 1452/3 uyarınca sigorta ettiren lehine nisbi emredici nitelikte olduğundan bahisle sigortacıya yapılacak bildirimleri şekil şartına tâbi tutan bu düzenlemenin rizikonun gerçekleşmesine bağlı görevlerin bildiriminde uygulanmasını mümkün görmemektedir. Bkz. Taşkın, **Krediye Bağlı Hayat Sigortası Sözleşmesi**, s 140; Kanaatimizce de TTK, m. 1452/3 son cümle nispi emredici bir hüküm olup, sigorta ettirenin vasfına bakılmaksızın TTK m. 1433 ilâ 1449 uncu madde hükümleri, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemez; değiştirilirse bu Kanun hükümleri uygulanır." hükmünü havidir. TTK m. 1452 f3 son cümle, TTK m. 18'e göre özel hüküm niteliğinde olduğu için, rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinde öncelikle uygulanacaktır. TTK'nun 18. maddenin hükmü TTK m 1446'ya nispeten daha zorlaştırılmış şartları havi olup, rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevi açısından uygulanabilir değildir. Ayrıca TTK m. 1446/3 'te "Sigortacı rizikonun gerçekleştiğini daha önce fiilen öğrenmişse, ikinci fıkra hükmünden yararlanamaz." demek suretiyle görevler açısından "öğrenme" esasını benimsemiştir., TTK m.18 ya da Tebligat Kanunun ilgili hükümlerine uygun şekilde olmayan bir yolla olsa bile, sigorta ettiren herhangi bir şekilde sigortacının rizikonun gerçekleştiğini öğrenmesini sağlamış ise bildirim görevi yerine getirilmiş sayılacağı kanaatindeyiz.

⁹⁹ Arseven, **a.g.e.**, s. 121.

¹⁰⁰ 9.7.2018 tarihli ve 703 sayılı " Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin 13. maddesi ile 13/12/1983 tarih ve 178 sayılı Maliye Bakanlığının teşkilat ve

Hasar ve Tazminat İşlemleri Denetim Rehberi'nde, rizikonun gerçekleştiğine ilişkin sigorta ettiren tarafından yapılan bildirimlerin “doğrudan ve her türlü iletişim yoluyla” alınması denetim standardı olarak kabul edilmiştir¹⁰¹. Rizikonun gerçekleştiğine ilişkin bildirimin/zarar bildiriminin nasıl yapılacağı ve hangi kurallara tabi olacağına ilişkin hususların genel olarak sigorta sözleşmesi genel şartlarında yer aldığı ve bu şartların da sigorta sözleşmesi akdedildiğinde sigorta sözleşmesi ile birlikte sigorta ettirene verildiği gözlenmektedir¹⁰².

Uygulamaya bakıldığında, sigorta sözleşmesinin türüne göre, rizikonun gerçekleştiğine ilişkin bildirim yönteminin değişiklik gösterdiği görülmektedir¹⁰³. Örneğin 2013/7 sayılı *Motorlu Araç Sigortaları Hasar İhbarlarının Yapılması ve Değerlendirilmesi Prosedürüne İlişkin Genelgede*, Sigortacının, Motorlu Araç Sigortalarından¹⁰⁴ kaynaklanan taleplerle ilgili olarak rizikonun gerçekleştiğine

Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname yürürlükten kaldırılmıştır. 10.7.2018 tarih ve 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin, Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın teşkilat yapısına ilişkin 217 vd.deki maddelerinden anlaşıldığı üzere, artık, Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığı birleştirildiği için, Yönetmelikteki “Müsteşarlık” ifadesinin “Hazine ve Maliye Bakanlığı” şeklinde anlaşılmaması gerektiği hakkında bkz., Taşkın, **Krediye Bağlı Hayat Sigortası Sözleşmesi**, s. 55.

¹⁰¹ “İhbarlar çoğunlukla telefon aracılığıyla yapılmakla birlikte bizzat şirket veya acenteye giderek, mail göndererek, internet sitesi üzerinden form doldurarak, anlaşmalı kurumlara zarar gören araç veya eşyayı götürerek vs. yapılmaktadır. Denetimlerde ihbarların doğrudan ve her türlü iletişim yoluyla alınıp alınmadığı incelenir. T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Sigorta Denetleme Kurulu, Hasar ve Tazminat İşlemleri Denetim Rehberi (Ocak 2016), s. 15.

¹⁰² TTK'nun görevi bildirim şekli hakkında bir şekil şartı ön görmediği dikkate alındığında TTK m.1452/3 hükmü gereğince görevin ifasını sigorta ettiren bakımından ağırlaştıracak koşullara, sözleşmede yer verilemeyecektir. Her nasılsa böyle bir hüküm sözleşmede yer almış ise bu durumda o hükmün geçersiz sayılması ve sigorta ettiren tarafından yapılan bildirim, sözleşme koşullarına uymasa bile geçerli bir bildirim olarak kabul edilmesi gerektiği hakkında bkz. Yargıtay. 11. HD'nin, 25.1.1979T., 1979/214 E ve 285 K. sayılı kararı . Yargıtay bu kararında “Her ne kadar davacı sigortalının kazayı zabıta merciine bildirerek trafik kaza raporu tanzim ettirmesi poliçe arkasındaki m. 10/ (c) ve (g) bendi gereği ise de bu işin yapılmaması davacının tazminat isteği hakkını düşürmez. Çünkü bu durum teminat dışında kalan ve poliçede m. 4'de yazılı hallerden değildir.”. demek suretiyle, sigorta ettirenin bildirim görevini ağırlaştıracak şekilde “biçim kuralı” konulmasını geçersiz kabul etmiştir. (Kararın tam metni için, bkz. <https://lib.kazanci.com.tr/yargitay>, (Kazancı İctihat Programı)

¹⁰³ İhbarlar çoğunlukla telefon aracılığıyla yapılmakla birlikte bizzat şirket veya acenteye giderek, mail göndererek, internet sitesi üzerinden form doldurarak, anlaşmalı kurumlara zarar gören araç veya eşyayı götürerek vs. yöntemlerle yapıldığı müşahade edilmiştir. Bkz. T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Sigorta Denetleme Kurulu, Hasar ve Tazminat İşlemleri Denetim Rehberi Ocak 2016, s. 15.

¹⁰⁴ Motorlu Araç Sigortaları Hasar İhbarlarının Yapılması ve Değerlendirilmesi Prosedürüne İlişkin Genelge (2013/7), Madde1,: “Sigorta şirketleri Motorlu Araç Sigortalarından (Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, Kara Taşıtları Kasko Sigortası, Motorlu Kara Taşıt Araçları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası) kaynaklanan taleplerle ilgili olarak sigortalı veya sigorta sözleşmesinden menfaat sahibi olan kişilerin hasar ihbarlarını geciktirmeksizin işleme almak ve hasar

ilişkin bildirimlerini geciktirmeksizin yapabilmeleri için elektronik ortamda veya güvenli iletişim vasıtalarıyla yapılabilmesini sağlayacak altyapıyı kurmak zorunda oldukları açıklanmıştır. Bu genelge ışığında kasko ve trafik sigortalarında rizikonun gerçekleştiğine ilişkin beyanın yapılmasında esasen “anlaşmalı sigorta şirketinin çağrı merkezinin aranması”¹⁰⁵, “anlaşmalı sigorta şirketinin acentelerine başvuruda bulunulması,”; “araç sigortalarında sigorta teminatı veren sigorta şirketinin anlaşmalı olduğu servislere araç bırakılması”¹⁰⁶, “olmak üzere üç yöntemin ön plana çıktığı görülmektedir”¹⁰⁷. Aynı sigorta sözleşmesi ile sigorta himayesi sağlanan hallerde, rizikonun gerçekleşmesi nedeniyle birden fazla zarar olduğu durumlarda sigorta ettirenler, veya zarar görenler tarafından ayrı ayrı ihbarlar yapılmaktadır. Uygulamada bir kısım sigorta şirketi bütün zarar talepleri için tek bir zarar dosyası açarken diğer bazı sigorta şirketlerinde ise her bir talep için ayrı bir zarar dosyası açıldığı, özellikle sorumluluk sigortalarında bu duruma sıklıkla rastlanıldığı ifade edilmektedir¹⁰⁸. Böyle bir durumda “herhangi bir yükümlü tarafından yapılan

ihbarlarının asgari elektronik ortamda veya güvenli iletişim vasıtalarıyla yapılabilmesini sağlayacak altyapıyı kurmak zorundadır.” hükmünü ihtiva etmektedir. TTK görevin ifası hakkında herhangi bir şekil şartı ön görmemiştir. Kanunen tanınan bir hakkın genelge ile daraltılması söz konusu olamayacağından mevcut genelge sigorta ettirenin aleyhine yorumlanamayacaktır. Diğer bir ifade ile söz konusu genelge sigorta ettiren aleyhine bir sonuç doğuramayacağından, sigorta ettirene bildirim için sigortacının kurduğu alt yapıyı kullanma mecburiyeti getirilemeyecektir.

¹⁰⁵ Sigorta ettiren için bir kolaylık olarak düşünülen bu sistem bazı hallerde sigorta ettirenin karşısında muhatap bulmasına engel teşkil etmektedir. Zira pek çok sigorta şirketi, bu sistemin işleyişinde insansız sesli yönlendirme kullandığı zarar bildiriminde bulunmak isteyen sigorta ettiren pek çok kere amacına ulaşmakta zorluk çekmektedir. Sözleşmeyi yapan veya yapmasına aracılık eden acente ise tebellüğe yetkili kişi tayininde zorluk çekildiği için esasen uygulamada sistem zaman zaman sigorta ettiren aleyhine işlemektedir.

¹⁰⁶ “Denetimde şirkette, rizikonun gerçekleştiği beyanının nasıl ve kimler tarafından alındığı incelenir. İhbarlar çoğunlukla telefon aracılığıyla yapılmakla birlikte bizzat şirket veya acenteye giderek, mail göndererek, internet sitesi üzerinden form doldurarak, anlaşmalı kurumlara zarar gören araç veya eşyayı götürerek vs. yapılmaktadır.” Bkz. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Sigorta Denetleme Kurulu, Hasar ve Tazminat İşlemleri Denetim Rehberi, s. 15.

¹⁰⁷ Motorlu Araç Sigortaları Hasar İhbarlarının Yapılması ve Değerlendirilmesi Prosedürüne İlişkin Genelge’nin 1. Paragrafı: “...sigortalı veya sigorta sözleşmesinden menfaat sahibi olan kişilerin hasar ihbarlarını geciktirmeksizin işleme almak ve hasar ihbarlarının asgari elektronik ortamda veya güvenli iletişim vasıtalarıyla yapılabilmesini sağlayacak altyapıyı kurmak zorundadır” düzenlemesini ihtiva etmektedir. Bu düzenleme ile bildirim görevinin ifasında uygulanacak biçim için sigorta şirketine bir yükümlülük getirmekte ise de, bilindiği üzere TTK’nun 1452. maddesinin 3. fıkrası, sigorta ettiren lehine nispi emredici nitelikte bir hükümdür. Buna göre kanun açıkça bir şekil şartı ön görmediğinden, genelge ile sigorta ettirenin ağırlaştırılması mümkün değildir. Bu nedenle genelgedeki hüküm görevin ifasını kolaylaştırdığı, ölçüde uygulama alanı bulabilecekse de kanımca sigorta ettiren için zorlayıcı bir şekilde kullanılması Kanun’un 1452. maddesinin 3. fıkrasına aykırılık teşkil edecektir.

¹⁰⁸ Uygulamada, sigorta şirketlerinin uygulamasında standart sağlanması ve doğru analizler yapılabilmesi için gerçekleşen her bir riske ilişkin sigortacıya yapılan tazminat taleplerinin, sigorta

tazminat talebi ile sigortacı tarafından, ‘rizikonun gerçekleştiğinin öğrenildiği varsayılacak mıdır’ sorusu akla gelmektedir. Zarar dosyası açılma süreçlerine ilişkin olarak Türk Ticaret Kanunun’da herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Bu nedenle, sigorta şirketince, aynı risk ve olaya ilişkin açılan zarar dosyaları ile rizikonun gerçekleştiğini öğrendiklerini kabul etmek gerekecek ve diğer sigorta şirketleri kendi dosya hazırlama metodlarını gerekçe göstererek, rizikonun gerçekleştiğini ihbar etme görevinin bir şekil koşulu olarak dayatamayacaklarını kabul etmek gerekecektir. Zira TTK’nın 1446 maddesinin 3. fıkrası “Sigortacı rizikonun gerçekleştiğini daha önce fiilen öğrenmişse, ikinci fıkra hükmünden yararlanamaz” hükmünü ihtiva etmektedir. Ayrıca Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı¹⁰⁹, Sigorta Denetleme Kurulu, Hasar ve Tazminat İşlemleri Denetim Rehberinde, uygulamada standart sağlanması ve daha doğru sonuçlar veren analizler yapılabilmesi amacıyla rizikonun gerçekleştiğine ilişkin sigortacıya yapılan tüm tazminat talepleri için tek bir dosya açılması¹¹⁰ ve sözleşme kapsamındaki ilgili tüm teminatlar için işleme başlanması gerekir¹¹¹ denilmektedir.

türü bazında tek bir dosya numarası açılması gerekecektir. Ayrıca aynı risk nedeniyle bir sigorta türü kapsamında yapılan tazminat taleplerinin aynı zarar dosya numarası altında, ancak gerektiğinde ilave ve farklı uzantılar verilerek takip edilmesi daha uygun olacaktır. Ancak, zarar dosyası açılma sistematiğine ilişkin olarak mevzuatta herhangi bir düzenleme yer almadığından denetimlerde, dosya bazında değerlendirme yapılması ve bu amaçla şirketlerden bilgi talep edilmesinde, gerektiğinde sigorta konusu her bir risk ve olay için tek bir zarar dosyası açılmış olacak şekilde düzeltilmiş veri talep edilir.” T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Sigorta Denetleme Kurulu, Hasar ve Tazminat İşlemleri Denetim Rehberi Ocak 2016, s. 12; Sigorta Denetleme Kurulu, Hasar ve Tazminat İşlemleri Denetim Rehberi, s. 16.

¹⁰⁹ 9.7.2018 tarihli ve 703 sayılı “ Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”nin 13. maddesi ile 13/12/1983 tarih ve 178 sayılı Maliye Bakanlığının teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname yürürlükten kaldırılmıştır. 10.7.2018 tarih ve 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin, Hazine ve Maliye Bakanlığı’nın teşkilat yapısına ilişkin 217 vd.deki maddelerinden anlaşıldığı üzere, artık, Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığı birleştirildiği için, Yönetmelikteki “Müsteşarlık” ifadesinin “Hazine ve Maliye Bakanlığı” şeklinde anlaşılmaması gerektiği hakkında bkz., Taşkın, **Krediye Bağlı Hayat Sigortası Sözleşmesi**, s. 55.

¹¹⁰ “Uygulamada, aynı olay sonucu oluşan zarara ilişkin olarak sigortalılar veya zarar görenler tarafından bildirilen tazminat talepleri için bazı şirketlerde tek bir zarar dosyası açılmakta iken bazı şirketlerde her bir talep için ayrı zarar dosyaları açılabilmektedir. Her bir talep için ayrı dosya açılmasına, özellikle sağlık sigortaları ile sorumluluk sigortalarında sıkça rastlanmaktadır.

¹¹¹ Diğer yandan, sigortalı veya tazminat alacaklısı üçüncü şahıs tarafından yapılan bir ihbarla sözleşme kapsamındaki ilgili tüm teminatlar için işleme başlanması gerekir. Talep sahibinin her bir talep için ayrı ayrı ihbarda bulunması (trafik sigortasında aracın zarar görmesi, ölüm vs. gibi) beklenmemeli, aynı sözleşme kapsamında farklı teminatlara ilişkin zararların olduğunun anlaşılabildiği durumlarda şirketçe doğrudan harekete geçilerek, gerekli görülen belgelerin talep

Diğer yandan TTK m. 1416'da bildirimin muhatabının kimler olacağını *numerus clauses prensibi* ile tek tek saymıştır. Bu nedenle rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin usulünce yerine getirildiğinin saptanması için bildirimin, “sigortacıya” veya “sözleşmeyi yapan” ya da “yapılmasına aracılık eden acenteye” yapılması gerekmektedir¹¹². Diğer yandan TTK'nun 1465 maddesinin 2. fıkrasında “Birden çok sigortada, sigorta ettiren, sigortacılardan herbirine hem rizikonun gerçekleştiğini hem de aynı menfaat için yapılan diğer sigortaları bildirir. Bu hükme aykırılık hâlinde 1446'ncı madde hükmü uygulanır” hükmüne yer verilmiştir. M. 1465/2'nin lafzından anlaşılabileceği üzere “birden çok sigorta”¹¹³nın varlığı halinde sigorta ettirenin her bir sigortacıya ayrı ayrı bildirimde bulunması gerekmektedir.

6. Görevin İhlaline Bağlanan Yaptırım

Sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevini hiç ya da gereği gibi yerine getirmemesine bağlanan hukuki sonuç, TTK'nun m. 1446/2'de “rizikonun gerçekleştiğine ilişkin bildirimin yapılmaması veya geç yapılması, ödenecek tazminatta veya bedelde artışa neden olmuşsa, kusurun ağırlığına göre, tazminattan veya bedelden indirim yoluna gidilir” denilmek suretiyle hüküm altına alınmıştır¹¹⁴. Bilindiği üzere, sigorta ettiren rizikonun gerçekleştiğini öğrendiğinde, bu durumu gecikmeksizin sigortacıya bildirilmesi gerekmektedir. Sigorta ettirenin riziko gerçekleştikten sonraki beyan görevinin hiç yapılmaması veya geç yerine

edilmesi ve temin edilmeye çalışılması gerekmektedir. T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Sigorta Denetleme Kurulu, Hasar ve Tazminat İşlemleri Denetim Rehberi, Ocak 2016, s. 13.

¹¹² Uygulamada sigorta sözleşmesini akdeden acentelere yapılan zarar bildirimleri, çoğunlukla kayda alınmamakta ve sigorta ettiren, sigorta şirketinin kurduğu arama merkezleri veya web sayfalarına yönlendirilmektedir. Böylece sigorta ettirene kolaylık olarak kurulması öngörülen elektronik sistemlerin, esasında sigorta ettirenin acenteye bildirim yapma imkanını **kadük** bıraktığı müşahade edilmektedir.

¹¹³ Birden çok sigorta, bir menfaatin aynı rizikolara ve /veya farklı rizikolara karşı aynı dönemlerde farklı sigorta sözleşmeleri ile sigorta himayesi altına alınması anlamına gelmektedir. (TTK mad. 1465) Bütün zarar sigortalarında, sigorta sözleşmesi kullanılarak zenginleşme yasaklandığı için birden çok sigorta kanunda özellikle düzenlenmiştir. Birden çok sigorta karşımıza müşterek sigorta TTK mad. 1466/1-2), çifte sigorta TTK 1467) ve kısmi sigorta olarak (TTK 1468) düzenlenmiştir. (Ayrıca ASSHİ madde 8 ve 104) Birden çok sigorta konusunda ayrıntılı bilgi için Samim Ünan, **TTK Şerhi VI. Kitap, Yargı Kararları**, İstanbul, Onikilevha, 2020, s. 170 ve 211 arası; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 336-342.

¹¹⁴ TTK'da sigorta ettirenin görev ihlaline uygulanan olası yaptırımlar, cayma, sözleşmenin feshi, sigortacının edim yükümlülüğünden kurtulması (diğer bir anlatımla sigorta tazminatını ödeme yükümlülüğünden kurtulması,) kendi ödeme yükümlülüğünden kurtulan sigortacının prime hak kazanması, sigortacının ödeyeceği tutarda indirim yapılması, olarak sıralanmaktadır. Sigorta ettirenin görevleri ihlali halinde uygulanabilecek yaptırımlar hk., Ünan, **Sigorta Ettirenin Görevleri**, s. 56-57.

getirmesi ya da gereği gibi yapılmaması sigorta ettirenin kusurundan kaynaklanıyorsa ve bu ihlal nedeniyle sigortacının ödeyeceği sigorta tazminatının miktarında artış meydana gelmişse TTK m. 1446/2 gereği yaptırım uygulanacaktır¹¹⁵. TTK m. 1446/2’de, rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin ihlal edildiğinin kabulü için “ sigorta ettirenin kusuru” ve kusurlu ihlal nedeniyle “sigortacının ödeyeceği tazminat tutarında artışın” meydana gelmesi koşullarının birlikte gerçekleşmesi aranmıştır¹¹⁶.

TTK m. 1446/2’nin mefhumu muhalifinden gecikmeksizin bildirim görevinin ihlali halinde, sigorta ettirenin bildirim görevinin ihlali kusuru yoksa veya tazminatta bir artış meydana gelmemişse kendisine hiçbir yaptırım uygulanmayacağı anlaşılmaktadır. Diğer bir anlatımla, tek başına rizikonun gerçekleştiğinin sigortacıya bildirilmemesi gecikerek bildirilmesi veya gereği gibi bildirilmemesi sigortacıyı sorumluluktan kurtarmayacaktır¹¹⁷. Yaptırımın uygulanabilmesi için görevi ihlalin, yükümlünün kusuruna dayanması ve sigortacının ödeyeceği sigorta tazminatında artışa sebep olması şarttır. Her iki koşulun birlikte gerçekleşmesi halinde ise uygulanacak yaptırım ödenecek tazminat tutarından indirim yapılması¹¹⁸ şeklinde tezahür edecektir¹¹⁹. Öğretide de ifade edildiği üzere, sigorta ettirenin, görevin

¹¹⁵ eTTK m. 1292/3 rizikonun gerçekleştiğini geç veya hiç bildirmemesinin kasten yapılmaması halinde sigorta ettirenin, sigorta tazminat talebini ortadan kaldıracaklarını açıkça hüküm altına almıştır. 6102 s. Kanun m. 1446/2 de ise kast ve ihmal ayırımına lafzen yer verilmemiştir. Sadece kusurun ağırlığına göre tazminatta indirim yapılacağı ifade edilmiştir.

¹¹⁶ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 302; Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 166; Ünan, **Sigorta Ettirenin Görevleri**, s. 73; Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 503; Yazar, bu koşulların her ikisinin birlikte gerçekleşmesinin oldukça zor olduğunu buna karşın görevin ihlali halinde ödeme borcunun artmasından ziyade mevcut olmayan bir ödeme borcunun (bir başka anlatımla sigorta kapsamına girmeyen bir riziko nedeniyle uğranılan zararın sigortacıya yüklenmeye çalışılmasının söz konusu olacağını belirtmektedir. Alman Hukukunda VVG 30’da düzenlenen rizikonun gerçekleştiğini ihbar görevinin ihlaline bağlanan yaptırım sistemi hakkında açıklamalar için bkz. Langheid/Rixecker/Rixecker, **a.g.e.**, VVG § 30 Rn. 11 vd; Langheid/Wandt/Wandt, **a.g.e.**, VVG § 30 Rn. 48-49.

¹¹⁷ Kayıhan/Günergök, **a.g.e.**, s. 226.

¹¹⁸ Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 242; Yazar, sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini vaktinde bildirseydi, “artması engellenebilecek zarar miktarının, sigortacı tarafından ödenecek tazminat miktarından indirilebileceğini” belirtmiştir.; Sigorta Sözleşmesi Süresi İçinde Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri

¹¹⁹ Öğretide, TTK m.1446/2’nin ifadesinde “*ödenecek tazminatta veya bedelde artışa neden olmuşsa*” ibaresinden sonra “*bedelin veya tazminatın ödenmesinden bu artış oranı kadar indirim yapılır*” şeklinde bir cümle yazılması gerektiği önerisinde bulunulmuştur. Bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 302.

ifasında kusuru olup olmadığı, sigorta ettirenin ve olayın kendine has koşulları dikkate alınarak mahkeme tarafından tespit edilecektir¹²⁰.

TTK'nun 1446. maddesinin lafzında "kast"tan hiç söz edilmeden, yaptırım olarak kusurun ağırlığına göre tazminattan indirim yapılacağı hüküm altına alınmış olunmasına rağmen TTK m. 1446 ile ilgili gerekçede kusurun, kast boyutuna ulaşması halinde sigortacının tazminat ödeme borcunun ortadan kalkabileceği ifade edilmiştir¹²¹. Riziko gerçekleşinceye kadar geçen süre için ihdas edilen görevlere aykırılıklarda yaptırımları, düzenleyen hükümler¹²² ele alındığında görevin kasten ihlal edilmesi ile ihmalen¹²³ ihlal edildiği hallerin yaptırıma tabi tutulacağı hususunun ayrıca ve açıkça hüküm altına alındığı görülmektedir¹²⁴. Buna karşın rizikonun gerçekleşmesinden sonraki görevleri düzenleyen TTK m. 1446, 1447 ve 1448'de, sigorta ettirenin kasten görevi yerine getirmemesi hali, ilgili düzenlemelerde ayrıca zikredilmemiştir¹²⁵. Rizikonun gerçekleştiğini bildirim

¹²⁰ Kayhan/Günergök, **a.g.e.**, s. 227.

Sigorta ettirenin bildirimde bulunmadığı hallerde sigortadan faydalananların da altı yıllık mutlak zamanaşımı süresinden faydalanamayacağını hakkında, bkz., Memiş, **Zamanaşımı**, s. 1939.

¹²¹ Bkz. ilgili madde gerekçesi, (Çevrimiçi) <https://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>, Erişim Tarihi: 23 Mayıs 2023, s. 416. ilgili gerekçede "*kasti olarak bildirim yükümlülüğü ihlal edilmişse, yine tazminattan indirim yapılacaktır. Ancak, indirim kusurun ağırlığına göre olacağından, somut olaya göre sigortacının tazminat ödeme borcu tamamen de ortadan kalkabilecektir*" denilmektedir.

¹²² TTK m. 1439/2 ve 1445/5-6'da

¹²³ Kusur tanımı ile "kast ve ihmali" kusurun birer görünümü olduğu hakkında, bkz. Yrg. HGK'nun. 19.06.2015 tarihli, , 2014/77 E., 2015/1712 K., sayılı kararı; Yargıtay söz konusu kararda: "...*Kusurun kanunlarımızda tanımı yapılmamıştır... Kısacası; kusur, genel tanımıyla, hukuk düzeni tarafından bir davranış tarzının kınanması olup; bu kınama, o davranışın belirli koşullar altında bireylerden beklenen ortalama hareket tarzından sapmış olmasından kaynaklanır. ... sorumluluk hukuku açısından kusurun, **kast ve ihmali (taksir) olmak üzere ikiye ayrılacağı kabul edilmektedir**. Bu bağlamda, kast hukuka aykırı sonucun bilerek ve isteyerek meydana getirilmesi; ihmali ise, hukuka aykırı sonucu istememekle birlikte, böyle bir sonucun önlenmesi için gerekli önlemlerin alınmaması ve gereken özenin gösterilmemesidir...*" denilmek suretiyle kast ve ihmali (taksir)

¹²⁴ Örneğin, TTK m. 1439/2 de "Rizikonun gerçekleşmesinden sonra, sigorta ettirenin ihmali ile beyan yükümlülüğü ihlal edildiği takdirde, bu ihlal tazminatın veya bedelin miktarına yahut rizikonun gerçekleşmesine etki edebilecek nitelikte ise, **ihmalin derecesine göre tazminattan indirim yapılır. Sigorta ettirenin kusuru kast derecesinde ise beyan yükümlülüğünün ihlali ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı varsa, sigortacının tazminat veya bedel ödeme borcu ortadan kalkar; ...**";Yine TTK m.1445/5'de "Rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigorta ettirenin ihmali belirlendiği ve değişikliklere ilişkin beyan yükümlülüğünün ihlal edildiği saptandığı takdirde, söz konusu ihlal tazminat miktarına veya bedele ya da rizikonun gerçekleşmesine etki edebilecek nitelikte ise, ihmali derecesine göre, tazminattan veya bedelden indirim yapılır. **Sigorta ettirenin kastı hâlinde ise meydana gelen değişiklik ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı varsa, sigortacı sözleşmeyi feshedebilir; bu durumda sigorta tazminatı veya bedeli ödenmez.**" denilmek suretiyle, sigorta ettirenin kastının sigorta tazminatının ödenmesini tamamen kaldırabileceği hususuna kanunun lafzında açıkça yerilmiştir.

¹²⁵ Ünán, **TTK Şerh Cilt I**, s. 503.

görevinin kasten yerine getirilmemesi halinde uygulanacak yaptırım konusu öğretide tartışılmış ve görevin kasten ihlal edilmesi halinde sigortacının cüzi de olsa tazminat ödemek zorunda bırakılması eleştirilmiştir¹²⁶. Bir kısım müellifler, rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin kasten ihmal edilmesi halinde, sigorta ettirenin sigorta himayesinden mahrum edilmesi gerektiğini öne sürmektedir¹²⁷. Bu görüş taraftarlarına göre, kanun kusurun derecesine göre indirim yapılması gerektiği hususunu lafzen hüküm altına almaktadır. Bu görüş taraftarları esasen “kast”ın da kusurun bir görünümü olduğunu¹²⁸ ve kanun gereği, somut durumun gereklerine göre kast nedeniyle tazminattan indirim yapılması gerektiğini belirtmekte olup, kanunun lafzına bakıldığında ise indirim miktarı hakkında bir sınır koymadığından bahisle kusurun ağırlığına göre tazminatın tamamen ortadan kalkmasına kanunen imkân tanındığını öne sürmektedirler¹²⁹. Diğer bir grup ise rizikonun gerçekleşmesinden sonraki evre için ihdas edilen görevlere kasten aykırı davranılsa bile sigorta himayesinin tamamen kaldırılamayacağını¹³⁰ ancak kusurun ağırlığına göre tazminat

¹²⁶ Ünán, **Sigorta Ettirenin Görevleri**, s. 75; Ünán, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 503; Yazar TTK m.1446’da kast hali için ayrı bir yaptırıma yer verilmediğini, yegâne yaptırımın “sigorta parasından indirim yapılması” olarak öngörüldüğünü, kast halinde dahi, sigorta ettirene bir ödeme yapılması gerekeceğini ve bunun doğru bir çözüm olmadığını ifade etmektedir. Ayrıca, sigorta ettirenin yükümlülüğü kasten ihmal etmesi halinde herhangi bir ödeme yapılmasının kabul edilemeyeceği hk. Bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 302.

¹²⁷ Algantürk Light, **a.g.m.**, s. 6; Çeker, **6102 Sayılı Yeni TTK’na Göre Sigorta Hukuku**, s. 116; Bu müellifler bu görüşlerini, kasten görevin yerine getirilmemesi sebebiyle sigortacının gerçekleşen rizikonun kapsamını belirlemesi ya da zararı azaltmak için alınacak önlemleri almasına mani olunması sebebiyle, bu durumu önlemek için sigortacının kasten bildirim görevini yapmaması halinde sigorta himayesinden mahrum edilmesi gerektiğini ifade etmektedirler.

¹²⁸ 818 sayılı Borçlar Kanununu temel olarak kusuru kast ve ihmal şeklinde bir ayrıma tabi tutmakta, kayıtsızlık ve tedbirsizlik halini ihmalin görümleri olarak özellikle zikretmekteydi. 6098 sayılı Kanunda sadece kusurdan bahsedilmiştir. TBK’nun 49’uncu maddesinin gerekçesinde ise “kast ve ihmalin, kusurun çeşitlerinden olduğu göz önünde tutularak, söz konusu fıkranın, kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren kişinin, bu zararı gidermekle yükümlü olduğu şekline dönüştürüldüğü” ifade edilmiştir. Kusur ve Kast ayrımı ve TBK’da düzenlenişi hk. Ayrıntılı bilgi için bkz. Habip Oğuz, “Sorumluluk Hukukunda Kusur”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, C: 28, s. 273-286. (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/taad/issue/52664/694113>, Erişim Tarihi: 24.06.2023.

¹²⁹ Sorumluluk hukukunda kusur ve kusurun görünümleri TTK m.1446’nın gerekçeleri ile birlikte ele alındığında, hükmün ihdas amacına uygun bir yorum gibi görünmekte ise de neden kanun koyucunun rizikonun gerçekleşmesinden önce önceki görevlerin ihlalinde kusurun ağırlığı kriterinden başka açıkça “kasten” ve görevin kasten ihlali halinde sigorta tazminatın hep kaldırılması müessesine yer verdiği halde rizikonun gerçekleşmesinden sonraki görevler açısından kast ve kasten görev ihlali konusunda sigorta tazminatının hep kaldırılacağı hususunda suskun kalması hakkında bir açıklama ihtiva etmektedir.

¹³⁰ Ünán, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 501.

tutarından indirim yapılması yoluna gidilmesi gerektiğini beyan etmektedirler¹³¹. Nihayet bir başka görüşte sigorta ilişkisinden doğan bütün görevlerini yerine getiren sigorta ettirenin, rizikonun gerçekleşmesinden sonra, bütün sigorta haklarından mahrum bırakılmasının, sigortanın amacıyla ve hakkaniyetle bağdaşmayacağını, belirterek görevin kasten ihmalinde bile, sigorta tazminatı tamamen kaldırılmayacağı gerekçesiyle ile ikinci görüş ile aynı sonuca vardığı tespit edilmiştir¹³². Öğretide Kanun Koyucunun rizikonun gerçekleşmesinden sonraki görevlerin ihlalinde görevin kasten ihlal edildiği her durumda sigorta tazminatını kaldırmasını arzu etmediği için, bilinçli olarak suskun kaldığını ve bu konuda takdiri hâkime bıraktığı ifade edilmektedir. Bu görüş taraftarlarına göre 6102 s. Kanunda, “ya hep ya hiç ilkesi”nin¹³³ terk edildiğini ve “gri alanlarda sigorta parasının indirilmesi” esasını benimsendiğini, rizikonun gerçekleşmesinden sonraki görevler açısından kasttan söz edilmemesinin, kanun koyucunun bilinçli tercihi olduğunu vurgulanmaktadır¹³⁴. Bununla birlikte Yargıtay m. 1446’nın gerekçesinden hareketle, rizikonun gerçekleştiğini beyan görevinin kasten ihlali halinde somut olayın kendine has koşullarına bakılarak sigortacının tazminat ödeme borcunun tamamen ortadan kalkabileceğine hükmetmiştir¹³⁵.

¹³¹ Kayıhan/Günergök, **a.g.e.**, s. 242; 6102 sayılı kanunda açıkça kastan söz edilmemesi, diğer bir anlatım ile kast ve ihmal arasında ayrımı yapılmaksızın kusurun ağırlığına göre tazminatta indirim yapılmasının belirtilmesi karşısında artık, sigorta himayesinden tamamen mahrumiyetten söz edilmeyeceği şeklinde görüşlerini gerekçelendirmişlerdir.

¹³² Yetiş Şamlı, **Sigortalının Rizikonun Gerçekleşmesine Bağlı Görevleri**, s. 562 – 566.

¹³³ “Alles oder Nichts Prinzip = principe du tout ou rien = all or nothing principle”.

¹³⁴ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 564.

¹³⁵ Yargıtay 11. HD’nin, 27.04.2021 tarihli, 2020/1657 E. ve 2021/4148 K. sayılı, kararına konu olan bir olayda, sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiğini ve zarar gördüğünü, rizikonun gerçekleşmesinden 56 gün sonra ihbar etmiştir. Hakem heyeti kararının temyiz edilmesi suretiyle konu Yargıtay 11. HD’nin önün eylemiş ve daire rizikonun gerçekleştiği ve zararın meydana geldiğinin bildirimin “... 56 gün sonra” yapılması olgusunun sigorta ettirenin ihmali ile “... rizikonun gerçekleşmesini tespiti engel olduğu, sigorta ettirenin kusurunun ağır kusur olup kast derecesinde kabul edilerek...” beyan yükümlülüğünü kasten ihlalinin sigortacının tazminat ödeme yükümlülüğünün ortadan kaldıracağı...” şeklindeki hakem heyeti kararına karşı yapılan itirazın reddine karar vermiştir.; Yargıtay 4. HD ise 21.06.2021 tarihli, 2021/3314 E ve 2021/3381 K. sayılı ilamında ise, rizikonun gerçekleştiğine ilişkin bildirimin “... kasten yapılamaması hali sigorta haklarının zayiine kusura bağlı olarak yerine getirilmemesi halinde ise kusurun ağırlığına göre sigorta tazminatında indirim yapılması gerektiği...” ne vurgu yapmaktadır. (Kararların tam metnine <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, adresi detaylı arama butonundan ulaşılmaktadır.

Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiğini süresinde bildirmemiş olmasına rağmen sigortacı, rizikonun gerçekleştiğini fiilen öğrenmişse, görevin ihlalden söz edilmeyeceğinden sırf bu sebeple tazminattan indirim yapılamayacaktır¹³⁶.

B. Bilgi Verme, Araştırma Yapılmasına İzin Verme ve Uygun Önlemleri Alma Görevi (TTK M. 1447)

1. Düzenleniş Şekli

Türk Ticaret Kanunu'nun 1447. maddesi, "Bilgi verme ve araştırma yapılmasına izin verme yükümlülüğü" başlığını taşımaktadır. Madde başlığına bakıldığında 1447. maddenin iki ayrı görev düzenlediği intibayı verdiği; gerekçenin de başlıktaki söyleme uygun kaleme alınmadığı görülmektedir¹³⁷. Oysa maddenin içeriği incelendiğinde rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigorta ettirene yönelik üç farklı görev düzenlendiği anlaşılmaktadır¹³⁸. Bu yönü ile TTK'nun 1447. maddesinin kenar başlığı, madde düzenlemesini tam olarak ifade etmekten uzak kalmaktadır¹³⁹. TTK'nun m.1447/1 c.1. "*Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleşmesinden sonra, sözleşme uyarınca veya sigortacının istemi üzerine, rizikonun veya tazminatın kapsamının belirlenmesinde gerekli ve sigorta ettirenden beklenebilecek olan her türlü bilgi ile belgeyi sigortacıya makul bir süre içinde sağlamak zorundadır*" hükmünü havidir. Hükmün devamında ise "... sigorta ettiren, ..., sigortacının inceleme yapmasına izin vermekle" ve "kendisinden beklenen uygun önlemleri

¹³⁶ "... ihbar yapılmamış olsa bile sigorta şirketi durumdan haberdar olmuş ve gerekli tespitleri zamanında yaptırmış ise sigorta ettirenin hakları kayıp olmaz" Yargıtay 11. HD. 4.10.1960, E. 1281/K.2498, karar özeti için, bkz.; Memiş, **Yangın Sigortasında Riziko**, s. 177, dn. 87; VVG 30, Abs. 2'deki düzenleme bakımından benzer açıklamalar için bkz. Prölss/Martin/Armbrüster, **a.g.e.**, VVG § 30, Rn.10; Langheid/Rixecker/Rixecker, **a.g.e.**, VVG § 30 Rn. 14; Langheid/Wandt/Wandt, **a.g.e.**, VVG § 30 Rn. 49.

¹³⁷ TTK'nun 1447. maddesinin gerekçesinde, madde başlığına uygun şekilde "...riziko gerçekleştiğinde sorumluluğunun... kapsam ve sınırını belirleyebilmesi için rizikoyla ilgili tüm bilgilere sahip olması gerekir. Bu nedenle sigortacı, sigorta ile ilgili olan kimselerden riziko ile ilgili her türlü bilgiyi talep edebilmeli ve rizikonun gerçekleştiği yerlerde gereken incelemeleri yapabilmelidir. ..." ifadesine yer verilmiştir. Bu anlatım 1447. maddenin başlığı ile uyumlu görünmekte ise de madde metninde yer alan "sigortalının belge verme" ve "uygun önlemleri alma" görevlerine ilişkin bir açıklama ihtiva etmemektedir.

¹³⁸ Açıklamalar için bkz. Ünán, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 505.

¹³⁹ Hükmünde, görev, sigorta ettirenin "*bilgi ve belge sağlama*" görevi şeklinde ifade edilmiş ise de maddenin kenar başlığında "*belge sağlama*" kavramına hiç yer vermeksizin "*bilgi verme*" görevinden söz edildiği görülmektedir.

almakla yükümlü...” olduğu hüküm altına alınmış olup burada ise “*sigortacının inceleme yapmasına izin verme*” ve “*uygun önlemleri alma*” görevlerinin düzenlediği görülmektedir. Öğretide bu görevin 6102 Sayılı kanundan önce sigorta genel şartlarında düzenlenen bir görev olmasına rağmen¹⁴⁰ 6102 sayılı kanun ile birlikte yeni bir yasal görev olarak düzenlendiği¹⁴¹ böylece, sigortacı lehine olarak, sigorta şartlarında açıkça yer verilen bu görevin TTK’da pozitif düzenlemeye kavuşturulduğu ifade edilmiştir¹⁴². Alman Kanun Koyucu da Alman Sigorta Sözleşmesi Kanunu’nda benzer bir düzenlemeye yer vermiştir¹⁴³. Nitekim Eski VVG m.34 (VVG m.31, “Sigorta Ettirenin Bilgi Verme Yükümlülüğü” madde başlığı altında “*Sigortacı, rizikonun gerçekleşmesinden sonra, sigorta ettirenden sigorta konusu olayı veya sigortacının ifa yükümlülüğünün kapsamını tespit etmek için gerekli her türlü bilgiyi vermesini talep edebilir. 2. Sigortacı, yalnızca tedariki makul ölçüde mümkün olan belgeleri sigorta ettirenden isteyebilir*” yönünde bir hüküm mevcuttur¹⁴⁴. Ayrıca TTK’nun 1447. maddesinde düzenlenen göreve paralel bir düzenleme ASSHİ’de de bulunmaktadır. ASSHİ Para.6:102 uyarınca, “*Hasar İşbirliği/ Corporation*” kenar başlığı altında “*Duruma göre sigorta ettiren, sigortalı veya lehtar, sigortalanmış olayın araştırılmasına yönelik makul istemleri yerine getirerek sigortacıyla işbirliği yapmakla, özellikle - sigortalanmış olayın sebep ve sonuçları hakkında bilgi aktarmakla; - sigortalanmış olaya ilişkin belgeleri ve diğer delilleri vermekle; - bunlarla ilgili yerlere ulaşılmasını sağlamakla yükümlüdür*” Hükümün lafzı gözetildiğinde, ASSHİ’deki düzenlemede, sözleşmenin taraflarının iş birliği halinde olması gereğini vurgulandığına özellikle dikkat çekilmelidir¹⁴⁵.

¹⁴⁰ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 303; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 145.

¹⁴¹ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 505; Şeker Ögüz/Sevinç Kuyucu, **a.g.e.**, s. 69.

¹⁴² Kayıhan, **Sigorta Hukuku Dersleri**, s. 231.

¹⁴³ Bununla birlikte Alman VVG’de görevin düzenleniş şekline bakıldığında düzenlemenin içinde “uygun önlemleri alma” ve “belge verme görevine” yer vermediği görülmektedir.

¹⁴⁴ İçerik olarak her iki maddedeki düzenlemenin bir biri ile paralel olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bilgilendirme ve belge verme yükümlülüğü (*die Auskunft- und die Belegpflichten* (eski VVG m. 34 ve VVG 2008 m. 31) sigortacıya, gerçekleşen riskin ve her şeyden önce himaye yükümlülüğünün kapsamının somut olarak tespit edilmesi imkânını vermektedir. Sigortacı öyle bir durumda olabilmelidir ki bu sayede gerçekleşen rizikoya gerçeğe uygun biçimde müdahale olanağını elde etmelidir. Bkz. Hähnchen, **a.g.e.**, s. 197, VVG 31’deki düzenleme hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. Prölss/Martin/Armbrüster, 31. Aufl. 2021, VVG § 31 Rn. 1 vd.; Langheid/Wandt/Wandt, **a.g.e.**, VVG § 31 Rn. 1 vd.; Langheid/Rixecker/Rixecker, **a.g.e.**, VVG § 31 Rn. 1 vd.

¹⁴⁵ Bu anlamada ASSHİ’deki düzenleme VVG ve TTK’da yer verilen düzenlemeden daha geniş kapsamlı bir içeriğe sahip görünmektedir.

2. Genel Olarak 1447. Maddedeki Görevlerin Konuluş Amacı ve Önemi

Zarar sigortalarında zenginleşme yasağı ilkesi gereğince sigorta bir zenginleşme aracı olmayıp, azami güven ve iyiniyet esasına dayanmaktadır. Özellikle zarar sigortaları bakımından sözleşme ile teminat altına alınan bir rizikonun gerçekleşip gerçekleşmediği¹⁴⁶, eğer teminat altına alınan bir riziko gerçekleşmiş ise, gerçekleşen zararın kapsam ve sorumluluğun belirlenebilmesi için gerçekleşen riziko ve zarar ile ilgili her türlü bilgi ve belgeye sahip olması gerekmektedir¹⁴⁷. Nitekim TTK'nun 1447. maddesinin gerekçesinde¹⁴⁸, sigorta sözleşmesinin “İyi niyet ve azami güven esasına dayanan” bir sözleşme olduğuna değinilmiş; sigorta müessesinin zenginleşme aracı olarak kullanılmayacağı ve sigortacının gerçek zararı ödemesi gerektiği belirtilmiştir. Diğer taraftan, gerekçede ayrıca, sigorta kurumunun amacı ve sigortacının sigorta sözleşmesinden doğan temel borcu gözetilerek, “riziko gerçekleştiğinde sorumluluğunun doğup doğmadığını, doğmuşsa kapsam ve sınırını belirleyebilmesi için” sigortacının “rizikoyla ilgili tüm bilgilere sahip olması gerektiği” yönünde bir açıklamaya yer verilmiştir. Gerekçede yer verilen açıklamadan hareketle TTK m. 1447’de ihdas edilen görevlerin konuluş amacının; sigorta müessesinin, “amacına uygun olarak kullanılmasını sağlamak olduğu”; “sigorta ettirenin, sigortanın varlığına güvenerek zararın vuku bulmasına ve artmasına göz yummasına mani olarak, sigorta yokmuşçasına gerekli önlemleri almasını sağlamak”¹⁴⁹; “sigortacının sorumluluğunu doğuracak bir rizikonun

¹⁴⁶ Esasen sigorta ettirenin, tazminat alabilmesi için sigorta sözleşmesi ile sigorta himayesi sağlanan bir rizikonun gerçekleştiğini ispat yükünün sigorta ettirende olduğu bu nedenle de TTK 1447/1 de yer alan bilgi ve belge verme görevini ayrıca düzenlemeye gerek olmadığı hk. Bkz. Ünán, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 506.

¹⁴⁷ Kender, **Hususi sigorta Hukuku**, s. 304; Kayhan/Günergök, **a.g.e.**, s. 231; Kara, **Sigorta Hukuku**, s. 262; Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 167.

¹⁴⁸ Nitekim TTK 1447. maddenin gerekçesinde de : “Sigorta bir zenginleşme aracı olmadığından sigortacı gerçek zararı ödemelidir” yönünde bir açıklamaya yer verilmektedir. (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>, Erişim Tarihi: 14 Temmuz 2023. s. 344.

¹⁴⁹ Sigortacıya bilgi ve belgelerin sağlanmaması sebebiyle bazı koruyucu önlemlerin alınmamasının, aynı zamanda sigorta ettirenin TTK 1448(1)’de düzenlenen “koruma önlemi alma” görevine aykırılık oluşturabileceği, yasal olarak sigorta ettirenin “imkanlar ölçüsünde” zararın önüne geçmeye veya zararı aşağı bir düzeyde tutmaya yönelik önlemleri alma görevini yüklediği, bununla birlikte, TTK m. 1447, f.1’de ihdas edilen bilgi ve belgelerin sigortacıya verme görevi “sözleşme uyarınca” ya da “sigortacının istemi üzerine” söz konusu olduğu, diğer bir ifade ile sigorta sözleşmesinde bu yolda hüküm yoksa ya da sigortacının bu yolda herhangi bir talebi yoksa

gerçekleşip gerçekleşmediğini saptamak”; sigorta sözleşmesi kapsamında ve sigortacının sorumluluğunu doğuran bir rizikonun gerçekleştiği saptanır ise bu durumda “sorumluluğun kapsamının ve sınırlarının tayin edilmesini sağlamak”, olduğunu söylemek mümkündür¹⁵⁰. TTK m.1447’nin gerekçesinde açıkça belirttiği üzere TTK’nun 1447. maddesinde düzenlenen görevlerin öncelikli amacı rizikonun gerçekleşmesine bağlı diğer görevlerde olduğu gibi, sigortacının himaye sağlama borcunun, sözleşmeye uygun olarak ifasının sağlanmasıdır.

Bu açıklamalar çerçevesinde, sigorta müessesinin amacına uygun olarak varlığını sürdürebilmesi için TTK’nun 1447. maddesinde düzenlenen her bir görevin kendine has önemli bir işlevi haiz olduğunu söylemek mümkündür. Zira gerçekleşen zararın, sigorta sözleşmesi ile himaye altına alınan bir riziko sonucu olup olmadığı; gerçekleşen riziko ile oluşan zarar arasında uygun illiyet bağının bulunup bulunmadığı; zararın azaltılması için alınabilecek önlemlerin olup olmayacağı; zararın mahiyeti ve miktarı ancak 1447. maddede tesis edilen görevlerin ifası ile netlik kazanabilecektir. Bu görevin konusu olan hususlar esasında “rizikonun gerçekleştiğini beyan yükümlülüğü”nün amacını teşkil etmektedir¹⁵¹. Bununla birlikte, TTK’nun 1447. maddesi, TTK’nun 1446. maddesinde yer alan rizikonun gerçekleşmesini beyan görevi kapsamında¹⁵² yer alan bazı hususları, ayrı ve yeni bir görev olarak¹⁵³ tanzim etmiştir¹⁵⁴.

3. Görevin Kapsamı

TTK’nun 1447. maddesi ile sigorta ettirene, yukarıda da izah edildiği üzere, “bilgi ve belge sağlama görevi”, “sigortacının inceleme yapmasına izin verme

TTK m. 1447/1 anlamında göreve aykırılıktan söz edilemeyeceği hk. Bkz. Ünan **TTK Şerhi Cilt I**, s. 507.

¹⁵⁰ VVG 31’deki benzer düzenlemenin amacına ilişkin açıklamalar hakkında bkz. Prölss/Martin/Armbrüster, **a.g.e.**, VVG § 31 Rn. 6 vd.; Langheid/Wandt/Wandt, **a.g.e.**, VVG § 31 Rn. 4 vd.; Langheid/Rixecker/Rixecker, **a.g.e.**, VVG § 31 Rn. 1 vd.

¹⁵¹ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 304; “TTK 1447(1) cümle 1’de öngörülen “sigorta ettirenin rizikonun kapsamının (veya sigorta parasının tutarının) belirlenmesi için gerekli bilgi ve belgeleri (sigortacıya) sağlamak” görevini yasada düzenlemeye lüzum olup olmadığı ve eğer bu lüzumlu görülürse, bu düzenlemenin nasıl yapılmış olması gerektiği “ hakkında ayrıntılı tartışmalar için bkz. Ünan, **TTK Şerh, Cilt I**, s. 505.

¹⁵² Kender, **Hususi sigorta Hukuku**, s. 304; Kayhan/Günergök, **a.g.e.**, s. 231.

¹⁵³ Ünan, **Sigorta Ettirenin Görevleri**, s. 75; TTK. m.1447 ile rizikonun gerçekleştiğini bildirme görevinden ayrı yeni bir görev düzenlendiği hakkında , ayrıca bkz., Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 505.

¹⁵⁴ Ünan, **Türk Ticaret Kanununda Sigorta Ettirenin Görevleri**, s. 75.

görevi” ve “uygun önlemleri alma görevi” olmak üzere üç ayrı görev yüklenmiştir¹⁵⁵. Esasen bu üç görev, m.1447’de düzenlenen görev¹⁵⁶’in kapsamını belirlemektedir. TTK m.1447’de düzenlenen görevler, TTK m.1446’da düzenlenen görev ile aynı amaca hitap etmesine ve birbiriyle bağlantılı olduğu hususunda tereddüt bulunmamakla birlikte, bu görevlerin her birinin kapsamı birbirinden farklı olduğundan ayrıca incelenmesinde fayda bulunmaktadır¹⁵⁷.

a. Bilgi ve Belge Sağlama Görevi

TTK’nun m. 1447/1,c1, “Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleşmesinden sonra, sözleşme uyarınca veya sigortacının istemi üzerine, rizikonun veya tazminatın kapsamının belirlenmesinde gerekli ve sigorta ettirenden beklenebilecek olan her türlü bilgi ile belgeyi sigortacıya makul bir süre içinde sağlamak zorundadır” hükmünü ihdas ettiği görülmektedir¹⁵⁸. Hükmün lafzına bakıldığında, Bilgi ve belge sağlama görevinin bazı sınırları olduğu anlaşılmaktadır. Kanunun lafzı çerçevesinde söz konusu görevin sınırlarının tespitinde, “sigorta sözleşmesinin hükümleri” veya “sigortacının istemi” dikkate alınmalıdır. Buna göre, bu görevin ifası için sigortacıya verilmesi gerektiği sözleşmede açıkça düzenlenmiş olan gerekli bilgi ve belgeler sigorta ettiren tarafından kendiliğinden sigortacıya teslim edilecektir¹⁵⁹. Bununla birlikte, herhangi bir bilgi veya belgenin temini yükümlülüğü sözleşmede açıkça zikredilmemiş olsa dahi, “sigortacının, sigorta ettirenden belge ve bilgi” isteğinde bulunması da ihtimal dâhilindedir¹⁶⁰. Bu bağlamda, sözleşmeye konulacak belge ve

¹⁵⁵ Ünan, **TTK Şerhi, Cilt I**, s. 505.

¹⁵⁶ Bu görev, VVG’ par. 31 ‘de tüm sigorta türleri bakımından geçerli olacak şekilde düzenlenmiştir.

¹⁵⁷ VVG 31’de düzenlenen benzer görevin kapsamı hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. Langheid/Wandt/Wandt, **a.g.e.**, VVG § 31 Rn. 1 vd. ve 67 vd.; Langheid/Rixecker/Rixecker, **a.g.e.**, VVG § 31 Rn. 4 vd.

¹⁵⁸ Uygulamada sigorta şirketlerinin sigorta ettirenden öncelikle, gerçekleşen rizikonun nerede nasıl oluştuğuna ve sigorta ettirenin tahmini zararının ne kadar olduğuna dair yazılı bir beyan aldığı ve gerektiğinde de bu beyanlarını destekleyici fatura, fotoğraf, tespit tutanağı vs. gibi zararın miktarını saptayacak belgeleri talep ettiği görülmektedir. Elbette sigortacı ayrıca bağımsız ekspertizlerden rapor alarak da sigorta ettirenin beyanlarının doğruluğunu kontrol etmektedir. Buna karşın zarar miktarının düşük olduğu durumlarda sigortacının beyana dayalı zarar ödemesi de yaptığı bilinmektedir. Açıklamalar için ayrıca bkz. http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/-bankacilik_ve_sigortacilik_-onlisans_ue/hasar_yonetimi.pdf sayfa 137 vd.

¹⁵⁹ Talepte bulunan kişilerin, rizikonun gerçekleşmesine ilişkin tüm bilgi birikimlerini ve ellerindeki belgeleri, sigortacıyla paylaşmalarının esas olduğu hakkında bkz. Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, **Sigorta Hukuku**, s. 167.

¹⁶⁰ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 507.

bilgi sağlama yükümlülüğünün veya sigortacının belge ve bilgi isteme yetkisinin sınırlarının belirlenmesi de önem arz etmektedir. Bu noktada ise 1447. maddenin lafzından ve hükmün konuluş amacından hareket etmek gereklidir. Kanun Koyucu, bilgi ile belge verme isteminin yerine getirilmesi için, istenilen “bilgi ile belgenin”, “istenilme amacının” “rizikonun veya tazminatın kapsamının belirlenmesinde gerekli” olması ve “sigorta ettirenden beklenebilecek nitelikte” olması gerektiğini hüküm altına almıştır¹⁶¹. Nitekim TTK’nun 1447. maddesinin gerekçesinde de sigortacının “sigorta ile ilgili olan kimselerden” ve riziko ile ilgili olmak kaydıyla “her türlü bilgiyi talep” edebilmesi gerektiği vurgulanmıştır¹⁶². Bu hususta taraflarca kararlaştırılan veya sigortacı tarafından talep edilen, bilgi ve belgenin istenilme amacının “rizikonun veya tazminatın kapsamının belirlenmesinde gerekli” olup olmadığı veya bu amaca ulaşılması için “sigorta ettirenden temini beklenebilecek nitelikte” olup, olmadığı hususunda tereddüt hâsıl olur ise sorunun çözümünde “iyi niyet ve dürüstlük kuralı” esas alınmalıdır. Bilindiği üzere TMK m. 2’deki açık hüküm gereği, “herkes haklarını kullanırken iyi niyet ve dürüstlük kaidelerine uygun davranmak” zorundadır¹⁶³. Bu nedenle sözleşme ile bilgi ve belge verme yükümlülüğü ile ilgili herhangi bir düzenleme yapılırken veya bu görev kapsamında sigortacı tarafından istemde bulunulurken kanuni sınırlar ile birlikte “iyi niyet ve dürüstlük” kurallarına da riayet edilmesi gerekmektedir. Sigortacı, bu görev kapsamında sigorta ettirenden “bilgi ve belge” isterken sınırını iyi tayin etmeli; iyi niyet kaidelerine aykırı ve hakkın kötüye kullanımını teşkil edecek şekilde davranmamalıdır. Bu açıklamalar çerçevesinde, nihai olarak, eğer bilgi ile belge sağlama görevi, gerçekleşen rizikonun kapsamını veya tazminatın miktarının belirlenmesine yaramıyorsa ya da rizikonun kapsamını veya tazminatın miktarını belirlemeye yarsa bile sigorta ettirenden beklenebilecek nitelikte değilse bu talep görev kapsamının dışında olacaktır. İkinci husus sigorta ettirenin bilgi ve belge

¹⁶¹ Ünán, **TTK şerhi**, Cilt I, s. 508; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 304; Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 168; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 145.

¹⁶² “..riziko gerçekleştiğinde sorumluluğunun doğup doğmadığını, doğmuşsa kapsam ve sınırını belirleyebilmesi için rizikoyla ilgili tüm bilgilere sahip olması gerekir. Bu nedenle *sigortacı, sigorta ile ilgili olan kimselerden riziko ile ilgili her türlü bilgiyi talep edebilmeli* ve ..dir. Nitekim birçok sigorta genel şartında bu husus açık olarak düzenlenmiştir.” TTK 1147. madde gerekçesinden.

¹⁶³ Bu kural (TMK mad. 2) de “*Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır. Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz.*” biçiminde açık şekilde ifade edilmektedir.

verme görevi, sigortacının talebiyle veya sigorta sözleşmesinde buna ilişkin bir düzenlemenin varlığı durumunda yerine getirilecektir. Eğer sözleşmede, rizikonun gerçekleşmesinden sonra belge ve bilgi verme hususuna ilişkin herhangi bir hüküm yoksa veya sigortacı da herhangi bir talepte bulunmamışsa göreve aykırılık ihtimali gündeme gelmeyecektir¹⁶⁴.

Diğer taraftan, sigortacının bilgi ve belge talep etme yetkisinin sınırsız olmadığı öğretide de ifade edilmektedir. Sigortacı, olgusal temelde, himaye sağlama borcuna ilişkin olarak borcunu ifa maksadıyla, hangi bilgilerin gerekli olduğunu değerlendirmesine elverişli olacak kapsamda bilgi ve belge isteme hakkına sahip olabilecektir. Alman Doktrinde bu husus tartışılmış¹⁶⁵ ve sigorta ettirenin, sigortacının gerekli olduğunu düşündüğü her türlü bilgiyi vermek zorunda olmadığı, yalnızca sigortacının gerçekleşen riziko ile ilgili görevlerini yerine getirmesinde dolaylı veya dolaysız objektif olarak bir etkiye sahip olduğu ölçüde (belge) bilginin gerekli bilgi/belge olarak kabul¹⁶⁶ edileceği ifade edilmiştir¹⁶⁷. Bu nedenle sigorta ettirenin gerekli olmayan bir bilginin ve belgenin paylaşımını reddetmesi hali, söz konusu yükümlülüğün ihlali (Obliegenheitsverletzung) sayılmayacağı ifade edilmiştir. Örneğin sigortacının, sigorta sözleşmesinden dönmek için dayanak göstermek istediği, sözleşme öncesi beyan yükümlülüğü ihlalini ortaya çıkarma veya kanıtlamaya yarayan bilgiler bu hususta gerekli bilgiler olmayacağı gibi şüpheyne ilişkin soruların da gerekli olmayacağı ifade edilmiştir¹⁶⁸. Nitekim TTK.m.1452/3

¹⁶⁴ Ünán, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 507; Yetiş Şamlı, **Sigortalının Rizikonun Gerçekleşmesine Bağlı Görevleri**, s 570; Ünán, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 407; Yazar, TTK 1447(1) bilgi ve belgelerin sigortacıya ya “sözleşme uyarınca” ya da “sigortacının istemi üzerine” sağlanması gerektiğini, sigorta sözleşmesinde bu yolda hüküm veya sigortacının bu yolda herhangi bir istemi de yoksa, göreve aykırılıktan söz edilemeyeceğini ifade etmektedir.

¹⁶⁵ Sigorta ettiren, kural olarak sadece sigortaya konu olayın incelenmesiyle ilgili olduğu ölçüde, sigortacı tarafından verilerin toplanmasında iş birliği yapmak zorundadır. Sigortacı tarafından, araştırma kapsamında hangi hususlara odaklanacağını henüz kararlaştırılmamış olmaması nedeniyle, veri toplanmanın kapsamı baştan ilgili bilgilerle sınırlandırılmamış ise, sigorta ettirenin yükümlülüğü (Obliegenheit), sigortacıya hangi bilgilerin gerekli olduğu hususunda ışıktutacak ölçüde daha az kapsamlı bilgiler ile kişisel bilgilerin paylaşımına kadar uzanır. Federal Adalet Mahkemesi 22.02.2017- IV ZR 289/14

¹⁶⁶ ASSHİ 6:102 de “sigortalı olmuş olayın araştırılmasına yönelik makul istemleri yerine getir...” ilk sınır olarak belirlenirken diğer iki sınır da “sigortalı olmuş olayın sebep ve sonuçları hakkında bilgi aktarmak” ve “sigortalı olmuş olaya ilişkin belgeleri ve diğer delilleri vermek” olarak belirlenmiştir.

¹⁶⁷ BGH, Urteil vom 22. Februar 2017- IV ZR 289/14.

¹⁶⁸ “Sinn und Zweck der Auskunftspflicht ist es, dem Versicherer die Überprüfung seiner Eintrittspflicht zu ermöglichen und ihn in die Lage zu versetzen, eine sachgemäße Entscheidung über die Behandlung des Versicherungsfalles zu treffen. Er entscheidet daher, welche Sachverhaltsangaben

hükmü uyarınca 1447. maddede düzenlenen görevin sigorta ettiren, sigortalı, lehtar aleyhine değiştirilmesi mümkün olmayacağından, görevin muhtevasını sigorta ettirenin durumunu ağırlaştıracak şekilde belirlemek yasal olarak mümkün olmayacaktır.

1447. maddenin kenar başlığında “Bilgi verme” ifadesi kullanılırken madde metninde **“bilgi ile belge... sağlama”**ktan söz edildiği görülmektedir. “Verme” sözcüğünün sözlük anlamı “ *üzerinde bulunan ya da yakınında olan bir şeyi birisine erişirmek, iletmek, uzatmak; kendinin olan bir şeyi birine bırakmak ya da başışlamak; Düşünce veya bilgi anlatan şeyleri başkalarına iletmek, bildirmek* ” şeklinde belirtilmektedir¹⁶⁹. “Sağlamak” ise, “*Bir işin olması için gerekli durumu, şartları hazırlamak, temin etmek*”¹⁷⁰ anlamına gelmektedir. Görüleceği üzere “verme” sözcüğü ile sağlama sözcüğü niteliksel olarak yekdiğerinden ayrı bir durumu ifade etmektedir. Zira “verme” eylemi failin, “kendisinde bulunan” ya da “ulaşabileceği” bir “şeyi” diğér tarafa iletmesi olarak tanımlanırken; “sağlama” ile anlatılmak istenen, “kendisinde olmasa bile”, gerektiğinde koşulları oluşturarak, olması gereken şeyi “oldurmayı” da içermektedir. Bu hali ile 1447. maddenin kenar başlığında tanımlanan “verme” ifadesi ile madde metninde tanımlanan “sağlamak” ifadesinin kapsam itibarıyla da birbiri ile tam olarak uyduğu söylemenin mümkün görünmediği özellikle vurgulanmalıdır¹⁷¹.

TTK 1427/2 maddesinde yer alan “*Sigorta tazminatı veya bedeli, rizikonun gerçekleşmesini müteakip ve rizikoyla ilgili belgelerin sigortacıya verilmesinden sonra sigortacının edimine ilişkin araştırmaları bitince ve her hâlde 1446 ncı maddeye göre yapılacak ihbardan kırkbeş gün sonra muaccel olur*” hükmünü ihtiva etmektedir. Bu hüküm ile birlikte TTK’nın 1447. maddesinde yer alan bilgi ve belge

er benötigt.”/ Bilgi verme yükümlülüğünün anlam ve amacı, sigortacının himaye sağlama borcunu gözden geçirebilmesini ve sigortaya konu olayı nasıl ele alacağı konusunda uygun bir karar verebilmesini sağlamaktır. Bundan dolayı olayla ilgili hangi bilgilerin gerekli olduğunu hususuna da sigortacı karar vermektedir. BGH, Urteil vom 16. November 2005 - IV ZR 307/04).

¹⁶⁹ (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 19 Şubat 2022.

¹⁷⁰ (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 19 Şubat 2022.

¹⁷¹ Bir mal sigortasında birden çok sigorta ettirenin tek tip bir rizikoyu sigorta altına alması durumunda, tüm sigorta ettirenler için tek, bölünmez bir sigorta hakkı söz konusudur. Bu nedenle, sigorta ettirenlerden birisi tarafından gerçekleştirilen bir yükümlülük ihlali (*Obliegenheitsverletzung*) diğér sigorta ettirenleri de bağlar. Sigorta ettirenin bilginin gerekli olmadığı gerekçesiyle talep edilen bilgiyi paylaşmaktan kaçındığı durumda, ifa yükümlülüğünden kurtulmak isteyen sigortacı, talep edilen bilginin gerekli olduğunu iddia etmeli ve kanıtlamalıdır.

yükümlülüğünün ilişkisi doktrinde tartışılmış ve 1447 madde düzenlemesinin sigorta ettiren tarafından bilgi ve belgelerin makul sürede verilmesi koşulunu getirmiş olması nedeniyle 1427. maddedeki düzenlemeden ayrıştığı ifade edilmiştir¹⁷².

TTK m. 1447/1 de getirilen, yükümlülüğün rizikonun gerçekleştiğini bildirme görevinden de ayrı bir görev olduğu ifade edilmiştir¹⁷³. Sigortacı, sigorta ettirenden rizikonun veya tazminatın kapsamının belirlenmesi konusunda elde edeceği bilgi ve belgelerle sorumluluğunun doğup doğmadığını, doğmuşsa kapsam ve sınırını tayin edebilecektir¹⁷⁴. Kural olarak bu amaç, sigorta ettirenin rizikonun gerçekleşmesini bildirme görevinin amacı ile örtüşmektedir¹⁷⁵. Bununla birlikte özellik arz eden rizikolar gerçekleştiğinde 1447 de düzenlenen görev sayesiyledir ki sigortacının daha detaylı bilgi edinebilmesi ve sigorta ettirenin, sigortacının sorumluluğunun kapsamının ve miktarının belirlenmesine, beyandan daha ileri bir düzeyde, belge vermek suretiyle yerine getirilecektir. Rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevi kapsamında yerine getirilecek olan “bilgi ve belge verme” görevi, rizikonun gerçekleştiğini, yeri ve oluş şekline yönelik sigortacıya genel bir kanaat verecek nitelikteki bilgi ve belgeleri tevdi etmek iken¹⁷⁶ TTK’nın 1447. maddesi ile getirilen görev kapsam itibarıyla daha niteliklidir. Zira meydana gelen olayın (gerçekleşen rizikonun) nedeni, oluş biçimi, kapsamı ve/veya gerçekleşen riziko nedeniyle oluşan zararın miktarını belirlenmesinde gerekli bilgi ve belge olacaktır. Oysa 1446. maddedeki bildirim yükümlülüğün öncelikli amacı, nasıl bir rizikonun, nerede, hangi koşullarda gerçekleştiği konusunda sigortacıyı bilgilendirmek¹⁷⁷ iken,

¹⁷² Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 506; “TTK 1427/2 son cümlede sigorta ettirenin kusuruna dayalı bir nedenle belge ve bilgilerin sigortacıya teslim edilmemesi halinde sigortacının ödeme yapması istenilmeyeceği, ayrıca TTK 1409 madde gereğince gerçekleşen rizikonun sözleşme kapsamında bir riziko olduğunu ispat görevinin sigorta ettiren aittir. Bu nedenle TTK’nın 1447. maddesindeki bilgi ve belge verme mecburiyetinin ayrıca düzenlenmesine gerek olmayacağı düşünülebilecekse de 1447 de bilgi ve belge verilmesi için makul süre öngörüldüğünden 1427/2 ve 1409 madde düzenlemelerine rağmen m. 1447/2 de yer alan belge ve bilgi verme yükümlülüğünün düzenlenmiş olması yerinde görülmüştür.”

¹⁷³ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 505.

¹⁷⁴ Algantürk Light, **a.g.e.**, s. 6.

¹⁷⁵ Nitekim uygulamada çoğu kere rizikonun gerçekleşmesi beyan anında verilen belge ve bilgi doğrultusunda ekspertiz yapılmakta ve ekspertiz aşamasından sonra zararın giderilmesi açısından KDV talebi olması halinde, sadece KDV’li fatura ya da fatura yerine geçecek belgenin ibraz edilmesi ile yetinilmektedir

¹⁷⁶ Bozer, **Sigorta Hukuku 2007**, s. 379.

¹⁷⁷ Bkz. yukarıda, s.97.

1447.maddedeki bilgi ve belge sağlama görevi, gerçekleştiği bildirilen rizikonun kapsamı ve tazminatın miktarı konusuna yönelik niteliktedir¹⁷⁸.

b. Rizikonun gerçekleştiği veya diğer ilgili yerlerde sigortacının inceleme yapmasına izin vermek

6102 Sayılı Kanunun m. 1447. maddesinin ilk fıkrasının 2. cümlesinde sigortacının himaye sağlama borcunun kapsamını belirleyebilmesini temin etmek üzere, “rizikonun gerçekleştiği veya diğer ilgili yerlerde sigortacının inceleme yapmasına izin vermesi gerektiği” hususu hüküm altına alınmıştır. Bu görevin kapsamında sigorta ettirene yüklenen yüküm, izin vermekten ibarettir¹⁷⁹. Sözlükte, izin vermek “birini bir şey yapmada serbest bırakmak” olarak tanımlanmaktadır¹⁸⁰. Bu nedenle TTK 1447/1.c2’de düzenlenen görevi “rizikonun gerçekleştiği veya diğer ilgili yerlerde sigortacının inceleme yapması için serbest bırakmak söz konusu mekânlara sigortacının, girmesi hususunda özgür bırakmak olarak ifade edebiliriz. Bu düzenleme bazı sorunları içermekte olup, görevin koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediğini her somut olayın kendine has koşulları içinde düşünmek gerekmektedir. Her şeyden önce rizikonun gerçekleştiği ya da araştırmanın yapılacağı ilgili alanların sigorta ettiren ya da görevin yükümlüsü ilgili kişilerin hâkimiyetinde olan mekânlar olması gerekmekte diğer bir ifade ile bu mekânlara girilebilmesi için sigorta ettirenin rızasının yeterli olması gerekmektedir. Diğer yandan bu mekânlara girilebilebilmesi için sigorta ettirenin iznine ihtiyaç olması gerekmektedir. Kural olarak kamusal bir alanda meydana gelen rizikonun gerçekleştiği yerde örneğin kara yollarında sigortacının araştırma ve inceleme yapabilmesi için sigorta ettirenin iznine ihtiyacı yoktur. Bununla birlikte bir konutu, su basması nedeniyle oluşan zararda konutun içine girilebilmesi için konutu

¹⁷⁸ Öğretide, inceleme ve araştırma yapılmasına izin verilmesi için, sigorta ettirenin verdiği bilgi ve belgelerin, sigortacı tarafından araştırma ve inceleme yapılması talep edilen yerlerde, araştırma ve izin yapmasını haklı kılacak nitelikte olması gerektiği, ifade edilmektedir. Bkz. Ünân, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 509; Akgün, **a.g.e.**, s. 275; VVG 31’deki benzer düzenlemenin uygulanmasında bu görevin kapsamına dair örnekler için bkz. Prölss/Martin/Armbrüster, **a.g.e.**, VVG § 31 Rn. 9 vd.

¹⁷⁹ Bununla birlikte, sigorta ettirenin izin vermenin yanı sıra ayrıca sigortacının araştırma ve inceleme yapmasına imkan verecek uygun koşulları (kanun ifadesi ile uygun önlemleri) sağlama gerektiği de açıktır.

¹⁸⁰ (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 19 Şubat 2022.

kullanının iznine ihtiyaç vardır. Eğer konuta ihtimalde su basma rizikosunun gerçekleştiği yer sigorta ettiren ve/veya sigorta himayesinden faydalanan kişinin fiili hâkimiyetinde ise sigorta himayesinden faydalanan sigorta ettirenin rızası konuta girmeye yasal olarak olanak tanıyacağı açıktır. Bununla birlikte konutu kullananın sigorta sözleşmesi ile hiçbir ilgisi olmayan bir üçüncü kişi mesela kiracı olması halinde konuta girilmesi için sigorta ettirenin rızası geçerli bir rıza olmayacağından kanaatimizce böyle bir durumda görevin varlığından söz edilemeyecektir¹⁸¹. Zira sigorta ettirenin görevinden söz edebilmek için öncelikle sigorta ettirenin rızasının hukuki bir sonucu sağlamaya imkân tanınması gerekmektedir. Rızanın böyle bir fonksiyonu yok ise görevin varlığından söz etmemek gerekecektir.

Kanun koyucu, sigortacıya inceleme yetkisi tanınması gereken yer olarak rizikonun gerçekleştiği yer tanımlaması ile yetinmemiş, “diğer ilgili yerler” tanımlamasına da yer vermiştir ve fakat bu yerleri saymamıştır. Öğretide “diğer ilgili yerler” kavramının tayininde her somut olayın koşullarına bakılması gerektiği ifade edilmektedir¹⁸².

c. Uygun önlemleri alma görevi

TTK’nın 1447/1,c.2’in son kısmında “...kendisinden beklenen uygun önlemleri almakla yükümlüdür.” ifadesine yer verilmiştir. Riziko çoğunlukla, sigorta ilgililerinin hâkimiyet alanlarında gerçekleştiğinden bu kişiler gerçekleşen riziko ile birebir temas halindedirler. Bu nedenle söz konusu riziko ve sonuçlarının takibi ve tespiti bakımından sigortacıdan daha fazla olanağa sahip olmaları mümkündür. Diğer taraftan rizikonun sonuçlarının tayininde de sigortacıya sadece bilgi ve belge temin edilmesi ya da rizikonun gerçekleştiği mahallerde inceleme yapılmasına izin vermesi yeterli olmayabilir. Ayrıca sigortacı adına zararı ve zararın miktarını tespit etmek üzere hareket edenlere, bu görevlerini ifa edeceği olanakları sağlamasında fayda bulunmaktadır. Örneğin, sigorta ettiren konutunda meydana gelen su baskını riskini ihbar edip, fotoğraflarını verip evine girmesine de izin verdikten sonra fiilen evin

¹⁸¹ Diğer yandan öğretide sigorta ettirenin, araştırma ve inceleme yapılmasına izin verdiği durumlarda incelemenin yapılmasına olanak verecek eylemleri gerçekleştirmesi halinin de bir çeşit görev ihlali olduğu belirtilmektedir. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 509; Akgün, **a.g.e.**, s. 275.

¹⁸² Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 508.

kapısını açıp içeriye girmesine olanak sağlamazsa sigortacının zararın gerçek mahiyetini anlaması ya da zararın miktarını saptaması güçleşecektir.

Öğretide de isabetli şekilde belirtildiği üzere, söz konusu önlemlerin hangi hususa ilişkin olduğu noktasında bir belirsizlik bulunmakta ve “sigorta ettirenden beklenen uygun önlemler” ifadesiyle hangi tür önlemlerin kastedildiği anlaşılmamaktadır. Bununla birlikte kanun koyucunun TTK’nın 1448. maddesinin 1. fıkrasında, sigorta ettirene “*imkan dâhilinde zararı önleyici, azaltıcı nitelikte önlem alma*” görevi yüklemiş olduğu dikkate alındığında TTK’nın 1447. maddesinde düzenlenen “önlem alma görevi” ile TTK’nun m. 1448/1’de düzenlenen¹⁸³ “zararı azaltıcı önlem alma görevinin” farklı görevler olduğu belirtilmekte; bununla birlikte zararın önlenmesi ve azaltılmasına yönelik önlemleri kapsadığı kanaatimizce de isabetli şekilde kabul edilmektedir. TTK m. 1447 ve m. 1448’de düzenlenen “uygun önlem alma” görevlerinin ayırt edilmesinde, “sigorta ettirenden beklenen uygun önlemler” ifadesinin yer aldığı 1447. maddenin esasen sigorta şirketlerinin sigorta tazminatına esas teşkil edecek “gerçek zarar miktarının tespiti” amacına yöneldiği gözden kaçırılmamalıdır. Öğretide, TTK m.1447/1, c. 2’de hüküm altına alınan önlemlerin¹⁸⁴, sigortacının inceleme yaparken sigortacının ihtiyaç hissedeceği, lüzumlu görülen olanakların sağlanması, inceleme yaparken gereken şartların hazırlanması için gerekeni yapmak olduğu ifade edilmiştir¹⁸⁵. Hükümde “uygun önlemlerin alınması” şeklinde ifade edilen bu yükümlülüğün sigortacının rizikoya dair araştırma yapmasına izin verme görevinin bir parçası niteliğinde olduğu ve bu görevin etkin şekilde yerine getirilebilmesi için sigorta edenin alınması gereken

¹⁸³ TTK m.1448/1 “*Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlarda, zararın önlenmesi, azaltılması, artmasına engel olunması veya sigortacının üçüncü kişilere olan rücu haklarının korunabilmesi için, imkânlar ölçüsünde önlemler almakla yükümlüdür.*” hükmünü havidir. Bu yükümlülük hakkında detaylı açıklamalar için, bkz., yukarıda s. 162’de “C. ZARARI ÖNLEME AZALTMA VE SİGORTACININ RÜCU HAKLARINI KORUMA GÖREVİ” başlığı altında anlatılanlar.

¹⁸⁴ Sözlük anlamıyla “önlem”, “kötü veya yanlış bir şeyi önleyecek” yol; “önlem almak” ise “kötü ve yanlış bir durumun ortaya çıkmasına engel olmak amacıyla hazırlık yapmayı ve bu amacı gerçekleştirmek için birtakım çarelere başvurmayı,” ifade etmektedir. Bkz. (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 03 Mayıs 2022. TTK m. 1447 “engel olmayı” çağrıştıran “uygun önlemleri alır” ifadesi yerine “*sigortacının inceleme yapmasını sağlayacak uygun koşulları sağlar*” ibaresini kullanması, düzenlenen görevin amacına daha uygun olduğu ve 1448. maddede düzenlenen “*imkan dahilinde zararı önleyici, azaltıcı nitelikte önlem alma*” görevinden ayrıştırılmasını kolaylaştıracığı kanaatindeyiz.

¹⁸⁵ Ünán, TTK Şerhi Cilt I, s. 508.

önlemler var ise hükümde açıkça düzenlenmiş olmasından bağımsız şekilde, “evleviyetle” alınmasının gerekli olduğu vurgulanmalıdır¹⁸⁶.

4. İfa Zamamı

TTK m. 1447, “*Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleşmesinden sonra, sözleşme uyarınca veya sigortacının istemi üzerine, rizikonun veya tazminatın kapsamının belirlenmesinde gerekli ve sigorta ettirenden beklenebilecek olan her türlü bilgi ile belgeyi sigortacıya makul bir süre içinde sağlamak zorundadır.*” hükmünü havidir. Kanun “bilgi ve belge sağlama” görevi”nin “makul sürede” yerine getirileceği hususunu hüküm altına almaktadır. Kanunda yer alan, “makul süre” kavramı, sigorta ettirenin gerçekleşen riziko ve zarar ile ilgili sigortacının sorduğu soruları cevaplandırmak ve istediği belgeleri temin edebilmek için ihtiyaç duyulan süreyi ifade etmekte olup, sigortacının talebinin niteliğine ve kişiden kişiye değişebilecek bir süreyi ifade etmektedir¹⁸⁷. Kanunda görevi ifa için maktu bir süre veya belirli bir periyod belirlenmemiştir. Görevin ifa süresinin hangi zaman aralığında yapılması gerektiği “makul süre” kavramında saklıdır. Kanunun lafzına bakıldığında görevin ifası için, “rizikonun gerçekleşmiş” olması şarttır. Kanunun mefhumu muhalifinden henüz “riziko gerçekleşmeden” görevin ifasından söz edilemeyeceği açıktır. Ancak görevin ifa zamanının başladığından söz edilebilmesi için rizikonun gerçekleşmiş olması kâfi değildir. Rizikonun gerçekleşmesine ilave olarak ya sigorta sözleşmesinde bu konuda açık bir düzenleme olmalı veya sigortacı tarafından “belge ve bilgi istemi yapılmış” olmalıdır¹⁸⁸. Görevin ifası ancak bu koşullarda başlayacağı için, makul sürenin başlangıcı ya sigorta sözleşmesindeki hüküm dikkate alınarak

¹⁸⁶ Ünan, **TTK Şerhi Cilt:I**, s. 407; Yazar, TTK 1447(1) bilgi ve belgelerin sigortacıya ya “sözleşme uyarınca” ya da “sigortacının istemi üzerine” sağlanması gerektiğini , sigorta sözleşmesinde bu yolda hüküm bulunmamakta ise veya sigortacının bu yolda herhangi bir istemi söz konusu olmamışsa, göreve aykırılıktan söz edilemeyeceği bu hususun ise TTK m.1447/1 de düzenlenen görev ile TTK 1448/1 de düzenlenen görev arasındaki en önemli fark olduğunu belirtmektedir.

¹⁸⁷ TTK 1447(1) cümle 1’de yer alan “makul süre” ne olacağı hususunun her olayın ve sigortacı tarafından istenen (veya sözleşmede belirtilmiş olan) bilgi ve belgenin niteliğine bakılarak, sigorta ettirenin elinde bulunmasına veya başka bir kişi veya kuruluştan alınması gerekmesine belirlenmesi gerektiği hk. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 507.

¹⁸⁸ Ebetteki, sigortacının böyle bir talepte bulunabilmesi için rizikonun gerçekleştiğini bir biçimiyle öğrenmiş olması da zorunludur. Bu öğrenme sigorta ettirenin TTK mad. 1446 çerçevesine rizikonun gerçekleştiğini beyan etmesi ile mümkün olabileceği gibi TTK 1446/3 gereğince başkaca herhangi bir yolla da alabilecektir. Kanaatimizce sigortacının rizikonun gerçekleştiğini öğrenme biçimi, bilgi ve belge sağlama görevinin ifası açısından herhangi bir hususiyet arz etmemektedir.

tespit edilecek, şayet böyle bir hüküm yok ise bu kere sigortacı tarafından belge ve bilgi talebinde bulunulması ve bu belge talebinin görev yükümlüsüne ulaşması gerekmektedir. Makul sürenin ne zaman sona ereceği ise istenen belge ve bilgi talebinin niteliğine göre değişecektir¹⁸⁹. Kanun koyucu, rizikonun gerçekleştiği veya diğer ilgili yerlerde sigortacının inceleme yapmasına izin görevinin başlangıcını da rizikonun gerçekleşmesine bağlamıştır. Ancak bu görevin ifa zamanının başlayabilmesi için de her halükarda sigortacının böyle bir talebinin, görev yükümlüsüne ulaşması ve görev yükümlüsünün de bu talep kendisine ulaştıktan sonra makul süre içerisinde sigortacının görevlendirdiği kişilere bu izin vermesi gerekmektedir. İzin vermek yazılı, sözlü veya eylemli olarak verilebilir. Bununla birlikte ispat hukuku açısından iznin yazılı olarak verilmesinde yarar vardır. Nihayet uygun önlemleri alma görevi açısından makul sürenin başlayabilmesi için rizikonun gerçekleşmiş olmasının ön koşul olduğu açıktır. 1447. maddede ihdas edilen uygun önlemleri alma görevini, sigortacının rizikonun gerçekleştiği veya diğer ilgili yerlerde inceleme yaptığı esnada sigortacı adına inceleme ve araştırma yapan kişilerin bu işlemleri doğru olarak yerine getirebilmesi amacıyla gereken uygun önlemleri alması bağlamında ele alınmaktadır¹⁹⁰. Bu durumda görevi ifa zamanı en erken inceleme ve araştırma yapma hususundaki talebinin sigorta ettirene ulaştığı anda başlayacak ve halin icabına ve yapılacak inceleme ve araştırmanın mahiyetine göre uygun makul bir zamanda ifa edilmesi gerekecektir.

5. TTK'nun m.1447'de Düzenlenen Görevlerin İhlaline Bağlanan Yaptırım

TTK m. 1447 ihdas edilen görevlerin ihlali edilmesi halinde uygulanması gereken yaptırım aynı maddenin 2. fıkrasında yer almaktadır. TTK.m.1447, f. 2 “... *Yükümlülüğün ihlal edilmesi sebebiyle ödenecek tutar artarsa, kusurun ağırlığına*

¹⁸⁹ Sözleşmelerle makul sürenin mahiyetini daraltacak şekilde maktu bir süre kullanılmış böylesi hallerde görev ihlali iddiasında kanımızca her olayın niteliğine göre sürenin makul olup olmadığına karar verilmesi gerekmektedir. VVG 31'deki benzer düzenlemenin uygulanmasına ve bu görevin ifasına ilişkin esaslar hakkında kapsamlı açıklama için bkz. Prölss/Martin/Armbrüster, **a.g.e.**, VVG § 31 Rn. 13 vd.; Langheid/Rixecker/Rixecker, **a.g.e.**, VVG § 31 Rn. 4 vd. VVG 31'deki görevin ifa zamanına ilişkin açıklamalar için bkz. Langheid/Wandt/Wandt, **a.g.e.**, VVG § 31 Rn. 104 vd.

¹⁹⁰ TTK 1447(1) cümle 2 son kısım kapsamındaki önlemlerin sigortacının inceleme yapmasına olanak verme bağlamında lüzumlu görülen önlemler olduğu hk. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 508.

göre tazminattan indirim yapılır.” hükmünü havidir. Bu hükümden anlaşılacağı üzere TTK’nun 1447. maddesinin 1. fıkrasında ihdas edilen görevlerin ihlali nedeniyle yaptırım uygulanabilmesi için sadece görevlerin ihlal edilmiş olması yeterli olmayıp, bu görevlerin ihlal edilmesinde görev yükümlüsünün kusurlu olması ve ayrıca sigortacının ödeyeceği tazminat tutarının kusurlu ihlal yüzünden artmış bulunması gerekmektedir¹⁹¹.

Öğretide, TTK’nun 1447. maddesinin gerekçesinde “kusurun ağırlığına göre ve ödenecek tazminata yaptığı etkiye göre indirim uygulanacağını” belirtmekte ise de, yasanın söyleminin bu açıklamayı desteklemediği ifade edilmiştir¹⁹². Kanun, “göreve aykırılık yüzünden” sigortacının ödeyeceği tazminat tutarının artmış olması halinde ve “kusurun ağırlığına göre” sigortacının ödeyeceği tutardan indirim¹⁹³ yapılmasını¹⁹⁴, öngörmektedir¹⁹⁵.

Diğer yandan öğretide¹⁹⁶, sigorta ettirenin, kusurlu olarak belge ve bilgi verme yükümlülüğünü ihlal etmesi (belge ve bilgiyi sigortacıya hiç ya da gereği gibi vermemesi) halinde sigortacının gerçekleşen riziko sebebiyle himaye sağlama borcunun muaccel hale gelmemesi de bir tür yaptırım olarak nitelendirilmektedir¹⁹⁷. Yasa göreve kusurlu ihlal için yaptırım öngörmüş fakat kasıtlı ihlal halinde susmuştur¹⁹⁸.

¹⁹¹ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 509; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 304; Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 168; Ayhan/Çağlar/Özdamar, **a.g.e.**, s. 276.

¹⁹² Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 509.

¹⁹³ Sigortacı, tazminat bedelini, sigortacının hileli davranışlarına istinaden yaptığını öğrenirse, bu halde ödediği kısmı istirdat edebileceği hk. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 509.

¹⁹⁴ İndirimin tek ölçüsünün ölçüsü kusurun olduğu hk. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 509.

¹⁹⁵ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 509; Yazar, görevin ihlal edilmesinde sigorta ettirenin kusur hafifse ihlal dolayısıyla sigortacının ödeyeceği tutar çok artmış olsa bile, kusurun ağır olduğu duruma göre ödenecek tazminattan daha az indirim yapılacağını ifade etmektedir. VVG 31’de düzenlenen benzer görevin ihlaline bağlanan sonuçlar hakkında bkz. Prölss/Martin/Armbrüster, **a.g.e.**, VVG § 31 Rn. 47 vd.; Langheid/Wandt/Wandt, **a.g.e.**, VVG § 31 Rn. 130 vd.; Langheid/Rixecker/Rixecker, **a.g.e.**, VVG § 31 Rn. 23 vd.

¹⁹⁶ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 509.

¹⁹⁷ TTK m. 1427, f.2. “*Sigorta tazminatı veya bedeli, rizikonun gerçekleşmesini müteakip ve rizikoyla ilgili belgelerin sigortacıya verilmesinden sonra sigortacının edimine ilişkin araştırmaları bitince ve her hâlde 1446 ncı maddeye göre yapılacak ihbardan kırkbeş gün sonra muaccel olur.* “ hükmünü havi olup, hükmün mevhumu muhalifinden “belgeler sigortacıya verilmezse” sigortacının ediminin muacceliyet kazanmayacağı anlaşılmaktadır.

¹⁹⁸ Bu konudaki tartışmalar için bkz. yukarıda, s. 118 vd.

C. ZARARI ÖNLEME AZALTMA VE SİGORTACININ RÜCU HAKLARINI KORUMA GÖREVİ

1. Düzenleniş Şekli

Türk Ticaret Kanunun 1448. maddesi uyarınca, “*Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlarda, zararın önlenmesi, azaltılması, artmasına engel olunması veya sigortacının üçüncü kişilere olan rücu haklarının korunabilmesi için, imkânlar ölçüsünde önlemler almakla yükümlüdür*”. Bu halde kanun koyucu, söz konusu hükümde sigorta ettirene “zararı azaltma ve önleme”, “zararın artmasına engel olma” ve sigortacının rücu haklarını korumak” olmak üzere üç farklı görev ihdas etmiştir¹⁹⁹. TTK m. 1448’deki bu hüküm esas itibarıyla 6762 sayılı eTTK m. 1293’te yer alan koruma ödevlerine ilişkin düzenleme ile oldukça benzerdir²⁰⁰. Bununla birlikte eTTK’ndaki düzenlemeden farklı olarak, TTK m.1448’de, söz konusu yükümlülüğün kapsamının genişletildiğini söylemek mümkündür²⁰¹. Nitekim eTTK m.1293 uyarınca söz konusu yükümlülüğün ifa edilmesi gereken zaman dilimi “rizikonun gerçekleştiği dönem” olarak düzenlenmişken²⁰² 6102 sayılı Kanun’da henüz riziko gerçekleşmeden önce rizikonun gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu dönemde de önlem alınması gerektiği hususu hüküm altına alınmıştır²⁰³. Bu halde kanun koyucu, rizikonun gerçekleşmesi sebebiyle zararın artmasının önlenmesini yeterli görmemiş;

¹⁹⁹ TTK m.1448’in TTK’da rizikonun gerçekleşmeye başlaması üzerine yerine getirilmesi söz konusu olan koruma önlemleri alma görevini genişleterek sigorta ettirenin “zarardan sorumlu üçüncü kişilere karşı rücu haklarını koruma yükümlülüğü” ile birleştirmiş olduğunun ifade edildiği hakkında, bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 511.

²⁰⁰ Nitekim eTTK madde 1293 ilgili düzenleme şu şekildedir: “*Sigorta ettiren kimse zararı önlemeye, azaltmaya ve hafifletmeye yarıyacak tedbirleri almakla mükelleftir. Alınan tedbirlerden doğan masraflar bu tedbirler faydasız kalmış olsa bile sigortacı tarafından ödenmek lâzımdır; şu kadar ki; sigorta, menfaat değerinin tamamına taallük etmiyorsa vaki masraflar ancak sigorta bedelinin menfaat değerinin tamamına olan nispetine göre ödenir.*”

²⁰¹ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 146.

²⁰² eTTK m. 1293’te görevin ifa edileceği zaman dilimi olarak rizikonun gerçekleştiği dönem esas alındığı için mülga TTK döneminde öğretide riziko gerçekleşmeden önce zararı azaltma külfetinin varlığından söz edilemeyeceğimin ifade edildiği hk. Bkz. Memiş, **Yangın Sigortasında Riziko**, s. 172-173, dn. 67; Aksi görüş için bkz. Yargıtay 11. HD., 28.04.1977 T.,1515E., 2212 K., Karar özeti için bkz., Memiş, **Yangın Sigortasında Riziko**, s. 173, dn. 68.

²⁰³ Diğer yandan öğretide TTK m.1448 hükmünde eTTK ’da rizikonun gerçekleşmeye başlaması üzerine yerine getirilmesi gereken koruma önlemleri alma görevini genişletildiği ve sigorta ettirenin zarardan sorumlu üçüncü kişilere karşı, sigortacının rücu haklarını koruma yükümlülüğü ile birleştirildiği hk. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 511.

bunun yanında mümkünse rizikonun gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu zaman diliminden itibaren²⁰⁴ önleyici tedbirler alınması yükümlülüğünü düzenlemiştir²⁰⁵. Diğer yandan eTTK m. 1293'te, sigorta ettirenin, sigortacının rücu haklarını ihlal edici davranışlarda bulunmama yükümlülüğüne ilişkin bir hüküm mevcut değildir. TTK m. 1448'deki düzenlemede ise , “önlem alma”, “zararı azaltma” ve “zarardan sorumlu üçüncü kişilere karşı rücu haklarını koruma yükümlülüğü”nü birlikte hüküm altına alınmak suretiyle eTTK'nun sistematigiinden ayrılmıştır. Bu anlamda “zarardan sorumlu üçüncü kişilere karşı sigortacının rücu haklarını koruma yükümlülüğü” Türk Hukukuna ilk defa 6102 sayılı TTK ile getirilen yeni bir görevdir²⁰⁶. Benzer yükümlülüğe ASSHİ'nin 9.102 paragrafında “Zararı Azaltma Giderleri” başlığı altında yer verilmiştir. ASSHİ'de söz konusu görev sigortacının, sigorta ettirenin koruyucu tedbirler için yaptığı masraflarını karşılama yükümlülüğü ile bağlantılı şekilde düzenlenmiştir. Bu hükme göre, *“Sigortacı, sigorta ettiren veya sigortalının sigorta kapsamındaki bir zararın azaltılması amacıyla önlemler aldığı sırada yaptığı giderleri veya uğradığı zararı, bu önlemler zararı azaltmak bakımından başarısız kalmış olsalar dahi, sigorta ettiren veya sigortalı o anda mevcut koşullarda bu önlemleri makul sayabileceği ölçüde ödemekle*

²⁰⁴ Öğretide önlem alma görevinin ifa zamanının, rizikonun gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu döneme çekilmiş olmasının, rizikoya kusurlu davranış veya kaçınmayla sebep olunması hâlinin aksi kararlaştırılmadıkça sigorta teminatına dahil olduğu yönündeki ilkeyle çeliştiği ileri sürülerek ifadenin madde metninden çıkartılarak yerine “rizikonun gerçekleşmeye başladığı hâller” ifadesinin konulması gerektiği ifade edilmiştir. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 512. Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası Sözleşmesi** s. 240: Yazar Alman Hukukunda egemen olan “*önceyi kapsama teorisi*”nin rücu haklarını koruma görevinin ifa edilmesi gereken an itibarıyla da geçerli olması gerektiğini; bu kabule göre rizikonun gerçekleşmesinin kaçınılmaz olarak ve doğrudan doğruya ön görülebildiği andan itibaren sigorta ettirenin koruma önlemi almakla yükümlü tutulması gerektiğini zira rizikonun gerçekleşmesine mutlak nazarıyla bakılmasından daha önceki bir evrede yükümlülüğün başlayacağını benimsenmesinin sakıncalı olacağını ifade etmiştir. Bu konuda ayrıca bkz.: Kemal Şenocak, “Sigorta Ettirenin Yükümlülüklerinde Değişiklik İhtiyacı”, **Türkiye’de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği Sempozyumu**, Türkiye Barolar Birliği, İstanbul 19-20 Kasım 2004 (s. 378-392) (Anılış: Sigorta Ettirenin Yükümlülüklerinde Değişiklik İhtiyacı), s. 390-391.

²⁰⁵ TTK m. 1448 ile riziko henüz gerçekleşmemiş olsa bile rizikonun gerçekleşme ihtimalinin ortaya çıkması halinde de tedbir alma görevi yüklendiği, söz konusu görevin, yalnızca riziko gerçekleşirken veya gerçekleşikten sonra değil, rizikonun henüz gerçekleşmediği dönemi de kapsar şekilde düzenlendiği, bu safhada görevin varlığından söz edebilmek için riziko henüz gerçekleşmemiş olsa bile gerçekleşme ihtimalinin somut hale gelmiş olması gerektiği hk. Bkz. Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, **Sigorta Hukuku**, s. 168.

²⁰⁶ TTK m. 1448, f.3, te ise, sigortacıya, sigorta ettirenin, görevleri yerine getirmek maksadıyla başvuracağı önlemlerin gerektireceği masrafları avans olarak vermesi ve nihayet sigorta ettiren tarafından yapılmış giderlerin karşılanması hususlarını da hüküm altına almaktadır.

yükümlüdür”²⁰⁷. Benzer görev Alman Sigorta sözleşmesi Kanunu’nda da düzenlenmiştir. 2008 tarihli VVG §82’de (VVG §62 (a.F.)) “kurtarma görevini” (“*Rettungsobliegenheiten*”), diğer bir deyişle zararın önlenmesi ve en aza indirgenmesi (“*Schadensabwendungs- und Minderungsobliegenheiten*”) olarak da ifade edilen görevi düzenlemektedir²⁰⁸. VVG § 82’de (VVG §62 (a.F.)) yer verilen sigorta ettirenin kurtarma ödevinin, esasen BGB § 242 de düzenlenmiş olan doğruluk ve güven ilkesinin (dürüstlük kuralı) özel bir görünümünü teşkil ettiği ifade edilmiştir²⁰⁹. Aynı şekilde Türk Hukukunda da TTK’nun 1448. maddesinde düzenlenen görev, esasen Türk Medeni Kanununda (TMK m.2) düzenlenen dürüstlük ve iyi niyet kuralının uygulanmasının somut bir görünümü niteliğindedir²¹⁰. Esasında genel olarak zararı azaltma görevinin uygulama alanı oldukça geniş olup, haksız fiil sorumluluğu ve sözleşmeden doğan sorumlulukta uygulanmaktadır²¹¹. Diğer taraftan, zararı azaltma görevinin sorumluluğun nedenine

²⁰⁷ (Çevrimiçi) <https://www.ius.uzh.ch/dam/jcr:0aee2ab0-bcf1-4ba2-811b-64df5f4a9a60/peicl-tur.pdf>. Erişim Tarihi: 23 Ekim 2023.

²⁰⁸ VVG 82’de, “Zararın Önlemesi ve Aza İndirilmesi” kenar başlığı ile, “1) Sigorta ettiren, sigorta konusu olayın meydana gelmesi esnasında mümkün olduğu ölçüde zararı önlemesini ve azaltılmasını sağlamalıdır. 2) Sigorta ettiren kendisi için makul olduğu müddetçe, sigortacının talimatlarına uymak ve durumun el vermesi halinde talimatlar almak zorundadır. Sigorta sözleşmesine dâhil olan birden çok sigortacının farklı talimatlar vermesi halinde sigorta ettiren sorumlulukları gereğince kendi takdirine göre davranır.” yönünde TTK’daki ile benzer bir düzenlemeye yer verilmiştir. Söz konusu hükme ilişkin açıklamalar için bkz. Hähnchen, **a.g.e.**, s. 197. Bu hükümden de anlaşıldığı üzere VVG’de, sigorta ettirenin “kurtarma ödevi” başlığı altında, zararı önleme ve azaltma yükümlülüğü ile sigortacıdan konuya ilişkin talimat alma ve bunlara uyma yükümlülüğü olarak iki alt başlık altında ele alınmaktadır. “Zararın azaltılması görevi, genel olarak vuku bulan zararın artmasını önlemek veya mümkün olduğunca düşük düzeyde tutulabilmesi amacıyla, zarar görenin kendisinden beklenen makul önlemleri almasını ifade etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kayıhan, **Kurtarma Ödevi**, s. 516.

²⁰⁹ Bu hususta bir Alman Federal Mahkeme kararı için bkz. BGH 3. 8. 1951 – I ZR44/50, BGHZ3, 46. Eren, **a.g.e.**, s. 767; VVG 82’deki söz konusu göreve ilişkin ayrıntılı açıklamalar için bkz. Prölss/Martin, **a.g.e.**, VVG § 82 Rn. 1 vd.; Langheid/Rixecker, **a.g.e.**, VVG § 82 Rn. 1 vd.; Langheid/Wandt, **a.g.e.**, VVG § 82 Rn. 1 vd.

²¹⁰ M. Kemal Oğuzman, “Dürüstlük Kuralına (MK.2) Başvuru Hususunda Bazı Yargıtay Kararlarının Eleştirilmesi”, **Prof. Dr. Yaşar Karayalçın’a 65’inci Yaş Armağanı**, 1988, s. 408; İsmail Doğanay, “Medeni Kanunun İkinci Maddesindeki “Objektif İyiniyet Kuralı” Taşınmaz Mal Satışlarındaki Şekil Şartını Ortadan Kaldırır mı”, **Prof. Dr. Haluk Tandoğan’ın Hatırasına Armağan**, 1990, s. 255 vd.

²¹¹ Türk Borçlar Kanunu’nda zarar görenin zararı azaltma külfeti altında olduğunu doğrudan düzenleyen genel bir hüküm yoktur. Ancak TBK m.325’te, kiracının erken tahliyesi nedeniyle ödeyeceği tazminat miktarı hesaplanırken kiraya verenin “... elde etmekten kasten kaçındığı yararları kira bedelinden indirmekle yükümlü olduğu”; m. 408’de “Ancak, işçinin (...) başka bir iş yaparak (...) kazanmaktan bilerek kaçındığı yararlar ücretinden indirilir” düzenlemesine yer verilmiştir. TBK. m. 408’ de de benzer bir şekilde işverenin, işçinin iş görme ediminin yerine getirilmesini kusuruyla engellemesi veya edimi kabulde temerrüde düşmesi halinde işçiye ücret ödemekle yükümlü olduğunu belirtirken, işçi açısından da varsa işçinin başka bir iş yaparak kazanmaktan bilerek kaçındığı yararların, işveren tarafından ödenecek ücretinden indirileceğini belirtmek suretiyle dürüstlük ve iyi niyet kuralının bir görünümünü oluşturan zararı azaltma sorumluluğunu açıkça geçerli

bakılmaksızın kusur ve kusursuz sorumluluk hallerinde uygulandığı ifade edilmektedir²¹². Türk Borçlar Kanunu’nda zarar görene, zararın oluşması halinde zararı azaltma veya zararın artmasını engelleme şeklinde doğrudan bir sorumluluk yüklenmemiştir²¹³. Buna karşın TBK m. 52’de yer alan, haksız fiiller bakımından zarar görenin zararın artmasında etkili olması halinde tazminattan indirim yapılabileceğini veya tazminatın tamamen ortadan kaldırılabilceğini ilişkin hüküm, zararın azaltılması yükümlülüğüne dolaylı da olsa işaret etmektedir²¹⁴.

TTK’nun 1448. maddesi sistematik olarak bütün sigorta türleri açısından uygulanacak hükümlerin yer aldığı genel hükümler arasında yer almaktadır. Oysa teknik anlamda zarar ve rücu kavramları zarar sigortalarına özgü kavramlar olup, kural olarak, can sigortalarında sigortacının rücu hakkı yoktur. Bu nedenle öğretide bu görevin genel hükümler arasında düzenlenmiş olması kanaatimizce de isabetli şekilde eleştirilmiştir²¹⁵. TTK m. 1448’de öngörülen görevin farklı yönleri vardır. Sigorta ettiren bir yandan meydana gelmesine mutlak nazarıyla bakılan bir zararı sanki sigorta himayesi yokmuşçasına önlemeye ve azaltma için gerekli olan önlemleri doğrudan alacak ya da zararı artıracak davranışlardan kaçınacaktır. Bu görevi gerçekleşen ve/veya gerçekleşme ihtimali çok yüksek olan zarar ile ilgili sigortacının olası rücu haklarını da korumaya yönelik olacaktır²¹⁶,

bir hukuk normu haline getirmiştir. M. Kemal Oğuzman/M. Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Cilt II, 18. Bası, İstanbul, Vedat Yayıncılık, 2023, s. 122; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, **a.g.e.**, s. 596.

²¹² Oğuzman/Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt II**, s. 122; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, **a.g.e.**, s. 596; Musa Kurt, “Zarar Görenin Zararı Azaltma Külfeti”, **AÜHFD**, C: 64, S:3, 2015 s. 778.

²¹³ Kurt, **a.g.m.**, s. 778.

²¹⁴ Zararın miktarının tam olarak ispat edilemediği durumlarda hâkimin zararın miktarını TBK. m.50 f. 2 çerçevesinde “zarar görenin aldığı önlemleri” de göz önünde tutarak belirleyeceği ifadesinin, zararı azaltma külfetine dolaylı bir yollama olduğu ifade edilmiştir. Bkz, Kurt, **a.g.m.**, dn. 11.

²¹⁵ Nitekim Öğretide sigortacının rücu haklarının korunması görevinin, yalnızca zarar sigortalarında söz konusu olması nedeniyle bu görevin genel hükümler arasında düzenlenmiş olması eleştirilmiştir. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 514; Bu yükümlülüklerin sadece zarar sigortaları için olduğunun 1448. madde metninde açıkça ifade edildiği hk. Bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 304.

²¹⁶ eTTK’ da, kara sigortaları açısından m. 1293 ‘te sigorta ettirene “ sigortacının rücu haklarını ihlal edici davranışlardan kaçınması” konusunda herhangi bir düzenleme mevcut değildir. eTTK m. 1301/II de “Sigorta ettiren kimse, 1 inci fıkra gereğince sigortacıya intikal eden haklarını ihlâl edecek bir hal ve harekette bulunursa sigortacıya karşı mesul olur” hükmünü ihtiva etmektedir. Birinci fıkra ise “Sigortacı sigorta bedelini ödedikten sonra hukukun sigorta ettiren kimse yerine geçer. Sigorta ettiren kimsenin vâkı zarardan dolayı üçüncü şahıslara karşı dâva hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel nispetinde sigortacıya intikal eder.” demek suretiyle, sigortacının rücu hakkını kazanması hususunu “sigorta bedelini” ödeme olgusuna ve “ödeme miktarı” hasretmiştir. Görüleceği üzere eTTK m.

2. Amacı

a. Zararı Önleme/Azaltma Görevi

Sigorta ettiren esas itibarıyla, rizikonun gerçekleşmesinden sonra zararı mümkün olduğunca önlemek ve azaltmakla yükümlüdür. Kanunda hangi tür önlemlerin alınacağı tek tek sayılmamıştır. Esasen, bu önlemlerin tek tek sayılması da doğru ve mümkün değildir. Zira sigorta sözleşmesini türüne ve teminat altına alınan riziko ve gerçekleşen rizikoya göre zararı azaltıcı önlemlerin türü ve niteliği değişecektir²¹⁷. Zararı önlemek için yapılan masraflar "kurtarma masrafları" olarak da adlandırılmakta olup, kurtarma masrafları da sigorta himayesi altındadır²¹⁸.

Görevin ihdas amacı, sigorta ettirenin, sigorta teminatının mevcudiyetine güvenerek zararın gerçekleşmesine göz yummasının ya da zararın artmasına mani olmak yerine, hareketsiz kalmasının önüne geçmektir²¹⁹. Bu sayede sigorta ettirenin,

1301, f.2 'nin lafzında "sigortacıya intikal edecek değil "intikal eden" hakları ihlal etmekte olup, esasen bu hüküm mal sigortaları açısından TTK m. 1472, sorumluluk sigortaları açısından ise m.1481'de yer verildiği hk. Bkz. Kübra Yetiş Şamlı, "Sigortalının Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Yükümlülüğüne İlişkin TTK Hükümlerinin Değerlendirilmesi", **İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** C: 16, S: 2, 2017, (Anılış: Koruma), s. 289.

²¹⁷ Yargıtay bir kararında " ... Mülga TTK'nun 1293 maddesinde kara sigortaları bakımından sigorta ettirenin tedbir alma mükellefiyeti düzenlenmiştir. Buna göre sigorta ettiren zararı önlemeye ve hafifletmeye yarayacak tedbirleri almakla mükelleftir. Tedbirin alınmaması halinde anılan maddenin son fıkrasında Mülga TTK'nun 1292/ son fıkrasına atıf yapılmaktadır. Bu durumda ise sigorta ettiren gerekli tedbirleri almamış ise, eğer kasıtlı olarak bu şekilde davranmışsa sigorta tazminatını isteme hakkını yitirecek, kusuru ihmal derecesinde olursa, ihmalin ağırlığına göre sigortacının ödemekle yükümlü olduğu sigorta bedelinden indirimle gidilecektir. Paralel düzenleme Kasko Genel şartları B-2 de de yer almaktadır. Somut olayda; davacının patlayıcı madde taşıdığı her iki tarafın kabulündedir. Dosyadaki bilgi ve beyanlardan söz konusu yangın aracın sol ön tarafındaki lastiğinden çıkmış olsa bile yangına, mevcut yükün patlayıcı olması sebebi ile müdahale edilemediği anlaşılmaktadır. **Yükün patlayıcı olması sebebi ile müdahale edilememesini TTK 1448 madde hükmü gereğince zararın artmasına engel olup olmayacağının mahkemece değerlendirilmesi, konusunda uzmanından da konu hakkında rapor alınarak sonucuna göre karar verilmesi gerekir. ...** " demek suretiyle zarara müdahale edilip, edilmemesinde, riziko öncesinde sigortalının kusurlu bir eylem ya da işleminin olup olmadığının dahi araştırılmasını gerekli görmüştür. Yargıtay bu kararında, örtülü olarak rizikonun gerçekleşmesi ile zararı azaltma önlemi alma görevinin ifa edilemeyişi arasında bir ilinti olup, olmamasına göre hareket edilmesi gerektiğine işaret etmiştir. Yargıtay, 17. HD, E. 2016/19604, K. 2017/11126, T. 29.11.2017, Kazancı İçtihat Programı.

²¹⁸ Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanununda bu görevin düzenlenişi ve kapsamı ile ilgili ayrıntılı bilgi için Bkz. Kayıhan, **Kurtarma Ödevi**, s. 15; Yazar "Riziko gerçekleşirken (veya gerçekleşme olasılığı çok yakın iken) sigorta ettirenin sigorta menfaatini korumak için alması gereken önlemleri " kurtarma ödevi" olarak tanımlamaktadır. Biz ise TTK madde 1448'in lafzına uygun olarak " "Zararı önleme, azaltma" veya " koruyucu önlem alma/koruma görevleri" ifadesini kullanmayı tercih etmekteyiz"

²¹⁹ "6762 sayılı Kanunun koruma tedbirlerini düzenleyen 1293 üncü maddesi temelde korunmuş ancak, uygulamada karşılaşılan sorunları giderebilmek amacıyla biraz daha genişletilmiştir. Öncelikle, yükümlülük sadece rizikonun gerçekleştiği dönemde değil, gerçekleşme ihtimalinin yüksek

sigorta himayesinin mevcudiyetine güvenerek, zararın gerçekleşmesini görmezden gelmek suretiyle rizikonun sebep olduğu zararı sigortacıya ve dolaylı olarak da tehlike topluluğunu oluşturan diğer sigorta ettirenlere yüklemesinin önüne geçmek istenmiştir²²⁰. Söz konusu düzenlemeler TTK m.1448 ile prensip olarak tüm zarar sigortaları açısından geçerli olarak hüküm altına alınmıştır. Zarar sigortası türünün aktif veya pasif olmasının, bu ödevin varlığını koruması yönünde herhangi bir önemi yoktur²²¹. Buna göre sigortacının talimatları doğrultusunda ifa edilmesi gereken zararı önleme, azaltma ve kurtarma gayretleri (*Rettungsbemühungen*) bir yandan sigortacının yönetme hakkının bir parçası olarak değerlendirilmekte; diğer yandan ise zararı doğuran olayın faili ve sigortacı için önceden hesaplanabilir edimsel yükümlülüklerin tespiti işlevi görmektedir. Sonuç olarak ise sigortacı menfaatine hizmet etmektedir²²².

olduğu dönem için de öngörülmüştür. Zira bu maddenin amacı, zararın artması yanında zararın oluşmasına da engel olmaktır. Kişi kendisini tehlikelerden korumak için sigortaya başvurur. Yoksa tehlike istenilen bir durum değildir. Bu nedenle, sigorta ettiren, sigortasını yaptırmış olsa bile ihmalkâr davranmamalı, rizikonun doğmaması veya doğmuşsa da zararın artmasını önleyici her türlü tedbiri almalıdır.” Bkz. 6102 Sayılı TTK 1448. maddeye ilişkin gerekçe altında yapılan açıklamalar. VVG 82’deki benzer görevin amacına ilişkin açıklamalar için bkz. Prölss/Martin, **a.g.e.**, VVG § 82 Rn. 1 vd; Langheid/Rixecker, **a.g.e.**, VVG § 82 Rn. 1 vd.; Langheid/Wandt, **a.g.e.**, VVG § 82 Rn. 1 vd

²²⁰ Bu düzenleme VVG § 82’de, mevcuttur. Hükmün konuluş amacının, sigorta ettirenin, riziko gerçekleştiğinde sigortalı değilmiş gibi davranmasını ve zararı önlemek veya azaltmak için olası ve makul önlemleri almasını sağlamayı amaçlamadığı böylece nihai anlamda, sigortalılar topluluğunun yararına, olarak sigortacının ödeme gücünü korumayı amaçlar ve önlenabilir zararların sigortalılar topluluğuna yüklenmesini önlemeye matuf olduğu ifade edilmektedir. Bkz. Andreas Shell / Tobias Wessel, “Der Anspruch des Versicherungsnehmers auf Ersatz von Rettungskosten”, (Çevrimiçi) https://www.wilhelm-rae.de/sites/default/files/pdf/versicherungspraxis_-_der_anspruch_des_versicherungsnehmers_auf_ersatz_von_rettungskosten_-_februar_2018_0.pdf Erişim Tarihi: 07 Aralık 2022.

²²¹ Hähnchen, **a.g.e.**, s. 197.

²²² Hähnchen, **a.g.e.**, s. 197; Türk öğretisinde de “ sigorta ettiren, sigortasını yaptırmış olsa bile sigorta menfaatini korumakta ihmalkar davranmayarak, rizikonun doğmasını veya doğmuşsa zararın artmasını önleyici önlemleri almasının bizatihi sigorta ettireni de koruma amacına yönelik olduğu zira, sigortacılık sektöründe, prim tutarının, gerçekleşen rizikolara göre, diğer bir deyim ile “zarar/prim” oranına göre belirlendiği, sigortacı bir sigorta dönemi içinde ödediği tazminat miktarına göre bir sonraki sigorta dönemi için sigorta ettirenlerin ödeyecekleri prim oranını belirlendiğini (hasarsızlık indirimi veya sür prim uygulaması) böylece riziko gerçekleşmediği veya zararın azaltıldığı durumlarda sigorta ettirenin daha az prim ödemesi söz konusu olacağı için, görevin sigorta ettireni de koruma amacına yönelik olduğu hakkında bak. Kayıhan, **Kurtarma Görevi**, s. 535; Ayrıca Rizikonun gerçekleşmemesinin her durumda sigorta ettiren yararına sonuçlar doğuracağı hakkında bkz. TTK’nun 1426. maddesi ile ilişkili gerekçesi.

b. Rücu Haklarını Koruma Görevi

Türk Medeni Kanunu'na göre "Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır" (TMK m.2/1) Bir kişi hukukun kendisine tanıdığı hakkı açıkça kötüye kullanır veya durumun gerektirdiği şekilde kendisinden beklenen özeni göstermeyerek iyi niyetli davranmaz ise hukuken bu durumlara birtakım yaptırımlar bağlanmaktadır. Sigortacının rücu haklarını koruma görevi de, Türk Medeni Kanunu'nun 2. maddesinde düzenlenen dürüstlük kuralının özel bir görünümü niteliğindedir. Buna göre, sigorta ettiren, sigorta ilişkisinin kendisine tanıdığı hak olan zararların tazmin edilmesini eksiksiz bir şekilde isteyebilmek için dürüstlük kuralına uygun şekilde, sigorta koruması altında değilmiş gibi davranarak, sigortacının asıl sorumlulara karşı müracaat etmesini engelleyecek durumlardan sakınmalıdır. Böylece bir yandan sigorta ettirenin sigortayı araç olarak kullanarak zenginleşmesinin önüne geçilmesi amaçlanırken aynı zamanda zararın asıl sorumlulara yükletilmesi sayesinde sigorta müessesesinin sürdürebilir olması mümkün kılınmaktadır²²³. Sigorta tekniği açısından zararın asıl sorumlulara yansıtılması nedeniyle bir yandan sigorta ettirenin ödeyeceği prim miktarı azalırken sigortalılar topluluğu da bu durumdan faydalanacaktır²²⁴. Sigortacının rücu hakkı, zarar sigortaları alanında geçerli bir hukuki müessesedir²²⁵. Sigortacı tazminatı ödedikten sonra, sigorta ettirene "kanuni halef" olmakta ve zarar veren üçüncü kişiye rücu etme imkânı bulmaktadır²²⁶, Sigortacının zarara yol açan kişiye karşı olan rücu imkânının korunması²²⁷ için, sigorta ettiren, kanunen gerekli tedbirleri almakla görevli kılınmıştır²²⁸.

²²³ Ünán, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 515; Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 168; Kara, **Sigorta Hukuku**, s. 264.

²²⁴ Prim hesabı gerçekleşen olaylara göre, diğer bir ifade ile "zarar/prim oranına göre belirlenir. Sigortacının sigorta dönemi ödediği zarar azaldıkça bir sonraki dönemde sigorta ettirenlerin ödeyeceği prim de o oranda azalacağından sigorta primleri de azalacağı hakkında bkz. Kara, **Sigorta Hukuku**, s. 264.

²²⁵ Ünán, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 514; Yazıcıoğlu, Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 169; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 305; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 147.

²²⁶ Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 169.

²²⁷ Bu kavramın yanıltıcı olduğu hk. Bkz. Ünán, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 516; Yazar, Bu ifadenin lafza bakıldığında, sigortacıya intikal etmiş hakları kapsadığı izlenimi verdiğini Oysa, TTK 1448 f. 1'in cümle 1'in sigortacının yasal halef olmasından önceki safha ile ilgili olduğunun kesin olduğunu ifade etmekte ve sigortacının halef olduktan sonraki dönem rücu hakları bakımından mal sigortaları bakımından TTK m 1472 f.(2) ve sorumluluk sigortaları bakımından da TTK m. 1481 f. (3)

3. Kapsamı

a. Zararı Önleme ve Azaltma Görevi

TTK m.1448/1, c.1’de yer verilen “*Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlarda, zararın önlenmesi, azaltılması, artmasına engel olunması veya sigortacının üçüncü kişilere olan rücu haklarının korunabilmesi için, imkânlar ölçüsünde önlemler almakla yükümlüdür.*” hükmü çerçevesinde, “koruma önlemleri alma görevinin” kapsam bakımından iki boyutunun olduğu anlaşılmaktadır²²⁹. Bunlardan ilki sigorta ettirenin, sigortacının talimatlarından bağımsız olarak, kendiliğinden önleyici ve/veya azaltıcı tedbir alma görevidir. İkincisi ise sigorta şirketini durumdan haberdar edip, onun talimatları çerçevesinde zararı önleyici/azaltıcı tedbir alma görevidir. Sigorta ettirenin, sigortacının talimatlarından bağımsız olarak, kendiliğinden önleyici ve/veya azaltıcı tedbir alma görevi, sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinin varlığına güvenerek zararın ortaya çıkmasına veya artmasına göz yummasına engel olmak için gerekli ve zorunludur²³⁰. Buna karşılık, görevin gereği gibi ifası amacıyla zararı önleme ve azaltmak üzere girişilen faaliyetlere ilişkin giderler sigortacıya ait olacaktır. Bu husus TTK m. 1448, f. 3’te “*Sigortacı sigorta ettirenin birinci fıkra gereğince yaptığı makul giderleri, bunlar faydasız kalmış olsalar bile, sigorta tazminatından veya bedelinden ayrı olarak tazmin etmekle yükümlüdür.*” denilmek suretiyle açıkça hüküm altına alınmıştır. Kanun lafzından da anlaşılabacağı üzere sigortacı sigorta

hükümünün ihdas edildiğini belirtmektedir. Yazara göre TTK m. 1448 f. (1) cümle 1 de sigortacı, yalnızca doğmuş rücu hakları bakımından değil, henüz doğmamış ve ileride doğabilecek rücu haklarının zedelenmesi bakımından da korumanın ihdas edildiğini belirtmektedir.

²²⁸ Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 169.

²²⁹ Alman Hukukunda, kurtarma ödevinin içeriğinin, sigortacının bir talimatı, sigorta genel şartları ve kanun ile belirlendiği; sigorta ettirenin, öncelikle, sigortacının bu yöndeki talimatına uyması gerektiği, talimat yok veya alınması mümkün değilse, sigorta genel şartlarına bakılması gerektiği, sigorta genel şartlarında da bu yönde bir düzenleme yok ise bu durumda. VVG § 62’nin uygulanacağı hakkında bkz. Kayıhan, **Kurtarma Ödevi**, s. 520.

²³⁰ Böylece zarar sigortalı alanında geçerli “zenginleşme yasağı” ilkesi çerçevesinde sigortalının sigorta tazminatı talep hakkı nedeniyle zarar sorumlusunun tazmin yükümlülüğünden kurtulması önlenmiş olacaktır. Bu nedenle kanun koyucu zararı önlem ve azaltma görevi ile rücu haklarını koruma görevini tek bir maddede ve birleşik olarak düzenlemiştir. Rücu haklarının korunması sayesindedir ki, sigortacının ödediği tazminatı zarara sebebiyet verenlerden talep etmesi mümkün olabilecek ve bu sayede sigortacının zararı hiç olmayacak ya da rücu edilen miktar kadar azalacaktır. Kolayca anlaşılabacağı üzere rücu haklarının korunması görevi ile zararı önleme azaltma görevinin nihai amacı aynıdır.

ettirenin önlem almak için yaptığı makul giderleri, önlemler görevin amacını gerçekleştirmemiş, faydasız kalmış olsa bile, sigorta tazminatından veya bedelinden ayrı olarak sigorta edene ödemek, tazmin etmekle yükümlüdür. Kanunda, eksik sigortanın yapıldığı hâllerde ise TTK 1462nci madde hükmünün kıyasen uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Bu düzenleme yeni olup, 6762 sayılı eTTK’da böyle bir hüküm yoktur. Bu hüküm gereğince koruma önlemleri alınması sırasında veya bu uğurda yapılan faaliyetlerin sonucunda başarılı olup olmadığına bakılmaksızın, koruma önlemleri için sigorta ettirenin yaptığı giderlerin²³¹ sigortacı tarafından karşılanması gerektiği açıktır. Koruma çabalarının sonuçsuz kalması, halinde dahi sigortacının bu yükümlülüğü devam edecektir²³² Koruma giderlerini ortaya çıkaran önlemlerin gerekli olup olmadığının belirlenmesinde kural olarak objektiflik esastır²³³, ancak sigorta ettirenin içinde bulunduğu subjektif şartlar da göz ardı edilmemektedir. Bu bağlamda kurtarma önlemleri sırasında yapılan masrafların objektif olarak yapılması gerektiği kabul edilebiliyorsa bu masraflar sigortacı tarafından karşılanmalıdır²³⁴.

Bu kapsamda alınabilecek önlemlerin neler olacağı izahı gereken bir başka konudur. Kanun koyucu bu konuda ilk ölçütü “*imkânlar ölçüsünde önlemler almak*” olarak belirlemiştir. Bununla birlikte kimin “*imkânı ölçütünde önlem alınacağı*” hususunda Kanunda açık bir düzenleme yoktur²³⁵. Bu anlamda önlem alma görevi çerçevesinde sigorta ettiren kendini veya herhangi bir üçüncü kişiyi tehlikeye atacak

²³¹ Kanaatimizce, sadece sigorta ettirenin değil, sigorta sözleşmesi ile ilgisi olmasa bile 3. kişilerce yapılan zararı önleme veya azaltma amacıyla yapılıp da, vekâletsiz iş görme hükümleri başta olmak üzere herhangi bir hukuki sebeple sigorta ettirenden talep edebilecek makul koruma masraflarının da sigortacı tarafından karşılanması gerekmektedir.

²³² Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 305; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 147.

²³³ “Önce somut olayda objektif olarak amaca uygun davranış şeklinin nasıl olması gerektiği değerlendirilir. Davranış şayet amaca uygun değilse, özellikle kurtarma giderleri sigorta tazminatı ile karşılaştırıldığında oransız bir masrafa yol açıyorsa sigorta ettiren tedbir alınması için aşırı masraf gerektiren bu gibi davranışlardan kaçınmalıdır. Ancak, sigorta ettirenin olayın belirsizliği ve kestirilemezliğinden dolayı içinde bulunabileceği şahsi durum göz önüne alınmalı bundan dolayı kendisine bu konuda belli bir takdir alanı bırakılmasının gerektiği” hakkında, bkz. Kayıhan, **Sigorta Ettirenin Kurtarma Görevi**, s. 521.

²³⁴ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 552; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 305; Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 169; Bozkurt, **Sigorta Hukuku**, s. 147; Kara, **Sigorta Hukuku**, 263.

²³⁵ “İmkânlar ölçüsünde kavramı”nın, “görevin yükümlüsünün imkânları mı”, “halin icabının olanaklı kıldığı imkânlar mı” veya “sigortacının olanaklarının elverdiği imkânlar mı” olduğu açık değildir. Bu kavramın içeriğinin uygulamada her olayın kendine özgü şartları dikkate alınarak çözümlenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

önlemleri almak zorunda değildir²³⁶. Ancak ortalama bir sigorta ettirenden beklenecek önlemleri almaktan kaçınmaması²³⁷ gerekmektedir²³⁸. Sigorta ettiren rizikonun gerçekleştiğini sigortacıya bildirirken aynı zamanda bildirim anına kadar aldığı tedbirler hakkında sigortacıya bilgi vermeli ve alınacak tedbirler konusunda sigortacının vereceği talimatlara uygun davranması gerekmektedir. Ancak kanaatimizce, sigortacı alınacak önlemler hakkında halin icabından sigorta ettirenin ifasında aşırı güçlüğü düşmeyeceği ve kişilik haklarına aykırı olmayacak tedbirleri almasını isteyebilmelidir. Sigorta ettirenin önlem almak adına, kendisini veya üçüncü bir kişinin hayatını tehlikeye atmaktan kaçınacak²³⁹ sigortacı tarafından verilen talimata imkânları elverdiği ölçüde uyacaktır²⁴⁰. Bununla birlikte sigorta ettirene verilen talimatların da sigorta ettirenin imkânları dâhilinde uyabileceği makul talimatlar olmasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Kanun koyucu, sigortacının, alınması gereken tedbirler ile ilgili talimatlarına sigorta ettirenin olabildiğince uymasını beklemektedir. Ancak birden çok sigortacının varlığı ve bunların birbirlerine aykırı talimatlar vermeleri halinde sigorta ettiren bu talimatlardan zararın azaltılması ve rücu haklarının korunması için en uygun olanın dikkate alır²⁴¹.

²³⁶ Öğretide sigorta ettireninin alacağı önlemler ilgili “olanaklar/imkânlar ölçüsünde” kavramının “ortalama bir sigorta ettirenden beklenecek önlemleri almaktan kaçınmamış” olması gerektiği ifade edilmiştir. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 513; “Dürüst makul, orta zekalı bir sigorta ettirenin alması gereken tedbirler” olduğu hakkında, bkz. Bozkurt, **a.g.e.**, s. 147; “objektiflik” imkanlar ölçütü olduğu hakkında bkz. Kayıhan, **Kurtarma Ödevleri**, s. 538 . Bu meseleye ilişkin her bir ölçütün kendi içinde haklılık ve payı var ise de kanımca bu kriterlerden hangisine ne zaman başvurulabileceği somut olayın özellikleri ve sigorta ettiren ya da ilgilinin kapasite ve yetenekleri dürüstlük ve iyi niyet ölçütü içinde dikkate alınmak suretiyle belirlenmelidir.

²³⁷ Kurtarma ödevinin ifasında sigorta ettirenin bu yönde elde ettiği başarılar değil, amacının dikkate alınması gerektiği; kurtarma çabasının başarısız kalması halinde bile, masrafların karşılanması gerektiği, görevin ifasında önemli olanın, sigorta ettirenin zararı önlemek veya azaltmak için somut durumun özelliklerine göre elinde mevcut ve kendisinden objektif olarak kullanması beklenebilecek imkanları kullanıp kullanmadığı hususuna bakılması gerektiği hususunda bkz. Kayıhan, **Sigorta Ettirenin Kurtarma Görevi**, s. 521.

²³⁸ Öğretide bu türden önlemlere “Yangına karşı sigorta ettirilmiş olan konutta yangın başladığında, itfaiyeye haber verilmesi, kurtarılması mümkün eşyanın yangın yerinden uzaklaştırılması, yangın söndürücü sistemin devreye alınması, yangın söndürme tüpü ile yangının söndürülmesi için girişimde bulunulması makul olarak beklenebilecek önlem ve girişimler...” örnek olarak gösterilmiştir. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 513.

²³⁹ Çeker, **6102 Sayılı Yeni TTK’na Göre Sigorta Hukuku**, s. 89.

²⁴⁰ Sigorta ettirenin, ölçüsüz veya hayati ve bedensel sağlığı tehlikeye düşüren ya da sigorta ettirene başkaca daha büyük zarara maruz kalmasını sebep olacak nitelikli sigortacı talimatlarına uymak zorunda olmadığı hakkında, bkz. Kayıhan, **Kurtarma Ödevi**, s. 523.

²⁴¹ Birden fazla sigortacı varsa ve bunlar bir birine zıt talimatlar vermişlerse, sigorta bunlardan en uygun (zararı en azaltıcı, rücu hakkını en geniş ölçüde koruyucu nitelikte olanını) dikkate alacağı ve böyle yaptığı takdirde talimatını dikkate almadığı sigortacılar açısından da görevi yerine getirmiş

b. Rücu Haklarını Koruma Görevi

TTK'nun 1448. maddesinin kenar başlığı “Zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma yükümlülüğü” şeklindedir. Kanun koyucu maddenin kenar başlığında açıkça “**sigortacının rücu haklarını koruma**” ifadesine yer vermiş ve madde metninde de “sigortacının üçüncü kişilere olan rücu haklarının korunabilmesi” için önlemler alınmasından söz etmiştir. Bununla birlikte kanunda rücu hakkının ne olduğu ya da rücu hakkının korunması için ne tür önlemler alınması gerektiği hususunda bir hüküm yoktur. ETTK’da “rücu hakkının korunması” görevi açık bir şekilde düzenlenmemiştir²⁴². Öğretide **rücu hakkı** kısaca kendisine veya başkasına ait bir borcu ifa eden kimsenin, borcun alacaklısına karşı yerine getirdiği edanın, tamamını veya bir kısmını, borcu ödemekle asıl sorumlu olan kişiden talep etmesi olarak tanımlanmaktadır²⁴³. Görüleceği üzere rücu talebi, ifa edilen borcun doğdu hukuki sebepten ayrı bir hukuki sebepten kaynaklanmaktadır. Üçüncü kişinin asıl sorumludan talep hakkı, asıl borçlunun yükümlüsü olduğu borcun, alacaklısına kendisi tarafından ifa edilmesiyle doğan yeni bir alacak hakkıdır²⁴⁴. Rücu hakkına

sayılacağı, uygun olmayan talimata göre hareket ettiği durumlarda ise sadece talimatı veren sigortacıya karşı görevini yapmış sayılacağı hakkında bkz. Ünan, **Yeni TTK’da Sigorta Ettirenin Görevleri**, s. 78; Kara, **Sigorta Hukuku**, s. 263; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 146; Çeker, **6102 Sayılı Yeni TTK’na Göre Sigorta Hukuku**, s. 89; VVG 82’deki benzer düzenlemenin kapsamına ilişkin ayrıntılı açıklamalar için bkz. Prölss/Martin, **a.g.e.**, VVG § 82 Rn. 9 vd.; Langheid/Rixecker, **a.g.e.**, VVG § 82 Rn. 2-3, Rn.10 vd.; Langheid/Wandt, **a.g.e.**, VVG § 82 Rn. 25 vd.

²⁴² TTK’n bu yönde bir ifadenin bulunması doktrinde eleştirilmiş, esasen rücu hakkı korunmasının, 1448. maddenin bu maddenin konusu olmadığını ve halefiyete kurumu ile birlikte ele alınması gerektiği ifade edilmiştir. Ünan, **Kanun Taslağı**, s. 145; Fatih Ölmez, **Sigortalının Sigortacının Halefiyet Hakkını İhlal Etmeme Yükümlülüğü**, 1. Baskı, Oniki levha, İstanbul, Kasım 2020, s. 51 vd.

²⁴³ Oğuzman, M. Kemal/Öz, M. Turgut, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Cilt 1, 12. Basım, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2014, s. 270; Eren, **a.g.e.**, s. 930; Haluk Nomer, “Halefiyet İle Rücu Hakkı Arasındaki İlişki, Özellikle Sosyal Sigortalar İle Özel Sigortaların Rücu Hakları Bakımından Halefiyetin Rolü”, **İHFM C: 55, S: 3**, 1997, (Anılış: Halefiyet İle Rücu Hakkı Arasındaki İlişki), s. 244; Nitekim Yargıtay kararlarında rücu hakkı, kendisine veya başkasına ait bir borcu ifa ederek borçluyu tatmin eden kişinin, ifa ettiği edimin tamamını veya bir kısmını borcun asıl sorumlusundan talep etmesi olarak tanımlanmaktadır. Bkz. Yargıtay HGK, 07.03.2019 E.2015/21-837, K.2019/253 sayılı kararı (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); Rücu talebi, rücu edenle edilen arasındaki mevcut bir sözleşmesel ilişkiye dayanabileceği gibi, haksız fiilden, sebepsiz zenginleşmeden ya da vekâletsiz iş görmeden veya bütün bunların dışında, kanunundan da doğabilir. Bkz. Nomer, **Halefiyet İle Rücu Hakkı Arasındaki İlişki**, s. 248.

²⁴⁴ Rücu talebi, akdi bir ilişki, sebepsiz zenginleşme, haksız fiil veya vekâletsiz iş görme ya da kanundan doğabilir. Bkz., Nomer, **Halefiyet İle Rücu Hakkı Arasındaki İlişki**, s. 248

benzeyen ve çoğu kere rücu hakkı ile ilişkili olan bir başka kavram da halefiyet²⁴⁵ hakkıdır²⁴⁶. Halefiyet sözcük anlamı itibarıyla “bir kimsenin yerine geçmeyi” ifade etmektedir²⁴⁷. Halefiyet, geniş manada²⁴⁸, bir kişinin, üçüncü kişiye ait herhangi bir hakka veya bütün olarak üçüncü kişinin mal varlığına sahip olmak suretiyle, asıl hak sahibinin yerine geçmesini ifade ettiği belirmektedir. Bu bağlamda halefiyet ile de bir hak, bir kişiden diğerine intikal etmektedir²⁴⁹. Kural olarak, borç kim tarafından ifa edilirse edilsin, ifa borcu sona erdiren bir sebeptir²⁵⁰. Bununla birlikte kanunda açıkça öngörülen bazı durumlarda üçüncü kişinin borcu ifası, borcu yalnızca dış ilişkide alacaklıya karşı sona erdirmekte buna karşın iç ilişkide borç, asıl borçlu nezdinde (halefiyet kurumu altında) devam etmekte²⁵¹ ve borcun niteliği ve kapsamında herhangi bir değişiklik olmamaktadır²⁵². Öğretide, halefiyetin borcun ifa ile sona ermesi kuralının kanundan doğan bir istisnası olduğu; alacaklının alacağı ödenmek suretiyle borç ilişkisinin dışına çıkarıldığı ancak ona ait olan alacak hakkı ve buna bağlı fer’i hakların TBK m. 131’in ifadesine rağmen sona ermeyip, borcu ödeyen üçüncü kişiye (halef) geçtiği ifade edilmektedir²⁵³. Her iki müessesenin de

²⁴⁵ Almancada, halefiyet terimine karşılık “Rechtsnachfolge/ Sukzession” kullanıldığı hk. Bkz. Nomer, **Halefiyet İle Rücu Hakkı Arasındaki**, s. 243.

²⁴⁶ Öğretide, sigortacının üçüncü kişilere rucu hakkının, sigortacının halefiyeti olduğu beyan edilmiştir. Bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 305; Kayıhan/Günergök, **a.g.e.**, s. 229; Kanaatimizce, sigortacının halefiyet hakkı nedeni ile bir rücu hakkı sahibi olacağı ve TTK m. 1448’de korunması gereken rücu hakkının bir şeklinin de kanuni halefiyetten kaynaklanan rücu hakkı olduğu söylenebilecekse de; “sigortacının üçüncü kişilere rücu hakkı, sigortacının halefiyeti” demek, suretiyle sigortacının sadece kanuni halefiyetten doğan rücu hakkının koruma altında olduğu sonucuna indirgemek doğru değildir.

²⁴⁷ Ünán, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 226; Nomer, **Halefiyet İle Rücu Hakkı Arasındaki İlişki**, s. 244.

²⁴⁸ Halefiyet olgusu pek çok biçimde gerçekleşebilir. Bunlardan biri de kanunen halefiyetin ön görülmesidir. İşte dar manada halefiyet, “kanuni halefiyeti” ifade etmektedir. Halefiyet biçimleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Nomer, **Halefiyet İle Rücu Hakkı Arasındaki İlişki**, s. 244-248.

²⁴⁹ İntikal eden hakkın mutlak veya nispi bir hak olabileceği hk. Bkz. Nomer, **Halefiyet İle Rucu Hakkı Arasındaki İlişki**, s. 243.

²⁵⁰ TBK’da ifa başlı başına bir ifa sebebi olarak ayrıca ve açıkça sayılmamış ise de, esasen borcun en doğal sona erme sebebi ifadır. Nitekim TBK m. 131 “Asıl borç ifa ya da diğer bir sebeple sona erdiği takdirde...” demek suretiyle borcu ifa ile sona etmektedir.

²⁵¹ Merih Kemal Omağ, **Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti**, İstanbul, Hilâl Yayıncılık, 2001 (Anılış: Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti), s. 2-6; Mustafa Kılıç, Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefiyet ve Rücu, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/631738>, Erişim Tarihi: 5 Mart 2023; Kayıhan, **Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiyeti**, s. 1597; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 185.

²⁵² Omağ, **Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti**, s. 2-6; Kılıç, **Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefiyet ve Rücu**, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/631738>, Erişim Tarihi: Mart 2023; Şaban Kayıhan, **Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiyeti**, s. 1597.

²⁵³ Ahmet M. Kılıçoğlu, **Türk Borçlar Hukukunda Kanuni Halefiyet**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1979 (Anılış: Kanuni Halefiyet), s. 9; Oğuzman/Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I**, s. 276-277; Eren, **a.g.e.**, s. 892. İsviçre Hukuku’nda da aynı sonuç kabul edilmektedir. Bkz. A Tuhr,

ortak yanı, rücu hakkı ve/veya halefiyete dayanan üçüncü kişinin, esas alacağın borçlusundan, “bir talep hakkı sahibi” olmasıdır²⁵⁴. Bununla birlikte rücu hakkına dayanan kişi, alacaklısına borcu ödemekle “asıl borç ifa ile sona erer, halefiyet hakkına dayanan üçüncü kişinin talep hakkının dayanağı ise selefinin dayandığı alacak hakkıdır. Bu nedenle halefiyet, rücu hakkına oranla hak sahibine daha güçlü bir statü sağlar²⁵⁵. Sigorta hukuku alanında da sigorta himayesinden faydalananlar dışında, üçüncü kişiler tarafından rizikonun gerçekleşmesine sebebiyet verilmesi halinde, sigorta ettirenin, birbiri ile yarışan iki ayrı tazminat talep hakkı doğmaktadır²⁵⁶. Birincisi, “zararın faillerine” karşı ileri sürülebilecek “tazminat talep hakkı”; ikincisi ise “sigortacıya karşı” ileri sürülebilecek, sigorta tazminatı talep hakkıdır. Uygulamada böyle durumlarda, sürecin daha kısa ve etkin işlemesi nedeniyle, çoğu kere, sigorta ettiren, sigortacıdan tazminat almayı tercih etmekte ve sigortacıya başvurmaktadır²⁵⁷. Konumuz açısından TTK m.1448, 1472 ve 1481

a.g.e., s. 488; Selahattin Sulhi Tekinay/Sermet Akman/Haluk Burcuoğlu/ Atilla Altop, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş 7. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1993, s. 208; “halefiyet, üçüncü bir kişinin borçlunun edimini, alacaklıya ifa etmek suretiyle onu tatmin ettiği ölçüde alacaklının yerine geçmesi, onun borç ilişkisinden doğan asli ve fer’i haklarına halef olmasıdır.” Bkz Eren, **a.g.e.**, s. 891; “Halefiyet (subrogation), başkasına ait bir borcu ifa eden kimsenin kanun hükmüne istinaden alacaklının yerine geçmesi, onun hak ve yetkilerine sahip olması demektir” Bkz. Turgut Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, Ankara, Ankara Hukuk Fakültesi Yayını, 1971, s. 222.

²⁵⁴ Kılıçoğlu, **Kanuni Halefiyet**, s. 6; Ölmez, **a.g.e.**, s. 7.

²⁵⁵ Öğretide, halefiyette, hak talep edebilmek için üçüncü kişinin ödeme yaptığını ispat etmesi yeterli iken rücu hakkı elde eden birisinin, hangi hukuki sebebe göre rücu ediyorsa onun şartlarının da gerçekleştiğini kanıtlaması gerektiği, rücu hakkının hak sahibinin şahsından doğan bir hak olmasına karşın, halefiyette, halef olan kişi yeni bir hak elde etmemekte, aksine selefinin hakkının ona geçtiği ve bu nedenle rücu hakkında, rücu hakkının doğumu ile yeni bir zamanaşımı süre başlarken; halefiyet durumunda asıl alacaklı zamanında başlayan süre işlemeye devam ettiği hakkında, Bkz. Necip Bilge, “Kefilin Alacaklıya Halef Olmasından Doğan Bazı Meseleler”, **AÜHFD**, C:11, S:1-2, 1954, s. 284; Ölmez, **a.g.e.**, s. 7-8; Halefiyette, borcun alacaklıya ödenmesi ile birlikte meydana gelecek halefiyet neticesinde, alacağa bağlı haklar ve özellikle de alacağa bağlı teminatlar halef olan kimseye geçmektedir. Bkz. Oğuzman/Öz, **a.g.e.**, s. 280-281; Eren, **a.g.e.**, s. 894; H. Oser /W. Schönerberger, **İsviçre Borçlar Hukuku**, Çev. Ferit Ayiter, m. 110, N. 11, Ankara, Adalet Bakanlığı Yayını, 1950, s. 802; ayrıca Kılıçoğlu, **Kanuni Halefiyet**, s. 97.

²⁵⁶ Türk Borçlar Kanunu’nda (TBK m.85, m.167-168, 596)’te halefiyet ile ilgili hükümler mevcuttur.

²⁵⁷ Yarg. 15. HD, T. 27.4.1992, E. 1991/5571, K. 1992/2220, “Davalının aracının, davalının istihdam ettiği kişi tarafından hasara uğratılmasından sonra tamir edilerek davalıya teslim edildiği anlaşılmaktadır. Davalı aracı tamir edildiği halde, ayrıca sigorta şirketinden hasar tazminatı almıştır. Kasko sigorta nedeniyle sigortalı araçta meydana gelen hasarı ödeyen sigorta şirketi TTK.’nın 1301. maddesine dayanarak sigortalının halefi sıfatıyla yaptığı ödeme için olayı meydana getiren ile onu istihdam edene karşı rücu davası açabilecektir. Nitekim davacı aleyhine İstanbul Birinci Asliye Hukuk Mahkemesi’nin 1990/608 esasında kayıtlı olarak rücu davası açıldığı anlaşılmaktadır. Bu durumda davacı hem hasarı gidermek için bir masraf yapmış ve emek harcamış ve ayrıca da sigorta şirketine ödeme yapmak zorunda kalmış olacaktır. Buna karşılık davalı hem hasara uğrayan aracını tamir ettirmiş ve bir bedel ödemiş ve hem de ayrıca sigortadan hasar tazminatı almak suretiyle sebepsiz

maddeleri önem arz etmektedir²⁵⁸. TTK m. 1448, sigortacının rücu hakkına işaret etmiş ve zarar sigortaları açısından, 1472 ve 1481. maddelerinde ise sigortacının, sigorta ettirene halefiyetini hüküm altına almıştır²⁵⁹. Kanun koyucu TTK m. 1448’de sigorta ettirenin, sigortacının rücu haklarını korumasından bahsetmesine rağmen herhangi bir şekilde rücu hakkını tanımlamamıştır. Buna karşın TTK’nın 1472. maddesinde mal sigortaları açısından “Halefiyet” kenar başlığı altında “*Sigortacı, sigorta tazminatını ödediğinde, hukuken sigortalının yerine geçer. Sigortalının, gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel kadar, sigortacıya intikal eder. Sorumlulara karşı bir dava veya takip başlatılmışsa, sigortacı, mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeksizin, halefiyet kuralı uyarınca, sigortalısına yaptığı ödemeyi ispat ederek, dava veya takibi kaldığı yerden devam ettirebilir*”²⁶⁰ düzenlemesi ile 1481. maddesinde ise

zenginleşmiş olmaktadır.” demek suretiyle, sigorta ettirenin, hem zarar verenden hem de sigorta şirketinden tazminat almasını hukuka aykırı olduğunu beyan etmiştir. Kararın aslı için bkz. Kazancı, kısaltma içinse bkz. Kayıhan, **Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiyeti**, s. 1597.

²⁵⁸ Mal varlığında taşınması gerekmeyen bir yükü taşıyan kişinin, o yükün nihai sorumlusuna karşı sahip olduğu hakkın, “rücu hakkı” olduğu konusunda bkz. Oğuzman/Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 270; Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, **a.g.e.**, s. 27; Yargıtay’da bir kararında, “Rücu, kendisine veya başkasına ait bir borç ifa ederek borçluyu tatmin eden kişinin, alacaklıya yaptığı edanın tamamını veya bir kısmını başka kişiden talep etmesidir.” diyerek rücu hakkını tanımlamıştır. HGK E.2015/21-837, K.2019/253, 07.03.2019 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası): Ayrıca, asıl sorumlunun başkası olduğu durumlarda üçüncü kişinin ifasının rücu hakkını gündeme getireceğine ilişkin olarak ilişkin olarak bkz., Yargıtay İBGK, E.1969/4, K.1969/6, 11.06.1969 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası). Halefiyetin rücu hakkından farklı olduğu, halef olan kişinin, rücu hakkı olan kişiye göre daha geniş imkânlarla sahip olduğu; rücu hakkı olan kimsenin, hakkını kullanabilmek için, alacaklıya ifada bulunduğunu ispat ile birlikte, ayrıca rücu talebine esas teşkil eden sebepsiz zenginleşme, vekâletsiz iş görme veya vekâlet akdi gibi hukukî sebeplerden birinin varlığını da ispat etmek zorunda olduğu, halefiyete ise, ödemede bulunan kimsenin kural olarak sadece ödemeyi ispat etmekle yetinebileceği; rücu hakkının, ifa edilen alacaktan bağımsız bir hak olduğu, halefiyetin ise alacağın ifasına rağmen, alacağı sona erdirmeyip, onu ifa edene geçmesi sonucunu doğurduğu ve bu nedenle, rücu hakkı sahibi alacaklıya ait bulunan bütün yetkilerden ve fer’i haklardan faydalanılamadığı; halefiyette, alacak hakkına bağlı olarak bütün yetkiler ve fer’i hakların da, alacak ile birlikte halef olan kimseye intikal ettiği, bu farklar nedeniyle, her rücu hakkının mevcut olduğu yerde halefiyet hakkı söz konusu olmadığı, halefiyetin varlığı için kanunda rücu hakkı olan kimsenin alacaklının haklarına halef olduğunun belirtilmesi gerektiği, her halef olan kimse rücu hakkına sahipse de, her rücu hakkı olan kimse halefiyet hakkına sahip olmadığı başta olmak üzere Halefiyet ve Rücu hakkı arasındaki ayrıntılı açıklamalar için bkz. Kılıç, **Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefiyet ve Rücu**, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/631738>. Erişim Tarihi: 5 Mart 2023.

²⁵⁹ Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 371; Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 207.

²⁶⁰ TTK m. 1472 (eTTK m 1301’de yer alan: “*sigortacının sigorta tazminatını ödediğinde hukuken sigortalının yerine geçeceği, sigortalının, gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı dava hakkı varsa bu hakkın, tazmin ettiği bedel kadar sigortacıya intikal edeceği ilkesi korunmuş...*”ise de; “*sorumlulara karşı bir dava ve takip başlatılmışsa, sigortacı, mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeksizin halefiyet kuralı uyarınca, sigortalısına yaptığı ödemeyi ispat ederek, dava veya takibi kaldığı yerden devam ettirebilir*” yönündeki açık hükümle bir yenilik getirildiği belirtilmiştir. Bkz.

“Sigortacı, sigorta tazminatını ödedikten sonra hukuken sigortalı yerine geçer. Sigortalının gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel tutarında sigortacıya ait olur” hükmü ile sorumluluk sigortaları bakımından sigortacının halefiyet hakkını hüküm, altına almaktadır²⁶¹. Bu hükümler sayesinde ki sigortacı, hem mal sigortalarında hem de sorumluluk sigortalarında, yaptığı ödeme tutarında, ex lege(kanun icabı) sigorta ettirene halef olmakta ve sigorta ettirenin yerine geçmektedir²⁶². Rizikonun gerçekleşmesi sebebiyle meydana gelen zararları ödedikten sonra sigortacının, sigorta ettirenin uğradığı zararı, zarar sorumlusundan talep hakkını ödenen sigorta tazminatına karşılık gelen kısmının, TTK’nın 1472 ve 1481. maddeleri (ve sigorta ile ilgili özel kanunlar çerçevesinde) kanun icabı sigortacıya geçmesi hali sigortacının halefiyeti kavramı ile ifade etmektedir²⁶³. İşte sigortacının bu halefiyet hakkını kullanabilme araçlarından birisi olarak “rücu hakkı” karşımıza çıkmaktadır²⁶⁴. Görüleceği üzere zarar sigortalarında, sigortacı tazminatı ödedikten sonra, zarara yol açan üçüncü kişiye ister, genel hükümler çerçevesinde, isterse de “kanuni halef” sıfatıyla rücu etme²⁶⁵ imkânına

Şeker Ögüz/Sevinç Kuyucu, **a.g.e.**, s. 100; Esasında TBK m.185, alacağın devrinin yasa uyarınca gerçekleşmesi halinde, bu devrin özel bir şekle ve önceki alacaklının rızasını açıklamasına gerek olmaksızın üçüncü kişilere karşı ileri sürülebileceğini hükme bağlamaktadır. Yasal halefiyet tazminat ödemekle yükümlü kişiye önceki alacaklı tarafından dava açılması veya icra takibi başlatılması sonrasında da (dava veya takip sırasında) gerçekleşmiş olabilir. TTK 1472/1 c. 3 usul hukuku bakımından gündeme gelebilecek bazı sonuçları düzenlemektedir. Bu hüküm açıklayıcı nitelikte olup, sorumlulara karşı sigorta ettiren/ başkası hesabına sigortada sigortalı, ya da zarar gören tarafından, yasal bir süreç başlatılmış ise sigortacı mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeden, sigorta tazminatını ödemediğini kanıtlayarak dava veya takibi kaldığı yerden devam ettirebilecektir. Türkiye’deki uygulama zaten uzun zamandır bu yönde gerçekleşmiştir Tazminat alacağının sahibi değişince, yeni alacaklı (sigortacı) takip veya davayı sürdürebilmesi usul ekonomisi gereği olduğu öne sürülmüştür. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi, Cilt II**, s. 255.

²⁶¹ 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu m. 95/2 ile de, zorunlu mali mesuliyet sigortası yönünden benzer bir düzenleme öngörülmüştür.

²⁶² Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 207; Diğer yandan, Türk Borçlar Kanunu 83. maddesinde “*Borcun, bizzat borçlu tarafından ifa edilmesinde alacaklının menfaati bulunmadıkça borçlu, borcunu şahsen ifa etmekle yükümlü değildir.*” hükmü ile bir borcun 3. kişi tarafından ödenmesine kural olarak cevaz vermektedir. İlke olarak, üçüncü kişinin asıl borçlu yerine borcu ifa etmesi ile borç ilişkisi nihayete erer; borca ait teminatlar da son bulur. Bununla birlikte kanunda açıkça öngörülen bazı durumlarda üçüncü kişinin ifası borcu yalnızca dış ilişkide alacaklıya karşı sona erdirir¹⁷. Oysa iç ilişkide borç, borcu asıl ifa yükümü altında bulunan kişiye karşı devam eder. İşte kanundan doğan bu intikaller halefiyet olarak isimlendirilir.

²⁶³ Omağ, **Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti**, s. 46; Bozer, **Sigorta Hukuku 1981**, s. 107; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 35.

²⁶⁴ Sigorta tazminatını ödeyen sigortacı, ödediği sigorta bedeli kadar, halefiyet prensibi gereği, asıl sorumluya karşı rücu hakkı vardır. Sigorta şirketi, rücu hakkını dava yoluyla da kullanabilir. Bu davaya rücu davası (*Regreßklage*) adı verilir.

²⁶⁵ Sigortacıya iki nedenle rücu hakkı tanınmaktadır. ayrıntılı bilgi için bkz., Kemal Şenocak, “Karayolları Trafik Kanunu’na Göre Mağdurun Doğrudan Doğruya Sigortacı Karşısındaki Alacak

sahiptir²⁶⁶. 6102 sayılı TTK’da, kanun koyucu, “zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma” görevi adı altında TTK m. 1448’de²⁶⁷, sigorta ettireni, imkânlar ölçüsünde, sigortacının rücu haklarını korumaya yönelik önlemler almakla yükümlü kılmıştır²⁶⁸. Diğer yandan belirtildiği üzere, mal sigortaları açısından TTK 1472/1de halefiyete dayalı rücu hakkını hüküm altına alarak, TTK m. 1472/II’de de, sigorta ettirenin, sigortacıya geçen haklara, icrai veya ihmali bir davranışı ile zarar vermesi halinde, sigortacıya karşı sorumlu olacağı hususunu hüküm altına almıştır. Esasen sigortacının kanuni halefiyet hakkı olmasaydı bile, sigortacı genel hükümler çerçevesinde yine de esas sorumlulara rücu yoluyla başvurabilecekken, kanun koyucunun neden ayrıca sigortacının halefiyetini düzenlediği sorusu öğretilerde tartışılmıştır. Bir kısım müellifler, TTK 1448 ve 1472’de düzenlemenin aynı hususu hükme bağlayan iki farklı hüküm olduğunu²⁶⁹, mükerrerliğin, kanun koyucunun “halefiyet kavramı” ile “rücu kavramını” tam olarak ayırt edememesinden²⁷⁰ kaynaklandığını ifade etmiştir²⁷¹. Oysa TTK m. 1472/2’nin ve (TTK 1481’i) lafzından da anlaşıldığı üzere kanun koyucu halefiyet haklarının korunmasına konu bu hükümler ile “*yalnızca sigortacıya geçen hakların*” korunmasını hüküm altına almıştır. Bir diğer anlatımla, riziko gerçekleştiği veya

Hakkı”, **Batider**, C: XXV. S: 4, 2009 (Anılış: Mağdurun Doğrudan Doğruya Sigortacı Karşısındaki Alacak Hakkı), s. 277 vd.; Zarar sigortalarında zenginleştirilmesi yasağı söz konusudur.

²⁶⁶ Yazıcıoğlu/ Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 167.

²⁶⁷ 6762 sayılı (eski) TTK’da, kara sigortalarına ilişkin olarak TTK m. 1448’e paralel hüküm olan eTTK m. 1293’te, sigorta ettirenin, sigortacının rücu haklarını ihlal edici davranışlarda bulunmama yükümlülüğüne değinilmemiştir. eTTK ‘da bu hususa ilişkin olarak m. 1301/II’ tek düzenlemedir. Yetiş Şamlı, **Koruma** s. 830.

²⁶⁸ Rücu hakkı, kural olarak yalnızca zarar sigortalarında söz konusu olduğundan görevin genel hükümler içinde düzenlenmesi doktrinde eleştirilmiştir. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 514.

²⁶⁹ TTK m. 1448 hükmünde sigortacının rücu haklarını koruma yükümlülüğü, rizikonun gerçekleşmesinden sonraki safhanın tamamını kapsar şekilde düzenlendiği hâlde, eTTK m. 1301/II hükmü aynen TTK m. 1472/II’ye alınmıştır. Böylelikle 6102 Sayılı TTK’da aynı yükümlülüğe ilişkin iki düzenleme getirildiği ifade edilmiştir. Yetiş Şamlı, **Koruma** s. 830.

²⁷⁰ TTK 1472. madde düzenlemesi ile kanun koyucunun “halefiyet hakkı” ile “rücu hakkı” kavramlarını karıştırmış olduğu, TTK m. 1472’nin metninde “halefiyet” kavramı kullanılırken gerekçesinde, “rücu hakkı” kavramının kullanıldığı, bu durumun da kanun koyucunun halefiyet ile rücu hakkı müesseslerini birbiriyle karıştırdığını gösterdiğine işaret edilmiştir. Bkz. Mustafa Serdar Özbek/Şaban Kayıhan, “Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Mağdur ve Fail Arasında Uzlaşma Sağlanmasının Sigortacının Hakları Üzerindeki Hukukî Etkisi”, **Noterler Birliği, Hukuk Dergisi**, S:2, 2022, s. 30., Kender ise TTK m. 1448’de yer alan “*sigortacının 3. kişilere olan rücu hakkı*” kavramı ile kast edilenin “*sigortacının halefiyeti*” olduğunu ifade etmektedir. Bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 305.

²⁷¹ Yasada yer alan “*sigortacının üçüncü kişilere olan rücu haklarının korunması*” ifadesinin yanıltıcı olduğu; *hükümün halefiyet hakları ile ilgili olduğu izlenimini verdiğini*, buna karşın, TTK m. 1448/1, c. 1’in sigortacının yasal halef olması “öncesindeki” safhayı kapsadığının kesin olduğu hakkında bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 517.

geçekleşmesinin kuvvetle muhtemel olduğu anlarda doğan ve “*ileride sigortacıya geçecek haklar*” TTK m 1472/2 ve 1481 de yer alan düzenlemelerinin kapsamına girmemektedir²⁷². Zira rizikonun gerçekleşmesi ile sigortacının ödeme yapması arasındaki süreçte, henüz sigortacının halefiyeti söz konusu değildir²⁷³. Sigortacının halefiyetinden söz edebilmek için, sigortacının sigorta sözleşmesi kapsamında tazminat ödemesi yapması şarttır²⁷⁴. Rizikonun gerçekleşmesinin başladığı(veya pek yüksek olduğu) anlardan sigorta tazminatının ödeneceği anlara kadar geçecek süreç, sigortacının, halef olma ve rücu etme hakkına sahip olma ihtimalini taşıyan bir süreçtir. Kanun koyucu TTK m. 1448 hükmü ile rizikonun gerçekleşmesi ile sigortacının sigorta tazminatını ödeyip, halef olma anına kadar geçecek olan süreçte, sigorta ettirenin, sigortacının ileride doğabilecek rücu haklarına zarar verebilecek nitelikteki icrai veya ihmali davranışları önlenmek istenmiştir²⁷⁵. Öğretide TTK m. 1448/1, c. 1’in sigortacının yasal halef olmasından önceki safhayı kapsadığı ifade edilmiştir²⁷⁶. TTK 1472/2’de yer alan koruma müessesesi²⁷⁷ ise, sigortacının sigorta tazminatını ödeyip, sigorta edenin halefi durumuna gelmesinden sonra, sigorta

²⁷² Çünkü m. TTK 1448’de sigortacıya geçecek hakların korunması düzenlenmiştir. TTK m. 1448/1 uyarınca sigorta ettiren “rizikonun gerçekleştiği” veya “gerçekleşmesine kesin gözüyle bakılabilecek olan” hallerde sigortacının üçüncü kişilere karşı rücu haklarının korunabilmesi için olanaklar ölçüsünde önlemler almak görevi altındadır. Bu görevin ihmalinde sigorta ettirenin kusuru oranında sigorta tazminatından indirim yapılacak ise de; sigortacının yasal halefiyet hakkının ihlali durumunda, sigorta ettiren sigortacıya karşı TTK m. 1472/2 ve TTK m. 1481/3 hükümleri çerçevesinde sorumlu olacaktır. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 517.

²⁷³ Bu nedenle öğretide TTK m. 1448 /1, c. 1 yer alan “...rizikonun gerçekleştiği veya rizikonun gerçekleşme olasılığının yüksek olduğu durumlarda” ifadesinden hareketle, sigorta ettirene yüklenen “sigortacının (ileride yararlanabileceği) rücu haklarının korunması” görevi bakımından uygulanamayacağı belirtilmektedir.

²⁷⁴ Sigortacının, sigorta ettirene yaptığı her ödeme ona rücu hakkı bahşetmeyecektir. Sigortacının ödeme yaptıktan sonra rücu hakkını kullanabilmesi özel şartlara tabi tutulmuştur. Ayrıntılı açıklamalar için Bkz. Bahar Kızılsümer, **Sigortacının Kanuni Halefiyetinin Şartları ve Sınırları**, İstanbul, Oniki Levha, 1. Baskı, Kasım 2019, s. 79-90.

²⁷⁵ Öğretide “sigortacının üçüncü kişilere olan rücu haklarının korunması” deyimi yanıltıcı olduğu bu ifadenin lafzına bakıldığında sigortacının sahip olduğu (ona geçmiş) haklarla ilgili olduğu izlenimini verdiği, gerekçesi ile eleştirilmiştir. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 514; Akgün, **a.g.e.**, s. 279.

²⁷⁶ Ünan, **TTK Şerhi Cilt: I**, s. 514.; Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, **Sigorta Hukuku**, s. 168.

²⁷⁷ Öğretide, TTK, sigortacının yasal haleflik hakkının ihlali durumunda, TTK m. 1472/2 ve m. 1481/3 hükümleri ile sigortacıya karşı gerçek bir sorumluluk öngörülmekte olduğu ifade edilmiştir. Bkz., Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 514; Kanaatimizce halefiyetin gerçekleşmesinden sonra sigortacının rücu haklarını koruma müessesesi, sigorta ettiren için teknik olarak bir görev değil, borç olarak düzenlenmemiştir. Zira sigortacı sigorta tazminatını ödeyip, sigorta ettirenin haklarına kanun gereği halef olduktan sonra artık ödenecek tazminattan indirim değil, ilgisine ödenen tazminatın iade talebi ve dava hakkı söz konusu olacaktır. Bu nedenle de halefiyetin gerçekleşmesinden sonra artık sigorta ettiren sigortacının rücu haklarını koruma görevinden değil, rücu haklarını koruma borcundan söz edilebilecektir.

ettirenin davranışları ile sigortacının rücu haklarına zarar vermesini önlemeye yöneliktir. Bu iki hüküm sayesinde sigorta ettirenin halefiyetten önce ve halefiyetten sonraki her iki dönem için de bir kül olarak, rücu haklarının koru altına alınmak istenmiştir²⁷⁸. Sigorta ettiren, TTK m. 1448 gereği, sigorta yokmuş gibi, zarar verici olayların meydana gelmesine sebebiyet verenlere karşı, ileride, sigortacı tarafından tazminat ödediğinde de, TTK m.1472/1 ve TTK 1481 ya da genel hükümler çerçevesinde doğacak olan, sigortacının rücu etme hakkını, koruyacak şekilde davranacaktır. Öğretide TTK m. 1448’in kenar başlığında **“rücu haklarının korunması”** kavramına yer verildikten sonra, ayrıca TTK’nun 1472 ve 1481 maddelerinde sigortacının halefiyeti meselesinin ayrıca düzenlenmesi karşısında, m.1448’de rücu haklarını koruma görevinin ayrı bir görev olarak düzenlenmiş olduğu isabetle belirtilmiştir²⁷⁹. TTK’nın 1448’inci maddesinde düzenlenen zararı önleme ve azaltma külfeti, genel hükümler arasında yer aldığından sorumluluk sigortaları için de uygulanabilecektir²⁸⁰. Sorumluluk sigortası açısından halefiyeti düzenleyen TTK’nın 1481. maddesi, *“(1) Sigortacı, sigorta tazminatını ödedikten sonra hukuken sigortalı yerine geçer. Sigortalının gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel tutarında sigortacıya ait olur. (2) Sorumlulara karşı bir dava veya takip başlatılmışsa, sigortacı, mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeksizin, halefiyet kuralı gereğince, sigortalısına yaptığı ödemeyi ispat ederek, dava veya takibi kaldığı yerden devam ettirebilir. (3) Sigortalı veya zarar gören, birinci fıkra gereğince sigortacıya geçen haklarını ihlal edici şekilde davranırsa, sigortacıya karşı sorumlu olur”* hükmünü havidir.

Görüleceği üzere TTK m. 1481’in muhtevası iki husus dışında²⁸¹ m. 1472

²⁷⁸ Rizikonun gerçekleşmesinden sonra ve fakat henüz sigortacı tarafından tazminat ödemediği önce sigorta ettiren zarardan sorumlu kişiyle sulh anlaşması yaparsa veya onu tamamen veya kısmen ibra ederse, bu durumda TTK m. 1448 de düzenlenen rücu haklarının korunması görevini ihlal etmiş olacaktır. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 517.

²⁷⁹ Öğretide, halefiyet hakkının korunması konusunda açık bir hükmün konulması karşısında, ayrıca rücu haklarını korumanın bir görev olarak düzenlenmesinin yerinde olduğu tartışılmıştır. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi, Cilt I**, s. 517; Ünan, **Yeni TTK’da Sigorta Ettirenin Görevleri**, s. 79.

²⁸⁰ “Sigortacının rücu haklarının korunması görevi, yalnızca zarar sigortalarında söz konusu olur. Bu sebeple, bu görevin genel hükümler arasında düzenlenmiş olması yerinde değildir.”, Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 514.

²⁸¹ Bu farklılıklardan birincisi, sorumluluk sigortasında sigorta ettiren dışında, zarar gören üçüncü kişinin de bu görevin yükümlüsü olmasıdır. İkinci fark ise, sigortacının kısmi tazminat ödemesi yapması halinde sigortalının zarar yükümlülerine karşı bakiye talep hakkının devam edeceğine dair, bir düzenlemeye yer verilmemiş olmasıdır.

hükümünün bir tekrarı niteliğindedir²⁸². TTK madde 1481 hükmü ile eTTK döneminde sigortacının halefiyeti kurumunun sorumluluk sigortalarına cari olup olmayacağı ile ilgili tartışmalar ortadan kalkmış ise de yine de sorumluluk sigortalarında rizikonun kendine has özellikleri²⁸³ nedeniyle, sorumluluk sigortalarında sigortacının halefiyeti ve rücu hakları özel olarak ve ayrıca düzenlenmiştir²⁸⁴. Esasında sorumluluk sigortalarında rizikonun mahiyeti gereği sigortacının, sigorta ettirene rücu etmesi mümkün değilse de²⁸⁵ rizikonun gerçekleşmesi nedeniyle doğan zarardan sigorta ettirene karşı sorumlu olanlar veya sigorta ettiren ile birlikte müşterek ve müteselsil olarak sorumlu olan üçüncü bir kişinin varlığı halinde sigortacının üçüncü kişiye sorumluluğu oranında rücu etmesi mümkündür²⁸⁶. Böylece sorumluluk sigortalarında, sigortacının rücu haklarının olduğu durumlarda sigorta ettirenin, sigorta güvencesi yokmuşçasına, sigortacının ileride doğması muhtemel rücu haklarını koruma görevinin olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

Sigorta ettiren tarafından sigortacının rücu haklarını ihlali, yapmaması gereken bir eylem veya işlemi yapmak veya yapılması gereken bir eylem ya da

²⁸² Bu nedenle öğretide, sigortacının halefiyeti konusunda mal sigortaları ve sorumluluk sigortaları bakımından iki ayrı madde ihdas etmek yerine, genel hükümler içinde ve zarar sigortalarını kapsayacak şekilde tek bir madde ile düzenleme yapılmasının daha isabetli olacağı ifade edilmiştir. Bkz. Yazıcıoğlu, “Sorumluluk Sigortalarında Sigortacının Kanuni Halefiyeti”, **Sigorta Hukuku Sempozyumları**, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha, Ağustos 2018, (Anılış: Sigortacının Kanuni Halefiyeti), (s. 467 – 482), s. 471.

²⁸³ Yazıcıoğlu, Sigortacının Kanuni Halefiyeti, s. 472.

²⁸⁴ Ancak, sorumluluk sigortalarında rizikonun sui generis yapısı nedeniyle mal sigortalarına ilişkin her hükmün aynen sorumluluk sigortalarına uygulanma imkânı yoktur. Bu nedenle sorumluluk sigortalarında mağdurun zararını tazmin eden sigortacının, kural olarak her durumda sigorta ettirene rücu etmesi mümkün değildir.

²⁸⁵ Kanun koyucu, madde gerekçesinde, sorumluluk sigortalarında genellikle “sigortalı ile zarardan sorumlu olan...”ın, “aynı kişi” olacağını ve bu durumda “sigortacının zararın failine... başvurusu”nın, çoğunlukla “sigorta ettirene, (geri) başvurusu anlamına geleceğini, borçlu ile alacaklı sıfatının sigorta ettirende birleştiği için sigortacının, zarar görene “ödediği tazminatı” geri almak için “sigortalısına rücu edeceği” sonucuna varılacağı ve bu durumda “sigortalı için” sigorta primi ödeyerek sigorta sözleşmesi yapmasının anlamı kalmayacağından bahisle zararın sorumlusunun sigorta ettiren/sigortalı olduğu durumlarda “sigortacının halefiyetinden bahsedilemeyeceği” ifade edilmiştir.

²⁸⁶ TTK m. 1481 bir hükmü sayesinde eTTK döneminde, sorumluluk sigortasında sigortacının kanuni halefiyeti olup, olmadığına ilişkin tartışmalar, sigortacı lehine hükme bağlanmıştır. İlgili madde gerekçesinde bu husus “sorumluluk sigortalarında hiçbir şekilde halefiyetin olmayacağını söylemek de doğru değildir. Şöyle ki, özellikle müteselsil sorumluluk halinde, zarar görenin müteselsil sorumlulardan birinden veya bunun sigortacısından zararının tamamını alması halinde sigortacı sigortalısına halef olarak fazla ödediği miktar için diğer sorumlulara rücu edebilir” denilmek suretiyle açıkça belirtilmiştir.

işlemi yapmamak şeklinde tezahür edebilir²⁸⁷. Rücu haklarını koruma görevi nedeniyle sigorta ettiren, her şeyden önce sigortacıya geçecek olan talep haklarını ihlal edecek şekilde davranmama yükümlülüğü altındadır. Bu bağlamda olmak üzere sigortacının, olayın asıl sorumlusuna karşı rücu hakkının kullanılması için gerekli veya ispat açısından önem arz eden durumları “ihbar etmek, delilleri tespit etmek, ettirmek toplamak veya toplatmak, muhafaza etmek, zarar tespitlerini ve zarar ihbarlarını yapmak gibi” iş ve işlemler bu hakkın kapsamına dâhildir²⁸⁸. Rücu haklarını koruma görevinin ihlali icrai veya ihmali hareketler ile gerçekleşebilir. Örneğin Sigorta ettirenin, sorumlulara karşı tazminat talebinde bulunmayacağı taahhüdünde bulunması, ibra etmesi, tazminat alacağını devretmesi, zararı tazmin edilmesine karşın, ayrıca sigortacıdan tazminat alması gibi hususlar icrai hareketler ile görevin ihlaline örnek teşkil etmektedir²⁸⁹. Buna karşın zamanaşımı süresi içinde asıl sorumlulara talep yönelmemesi, yasal süreler içinde asıl sorumlulara karşı gerekli ihbarları yapmaması, uhdesindeki delilleri sigortacıya vermemesi gibi tutumları ise ihmali davranışları ile sigortacının rücu haklarına zarar verilmesine örnek teşkil etmektedir²⁹⁰. Benzer şekilde, sigorta ettirenin, sigortacıdan sigorta tazminatı ödemesi alacaksa asıl sorumluları ihbar etmesi, asıl sorumluların kim ya da kimler olduğunun tespitini engelleyecek davranışlardan kaçınması beklenmektedir. Bu cümleden olmak üzere, asıl sorumluları ibra etmek, kendiliğinden kusuru kabul etmek, olayın oluş şekli hakkında bilgi verecek delilleri karartacak davranışlardan çekinmesi gerekmektedir. Örneğin trafik kazası olduğu anda aracın yerini oynatmadan, fotoğraf çekmek, fren izlerinin yerini ve mesafesini fotoğraflamak ölçmek gibi ileride lazım olacak hususları tespit etmek veya ettirmek gibi, her sigorta sözleşmesinde ilgili rizikonun kendisi özgü ispat vasıtalarının korunması ya da toplanmasını sağlama, rücu haklarını korumanın başlıca muhtevasını oluşturmaktadır. Diğer taraftan, bu görev yalnızca sigorta himayesine dâhil olan rizikoların gerçekleşmesinin neticesi olarak doğan rücu hakları ile ilgili olduğundan, öğretide sigorta ettirenin TTK m. 1448’de ihdas edilen rücu haklarının korunması

²⁸⁷ Kızılsümer, **a.g.e.**, s. 78.

²⁸⁸ Ünan, **TTK Şerhi Cilt: I**, s. 514; Ünan, **Yeni Ticaret Kanunu’nda Sigorta Ettiren’in Görevleri**, s. 78.

²⁸⁹ Kızılsümer, **a.g.e.**, s. 78-79.

²⁹⁰ Kızılsümer, **a.g.e.**, s. 78-79.

görevinin, sigorta himayesine alınmayan zararlar açısından uygulama alanı olmadığı ifade edilmektedir²⁹¹.

Bilindiği üzere zarar sigortalarında rücu hakkı, (TTK m. 1472 ve 1481) çerçevesinde, rizikonun gerçekleşmesi ile meydana gelen bir zararın (maddi veya bedeni olabilir) giderim tutarının sigorta sözleşmesi ile hak sahibi kılınana ödenmesinden sonra gündeme gelmektedir. Sigortacı ilgisine sigorta tazminatını ödedikten sonra rizikonun gerçekleşmesine sebebiyet veren üçüncü bir şahsın kusuru söz konusu ise rizikonun gerçekleşmesine sebebiyet veren asıl sorumluda ilgisini ödediği tazminatın kendisine ödenmesini isteyebilmektedir. Bu bağlamda bazı durumlarda sigortacı, rücu hakkını sigortayı yaptıran kişiye karşı da kullanabilmektedir²⁹². Şöyle ki sigorta ettirenin prim borcunu ödememiş olması, limitlerin artmasından sonra ek sözleşme yaptırmaması, sigorta süresi bittikten sonra sözleşmenin yenilenmemesi gibi durumlarda sigorta şirketi, ödeme yapmış ise yükümlülüklerini yerine getirmemiş olan sigorta ettirene karşı rücu hakkını kullanabilir. Sigortacının, kanunen sayılan veya sigorta sözleşmesinde belirtilen hallerde²⁹³ sigorta ettirene rücu etme hakkı olup²⁹⁴, sigorta ettirenin kusurlu olduğu her durum sigortacıya sigorta ettirene rücu hakkı vermemektedir²⁹⁵

²⁹¹ Ünan, **TKK Şerhi Cilt I**, s. 518; Yazar “Teminat dışında kalan zararlar için sigortacının sorumluluğu olmayacağından, bunların önlenmesi veya azaltılması bütünüyle yalnızca sigorta ettireni ilgilendiren bir husustur” demektedir. Yazar böylece, rücu haklarını koruma görevinin kapsamını sözleşme kapsamında teminat verilen rizikolardan kaynaklanan zararlar dolayısı ile sigortacının yaptığı ödemelere ilişkin asıl borçlulara rücu hakkı ile sınırlı bir uygulama alanı tanımlamıştır. Kanaatimizce de sigortacının ex gratia ödemesi yaptığı durumlarda, sigorta ettirenin, TTK m. 1448 anlamında, sigortacının rücu haklarını koruma görevinin varlığından söz edilemeyecektir tazminatta indirim yapılamayacaktır. Ayrıca bkz. Akgün, **a.g.e.**, s. 279.

²⁹² Sigorta ettirenin kusurlu olduğu her durum sigortacıya sigorta ettirene rücu hakkı vermemektedir. Sigorta sözleşmesinden veya sigorta sözleşmesine ilişkin kanun hükümlerinden doğan ve tazminat yükümlülüğünün kaldırılması veya miktarının azaltılması sonucunu doğuran haller zarar görene karşı ileri sürülemez.

²⁹³ Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlar’ının b.1. Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Sigortalı Ve/Veya Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri ”başlığı altında sigorta ettirenin görevlerini saymıştır. Son paragrafında ise , “*Belirtilen yükümlülüklerin ihlal edilmesi sebebiyle ödenecek tutar artarsa, zarar görenlere bu sebeple yapılan ödeme ihlaldeki kusuru nispetinde sigortalıdan rücu tahsil edilir.*” Demek suretiyle sigorta ettirene rücu edilebilme imkânını vermiştir.

²⁹⁴ KTK. m. 95/2 sigortacının bazı koşulların gerçekleşmesiyle kendi sigorta ettirenine rücu imkânını öngörmektedir. *Sigorta ettirenin prim borcunu ödemediği, limitlerin artırılmasından sonra ek poliçe yaptırılmaması ve sigorta süresi bittikten sonra poliçenin yenilenmemesi gibi durumlar, zarar gören üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceğinden, sigortacı, yeni limitler üzerinden veya sözleşme süresi bittikten sonra ödeme yapmış ise yükümlülüklerini yerine getirmemiş olan kendi sigorta ettirenine karşı dönme hakkını kullanabileceği* hk. Bkz. Sigortalının veya eylemlerinden sorumlu olduğu

4. İfa Zamanı

TTK madde 1448’de “Zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma yükümlülüğü” başlığı altında Sigorta ettirenin, “... *rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlarda*”²⁹⁶ imkânlar ölçüsünde önlemler almakla yükümlü olduğunu hüküm altına almaktadır²⁹⁷.

Kanunun lafzından anlaşıldığı üzere, çalışma konumuz bakımından görevi ifa için iki farklı zaman dilimi²⁹⁸ söz konusudur. Bunlardan ilki “*rizikonun gerçekleştiği an*” , ikincisi ise “*rizikonun gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlar*”

kişilerin kasti bir hareketi veya ağır kusuru sonucunda meydana gelen bir olayda ilgili mevzuat hükümlerine göre ehliyet sahibi olmayan ya da ehliyetine geçici/sürekli el konulmuş kişiler tarafından neden olunan bir olayda...; Sürücünün uyuşturucu madde veya ilgili mevzuatta belirlenen seviyenin üzerinde alkollü içki alması durumunda meydana gelen kazalarda...; yolcu taşımaya ruhsatlı olmayan araçların yolcu taşınması veya kapasitesinden fazla yolcu veya yük taşınması yüzünden meydana gelen kazalarda...; Ödenmesi gereken tazminatın aracın çalınması yahut gasp edilmesinden kaynaklanması durumunda olaydan sigorta ettirenin sorumlu olduğu tespit edilirse...; Bedeni zarara neden olan trafik kazalarında sigortalının veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin, tedavi veya yardım amaçlı sağlık kuruluşuna gitme, can güvenliği nedeniyle uzaklaşma gibi zorunlu haller hariç olmak üzere, olay yerini terk etmesi veya kaza tutanağı, alkol raporu vb. kazanın oluş koşullarına ilişkin gereken belgelerin düzenlenmesi yükümlülüğüne aykırı davranması halinde...; Hasarın gerçekleşmesi halinde sigorta ettirenin yükümlülüklerini yerine getirmemesinden dolayı hasarda artış olursa... Sigortacı, sigorta ettirene/sigortalıya rücu edebileceği hk. Bkz. ZMMS Genel Şartları B.4.

²⁹⁵ Örneğin, zorunlu mali mesuliyet sigortası yönünden sigortacının sigorta ettirenin yerine geçmesi gibi bir durum söz konusu değildir. Sorumluluk sigortası niteliğinde olan bu sigorta türünde esasen rizikonun sigorta ettirenin kusurlu olarak üçüncü kişiye zarar verdiği hallerde pasifinde artış olma ihtimali olduğu ve sigortacının sigorta teminatı kapsamında işte bu üçüncü kişinin zararlarını tazmin etmekle yükümlü olduğu hk. Bkz. Kayıhan, **Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiyeti**, s. 1609 vd.

²⁹⁶ Öğretide, sigorta ettirenin zararı azaltma görevi ile ilgili TTK m. 1444, 1445, 1448 ve 1472/II’ olmak üzere dört hüküm olduğu, belirtilmiştir. Bu görüşe göre TTK m.1448 görevin ifa zamanını rizikonun gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlara kadar çekerken; rizikonun gerçekleşmesinden önce TTK m.1444 ve 1445 gereği de zarar azaltma ve önleme görevinin mevcut olduğu ifade edilmektedir. Bkz. Korkmaz, “Zarar Sigortalarında Sigortalının Zararı Azaltma Külfeti Ve Bu Külfetin Sigortacının Halefiyetine Etkisi”, **Hacettepe HFD**, Özel Sayı, 2022 (494-525), s. 512; VVG 82’deki benzer düzenlemenin ifa zamanına ilişkin açıklamalar için bkz. Prölss/Martin, **a.g.e.**, VVG § 82 Rn. 3 vd.; Langheid/Rixecker, **a.g.e.**, VVG § 82 Rn. 5 vd.; Langheid/Wandt, **a.g.e.**, VVG § 82 Rn. 10 vd.

²⁹⁷ Alman hukukunda öne yayma teorisi (*Vorerstreckungs- theorie*) olarak anılan teori ile “rizikonun gerçekleşme tehdidinin çok yakın olarak belirdiği anda sigorta ettirenin kurtarma ödevinin, ifa sürecinin başlayacağı ifade edilmiştir. Bu bağlamda sigorta ettiren rizikoyu değil, rizikonun gerçekleşme olasılığının yakın olması veya gerçekleşmeye başlaması ile birlikte meydana gelmesi muhtemel zararları somut imkânları çerçevesinde bertaraf etmekle veya azaltmakla yükümlü tutulmuştur. Bkz, Kayıhan, **Sigorta Ettirenin Kurtarma Ödevi**, s. 537.

²⁹⁸ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 515-517; Rücu haklarını koruma görevi sigorta sözleşmesinin kuruluşu(sözleşme öncesi ihbar kapsamında), sözleşme süresi(rizikonun ağırlaşmasını bildirim görevi kapsamında, riziko gerçekleştiğinde ve nihayet sigorta bedeli ödendikten sonra olmak üzere farklı görünümelerde de olsa temadi eden bir görev olup, konuluş amacı açısından farklı gayeler hizmet etmekte olduğu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yetiş, Şamlı, “Sigortalının Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Yükümlülüğüne İlişkin TTK Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, s. 834.vd.

olarak ifade edilmiştir. “Rizikonun gerçekleşmeye başladığı an” kavramından ne anlaşılması gerektiği, “himaye altına alınan riziko” ve “sigorta sözleşmesinin” türüne göre kendi ilkelerine uygun olarak tayin edilecektir. “Rizikonun gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlar”lardan ne anlaşılacağı hakkında Kanun’da ve 1448. maddeye ilişkin gerekçede herhangi bir açıklama yoktur. Bu nedenle “rizikonun gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlar”ın hangi zaman dilimine karşılık geldiğini, görevin konuluş amacına uygun olarak belirlemek gerekmektedir.

TTK mad. 1448’in lafzından anlaşıldığı üzere, bu görevin ifa anı, en erken, riziko teşkil eden olayın vuku bulmasına mutlak nazarıyla bakıldığı “an”²⁹⁹ karşılık gelmektedir³⁰⁰. Ancak bu anın, uygulamada her somut olay bakımından tam olarak hangi zaman dilimine karşılık geldiğini söylemek çok kolay olmayabilir³⁰¹. Çünkü teminat altına alınan rizikonun türüne göre rizikonun gerçekleşme ihtimalinin kuvvetle muhtemel olduğu an, değişebilecektir. Bununla birlikte, rizikonun gerçekleşme ihtimalini akla getiren her durum, koruma önleminin ifası için başlangıç noktası sayılmayacaktır. Nitekim öğretide de *“rizikonun gerçekleşmesinin kaçınılmaz olduğu veya gerçekleşebileceği yönünde kuvvetli bir ihtimâlin ortaya çıktığı andan itibaren sigortalının koruma önlemleri almakla yükümlü olduğu”* ifade edilmektedir³⁰². Buna göre sigorta ettiren, rizikonun gerçekleşmesinin *“kuvvetle muhtemel olduğu”* kanısına ulaştığında görevi ifa yükümlülüğü gündeme

²⁹⁹ Ünân, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 401: Yazar bu durumu *“Zararı önleme yükümlülüğü, rizikonun gerçekleşme olasılığının yüksek olduğu hallerde değil, rizikonun gerçekleşmesinin “muhakkak” (kaçınılmaz) olduğu hallerde söz konusu olmalıdır”* şeklinde ifade etmektedir.

³⁰⁰ Türk öğretisinde eTTK döneminde de sigorta ettirenin bu yükümlülüğünün rizikonun gerçekleştiği anda değil, riziko gerçekleşmese bile somut olayın özelliklerine göre gerçekleşme olasılığının ve tehdidinin çok yakın olduğu bir dönemde başlayacağı kabul etmenin söz konusu ödevin amacına ve menfaatler dengesinin korunmasına daha iyi hizmet edeceği, ifade edilmiştir. Bkz. Kayıhan, **Kurtarma Ödevi**, s. 532; Yazar zararın sigortacının bu ödevinin sadece rizikonun başlayacağı anda devreye gireceğini kabul edilirse, rizikonun gerçekleşme olasılığının çok yakın olduğu bir dönemde, sigorta ettirenin, hareketsiz kalabileceğini belirtmiştir. Ancak yazar, rizikonun sigorta ettirenin kusuru ile gerçekleşme ihtimalinde önlem alma görevinin nasıl işlerlik kazanacağı hususunda sukut etmiştir.; Diğer yandan e TTK döneminde koruma önlemleri alma görevinin rizikonunun gerçekleşmesinden öncesine ait olmadığını savunan yazarlar da mevcuttur. Bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 305.

³⁰¹ Öğretide görevin ifa anının “rizikonun henüz gerçekleşmediği bir dönem”i de kapsar şekilde düzenlenmiş olduğu hakkında bkz. Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, **Sigorta Hukuku**, s. 168; Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 240.

³⁰² Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 240.

gelecektir³⁰³. Bu halde, sigorta ettiren, *bu andan önce koruma önlemi almakla yükümlü olmadığı gibi, önce alınan herhangi bir önlemin de bu kapsamda nitelenmesi de mümkün olmayacaktır*. Diğer taraftan, “rizikonun gerçekleşmesinin kuvvetle muhtemel olup olmadığı” kanısına ne zaman varılacağının tespitinin, himaye sağlanan rizikonun türüne göre ve kişiden kişiye de değişebilecek bir muhakeme sürecini gerektirdiği özellikle vurgulanmalıdır³⁰⁴. Kanaatimizce bu noktada, görevin ihdas edilme amacından hareket edilmesi gerekmektedir. Dürüstlük kuralının özel bir görünümünü teşkil eden, TTK m. 1448’de düzenlenen görevin, ifa zamanının başlayacağı anı tayin ederken, “somut olayın kendine has koşulları” dikkate alınarak, sigorta ettirenin şahsi algı ve davranışlarının halin icabına uygun olup olmadığı hususunun değerlendirilmesi de önem taşımaktadır³⁰⁵. Bununla birlikte sigorta ettirenin rizikonun gerçekleşmek üzere olup olmadığı hususunda bir tereddüdü hâsıl olduğunda, TTK m.1448/1, c.3 uyarınca sigortacıyı bilgilendirmesi ve sigortacının talimatları doğrultusunda hareket etmesi beklenmektedir³⁰⁶. Bazen rizikonun gerçekleşmesine sebep olan olay, hiçbir belirti olmadan ya da belirtinin ortaya çıkması ile sonucun meydana gelmesi arasında insan iradesi ile karar verip eyleme geçmesine fırsat tanımayacak surette, ani bir şekilde gerçekleşir ve fakat rizikonun gerçekleşmesi nedeniyle ortaya çıkan zararın oluşması bir süreçte yayılabilir. Bu durumda, rizikoyu önleme görevinin ifası fiilen mümkün olmayacaksa da zararı önleme ve azaltmak için gerekli tedbirleri alma görevi devam edebileceğinden sigorta ettiren, kendi yetenekleri ölçüsünde zararın azaltılması için alınması gereken makul tedbirleri alarak ve durumu sigortacıya bildirerek

³⁰³ Görevin ifa edileme zamanının başlangıcı Alman öğretisinde tartışılmış “*öne yayma teorisi (Vorerstreckungstheorie)*” olarak isimlendirilen görüş ağırlık kazanmıştır. Bu teoriye göre, sigorta ettirenin zararı önleme ve azaltma görevinin rizikonun gerçekleşmesinden hemen önce başlayacağı kabul edilmektedir. Öne yayma teorisine göre sigorta ettirenin bu ödevinin işlerlik kazanacağı zaman dilimi geniş değil, dar tutulmaktadır. Ayrıntılar için bkz. Kayıhan, **Kurtarma Ödevi**, s. 525; “VVG § 82(1)’ sigorta ettirene koruma önlemi alma görevini “rizikonun gerçekleşmesinden” başlayarak yüklediğini ifade etmektedir. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 513.

³⁰⁴ Ayrıca bu noktada sigorta ettirenin zararın oluşmasını önleyici “genel koruma tedbirleri” alması nedeniyle oluşan masraflar ile rizikonun gerçekleşmesi ve/veya gerçekleşme ihtimalinin kuvvetle muhtemel olduğu an diliminde zararı önlemek veya azaltmak maksadıyla 1448. madde kapsamında ihdas edilen ödev kapsamında alınan koruma önlemlerinin de bir birinden ayrılması gerekmektedir.

³⁰⁵ Kanaatimizce tüketici kimliğini taşıyan sigorta ettiren ile tacir olan sigorta ettirenden beklenen algı ve halin icabına uygun davranış beklenti standartları birbirinden farklı olmalıdır.

³⁰⁶ Ancak uygulamada sigortacı adına faaliyet gösteren ve ilk zarar ihbarını alan kişilerin esasen talimat verme görevini yerine getirecek kapasitede olmadığı gibi gerçekleşen riziko açısından alınabilecek tedbirler konusunda sigorta ettirene talimat verme yetkisi olmadığını ifade ettiği ve talimat vererek sorumluluk üstlenmeyeceğini beyan ettiği müşahade edilmektedir.

sigortacının talimatlarına uygun davranacaktır³⁰⁷. Öğretide, sigortacının verdiği bir talimat, genel ahlâka, yasalara aykırı ise, açık ve net şekilde mantıksız ise ve amaca hizmet etmiyorsa sigorta ettirenin talimatlara uymak zorunluluğunun bulunmadığı ifade edilmiştir³⁰⁸. Diğer taraftan, kanaatimizce, koruma önlemleri alma görevinin ifası, önlem alınmasının veya alınacak herhangi bir önlemin yarar sağlamasının artık mümkün olmadığı ana kadar devam etmesi gerekmektedir³⁰⁹.

Öğretide, rücu haklarını koruma görevinin ifa zamanının “sigorta sözleşmesinin kurulduğu an”da başlayacağı; görevin başlangıç anının rizikonun gerçekleştiği ve/veya rizikonun gerçekleşme olasılığının yüksek olduğu anlara çekilmesinin doğru olmadığı ifade edilmiştir³¹⁰. Buna göre TTK’nun 1448. maddesindeki düzenlemenin, sigortacının yasal halef olmasından önceki süreyi kapsayacağı; sigortacının yasal halef olmasından sonra doğacak haklarını koruyan mekanizmanın zarar sigortalarında 1472/2 ve 1481/3 düzenlemeleri olduğu ifade edilmektedir. Bu görüş çerçevesinde, TTK’nun 1448. maddesinde düzenlenen rücu haklarını koruma görevi sözleşmenin kurulması anında başlamakta; sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce sigorta ettirenin yaptığı iş ve işlemleri kapsamamakta; bu neviden iş ve işlemler, sözleşmenin kurulma aşamasındaki beyan sorumluluğunun kapsamına dâhil olmaktadır³¹¹. Ancak bu görüşü savunanlar, sigorta ettirenin sözleşme kurulduktan sonra rizikoyu ağırlaştırmama borcu ile bu anlamda rücu haklarını koruma borcunun sınırını net bir şekilde çizememektedirler. Kanaatimizce, sözleşmenin kuruluşundan önce rücu haklarının ihlalini oluşturan davranışlar “sözleşme öncesi beyan yükümlülüğü³¹² kapsamında”³¹³; sözleşme içinde

³⁰⁷ Alman hukukunda koruma önlemleri alınırken sigortacının talimatı ile sigorta ettirenin çıkarları çatışırsa sigorta ettirenin önce kendi menfaatlerini dikkate almakta haklı olduğunun kabul edildiği, Türk Hukukunda da bu “yorumun” benimsenmesin isabetli olacağı gerektiği ifade edilmiştir. Bkz. Kayıhan, **Kurtarma Ödevi**, s. 538.

³⁰⁸ Kayıhan, **Kurtarma Ödevi**, s. 523.

³⁰⁹ Kanaatimizce himaye altına alınan menfaatin tam olarak ortadan kalkması halinde zararı önleme ve azaltma görevinin varlığından söz edilemeyecektir.

³¹⁰ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 514.

³¹¹ Ünan, **a.e.**, s. 515.

³¹² Sigorta sözleşmesi kurulurken, beyan yükümlülüğünün yerine getirilmesi amacıyla sigorta ettirene soru listesi verilmiş ve bu soru listesinde rücu (halefiyet) hakkının zarar görebileceği bir durumun olup olmadığı hakkında soru yöneltilmemiş ve sigorta ettiren de bu hususu kötü niyetle saklamamış ise sigorta ettirene sözleşme öncesi beyan yükümlülüğü kapsamında bir sorumluluk yüklenemeyeceği hakkında, bkz., Yetiş Şamlı, **Koruma**, s. 841; Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, s. 127.

ve fakat henüz rizikonun gerçekleşmeye başlamadığı ya da gerçekleşmesi ihtimalinin yüksek olmadığı dönemlerde, sigorta ettirenin rücu haklarına aykırılık teşkil eden eylem ve işlemleri , “rizikonun ağırlaştırılmaması görevi” kapsamında ele alınmalıdır³¹⁴. Teknik olarak TTK m. 1448 anlamında rücu haklarının korunması görevinin ifa edilebilmesi ise rizikonun “*gerçekleşmeye başladığı, gerçekleştiği ya da gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu (gerçekleşmesine mutlak nazarıyla bakıldığı) dönemde*” görevinin ifası koşullarının doğduğu kabul edilmelidir. Diğer yandan, görevin ifa edilebileceği son zaman dilimi “sigortacının, sigorta himayesinden faydalanan kişiye zararı ödeyebileceği an” olarak belirtmek gerekir. Zira bu aşamadan sonra halefiyet gerçekleşmiş olup TTK 1472 kapsamında ihdas edilen halefiyet ile sigorta ettirene ait olan hak sigortacıya geçeceğinden, bu aşamadan sonra artık sigortacının rücu hakkını koruma görevinden değil, halefiyet hakkından söz edilecektir. Bu hale halde esasen TTK m. 1448 anlamında sigorta ettirenin rücu haklarını koruma görevinden değil, TTK m. 1472/2 uyarınca halefiyet hakkına zarar vermeme borcundan³¹⁵ söz edilecektir.

5. Görevin İhlaline Bağlanan Yaptırım

Koruma ve rücu hakkının korunması külfetinin ihlalinden maksat bu görevin gereklerini yerine getirmemek veya görevin gereklerine aykırı davranışlarda

³¹³ Nitekim kanun koyucu rizikonun gerçekleşmesinden önce rücu hakkını ihlal eden işlemler yönünden TTK m. 1439 ve 1445 ile prim /riziko dengesini korumak maksadıyla primin belirlenmesine etki eden hususları sözleşmenin yapıldığı esnada TTK m. 1435 hükmü gereğince sigortacıya bildirilmesi esasını kabul etmiştir. Sigorta ettiren sözleşmenin yapılmamasına veya değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek önemli hususları sigortacıya bildirme zorunluluğunu getirmiştir. Bu bağlamda sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce rücu imkânını ortadan kaldıran sorumsuzluk kayıtlarının TTK m. 1435 hükmü anlamında önemli husus kabul edilmesi gerekmekte olduğu hakkında bkz. Arseven, **a.g.e.**, s. 162, dn. 8; Omağ, **Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti**, s. 138; Ahmet M. Kılıçoğlu, “Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefiyet ve Rücu”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 31, S: 1, 1974 (s. 395-446) (Anılış: Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefiyet ve Rücu), s. 419,440; Ünan, **TTK Şerhi Cilt:I**, s. 515 vd.; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 418; Ulaş, **a.g.e.**, s. 201-239; Yetiş Şamlı, **Koruma**, s. 840.

³¹⁴ Yetiş Şamlı, **Koruma** s. 836.

³¹⁵ Öğretide zarar sigortaları bakımından, TTK m. 1472/2 ve 1481/3 hükümleri ile gerçek bir sorumluluk ihdas edildiği; buna karşın TTK m. 1448 hükmü ile ise sigorta sözleşmesinin yapılması anı ile sigortacının tazminat ödeyeceği an arasında, sigortacıya geçme ihtimali olan hakların zedelenmesine mani olunmak istendiği belirtilmiştir. TTK 1472/2 ve 1481/3 te hüküm altına alınan ihtimallerde sigorta ettiren sigortadan doğan haklarını tam olarak elde ettikten sonra, rücu haklarının ihlal edildiğinin anlaşılması ihtimali hüküm altına alınmaktadır. Bu ihtimalde, sigorta ettirenin “sorumlu” olması ve sigortacıya karşı aldığı tazminat tutarını tümüyle veya bir kısmıyla geri verme borcu altına girmiş sayılmasının lazım geleceği belirtilmiştir. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 517.

bulunulmasıdır. TTK'nun m. 1448/2'de *"bu yükümlülüğe aykırılık sigortacı aleyhine bir durum yaratmışsa, kusurun ağırlığına göre tazminattan indirim yapılır "* denilmek suretiyle göreve aykırılığın müeyyidesi düzenlenmiştir. Bu hüküm gereğince, koruma ve rücu hakkının korunması görevini ihlal nedeniyle bir yaptırım uygulanabilmesi için sigorta ettirenin göreve aykırı davranış nedeniyle, sigortacının aleyhine bir durum meydana gelmiş olması gerekmektedir³¹⁶. Sigortacının aleyhine bir durumunun oluşması için sigortacı aleyhine meydana gelen durum ile sigortacının görev ihlali arasında bir illiyet bağı³¹⁷ olması gerekmektedir. İlliyet bağı, TTK m. 1446 - 1447 - 1448 ve 1449'uncu maddelerde farklı biçimlerde ifade edilmektedir³¹⁸. TTK m. 1448/2 de yer alan *"sigortacı aleyhine bir durum yaratmışsa"* ifadesinden ne anlaşılması gerektiği öğretide tartışılmıştır³¹⁹. Bu anlamda göreve aykırılık hali ile sigortacının ödeyeceği tazminatın artması ile rücu hakkının korunamaması arasında bir ilintinin bulunup bulunmadığının araştırılması gerekmektedir. Zira tek başına sigortacının ödeyeceği tazminatın artması veya 1448. maddede düzenlenen görevin ihlal edilmiş olması sigorta ettirenin, sigorta sözleşmesinden kaynaklanan

³¹⁶ Nitekim, Tazminat İşlemleri Denetim Rehberi'nde, denetimi yapacak kişilere "..., şirketin zararın önlenmesi, azaltılması, artmasına engel olunması veya şirketin rizikonun gerçekleşmesinde kusuru bulunan üçüncü kişilere olan rücu haklarının korunabilmesine ilişkin yükümlülüğün ihlal edildiği gerekçesi ile..." tazminat tutarından indirim yaptığı durumlarda, sigorta ettiren tarafından görev ihlalin yapıldığını ve bu durumun ortaya çıkan zararı artırdığını ispat etmek zorunda olduğu "... ihlalin yapıldığını ve bu durumun ortaya çıkan zararı hangi oranda artırdığını sigortacı tarafından " ispat edilip edilmediğinin" incelenmesi gerekliliğine işaret etmiştir. Bkz. Denetim Rehberi s. 44. Bu uygulama sigortacının talimat verme yükümlülüğünün denetimi açısından dikkat çekicidir.

³¹⁷ Yarg. HGK, T. 29.11.2017, E. 2017/439, K. 2017/1463: *"Hukuki sorumluluğu doğuran unsurlar arasında illiyet bağı büyük bir önem taşır. İlliyet bağı, sorumluluğun asli şartı, tazminat hukukunun temel ilkesidir. Bu şart olmaksızın bir kişinin sorumluluğu düşünülemez. İnsan düşüncesinin bir kanunu olan illiyet kavramı, zararlar söz konusu davranış veya olay arasında bir sebep-sonuç bağının bulunmasını gerektirir. Hukukta, gerçekleşen zararlar sorumluluğun bağlandığı olay veya davranış arasındaki sebep- sonuç ilişkisine, genel anlamda illiyet bağı denir (Eren F.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 558)."* (Çevrimiçi) <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/arama?p> Erişim Tarihi: 24 Haziran 2023 (Lexpera); İlliyet bağı, birbirini takip eden olaylar arasındaki sebep - sonuç bağlantısını ifade etmektedir., Bkz. Kemal Şenocak, "Sigorta Ettirenin Zararı Önleme ve Azaltma Külfetine İlişkin Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi", **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu**, XXVIII, 27 Aralık 2014 (Anılış: Yargıtay Kararları), s. 54.; İlliyet bağının sorumluluğu kurma ve sınırlandırma fonksiyonu olduğu hakkında, bkz. O. Gökhan Antalya, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. V/1-2, 2. Baskı, İstanbul, Seçkin Yayıncılık, 2019, s. 1144.

³¹⁸ TTK m. 1446'da illiyet bağına ifade etmek üzere sigorta ettirenin görevi ihlal etmesi "ödenecek tazminatta veya bedelde artışa neden olmuşsa"; TTK 1447'de "ödenecek tutar artarsa"; m. 1448 'de " sigortacı aleyhine bir durum yaratmışsa" ve nihayet 1449. maddede de "etki etmediği durumlarda" anlatımları kullanılmaktadır. Sigorta hukukunda, illiyet bağı tartışmaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 99-114.

³¹⁹ Kender, bu ifadeyle neyin kast edildiğinin açık olmadığını ifade etmektedir. Bkz. Kender, **Kanun Taslağı**, s. 23.

haklarından kısmen veya tamamen mahrum kalmasına sebebiyet vermeyecektir. Sigorta ettirenin haklarından mahrum kalması için görevin ihlali ile sigortacının aleyhine meydana gelen sonuç arasında illiyet bağının olması ve görevin ihlal edilmiş olmasında sigorta ettirenin kusurlu olması gerekmektedir³²⁰. Bu durum esasen sigorta ettirenin ve/veya hukuken fiillerinden sorumlu olduğu kişilerin bizzat rizikonun gerçekleşmesine sebebiyet verdiği hallerden de ayırt edilmesi gerekmektedir. Türk Ticaret Kanunu'nun 1429'uncu maddesinde, sayılan kişilerin kusurları ile rizikonun gerçekleşmesine sebep olmaları halinde sigorta teminatına etkileri hüküm altına alınmıştır. Anılan hüküm gereği sözleşmede kararlaştırılmışsa sigortacı, TTK'nun 1429. maddesinin 1. cümlesinde sigorta sözleşmesi ile ilgili kişilerin kusurları ile sebep oldukları sonuçlardan da sorumlu tutulmuştur. Bununla birlikte düzenlemenin 2. cümlesinde sigorta ettiren ile bunların hukuken fiillerinden sorumlu oldukları kişilerin sırf sigorta tazminatının ödenmesini sağlamak amacıyla, kasten rizikonun gerçekleşmesine sebep olmaları durumunda sigortacının tazminat ödeme borcu doğmayacağı hüküm altına alınmıştır. Türk Ticaret Kanunu'nun 1429'uncu madde hükmü kanunda sayılan kimselerin, rizikonun gerçekleşmesine sebep vermeleri halinde kastı veya ihmali olmasına göre sigortacının sorumluluğu farklı esaslara tabi kılınmıştır. Genel olarak özel hukukta kusur, hukuk düzeni tarafından tasvip görmeyen davranış olarak nitelendirilmekte³²¹ ve kural olarak kast ve ihmal olarak ikiye ayrılmaktadır. Kast, hukuka aykırı sonucun bilinmesi ve istenmesi olarak; ihmal ise failin meydana gelen neticeyi arzulanmamasına rağmen, sonucun gerçekleşmemesi için, gerekli olan özeni göstermemesi olarak³²² tanımlanmaktadır³²³. TTK'nun 1429. maddesinde açıkça hüküm altına alındığı üzere; kanunda sayılan kimselerin kasti davranışı, sigorta teminatı kapsamı dışında

³²⁰ Ünan, **TTK Şerhi, Cilt I**, s. 517; Sigortacının rücu haklarına etki eden sorumsuzluk şartları ticari hayatın olağan bir uygulaması, sorumluluğun belirli bir tutarla sınırlanması birçok alanda yaygın olduğu için bu ve benzeri yerleşmiş uygulamaları yansıtan anlaşmalar olduğunda, sigorta ettirenin rücu hakkının korunması hususunda kusurlu sayılması yerinde olmaz.

³²¹ Tandoğan, **Türk Mesuliyet Hukuku**, s. 45; Haluk Nami Nomer, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2017 (Anıls: Borçlar Hukuku Genel Hükümler), s. 167.

³²² İhmal ağırlık derecesine göre genellikle; ağır ihmal ve hafif ihmal olarak ikili bir ayrıma tabi tutulduğu hk. Bkz. Tandoğan, **Türk Mesuliyet Hukuku**, s. 54; Ahmet M. Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 407. Öğretide ihmali, ağır ihmal, orta ihmal ve hafif ihmal olarak üçe ayıran yazarlar da mevcuttur. , Bkz. Eren, **a.g.e.**, s. 601 vd.

³²³ Oğuzman/Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt II**, s. 54. vd.; Eren, **a.g.e.**, s. 601.; Tandoğan, **Türk Mesuliyet Hukuku**, s. 46-48.

tutulmuştur. Kanun Koyucu TTK madde 1448 ile 1429. maddedeki düzenlemeye paralel bir hüküm ihdas ederek koruma görevlerinin ihlalinde kusurun ağırlığına göre bir indirim yapılmasını hüküm altına almıştır. Kanun koyucu, sigorta ettirenin zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma yükümlülüğünün ihlal etmesi halini “sigortacı aleyhine bir durum yaratmışsa”, sigorta ettirenin, görevi ihlal etmesindeki kusurunun ağırlığına göre, sigortacının ödeyeceği sigorta tazminatından indirim yapacağını hüküm altına almaktadır³²⁴. Sigorta ettiren bu görevini kasten yerine getirmemiş ise sigorta tazminatı veya sigorta bedelini talep hakkını kaybedip etmeyeceğine ilişkin maddede açık bir hüküm bulunmamaktadır³²⁵. 6762 S. TTK döneminde, koruma görevinin kasten ihlal edilmesi halinde sigortacının tazminat ödeme borcu tamamen ortadan kalktığı kabul edilirken; 6102 S. yürürlükteki TTK’da sigorta ettiren koruma görevlerini kasten bile ihlal etmiş olsa sigorta tazminatını alma hakkından tamamen mahrum kalmayacağı kabul edilmektedir³²⁶.

II. ZARAR SİGORTALARINDA ÖZEL HÜKÜMLERLE DÜZENLENEN GÖREVLER

A. Zarar Gören Mal ve Zararın Gerçekleştiği Yerde Değişiklik Yapmama Görevi (TTK 1471)

1. Düzenleniş Şekli

“Sigorta Türlerine İlişkin Özel Hükümler” başlığı altında, TTK m. 1471/1’de, sigorta ettiren için rizikonun gerçekleşmesine bağlı ve 6762 sayılı eTTK’da bulunmayan yeni bir görev ihdas edilmiştir³²⁷.

³²⁴ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 517; Ünan, **Yeni TTK’da Sigorta Ettirenin Görevleri**, s. 79; Yetiş Şamlı, **Koruma**, s. 75; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 305; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 147.

³²⁵ Bu husus öğretide farklı yorumlara sebebiyet vermiştir. Ayrıntılar için bkz. yukarıda s.118vd.

³²⁶ Ünan, **TTK Şerhi, Cilt I** s. 503; Yetiş Şamlı, **Koruma**, s. 585; Aksi yönde görüş için bkz. Çeker, **6102 Sayılı Yeni TTK’na Göre Sigorta Hukuku**, s. 116; Kayıhan/Günergök, **a.g.e.**, s. 245 – 246; VVG 82’deki benzer düzenlemenin ihlaline bağlanan sonuçlar bakımından açıklamalar için bkz. Prölss/Martin, **a.g.e.**, VVG § 82 Rn. 27 vd.; Langheid/Rixecker, **a.g.e.**, VVG § 82 Rn. 16 vd.; Langheid/Wandt, **a.g.e.**, VVG § 82 Rn. 68 vd.

³²⁷ İsviçre Sig. Söz. Kanunu madde 68 den alınmıştır.

“Zarar gören mal ve zararın gerçekleştiği yerde değişiklik yapmama” başlığını taşıyan TTK m. 1471 uyarınca “*Sigorta ettiren, hasarın saptanmasından önce, hasar konusu yerde ve malda, hasar sebebinin veya zarar miktarının belirlenmesini güçleştirecek veya engelleyecek bir değişiklik yapamayacak*”tır³²⁸. Bu hükümle Kanun Koyucu, usulünce zarar saptaması yapılmadan önceki safhada, sigorta ettiren tarafından, rizikonun gerçekleştiği yerde ve zarar görmüş olan malda, rizikonun hangi sebeple meydana geldiğini ve zarar miktarının ne olduğunu saptanmasında güçlük yaratabilecek veya zarar tespitini engelleyebilecek herhangi bir değişiklik yapılmaması gerektiğini hükme bağlamıştır. Bununla birlikte, TTK m. 1471’de yer alan “Zarar gören mal ve zararın gerçekleştiği yerde değişiklik yapmama” görevine benzer bazı görevlerin Kanunun yürürlüğe girmesinden önce de çeşitli sigorta genel şartlarında olduğu³²⁹ görülmektedir³³⁰. TTK’nun 1471 maddesinde düzenlenen görev, mal sigortaları için öngörülmüş ise de TTK’nın 1485. maddesinin atfı gereğince sorumluluk sigortalarında da uygulanması mümkün olacaktır. Bununla birlikte bu görevin gereği gibi ifa edilebilmesi için rizikonun gerçekleştiği yerin sigorta ettirenin faaliyet sahasında ve hâkimiyeti altında olması gerekliliği açıktır. Zira, rizikoyu gerçekleştiren eylem bazen suç teşkil edebileceği gibi bazen de hukukun başka alanları tarafından özel hükümlerle düzenlenmiş olabilir. Bu durumda özel düzenlemeler gereği, sigorta ettiren, zararın gerçekleştiği yere ve/veya

³²⁸ TTK m. 1471/1 de düzenlenen hususun, teknik anlamda bir yükümlülük değil “görev” (aykırı davranılması durumunda tamamen veya kısmen hak kaybına yol açan davranış kuralı) olduğu, TTK 1471/2“borç” kavramını içeren “yükümlülük” deyiminin kullanılmasının hatalı olduğu hakkında bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 223.

³²⁹ Örneğin, **Montaj Sigortaları Genel Şartları**, “Hasar Vukuunda Sigortalının Yükümlülükleri” başlıklı 14. Maddesinin e bendi “*Zaruri haller dışında hasar konusu yer veya mallarda bir değişiklik yapmamak.*” demek suretiyle,; 25 Şubat 1967 Tarihli, **Makina Kırılması Sigortası Genel Şartları**, “Hasar Vukuunda Sigortalının Yükümlülükleri” başlıklı 11. Maddesinin (e) bendi aynı şekilde “*Zaruri haller dışında hasar konusu yer veya mallarda bir değişiklik yapmamak,*” şekline,; Yine 1 eylül 2009 tarihindeki değişiklik ile 1 Ocak 1993 tarihli **Yangın Sigortası Genel Şartları**, “B. 1- Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Sigorta Ettiren/Sigortalının Yükümlülükleri” başlıklı bölümünün 1.4- “*Zorunlu haller dışında, hasar konusu yer veya şeylerde bir değişiklik yapmamak*” demek suretiyle bu görevi açıklıkla düzenlemektedir.

³³⁰ TTK 1471(1)’de öngörülen zarar gören mal ve rizikonun gerçekleştiği yerde değişiklik yapmama görevi her durumda tam bir işlerlik kazanamamaktadır. Çünkü yangın gibi kamusal yaşamı ilgilendiren önemli düzenlemelerde kamu görevlileri tarafından duruma müdahale edilmekte ve rizikonun gerçekleştiği mahal kural olarak sigorta ettirenin denetiminden resmi görevlilerinin hâkimiyet alanına girmektedir. Çoğu kere kamu görevlilerince sigorta ettiren rizikonun gerçekleştiği mahalden can güvenliği nedeniyle uzak tutulmakta ve rizikonun gerçekleştiği yerde, gerçekleşmeye başlayan rizikonun önlenmesi için riziko konusu ve rizikonun gerçekleştiği mahaller resmi görevlilerin müdahalelerine maruz kalmaktadır. Bu durumda sigorta ettirenin TTK 1471’de ihdas edilen göreve uygun hareket etme imkânı kalmamaktadır. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 223.

sigorta himayesine konu “şey ya da kişi” ye müdahale imkânına sahip olamadığı gibi zarar ve tespit çalışmaları da görevli kişiler tarafından kendilerinin tabi olduğu yasal yöntemlere göre yapılmakta zarar ve delil tespitlerine ilişkin de tutanaklar tutulmaktadır³³¹. Bu ihtimallerde sigorta ettirenin TTK m. 1471’de hüküm altına alınan görevi ifa edememesi, yasal bir zorunluluktan ileri geldiği için kanaatimizce esasen bu görevin ihlalden söz edilemeyecektir³³². Bununla birlikte, Sigorta ettiren, zararın tespitinden önce, rizikonun meydana geldiği yerde ve malda, zarar sebebinin veya zarar miktarının belirlenmesini güçleştirecek veya engelleyecek bir değişiklik yaparsa görevi ihlal etmiş olacaktır. TTK 1471’in “*Sigorta ettiren, hasarın saptanmasından önce, hasar konusu yerde ve malda, hasar sebebinin veya zarar miktarının belirlenmesini güçleştirecek veya engelleyecek bir değişiklik yapamaz*” düzenlemesi, zarar sigortaları bakımından koruyucu hükümlerin sayıldığı 1486. madde içinde sayılmamıştır. Bu nedenle emredici nitelikte bir hüküm olmayıp, taraflar sözleşme serbestisi sınırları içinde başka bir düzenlemeye yer verebilirler.

2. Görevin Amacı

1471. maddenin düzenlemesine göre sigorta ettiren, zararın niteliği ve tutarı saptanmadan önce zararın meydana geldiği yerde ve zarar gören malda değişiklik yapamayacaktır. TTK 1471. maddenin gerekçesinde düzenlemenin amacının gerçek zararın tespitini engelleyecek veya güçleştirecek durumları ortadan kaldırmak olarak belirtilmiştir³³³. Bu doğrultuda, öğretide söz konusu hükmün, abartılı veya sahte zarar taleplerinin önüne geçilmesi gayesiyle bu görevin ihdas edildiği³³⁴ ve bu şekilde nihai olarak hükmün sigortacının çıkarlarının korunmasının amaçlandığı ifade edilmiştir³³⁵.

³³¹ Ülkemizde “uzman saptamalarının özenli ve güvenli biçimde yapılmadığı” ve bu sebeple tarafların her birinin kendi çıkarlarının en geniş şekilde korunmasını sağlamak üzere ayrıca delil saptaması talep ettikleri hakkında, bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 223-224.

³³² Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 223.

³³³ “...Tasarının bu maddesi ile sigorta ettirene, hasarın tespitinden önce hasar konusu yer ve eşyada, hasarın sebebinin, tazminat miktarının tespitini güçleştirecek veya engelleyecek değişiklik yapmama zorunluluğu getirilmiştir. ...” TTK m. 1471 gerekçesi.

³³⁴ Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 223.

³³⁵ Nitekim öğretide de bu görevin sigortacıların “çıkarlarını korumaya yönelik” olarak ihdas edildiği ifade edilmektedir. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 223.

Kanaatimizce de gerekçedeki açıklamalar da gözetildiğinde, bu görevin dolaylı ve nihai olarak sigorta müessesesinin zenginleşme aracı olarak kullanılmasını engellemek ve yine dolaylı olarak sigorta ettirenler topluluğunun korunması amacına da hizmet ettiğini söylemek mümkün görünmektedir. Zira bilindiği üzere sigortacı, TTK m.1459 gereğince, sigorta ettirenin uğradığı gerçek zararı tazmin etmekle yükümlüdür. Böylece hem sigorta müessesesi zenginleşme aracı olarak kullanılamayacak hem de nihayetinde sigorta ettirenler topluluğu korunmuş olacaktır.

3. Görevin Kapsamı

TTK m. 171 uyarınca, “Sigorta ettirenin, zararın saptanmasından önce, zarar konusu yerde ve malda, zarar sebebinin veya zarar miktarının belirlenmesini güçleştirecek veya engelleyecek bir değişiklik yapamayacağı” hüküm altına alınmıştır. Söz konusu hükmün lafzı çerçevesinde TTK m. 1471’deki düzenleme ile zarar konusu yerde ve malda yapılacak her türlü değişiklik engellenmiş değildir.

Buna göre, değişikliğin görevin ihlali olarak nitelendirilebilmesi için öncelikle, “zarar miktarının belirlenmesini güçleştirecek veya engelleyecek” bir değişiklik olması aranmıştır. Bu esas, kanun koyucunun görevi ihdas etme amacına uygun görünmekle birlikte, “zarar miktarının belirlenmesini güçleştirecek veya engelleyecek” değişikliklerin tam bir listesini vermek kolay değildir. Bazen neden sonuç ilişkisini kurabilmek için ortalama bir insanın bilgisinden daha derin bir bilgiye ihtiyaç olabilir. Zira “zarar miktarının belirlenmesini güçleştirecek veya engelleyecek” değişikliklerin neler olduğuna ilişkin farkındalık eşiği kişiden kişiye farklılık gösterebilir. Bu nedenle kanaatimizce “zarar miktarının belirlenmesini güçleştirecek veya engelleyecek değişiklik yapmama” görevinin sınırları belirlenirken somut olay şartlarına ve sigorta ettirenin kendine has yetenekleri veya ortalama bir sigorta ettirenin bilgi ve becerisi dikkate alınmalıdır. Bununla birlikte TMK m.2 çerçevesinde, “dürüstlük kuralı”nın ve sigorta ettirenin tacir olması durumunda “basiretli tacir gibi hareket etmesi gerektiği” esasının göz önünde tutulması gerektiği hususunda tereddüt etmemek gereklidir.

TTK m. 1471’de görevin ifasına ilişkin iki istisna konulmuştur. Birincisi sigortacının değişiklik yapılmasına izin vermiş olması hali; ikincisi ise değişikliğin zararı azaltmak amacı ile yapılmış olması halidir. Bilgi verme ve araştırma yapılmasına izin verme yükümlülüğü ile doğrudan bağlantı içinde olan bu görevin³³⁶, TTK’nın 1447. maddesinde düzenlenen “araştırma yapılmasına izin verme yükümlülüğünün” tamamlayıcısı niteliğinde bir yapmama edimi oluşturmaktadır. TTK 1471/1’de sigorta ettiren, “sigortacının talimatıyla ” veya “zararı azaltma amacıyla”³³⁷ riziko mahallinde değişiklik yapabilecektir. TTK m. 1447’de rizikonun gerçekleştiği yerde ya da diğer ilgili yerlerde sigortacının inceleme yapmasına izin vermekle yükümlü tutulmuştur. Esasen bu yükümlülüğü gereğince de Sigorta ettirenin, rizikonun gerçekleştiği mahal ve riziko konusu malvarlığı değeri üzerinde sigortacının inceleme yapması için mevcut durumu koruması gerekmektedir. Diğer yandan TTK’nun m. 1448’de sigorta ettirene “zararın önlenmesi, azaltılması, artmasına engel olunması veya sigortacının üçüncü kişilere olan rücu haklarının korunabilmesi için, imkânlar ölçüsünde önlemler alma” ile “ sigortacının bu konudaki talimatlarına olabildiğince uyma” görevini hüküm altına alınmaktadır. İşte TTK 1471. maddesi, bu iki düzenleme çerçevesinde, sigorta ettirenin, sigortacının talimatı gereği zarar konusu yerde ve şeyde değişiklik yapmış olması ile zararın önlenmesi ve azaltılması için aldığı önlemler çerçevesinde zarar gören yer ve şeyde değişiklik yapılmasının göreve aykırı sayılmayacağını³³⁸ düzenlemektedir³³⁹.

³³⁶ Yetiş Şamlı, **Koruma**, s. 576; Yazar, TTK m.1471/1’ ihdas edilen görevin TTK m. 1447’de ihdas edilen sigorta ettirenin, “bilgi verme ve araştırma yapılmasına izin verme yükümlülüğü” ile doğrudan bağlantı içinde olduğunu ifade etmektedir. VVG 31’de düzenlenen benzer görevin kapsamı hakkında açıklamalar için bkz. Prölss/Martin/Armbrüster, **a.g.e.**, VVG § 31 Rn. 6 vd.

³³⁷ “Zararı azaltma amacı” ifadesinden neyin anlaşılacağı, sigorta ettirenin uğrayabileceği sigorta teminatına dahil bulunmayan bir zararın önüne geçmenin de” zararı azaltma kavramı” içinde ele alınıp alınmayacağı öğretide tartışılmış somut olayın durumuna sigorta edenin korunmaya değer menfaatinin varlığı halinde bu soruya olumlu cevap verilebileceği belirtmiştir. Bkz. Ünán, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 224.

³³⁸ Öğretide, sigortacıya haber verilmesine rağmen, sigortacının makul sürede harekete geçmemesi halinde ve sigortacının sigorta korumasını işletmeyi (-mesela sözleşmeden caydığını bildirmesi, edim yükümlülüğünden kurtulduğunu veya rizikonun teminat dışında kaldığını öne sürerek-) açıkça reddettiği hallerde sigorta ettirenin beklenmesine lüzum olmayacağı ifade edilmiştir. Bkz., Ünán, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 223; Kanaatimizce de bu tespitler isabetlidir. Yukarıda, s. 192 da 307 da belirtildiği üzere, sigortacının müdahalesini beklemek, sigorta ettirenin başka bir şekilde daha ağır bir sonuca maruz kalması sonucunu doğuracaksa bu halde de zarar gören şeyin, yerinin ve durumunun değiştirilmesinde görev ihlalinden söz edilmemelidir

³³⁹ Kanaatimizce, m. 1471’in “meğerki bu değişiklik sigortacının onayı veya zararı azaltma amacı ile yapılmış olsun.” yönündeki düzenleme, olmasaydı da bu iki durumda da TTK 1447 ve 1448.

Diğer yandan görevin kapsamı belirlenirken TTK'nun m1471/1,c.2 de yer alan “zararı azaltma” ifadesinden neyin anlaşılacağı, “sigorta teminatına dahil bulunmayan bir zararın önüne geçmenin” de “zararı azaltma kavramı” içinde ele alınıp alınmayacağı öğretide tartışılmış ve sigorta ettirenin teminat dışı bir kaybı önlemek için attığı adımların görevin ihlal edilmiş sayılmasını gerektiren bir kusur oluşturup oluşturmayacağının her somut olayda ayrıca değerlendirilmesi gerektiği, sigorta ettirenin haklı ve korunmaya değer bir menfaati, olduğu durumlarda, kusuru ortadan kaldıran bir unsur olarak değerlendirilebileceği³⁴⁰ kanaatimizce de isabetli bir şekilde ifade edilmiştir.³⁴¹

4. İfa Zamanı ve Şekli

TTK m. 1471'de hüküm altına alınan zarar gören malda zararın gerçekleştiği yerde değişiklik yapmama görevinin tam olarak hangi safhada yerine getirilmesi gerektiğine ilişkin hükümde bir düzenleme bulunmadığı gibi madde gerekçesinde de bu yönde bir açıklamaya yer verilmemiştir. Bununla birlikte, öğretide, bu görevin ifa edileceği zaman diliminin, rizikonun gerçekleşmesini takiben başlayacağı ve “zararın sebebinin tespiti ve zarar miktarının saptanması” ile sona ereceği ifade edilmektedir³⁴². Görev esasen bir “yapmama görevi” niteliğinde olduğu için, kural olarak sigorta ettirenin rizikonun gerçekleşmesine bağlı diğer görevlerinin aksine, görevin ihlali, aktif davranmak yerine pasif bir tutum içinde kalınması halinde gündeme gelecektir. Diğer taraftan, sigortacının kendisine bildirimde bulunulmasına rağmen zamanında harekete geçmediği ya da sigorta korumasını işletmeyi açıkça reddettiği hâllerde ise sigorta ettirenin beklemesine gerek olmayacağı ifade edilmektedir³⁴³.

maddelerdeki hükümler nedeniyle görev ihlali gerçekleşmiş olmazdı. Bununla birlikte bu düzenlemenin, yersiz tartışmalara mani olması açısından yerinde olduğu söylenebilir.

³⁴⁰ Sigorta ettirenin haklı ve korunmaya değer çıkarının varlığının, özellikle düşük ölçekli zararlar da kusuru ortadan kaldıran bir unsur olarak değerlendirilebileceği hakkında bkz. Ünan, **TTK Şerhi II**, s. 224.

³⁴¹ Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 224.

³⁴² Görevin söz konusu olduğu safha, rizikonun gerçekleşmesi ile zararın saptanması (en başta sebep ve miktarının belirlenmesi) arasındaki zaman dilimi, olduğu hakkında bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 223.

³⁴³ Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 223.

5. Göreve Aykırılık Halinde Uygulanacak Yaptırım

TTK m. 1471/2 uyarınca, f.1’de düzenlenen zarar gören mal ve zararın gerçekleştiği yerde değişiklik yapmama görevinin “kusurlu ihlâlinde, ihlâl ile zarar arasında illiyet bulunması şartıyla, kusurun ağırlığına göre tazminattan indirim gidilecek”tir. Bu hüküm çerçevesinde, görevin ihlalinin, sigortacının sigorta tazminatı ödeme yükümlülüğünde indirim yapılmasına sebep olabilmesi için, ihlalde “sigorta ettirenin kusurunun bulunması” ve ihlal ile zarar arasında nedensellik bağının bulunması gerektiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, nedensellik bağına konu olan zarar ile “hangi zararın” kastedildiği hükümde açıkça düzenlenmiş değildir. Burada ifade edilmek istenilen husus, “göreve aykırılık dolayısıyla sigortacının aleyhine bir sonuç meydana gelmesi” olup, Kanun Koyucu, bu hükümde “zarar” deyimini yerinde kullanmamıştır. Kanaatimizce, söz konusu hükümde, “zarar” yerine “görevin ihlalinin, sigortacının durumunu ağırlaştırması” veya “sigorta tazminatında artışa sebep olması” yönünde ifadelere yer verilmesi daha isabetli olurdu.

Bununla birlikte, sigortacıya zararın sebep ve miktarı hakkında inceleme ve belirleme yapma fırsatı verilmemesi birçok halde sigorta ilgisinin, teminat dışında kalan bir hali sigorta kapsamında gösterme veya düşük zararı daha yüksek gösterme yönündeki amacından kaynaklanmaktadır. Bu yönde bir kötü niyetin kanıtlandığı hallerde sigortacının en azından edim yükümlülüğünden kurtuluyor olması gerekli iken, TTK m. 1471/2’de bu yönde açık bir hükme yer verilmemiştir³⁴⁴.

³⁴⁴ Ünán, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 225; Yazar, TTK m. 1471 f.2’de “zarar” kavramının yerinde kullanılmadığını, “zarar” yerine “sigortacının olumsuz etkilenmesi” denmesinin ve sigortacının ödeyeceği tazminattan indirim yapılabilmesi için ise “göreve (kusur ile) aykırı davranılması ve bu aykırı davranışın sigortacıyı olumsuz etkilemiş olması gerektiğini belirtilmesi vurgulamıştır. Ayrıca kötü niyetin kanıtlandığı hallerde ise sigortacının en azından edim yükümlülüğünden kurtuluyor olması gerektiğini ifade etmiştir. Yazar bu görüşünü desteklemek için İsviçre LCA 68 f.2, sigorta ettirenin, görevi kötü niyetle ihlal etmiş olması halinde sigortacının sözleşmeyle bağlı olmayacağı çözümünü benimsediğini ve kötü niyetin kanıtlandığı durumlarda sigortacı olumsuz etkilenmiş bulunmasa dahi, sigorta tazminatından indirim yapılması daha uygun bir düzenleme olacağını kanaatinde olduğunu bildirmiştir.

B. Sorumluluk Sigortalarında TTK Madde 1475 ile İhdas Edilen Bildirim Görevi

Sorumluluk sigortası, sigorta ettirenin üçüncü kişilere verebileceği zararlardan ötürü, sigorta ettirenin malvarlığındaki azalmayı önlemek diğer bir anlatımla sigorta ettirenin eyleminden zarar gören üçüncü kişilerin zararlarının giderilerek sigorta ettirenin beklenmedik olaylar nedeniyle, malvarlığının azalmasına mani olmayı amaçlamaktadır³⁴⁵. Bu nedenle öğretide, sorumluluk sigortası, sigorta ettiren ile onun eylemlerinden zarar görenlerin menfaatlerini dengeleyen sui generis bir sigorta türü olarak tanımlanmaktadır³⁴⁶. Sorumluluk sigortaları, TTK 1473 vd. maddelerinde özel olarak düzenlenmiştir. Buna rağmen TTK'nun Sigorta sözleşmeleri için genel hüküm niteliğinde olan TTK 1401-1452 maddeleri bünyesine uygun düşmek kaydıyla TTK m.1485'in atfı uyarınca sorumluluk sigortalarına da uygulanır. Bu sebeple, daha önce de açıkça ifade edildiği üzere³⁴⁷, esasen sigorta ettirenin TTK m. 1446 hükmünde yer alan “rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevi” sorumluluk sigortalarını da kapsayacak şekilde hüküm altına alınmıştır³⁴⁸. Bununla birlikte, sigorta sözleşmesi ile himaye altına alınan rizikonun niteliğine bağlı olarak, sorumluluk sigortaları bazı hususlarda diğer sigorta türlerine göre özellik gösterdiğinden sorumluluk sigortaları TTK m. 1475 ile beyan yükümlülüğü açısından özel olarak düzenlenerek, sorumluluk sigortalarına ilişkin olarak bazı yeni görevler ihdas edilmiştir³⁴⁹. Sorumluluk sigortalarında, sigorta ettiren yalnızca sigorta sözleşmesinde riziko olarak tanımlanan hususunun vuku bulduğunu değil, rizikonun gerçekleştiğini bildirme görevine ilave olarak önemli başka hususları da

³⁴⁵“Sorumluluk sigortası, sigortacının, sigortalıya gerçekleşen veya gerçekleştiği iddia edilen sorumluluğunun mali sonuçlarına karşı sigorta himayesi sağlamayı üstlendiği bir zarar sigortası türüdür” Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 423.

³⁴⁶ Ulaş, **a.g.e.**, s. 764; Rauf Karasu, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:2, Özel Sayı 2015, s. 685; Ayhan/Çağlar/Özdamar, **a.g.e.**, s. 298; “... sorumluluk sigortalarında riziko, üçüncü kişinin bizzat zarara uğraması değil de bu zarar bağlı olarak zarar veren durumundaki sigortalıdan tazminat talebinde bulunulması olduğu...” belirtilmiştir. (Çevrimiçi) <https://www.muglabarosu.org.tr/Upload/files/pdf/TTK%20Madde%20Gerek%C3%A7leri.pdf>, Erişim Tarihi: 8 Mart 2023.

³⁴⁷ Bkz. yukarıda s. 112.

³⁴⁸ Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 317.

³⁴⁹ Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 317.

sigortacıya bildirmekle görevli kılınmıştır. Nitekim TTK m. 1475/1 gereğince³⁵⁰ sigorta ettiren(kanunun ifadesi ile sigortalı)³⁵¹, “*sorumluluğunu gerektirecek olayları*” sigortacıya bildirmekle yükümlü kılınmış; aynı maddenin ikinci fıkrası ile sigortalı ettirene yöneltilen taleplerin de, sigortacıya bildirilmesi gerektiği hususunu hüküm altına almıştır³⁵². Zira sorumluluk sigortalarında, sigortacı bakımından üçüncü kişinin zarara uğraması olgusu yanında, zarar görenin, sigorta ettirenden talepte bulunması da önem arz etmektedir³⁵³. Bu bağlamda TTK m. 1475’te, sigorta sözleşmesinde tayin edilen riziko henüz gerçekleşmemiş olsa bile, sigortacının sorumluluğuna yol açması muhtemel “olay”ın meydana gelmesi veya “zarara yol açabilecek sebep”in vuku bulması hallerinin de, sigortacıya bildirilmesi³⁵⁴ gerektiği³⁵⁵ hüküm altına alınmıştır³⁵⁶. Sorumluluk sigortalarında, riziko tayini ile

³⁵⁰ “Sigorta ettiren” ile “sigortalı” terimleri bazen aynı kişi üzerinde birleşebiliyorsa da esasen birbirinden ayrı anlamları olan terimlerdi. Esasen “sigorta ettiren”, sigorta sözleşmesini sigortacı ile yapan kişiyi; sigortalı ise, sigorta sözleşmesi ile sigorta himayesi sağlanan şey üzerindeki menfaati güvence altına alınan kişiyi ifade etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Haydar Arseven, **Sigorta Hukuku**, 2. Baskı, İstanbul, Beta Yayınlar, 1991 (Anılış: Sigorta Hukuku), s. 96; Öğretide, görevler ile ilgili kişiler olarak genel hükümlerde sigorta ettiren kavramı kullanılırken, TTK m. 1475’te, görev yükümlüsü olarak “sigortalı” kavramının kullanılmasının özensizlik olduğu belirtilmiştir. TTK m. 1446 ‘da rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin yükümlüsü olarak sigorta ettiren belirtilmişken, 1475. maddede yanlış anlaşılmalara yer verecek şekilde terminolojik birlik terk edilerek, sigortalı teriminin kullanılması eleştirilmiştir. Bkz. Can, **Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Hukuki Esaslar**, s. 78.

³⁵¹ TTK’da “sigortalı terimi yalnızca üçüncü kişi hesabına akdedilmesi halinde kullanılmamıştır. Sigortalı terimi hayat sigortalarında, riziko şahsını, ifade etmektedir. Şenocak, **Riziko Şahsı**, s. 49; Yener, **a.g.e.**, s. 119, dn. 372; Esas itibarı ile sigortalı sigorta sözleşmesi ile belirlenen risklere karşı menfaati korunan kişidir. Atabek, **Sigorta Hukuku**, s. 47; Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 146; sigorta ettiren kavramı ile sigortalı kavramının ayırık tutulduğu hallerde mevcuttur. Kanun Koyucu TTK m. 1454/1’ de “başkası lehine sigorta”, “başkası hesabına sigorta ve “üçüncü kişi lehine” sigorta kavramları ile düzenlemiştir. Bu nedenledir ki, öğretide sorumluluk sigortalarının “başkası lehine sorumluluk sigortası” olarak isimlendiren yazarlara da rastlanmaktadır. Bkz. Hacıömeroğlu, **Sigorta Himayesinin Kapsamı**, s. 240.

³⁵² Yetiş Şamlı, **Koruma**, s. 566; Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 318 vd.

³⁵³ Sorumluluk sigortalarında zararın değil, zarara bağlı olarak zarar veren durumundaki sigortalıdan tazminat talebinde bulunması olgusunun riziko olarak tanımlanabileceği hk. Bkz.: İlknur Uluğ, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Zarar Sigortaları”, **Sigorta Hukuku Dergisi**, Özel Sayı, 2005 (s. 197-214) (Anılış: Zarar Sigortaları), s. 209.

³⁵⁴ “Olayı ve tazminat talebini” sigortacıya bildirme görevlerinin esasen, rizikonun gerçekleştiğini sigortacıya bildirme görevinin sorumluluk sigortalarına yansması olduğu hk. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 317.

³⁵⁵ Konu eTTK döneminde öğretide tartışılmış ve “sorumluluk sigortalarında sigorta ettirenin rizikonun gerçekleşmesine bağlı görevlerinin, “*koruma tedbiri alma ve rizikonun gerçekleştiğini bildirmekten*” ibaret olmadığı” belirtilmiştir. Ayrıca “*Tarafların çıkarlarının dengelenmesi için, bu iki göreve ek olarak, sigorta ettirenin sigortacı tarafından talep edilen bilgileri vermesi, olayı aydınlatacak delilleri koruması, belgeleri sağlaması aleyhine tazminat talebinde bulunulması halinde ikrardan kaçınılması gerektiği lazımdır*” denilmek suretiyle sorumluluk sigortalarında sigorta ettirenin görevlerini kanunda belirtilenden daha geniş tutulması gerektiği ifade edilmiştir. Bkz. Ünan, **Riziko**, s. 185; Nitekim 6102 S. Kanununun genel hükümleri arasında yer alan 1447, 1448 hükümleri ile bu

ilgili olarak, taraflarca kanuni sistemden farklı esasların kararlaştırılabilmesi imkânının tanınmış olması, TTK m. 1475, f.1 de belirtilen sigorta ettirenin sorumluluğunu doğurabilecek olayların, aynı zamanda riziko olarak kabul edilmesi ihtimalini ihtiva etmektedir³⁵⁷. Sorumluluğu doğuran olayın esasen riziko olarak tayin edildiği durumlarda “sorumluluğu doğuran olayın gerçekleştiği”ni bildirim, aynı zamanda rizikonun gerçekleştiğini bildirim anlamına gelmektedir. Böylesi durumlarda bildirimi alan sigortacının, zararın tazmininden önce başkaca yükümlülükleri³⁵⁸ de söz konusu olmaktadır³⁵⁹. Ancak sorumluluğu doğuran olaydan başka bir halin, riziko olarak tayin edildiği durumlarda, rizikonun gerçekleştiğini bildirme görevine ilişkin olarak TTK’nun 1446. maddesiyle düzenlenen bildirim görevi, sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin konuluş amacını sağlamak için yeterli olmamaktadır. Bu nedenledir ki, TTK’nun 1475. maddesinde “Bildirim yükümlülüğü” kenar başlığı ile “(1) Sigortalı sorumluluğunu gerektirecek olayları, ..., sigortacıya bildirir. (2) Sigortalı kendisine yöneltilen istemi, aksi kararlaştırılmamışsa... sigortacıya bildirir...” demek suretiyle TTK m.1446’dan farklı olarak iki ayrı “bildirim görevi” daha ihdas etmiştir. Böylece sigorta ettirenin zarar gören üçüncü kişiye karşı sorumlu tutulması ile sonuçlanabilecek süreç içinde yer alan önemli aşamaların sigortacıya bildirilmesi

hususlar sorumluluk sigortaları için de kanuni bir görev haline getirilmiştir. Ayrıca 1475. maddede sigorta sözleşmesinde riziko olarak tayin edilmemiş olsa bile sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektirecek olayların sigortacıya bildirilmesi hususuna TTK 1475. maddesinde sigorta ettirenin kanuni görevi olarak yer verilmiştir.

³⁵⁶ TTK m. 1475 ‘in gerekçesinde bu husus “... Bununla birlikte sorumluluk sigortalarında riziko, üçüncü kişinin bizzat zarara uğraması değil de bu zarar bağlı olarak zarar veren durumundaki sigortalıdan tazminat talebinde bulunulması olduğundan, sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektirecek olayları da sigortacıya bildirmesi gerekir” denilmek suretiyle ifade edilmiştir.

³⁵⁷ 6102 Sayılı Kanuna kaynaklık eden eski Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu (eVVG) §153’te sorumluluk sigortalarının bu yapısını göz önünde tutarak konuyu düzenlediği ve yaygın riziko görüşüne uyan bir çözüm getirildiği, bu bağlamda eVVG § 153/1 (a.F.) ile sigorta ettirenin, sigorta sözleşmesi kapsamında sorumluluğunu doğurabilecek nitelikteki olguları (sorumluluğu gerektirecek davranışlar) (*tatsachen*) sigortacıya bildirilmesi görevinin ihdas edildiği hk. Bkz. Ünan, **Riziko**, s. 189.

³⁵⁸ TTK m. 1474 (hukuki koruma) ve 1476 gereğince sigorta ettirene yardım etme görevi gibi yükümlülükleri gündeme gelmektedir. TTK m. 1476 gerekçesinde “... sigortacı ihbarı aldığı tarihten başlayarak beş gün içinde sigortalıya, zarar gören kişinin yönelttiği taleplere karşı, sigortalı adına ancak masraf ve sorumluluğu kendisine ait olmak üzere gereken hukuksal iş ve işlemleri yürütüp yürütmeyeceğini bildirebilir.” demektedir.

³⁵⁹ Bildirimi alan sigortacının iki farklı biçimde hareket etme olasılığı vardır. Sorumluluğu devir alacak ya da ödeme yapacaktır. İlknur Cicim Uluğ, “Tazminat Talebine İlişkin Yükümlülük”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 3, S: 2, 2013 (s. 17-30) (Anılış: Tazminat Talebine İlişkin Yükümlülük), s. 3.

gerektiği hüküm altına alınmıştır³⁶⁰. TTK'nun 1475. maddesinin lafzından anlaşılacağı üzere, madde metni iki farklı ihtimale karşı bildirim görevini hüküm altına almaktadır. TTK m.1475/1'de , “*sigortalının, kendi saptadığı bir durumu*”, sigortacıya bildirmesi; fıkra 2' de ise “*kendisine yöneltilen bir talebi*” sigortacıya bildirmesi hali olarak ifade edilmektedir³⁶¹. Yukarıda “Sorumluluk Sigortalarında Riziko”³⁶², ve “Sorumluluk Sigortalarında Rizikonun Gerçekleşmesi”³⁶³ başlığı altında ayrıntılı olarak incelendiği üzere TTK'nun 1473. maddesinde sorumluluk sigortalarında “olay esaslı” riziko kavramı kabul edilmiştir³⁶⁴. Ancak daha önce de ifade edildiği üzere, TTK m. 1473 hükmü emredici nitelikte olmadığından³⁶⁵ taraflar kanuni sistem dışında, zararın doğması, tazminat talebinin sigorta ettirene bildirilmesi veya talebin kesinleşmesi gibi farklı olay ve olguları da riziko olarak tayin edebilmektedir³⁶⁶. Buna bağlı olarak da sorumluluk sigortalarında, “rizikonun gerçekleştiği an” farklılık arz etmektedir. Bu açıklamalar ışığında TTK m. 1475'in getirdiği “bildirim yükümlülüğü”nün, “olay esaslı” riziko tayini yapılan sorumluluk sigortaları ile “olay esaslı olmayan” riziko tayini yapılan sigorta sözleşmelerin niteliğinin farklılaştığını söylemek mümkündür. Zira olay esaslı sigorta sözleşmelerinde, sigorta ettirenin “sorumluluğunu gerektirecek olaylar”ın vuku bulması, esasen “rizikonun gerçekleşmesini ifade etmekte”³⁶⁷dir. “Talep esaslı sorumluluk sigorta” sözleşmelerinde ise “sigortalıya bir talep yöneltilmesi” olgusu

³⁶⁰ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 318.

³⁶¹ Raziye Aksu, “6102 S. TTK Madde 1475 Uyarınca Sigortalının Bildirim Yükümlülüğü”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:6, S:1, Haziran 2016, s. 220.

³⁶² Bkz, yukarıda s. 47.

³⁶³ Bkz. yukarıda s. 53.

³⁶⁴ Bakınız, yukarıda s. 67.

³⁶⁵ TTK m. 1452 / 3 ve 1486 / 3 hükümleri gereğince TTK'nun 1446 ve 1475. maddelerinin hükümleri nisbi emredici nitelikte olup, sigorta ettiren aleyhine değiştirilemeyecektir.; eTTK döneminde hazırlanıp yürürlüğe konmuş bazı sorumluluk sigortası genel şartları bildirim görevi hakkında, beş gün içinde bildirmekle ya da zarar görenin tazminat talebinde bulunması halinde bu durumu gecikmeksizin değil, on gün içinde bildirmekle yükümlü olduğu hüküm altına alınmıştır. Bu hükümler sigortalı lehine olması ihtimalinde uygulanacağı; aksi halde TTK m. 1446 ve 1475 hükümlerinin uygulanacağı hakkında bkz. Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 442.

³⁶⁶ Bkz., yukarıda 368 numaralı dipnotun bağlı olduğu sayfa 64'te “Türk Hukuku Bakımından Değerlendirme” başlığı altında anlatılanlar.

³⁶⁷ Ancak TTK m. 1475 metninde “riziko” terimi kullanılmaksızın, sorumluluğu gerektirecek olayların ve kendisine yöneltilen istemlerin bildirilmesinden söz edilmiş olup, bildirilmesi öngörülen hususlar her sorumluluk sigortasında riziko olmadığı hk. Bkz. Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 443.

bizatihi “riziko gerçekleş”mesini ifade etmektedir³⁶⁸. Böylece, sigorta ettirenin zarar gören üçüncü kişiye karşı sorumlu tutulmasını gerektirebilecek nitelikteki önemli vakıaların sigortacıya bildirilmesi sağlanmış³⁶⁹ olmaktadır³⁷⁰. Bu nedenle öğretilde, TTK m. 1475’in, TTK m. 1446. hükmünde ihdas edilen bildirim görevinden başka bir görevi ihdas edip etmediği hususunda tereddüt yaşanmış³⁷¹ ise de esasen bu nitelemenin, sonuca etkili olmayacağı ifade edilmiştir³⁷². Zira TTK m. 1475/2’de kanun koyucu, “*Bildirim yükümlülüğünün ihlali hâlinde, 1446 ncı maddenin ikinci ve üçüncü fıkra hükümleri kıyas yolu ile uygulanır*” demek suretiyle, bu düzenlemenin ayrı bir görev olarak nitelendirilip nitelendirilmemesi hususunda yapılan teorik tartışmaların yaptırım şekline etkili olmayacağı hususunu ortaya koymuştur³⁷³.

³⁶⁸ Bkz. yukarıda, s. 209, dn.:354; Öğretilde zararı doğuran “olayı” ve “tazminat talebini” sigortacıya bildirme görevlerinin, rizikonun gerçekleştiğini sigortacıya bildirme görevinin sorumluluk sigortalarına yansması olduğu ifade edilmiştir. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 317.

³⁶⁹ Bununla birlikte TTK’nun “Koruyucu hükümler” kenar başlığını taşıyan m. 1486. maddesinin 3. fıkrası gereğince 1475’inci maddenin sigorta ettiren aleyhine değiştirilemeyeceğini öngörülmektedir. Görevin kaldırılması sigorta ettiren lehine bir durum olduğundan kanaatimizce sigorta ettirenin sorumluluğunu doğuracak olayların ve tazminat talebinin sigortacıya bildirilmesi görevlerinin sigorta sözleşmesi bertaraf edilmesi mümkündür. Bununla birlikte sayılan hususlar sigorta sözleşmesi ile riziko olarak tayin edildiği hallerde görev olduğu için değilse de başkaca gereklilikler nedeniyle rizikonun gerçekleşmesi kapsamında bu hususların bildirilmesi lüzumludur.

³⁷⁰ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 317.

³⁷¹ TTK’nun 1475. maddesinin gerekçesinde “*Mal sigortalarında olduğu gibi sorumluluk sigortalarında da rizikonun gerçekleştiğinin bilinmesinde tazminat ödeme borçlusu durumundaki sigortacı açısından büyük yarar vardır. ...*” ifadesine yer verilmiştir. Bu anlatıma göre, TTK m. 1475 hükmünde sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevi düzenlenmiştir. Ancak gerekçede yapılan bu açıklamaya rağmen TTK m. 1485 hükmünde de açıkça genel hükümlerin ve bu kapsamda TTK m. 1446 hükmünün sorumluluk sigortalarına uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. ... iki ihtimal söz konusu olabilir: Birinci ihtimal TTK m. 1475 hükmü ile rizikonun gerçekleştiğini bildirim hakkında düzenleme getirilmek istendiği; ancak TTK m. 1485 hükmünde genel hükümlere atıf yapılırken TTK m. 1475 hükmünün özensizlikle unutulduğu; ikinci ihtimal ise, TTK m. 1475 hükmü ile TTK m. 1446 hükmünde öngörülen bildirim görevinden ayrı bir bildirim görevi düzenlendiği; bu maddede düzenlenmek istenen hususun gerekçede yanlış açıklandığıdır...” Bkz. Yazıcıoğlu, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, s. 442; Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 318 vd.

³⁷² Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 319., “Yazar bu durumu, “*niteleme nasıl yapılırsa yapılsın, yasa zararın sebebinin bildirilmesi ile tazminat isteminin bildirilmesi görevleri arasında uygulanacak yaptırım bakımından fark gözetmediği ve bunlar her halde yasal görev olma özelliğini koruyacağı için, yukarıdaki ayırımların somut bir farka yol açması söz konusu değildir*” demek suretiyle izah etmektedir.

³⁷³ Kanaatimizce Sorumluluk sigortalarında kanuni sistemden ayrılarak riziko tayini yapılabildiğinden, TTK m. 1475’te düzenlenen “bildirim görevi” sözleşmede kabul edilen riziko tayin esasına bağlı olarak iki farklı fonksiyon görmektedir. Birinci fonksiyon, rizikonun gerçekleştiğini bildirim fonksiyonu ki bu işlevi ile m. 1475 tamı tamına TTK madde 1446’da düzenlenen rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevi ile aynı amacı taşımaktadır. Buna karşın, sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleşmesine sebep olabilecek önemli olayların gerçekleşmesi, TTK 1448’de yer verilen “*rizikonun gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlara*” tekabül etmektedir. Rizikonun

C. Sigortalının, Sorumluluğunu Gerektirecek Olayları Bildirim Görevi:

TTK'nun 1475. maddesinin 1. fıkrasında yer verilen bildirim görevinin muhtevasına bakıldığında bildirilecek hususun, “sigortalının sorumluluğunu gerektirecek olaylar” olarak tanımlandığı görülmektedir³⁷⁴. Öğretide sorumluluğu gerektirecek olayların ne olacağı hususunun açıklanmaya muhtaç olduğu belirtilerek kanunda bu kavramın kullanılması eleştirilmiştir³⁷⁵. “Sorumluluğu gerektirecek olay” kelimesi her şeyden “zarar doğuran, sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektiren hukuka aykırı eylem³⁷⁶”i ifade etmektedir³⁷⁷. Bu düzenleme nedeniyle sigorta ettiren, meydana gelen veya meydana gelmekte (yahut ileride gelecek) olan zararın “sebebinin”, bu sebep niteliğini taşıyan olgu gerçekleşince kanuni süresi içinde sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. Yukarıda da ifade edildiği üzere TTK m. 1473

gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlarda, sigortacı zararın azaltılması, önlenmesi vs. hususunda sigortalıya yardımcı ve gerekirse talimat vermekle yükümlüdür. İşte rizikonun olay esaslı tayin edilmediği sorumluluk sigortası sözleşmelerinde sigortacının sorumluluğunu doğuracak önemli olayların gerçekleştiğini bildirim görevi, sigortacının “*rizikonun gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlarda*”, sigortalıya yardım etme, talimat verme sair görevlerini tetikleyecek bir işleve sahiptir. Bu bildirim sayesinde sigortacı, ileride karşılaşılabileceği tazminat talepleri hakkında bilgilendirilmiş olduğundan gerekli önlemleri alabilme fırsatına sahip olacaktır. Nitekim 1475. madde ile ilgili gerekçede de “*sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektirecek olayları*” sigortacıya bildirilmesi görevi sayesinde, sigortacının “... ileride karşılaşılabileceği tazminat talepleri... ”öngörüp “*gerekli önlemleri alabilme*” şansına sahip olacağı belirtilmektedir.

³⁷⁴ Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 318.

³⁷⁵ Hangi olayın sorumluluğu doğuran olay, hangi olayın “sorumluluğu doğurabilecek olay” olduğu hususunun tayinin her zaman kolay olmayacağı hakkında, bkz. Can, **Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Hukuki Esaslar**, s. 79; yazar madde metninde yer verilen “sorumluluğu gerektirecek olay” yerine “sorumluluğu gerektirebilecek olay” ifadesinin kullanılmasının daha doğru olacağını belirtmiştir.

³⁷⁶ Sorumluluk sigortası ile sigorta ettirenin veya sigortalının kasten veya ahlâka adaba aykırı şekilde vereceği zararlardan ötürü sigorta teminatı sağlanmayacağı, buna karşın sigorta ettirenin ağır kusurundan, tedbirsizliğinden veya dikkatsizliğinden kaynaklanan zararlara karşı riziko teminatı, sağlanabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca kusursuz sorumluluk hâlleri için de sigorta teminatı sağlanabileceği hk. bkz, Zihni Metezade, “Meslekî Sorumluluk Sigortaları ve Hekim Meslekî Sorumluluk Sigortası Klozu”, **Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Rayegân Kender’e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı**, İstanbul, 2007, s. 887; Aksi görüş için bkz. Necdet Özdemir, “Mesuliyet Sigortası Bakımından Türk Ticaret Kanunu’nda Benimsenmiş Olan Sorumluluk Esasları”, **Eskişehir İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi Dergisi**, C: II, S: 1, 1966, s. 210; Öğretideki bir kısım müelliflerce sorumluluk sigortası ile yalnızca özel hukuk içerikli kuralların öngördüğü sorumluluklara karşı güvence sağlanabileceği belirtilmiş ise de, bkz. Güven Vural, **Trafik Sigortası**, Ankara, Ankara İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi, 1981, s. 6; Kender, **Mesuliyet Sigortası**, s. 6; Ünan, failin kusurlu olup olmadığına bakılmaksızın uygulanması öngörülen bazı idarî nitelikteki para cezalarına karşı sorumluluk sigortasını ile sigorta teminatı sağlanabileceğini ileri sürmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ünan, **Riziko**, s 9.

³⁷⁷ Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 318.

sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleştiği anı “sorumluluğa sebebiyet veren davranışın vuku bulduğu an” olarak kabul etmiştir. Eğer taraflarca, zarara sebep olan olay ya da olgu sigorta sözleşmesinde “riziko” olarak tanımlanmışsa, bunun sigortacıya haber verilmesi rizikonun bildirilmesi görevinin genel hükümler çerçevesinde yerine getirilmesi ile aynı anlama gelecektir. Bu durumda TTK’nun 1446 maddesinde ihdas edilen rizikonun gerçekleştiğini bildirme görevi ile 1475/1 de düzenlenen görevin örtüştüğü söylenebilecektir³⁷⁸.

Buna karşın sigorta sözleşmesinde riziko olarak, zararın doğmasına sebep olayın yerine, bizatihi zararın doğması, tazminat talebinin sigorta ettirene iletilmesi, talebin kesinleşmesi veya zararın tazmin edilmesi gibi farklı olay ya da olgular riziko olarak belirlenmişse, sorumluluğu doğuran olayın vuku anında, rizikonun gerçekleştiğinden söz edilemeyecektir. Bu nedenle sigorta sözleşmesi ile sorumluluğu doğuran olaydan başka bir esasa göre riziko belirlemesi yapılan hallerde “zararın sebebinin ve/veya sigorta ettirenin sorumluluğunun doğuracak olayların bildirilmesi” görevi, TTK’nun 1446. maddesinde düzenlenen rizikonun gerçekleştiğini ihbar görevinden farklı bir işlev göreceği açıktır. Bu durumda, TTK m. 1446’da ihdas edilen rizikonun gerçekleştiğini bildirme görevinden farklı bir yasal görev ihdasının söz konusu olduğunu söylemek gerekeceği ifade edilmiştir³⁷⁹. Ancak riziko olarak zarara sebebiyet verilen olayın tayin edilmemesi halinde bile, sorumluluğu doğuran olayın vuku bulduğunu bilmekte sigortacının yararı olduğu açıktır³⁸⁰. Sigortacı açısından, zararın sebebinin bilinmesi, sigorta ettirenin rizikonun gerçekleşme esnasındaki davranışını değerlendirme ve koruma önlemleri alma

³⁷⁸ Böyle bir durumda, sorumluluk sigortalarında esasen rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin TTK 1446’ya göre mi yoksa TTK 1475/1’e göre mi ifa edilmesi gerektiği sorusu akla gelebilecektir. Kanaatimizce olay esaslı sigorta sözleşmelerinde riziko olarak tanımlandığı durumlarda rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin TTK’nun 1475/1 hükmünün bu alanı düzenleyen özel hüküm olması sebebiyle, öncelikle uygulama alanı bulacağını söylemek gerekecektir.

³⁷⁹ “Bu olgu eğer sigorta sözleşmesinde aynı zamanda “riziko” olarak tanımlanmışsa, bunun sigortacıya haber verilmesi rizikonun bildirilmesi görevinin genel hükümler çerçevesinde yerine getirilmesi ile birdir (O takdirde, daha sonra tazminat isteminin sigortacıya haber verilmesi, rizikonun gerçekleşmesinden ayrı yasada düzenlendiği için “yasal görev” saymamız gereken – bir diğer görev olarak kabul edilecektir”. Bk. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 318.

³⁸⁰ Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 319; Yazar, Sorumluluk sigortası sözleşmesinde rizikonun zarar olgusu anında gerçekleşmiş olacağı öngörülmüş bulunsa dahi, bu düzenleme zarara yol açan olayın bildirilmesi zorunluluğunu ortadan kaldırmayacaktır. Bununla birlikte, eğer sigorta ettiren sorumluluğunu gerektiren olayı zarar olgusu üzerine haber almışsa her iki hususu da sigortacıya bildirmesi gerektiğini ifade etmektedir.

girişimlerinin doğru yönetilmesi, rucu haklarının korunması bakımından, sorumluluğu doğuran olayın vuku bulduğunun bilinmesi açısından önem arz etmektedir³⁸¹. Bu nedenle de kanun koyucu, sigorta sözleşmesi ile riziko olarak tayin edilmemiş bile sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektirecek olayların da sigortacıya bildirilmesini görev olarak ihdas etmiştir.

1. Kapsamı

TTK m. 1475/1de sigortalı sorumluluğunu gerektirecek olayları, sigortacıya bildirmekle yükümlü kılınmıştır. Ancak kanun, sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektirecek olayların muhtevasının ne olduğuna dair açık bir düzenleme ihtiva etmemektedir. Bildirimin muhtevası için öncelikle sigorta sözleşmesine ve bu çerçevede sigorta genel şartlarına bakmak gerekecektir. Eğer sigorta sözleşmesinde sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektirecek olaylar saptanmış ve bildirim yükümlülüğü getirilmiş ise sigorta sözleşmesinde ön görülen bu hususların sigortacıya bildirilmesi gerekeceği açıktır³⁸². Sigorta sözleşmesinde soyut olarak bildirilmesi gereken hususa yer verilmiş olması, bildirim yükümlülüğünün doğması için yeterli olmayıp, her şeyden önce sigorta ettirenin olayı vuku bulduğunu bilmesi gerekmektedir³⁸³. “Olayı bilmek” ile kastedilen ise, sigorta ettirenin hem fiili olgudan haberli olması, hem de bunun, kendisi veya sözleşme ile menfaati teminat altına alınan kişi veya kişilerin sorumluluğuna yol açabileceğinin bilincinde olmasıdır³⁸⁴. Şu halde bu görevin muhtevasını, sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektirecek “bildiği olaylar”ın oluşturduğunu söylemek mümkün görünmektedir.

³⁸¹ Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 319.

³⁸² Aksu, **a.g.m.**, s. 221; Örneğin, Avukatın mesleki Sorumluluk Sigortası kapsamında, Avukat sorumluluğunu doğurması muhtemel bir hata yaptığını, örneğin bir “bilirkişi raporuna beyanda bulunma süresini” ya da süresinde kanun yollarına başvurmamış olduğunu fark ettiği anda bu hususu 10 gün içinde sigortacıya bildirmek zorundadır. Yine doktorun mesleki sorumluluk sigortası kapsamında, hastaya yanlış tedavi uyguladığını, ameliyat esnasında hastanın bedeninde bir cisim unuttuğu vs. gibi ileride yasal sorumluluğuna sebep olabilecek olayları, fark ettiği anda henüz bir zarar oluşmamış olsa bile sigortacıya bildirmesi gerekmektedir.

³⁸³ Öğretide görevin ifasının, sigorta ettirenin olayı bilmesi halinde söz konusu olacağı, bilmesinin gerekmesinin yeterli olmadığı, olayı bilmekten maksadın ise sigorta ettirenin hem fiili olguyu bilmesi, hem de bunun sorumluluğa yol açabileceğinin bilincine sahip olması halini ifade ettiği, belirtilmiştir. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 320.

³⁸⁴ Bu noktada sigortacının herhangi bir yolla bu olayı öğrenmiş olmasının, bildirim yükümlülüğünü ortadan kaldırıp kaldırmayacağı da önem arz etmektedir. TTK 1446/3’te “Sigortacı rizikonun gerçekleştiğini daha önce fiilen öğrenmişse, ikinci fıkra hükmünden yararlanamaz” demektedir. TTK

Bildirimin vasfının tespitinde, TTK'nun 1475. maddenin 2. fıkrasında yer verilen düzenleme ile kanun koyucu sıralamanın ve sigorta sözleşmesi ile rizikonun tayinin de kabul edilen esasların birlikte göz önünde bulundurulması icap eder³⁸⁵. Zira yukarıda açıklandığı üzere, sorumluluk sigortalarında, zarara sebep olan olayın vuku, zararın doğması, zararın talep edilmesi, talebin kesinleşmesi gibi farklı olay ve olgular riziko konusu olarak tayin edilebilmektedir. Hal böyle olunca sigorta sözleşmelerinde tayin edilen rizikonun türüne göre bildirimin kapsamı farklılaşabilmektedir. Örneğin “olay esaslı” sigorta sözleşmelerinde zararın doğmasına sebep olan olayın vuku “riziko gerçekleşmesi iken³⁸⁶”, talebin kesinleşmesi esaslı bir sigorta sözleşmesinde, “zararı doğuran olayın vuku bulması” sadece “sigortacının sorumluluğunu doğuracak önemli olay” vasfında olacağı³⁸⁷ açıktır. Bununla birlikte, kanun koyucu, TTK 1475/2’de sigorta ettirene yönelmiş herhangi bir talep olunca, bu hususun bildirilmesi gerektiğini ayrıca ve açıkça hüküm atına aldığından, sigorta ettirene herhangi bir talep iletilinceye kadar, sigorta ettirenin sorumluluğunu doğuran olaylar farklı, “istem iletildikten” sonraki bildirilmesi gereken olaylar birbirinden farklılaşabilecektir. Bilindiği üzere kanundaki “olay” sözcüğünün öncelikle zarar doğuran, sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektiren,

1475/3 te de “Bildirim yükümlülüğünün ihlali hâlinde, 1446 ncı maddenin ikinci ve üçüncü fıkra hükümleri kıyas yolu ile uygulanır.” denilmektedir. Bu nedenle, sigortacının, sorumluluğu gerektiren olayların gerçekleştiğini bilmesi halinde sigorta ettiren bu durumu bildirmemiş olsa da sonuca etkili olmayacaktır.

³⁸⁵ Öğretide, Sigortalıya bir istem yöneltildiği takdirde artık TTK 1475. maddenin 1. fıkrasının uygulanmayacağı ifade edilmiştir. Bkz. Aksu, **a.g.m.**, s. 221; Sigortalıya bir istem yöneltildiği takdirde artık TTK 1475. maddenin 1. fıkrasının uygulanmayacağı ifade edilmiş ise de bu kabulün bazı sakıncaları vardır. Bilindiği üzere sorumluluk sigortaları belirli dönemler için ve farklı esaslara dayanarak yapılmaktadır. Her şeyden önce bir sigorta sözleşmesi döneminde Birden fazla kere rizikonun gerçekleşmesi halinde, her bir riziko olayının gerçekleşmesi ile sigortacının farklı bir sorumluluğunu doğurma ihtimalini barındırdığı açıktır. Bu nedenle her şeyden önce ilk olay için yapılan talep ikinci olay için sorumluluğu doğuran sair olayların bildirilmesine engel teşkil etmeyecek ve sigorta ettirenin m.1475/1’e göre bildirim yükümlülüğünü kaldırmayacaktır. Örneğin “zararın karşılanması” riziko olarak kabul edildiği sigorta sözleşmelerinde “sigorta ettirene talep” iletildikten sonra da sorumluluğu gerektiren gelişmeler – örneğin icra takibinin kesinleşmesi, mahkemenin uyuşmazlık hakkında karar vermesi vs. gibi- olabileceği için m. TTK 1475/1 kapsamında bildirim yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

³⁸⁶ Bu durumda TTK m.1475 f.1 ‘deki sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektiren olay aynı zamanda riziko gerçekleşmesi olarak nitelendirilecektir. Bu durumda sigorta ettiren yukarıda rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin muhtevası bölümünde zikredildiği üzere en azından, “hangi sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan”, “hangi rizikonun, nerede ve nasıl gerçekleştiğine” ilişkin verileri sigortacıya bildirmek zorundadır. Bkz. yukarıda, s. 120.

³⁸⁷ Bu durumda sigorta ettiren meydana gelen olayın nerede nasıl gerçekleştiğini ve ileride nasıl zararlara yol açabileceği hususunda sigortacıya bilgi vermesi gerektiğini böylece sigortacının ileride karşılaşılabileceği talepler hakkında hazırlıklı olabileceğini düşünmekteyim.

hukuka aykırı eylem anlamına geldiği³⁸⁸ ifade edilmiştir³⁸⁹. Bununla birlikte sözleşmesel yükümlülüklerle aykırı eylemlerin de sorumluluğu gerektirecek olaylar ve olgular olabileceği açıktır³⁹⁰. Bildirimin muhtevasının tayini açısından mesleki sorumluluk sigortalarında sigorta ettiren/sigortalı tarafından verilen hizmet türü de önem arz edecektir. Bu bağlamda örneğin, avukatın mesleki sorumluluk sözleşmesi kapsamında teminat sağlayan mesleki sorumluluk sigortası sözleşmesi açısından sigorta ettirenin, avukat sıfatıyla ve avukatlık faaliyetleri kapsamında yer alan eylem, işlemleri veya eylemsizlikleri, riziko kapsamındadır. Yine hekimin mesuliyet sigortası sözleşmesi ile güvence altına alınan rizikolar ise hekimin hekimlik faaliyetini ifa ederken icra ettiği ya da/etmediği eylem ve işlemler olacağından bildirim konusunun kapsamında güvence altına alınan bu rizikolara bağlı olarak belirlenecektir. Zira bildirim yükümlülüğünün kapsamını, sigorta sözleşmesinde tayin edilen riziko³⁹¹ türü belirleyecektir³⁹². Nitekim Yargıtay bir kararında *“Dairemizin bozma ilamına uyan mahkemece, davalı... şirketi nezdinde yaptırdığı sigorta poliçesinin TTK 1473 vd. maddeleri uyarınca, hukuki yardımı da kapsamına rağmen davacının kendisi aleyhine açılan 2013/338-1116 sayılı dava dosyasından TTK m. 1476 uyarınca davalı... şirketini haberdar etmediği, her ne kadar davacı anılan davayı kabul etmiş ise de, davacı sigortalının kendi sigortacısını davadan haber etmeksizin ve onayını almaksızın yapmış olduğu ödemenin davalı... şirketini bağlamayacağı, zira kasko poliçesinin hiçbir şekilde araçta taşınan üçüncü*

³⁸⁸ “Bu olgu eğer sigorta sözleşmesinde aynı zamanda “riziko” olarak tanımlanmışsa, bunun sigortacıya haber verilmesi rizikonun bildirilmesi görevinin genel hükümler çerçevesinde yerine getirilmesi ile bir” olarak ifade edilmiştir. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 318

³⁸⁹ Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 318.

³⁹⁰ TTK m. 1449’da düzenlenen sözleşmesel görevlerin de sorumluluk sigortalarında da yerine getirilmesi gereken yasal görevler arasında olduğu hk. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 317.

³⁹¹ Sorumluluk sigortasında riziko (i) zarara sebebiyet veren faaliyet veya davranışta bulunma ya da olayın gerçekleşmesi, (ii) bu faaliyet, davranış veya olayın sebebiyet verdiği zararın meydana gelmesi, (iii) zarar görenin tazminat talebinde bulunması, (iv) tazminat talebinin haklı olduğunun kabul edilmesi veya karar altına alınması olgularının gerçekleşmesi olarak belirlenebilmektedir. Diğer yandan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun yürürlüğe girmesinden sonra (TTK) 1473. maddesinin 1. fıkrasına göre sorumluluk sigortasında riziko ile mevcut bazı sorumluluk sigortası genel şartlarından tayin edilen riziko belirlemesi birbirinden farklıdır. Bkz. Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 425.

³⁹² Esasen, sorumluluğu doğuran olayların kapsamının belirlenmesinde ilk kriterin 1475’inci maddenin 3. fıkrası gereğince, sigortalının durumunu ağırlaştırmadığı sürece, sigorta sözleşmesinde yer verilen hükümler olduğunu düşünmekteyim. Sigorta sözleşmesi özel ve genel koşullarında “sorumluluğu gerektirecek olaylar” belirlenmiş ise bunların mutlaka, sigortacıya bildirilmesi gerektiğini düşünmekteyim.

kişiy e ait emtiada meydana gelecek riski temin etmediğı, taşımacılık faaliyetinde bulunan kişilerin de bu durumu bildiğı veya bilmesi gerektiğı, poliçenin tanzimiyle ilgili olarak davacının her hangi bir mesleki kusur ve hatasından da söz edilemeyeceğı halde davacının Hikmet'e yapmış olduğı ödemenin lütuf ödemesi mahiyetinde olduğı ve bu ödemeye ilgili davalı... Şirketine rücu edemeyeceğı...”³⁹³

diyerek, hukuki yardımı kapsayan bir sigorta sözleşmesi olmasına rağmen, sigorta ettirenin kendisine karşı açılan “davayı” sigortacıya bildirmemiş olmasını ve sigorta sözleşmesinin temin etmediğı bir riziko nedeniyle ödeme yapılmasını bozma sebebi yapmıştır. Söz konusu kararda Yargıtay sigorta sözleşmesinin kapsamına göre bildirim görevinin muhtevasının belirlenmesinde sigorta sözleşmesinde teminat altına alınan rizikoları göz önünde bulundurmuştur. Kanaatimizce de sigorta ettirenin sorumluluğı doğuracak olayların saptanması görevinin kapsamının sigorta sözleşmesinde kararlaştırılan riziko türüne göre saptanması gerekmektedir. “Olay esaslı riziko” tayininin söz konusu olduğı sigorta sözleşmelerinde sigorta ettirenin üçüncü kişilere karşı sorumluluğunu doğuran eylem ya da eylemsizlik olgusunun vuku bulması ile riziko gerçekleşmiş olacaktır. Bu durumda esasen, yukarıda³⁹⁴ da belirtildiğı üzere rizikonun gerçekleşmesi ile sorumluluğı doğuran olay kavramları örtüşmektedir. Olay esaslı sigorta sözleşmelerinde TTK 1475/1'deki bildirim yükümlülüğü ile TTK m.1446'da düzenlenen rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevi örtüştüğünden “sorumluluğı doğuracak olayları bildirim” görevinin kapsamı ile “rizikonun gerçekleştiğini bildirim” görevinin kapsamı da örtüşecektir. Bu nedenle sorumluluğı doğuran olayın kapsamını belirlerken görevin amacından hareket etmek gerekecektir. Bilindiğı üzere sigortacı sorumluluğı doğuran olay (riziko teşkil eden olay)ın vuku bulunduğunu öğrendiğinde, gerçekleşen olayın, bir zarara sebep olup/olmadığı; olayın vuku buluş şekli, oluş biçimi ile ilgili araştırma yapmak, delil toplamak ve gerekirse koruma önlemleri almak gibi bir takım iş ve işlemler yapacaktır. Bu nedenle sigorta ettiren sorumluluğı doğuran olayı bildirim beyanı ile birlikte, sorumluluğı doğuran olayın gerçekleştiğı yer, zaman ve olayın oluş şekli ve sonuçları hakkında bildiğı ve/veya bilebileceğı hususları kapsaması da

³⁹³ 11. Hukuk Dairesi 2018/389 E., 2019/2749 K, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

³⁹⁴ Bkz. yukarıda s. 44., “Riziko ve Rizikonun Gerçekleştiğı An Konusunda İhlal Teorisi (“Die Verstoßtheorie”) başlığı altında anlatılanlar.

gerekmektedir³⁹⁵. Bilindiği üzere sorumluluk sigortalarında kanuni sistem olan olay esaslı dışında, zarar esaslı, talep esaslı, ödeme esaslı vs. riziko tayini mümkün olabilmektedir. Bu ihtimalde rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin kapsamının da kabul edilen riziko gerçekleşmesi esasına göre değişeceği açıktır. Örneğin zarar esaslı riziko tayini yapılan sigorta sözleşmelerinde zararı doğuran olay diğer bir deyişle “sebeup olay” vuku bulduğunda, bu husus henüz zarara meydan vermemiş olsa bile- TTK madde 1475/1 çerçevesinde, bildirim yükümlülüğü doğmaktadır. Sigorta ettiren, zarar doğurması muhtemel olayı, olayın vuku bulduğu, yer, zaman ve olayın oluş şekli ve sonuçları hakkında bildiği ve/veya bilebileceği hususları kapsayacak şekilde sigorta ettirene bildirmesi gerekecektir.

Talebin kesinleşmesi, esaslı sorumluluk sigortalarında, zarara sebep olan olayın veya zararın gerçekleşmesi olgusu, rizikonun gerçekleştiğinin kabulü ya da sigortacının edim borcunun doğabilmesi için yeterli sayılmamaktadır³⁹⁶. Bu görüşü göre, sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleştiğinin kabulü için zarar gören üçüncü kişinin, mutlaka, yargısal olarak sigorta ettirenin mal varlığına müracaat edecek nitelikte bir hakka sahip olması gerekmektedir. Türk Hukuku’nda talebin kesinleşmesi kavramından söz edilebilmesi için alacaklının haciz talep edebilecek durumda olması gerektiği ifade edilmiştir³⁹⁷. Sigorta ettirenin, kendi eyleminden doğan ve sigorta teminatı altına alınmış bir olay nedeniyle sorumluluğunu kabul etmesi, kendisine karşı açılmış bir tazminat davasının aleyhine karara bağlanarak kesinleşmesi veya bir sulh anlaşmasının yapılmış olması gibi sigorta ettirenin mal varlığı üzerinde cebri icra yürütülmesi aşamasına gelinmiş olması aranmaktadır. İşte bu ve benzeri olayların vuku bulduğu anda rizikonun gerçekleştiği ya da sigortacının himaye borcunun doğduğu kabul edilmektedir³⁹⁸. Böyle bir durumda ise diğer esaslara göre rizikonun gerçekleşmesi sayılan, sorumluluğu doğuran olay, zararın doğması, vb. vakıaların her biri talebin kesinleşmesi esaslı sorumluluk sigortaları

³⁹⁵ Bu beyan yükümlülüğünün “Sigorta Ettirenin Doğru Beyan (İhbar) Yükümlülüğü” kapsamında değerlendirileceğine bu bağlamda beyanın muhtevasının “doğru” olması gerektiği belirterek sigorta sözleşmelerindeki ihbar(beyan) yükümlülükleri, sigorta sözleşmelerinin iyi niyet esasına dayalı sözleşmeler olması nedeniyle, bildirimlerin muhtevasının “doğru” olması gerektiği hakkında bkz. yukarıda s. 96 vd.

³⁹⁶ Bkz. yukarıda, s.24 ve 45.

³⁹⁷ Ünan, **Riziko**, s. 33, dn. 99.

³⁹⁸ Bkz. yukarıda s. 43 vd.

için, sigorta ettirenin sorumluluğunu doğurabilecek olaylar ve/veya olgular sınıfına girmektedir³⁹⁹. Bu nedenle sayılan olay ve olgular herhangi birisi vuku bulduğunda sigorta ettiren, sayılan hususları TTK'nın 1475/1 kapsamında "önemli olayların bildirilmesi" kapsamında ya da "TTK m. 1446/1 kapsamında rizikonun gerçekleştiğini bildirim kapsamında sigortacıya bildirmesi gerekmektedir. Aynı şekilde talebin kesinleşmesi esaslı sorumluluk sigortalarında "talebin yapılmış olması" da özel olarak ele alınması gerekmektedir. Bilindiği üzere "talebin yapılmış olması" TTK 1475/2 de özel olarak bildiri gereken durum olarak tanzim edilmiştir. Bu nedenle "talebin yapılmış olması" talebin kesinleşmiş olma esaslı sigorta sözleşmelerinde hem TTK 1475/1 hem de 1475/2 anlamında bildirilmesi gereken bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan "riziko tayininde" talep esasının kabul edildiği sigorta sözleşmelerinde ise talebin yapılması aynı zamanda rizikonun gerçekleşmesi bağlamında TTK m.1446'da hüküm altına alınan rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevi le örtüşeceği açıktır. Ancak kanımca bu hususun bildirilmiş olması yeterli olup, hangi kapsamda bildirilmiş olduğunun sonuç itibarıyla bir önemi olmayacaktır. "Mürekkep sigortalanan olay" teorisi olarak da adlandırılan "yaygın riziko" görüşüne göre riziko, sorumluluğa yol açan davranış ile bundan zarar gören üçüncü kişinin, sigorta ettirenden talepte bulunduğu an arasındaki sürece yayılmış olmaktadır⁴⁰⁰. Bu tür sigorta sözleşmelerinde sigortalanan riziko sebep olayı ile başlayıp tazminat talebinde bulunulması ile sona erdiğinden sürecin tamamlandığı anda riziko gerçekleşmiş sayılacağından, bu sürecin tüm aşamalarının teminat süresi içinde gerçekleşmesi halinde sigortacının edim yükümlülüğü doğacaktır⁴⁰¹. Bu tür sigorta sözleşmelerinde sebep olay, zararı doğuran olay, zararın vuku bulması gibi olay ve olgular TTK 1475/1'de ihdas edilen

³⁹⁹ Öğretide," TTK'da zararın meydana gelmiş olduğunun bildirilmesinin zorunlu sayılmadığı belirtilmiştir. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 319; kanımca, TTK 1473'de sigorta ettirenin "sorumluluğu gerektirecek olaylar" tek tek sayılmadığından, olaylar sigorta sözleşmesinde esas alınan riziko türüne göre belirlenecektir. Özellikle "talep esaslı" ve "talebin kesinleşmesi" esaslı sigorta sözleşmelerinde zararın doğmuş olması, sorumluluğu sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektirecek olay sayılacağından, sigorta ettiren zararın kesinleştiğini öğrendiğinde bu durumu sigortacıya bildirmesi gerekecektir.

⁴⁰⁰ Sigortalanan rizikonun sebep olayı ile başlayıp tazminat talebinde bulunulması ile sona eren sürecin tamamlandığı anda gerçekleştiği; bu sürecin tüm aşamalarının teminat süresi içinde gerçekleşmesi halinde sigortacının edim yükümlülüğünün doğacağı kabul edilmektedir. Bkz. Yazıcıoğlu, **Sorumluluk sigortalarında Riziko**, s. 429.

⁴⁰¹ Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 429.

sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektirecek olaylar bildirme görevi kapsamında sigortacıya bildirilecektir.

Talep ileri sürme görüşü çerçevesinde sorumluluk sigortasında riziko, “zarar görenin tazminat talebinde bulunması” olarak nitelenmektedir⁴⁰². Bu nedenle talep ileri sürme esaslı sigorta sözleşmelerinde, sorumluluğunu doğuran olayın gerçekleşmesi, zararın meydana gelmesi sigorta ettirenin sorumluluğunu doğuracak olaylar arasında olup, TTK’nın 1475. maddesinin 1. fıkrası çerçevesinde sigorta ettirene bildirilmesi gereken olaylardandır.

Diğer yandan Sigorta sözleşmeleri genel ve özel şartlar ile sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektirecek olayların neler olduğu belirtilmekte sözleşmeye konulacak hükümler ile bildirilecek hususların tüketici sayıda mı yoksa örnek olarak mı sayıldığına dikkat etmek gerekmektedir. Sigorta ettirenin bildirmesi gereken hususların tek tek sayıldığı hallerde kanımca sayılan hususların bildirilmesi yeterli görevin ifası için yeterli olacaktır⁴⁰³.

2. Amacı

Sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan rizikonun gerçekleşmesi nedeniyle meydana gelen zararın tazmin edilebilmesi için sigortacının gerek zararı doğuran olayı gerekse de meydana gelen zararın miktarını tayin edebilmesi ve meydana gelen zarar ile gerçekleşen riziko arasındaki nedensellik bağı olup olmadığını anlayabilmesi için sağlıklı bilgi ve belgelere ulaşması gerekmektedir⁴⁰⁴. Rizikonun “olay esasına” bağlı olarak tayin edildiği sorumluluk sigortası sözleşmelerinde “sorumluluğu doğuran olayın” sigortacıya bildirilmesindeki amaç ile rizikonun gerçekleşmesini, sigortacıya bildirilmesindeki amaç aynıdır⁴⁰⁵. Zira olay esaslı sorumluluk sigortası sözleşmelerinde, sorumluluğu doğuran olay riziko; olayın gerçekleşmesi ise rizikonun gerçekleşmesi ile aynı durumu ifade etmek için

⁴⁰² Yazıcıoğlu, **Sorumluluk Sigortalarında Riziko**, s. 427.

⁴⁰³ Bilindiği üzere TTK m 1486 /3’ün atfı gereği TTK m 1475

⁴⁰⁴ TTK m. 1475 ile ilgili madde gerekçesinde bu husus “*Mal sigortalarında olduğu gibi sorumluluk sigortalarında da rizikonun gerçekleştiğinin bilinmesinde tazminat ödeme borçlusu durumundaki sigortacı açısından büyük yarar vardır*” denilmek suretiyle açıkça belirtilmektedir.; Ayrıca bkz. Ayhan/Çağlar/Özdamar, **a.g.e.**, s. 306.

⁴⁰⁵ Bkz. yukarıda, s. 92 vd.

kullanılmaktadır⁴⁰⁶. Rizikonun olay esasında farklı bir yöntemle tayin edildiği sözleşmelerde de sorumluluğu doğuran olayın vuku bulduğunun bilinmesinde de sigortacının menfaati vardır⁴⁰⁷. Bu sayededir ki, sigortacı, muallak karşılık ayırabilecek⁴⁰⁸, zararı önleyebilecek ya da azaltabilecektir. Nitekim TTK madde 1475'in gerekçesinde bildirim görevinin düzenlenmesinin amacı, sigortacının ileride karşılaşıacağı tazminat taleplerine karşı bilgilendirilmesi ve böylece sigortacının gerekli önlemleri alabilmesi için fırsat tanınması olarak açıklanmıştır⁴⁰⁹. Rizikonun gerçekleşmesinden sonra ilgililerce TTK'nun 1475. maddesinin, 1. fıkrasında belirtilen sigorta ettirenin sorumluluğunu doğurabilecek olaylar, aynı zamanda rizikonun gerçekleşmesi mahiyetinde ise bildiri alan sigortacı için zararın tazmininden önce TTK'nun 1474 (hukuki koruma) ve 1476 (sigortacının yardım) yükümlülüğü gündeme gelecektir⁴¹⁰. Bu nedenle sorumluluk sigortalarında 1475. madde ile ayrıca bir bildirim görevinin ihdas edilmesi, koruma önlemlerinin alınması⁴¹¹ ve böylece zararın önlenmesi ve azaltılması suretiyle de sigortacının ödemekle yükümlü olacağı tutarın azaltılması amacına hizmet etmektedir. Böylece

⁴⁰⁶ Bkz. yukarıda, s. 89.vd.

⁴⁰⁷ Sorumluluk Sigortalarında, kanun sigorta ettiren, sigortalı ve rizikonun gerçekleşmesi dolayısı ile zarar gören kişileri, genel hükümler yanında ve onları tamamlamak maksadıyla TTK m. 1475/1 ve 2'de ihdas edilen görevler ile yükümlü kılmıştır. Bkz. Ayhan/Çağlar/Özdamar, **a.g.e.**, s. 305.

⁴⁰⁸ Muallak, herhangi bir sonuca bağlanmayan, bir diğer ifadeyle sürüncemede kalan durumlarda kullanılan bir ifade olup, sigortacılık işlemlerinde, ödeme ihtimalinin bulunan veya ödenmesi düşünülen fakat henüz ödenmeyen zararlar için ayrılan parasal karşılık (teknik karşılık) olup, Muallak zarar karşılığı, sigortalının bir rizikonun gerçekleştiğinin beyan etmesiyle işleme koyulur. Sigortacı, rizikonun gerçekleştiğine ve zarar meydana geldiğine ilişkin bildiri alınca herhangi bir incelemede bulunmadan önce zararın getirdiği maddi boyutun tahmininde bulunur. Tahmin ettiği tutarı muallak hasar karşılığı olarak ayıran sigorta şirketi, bu tutarı bilanço dönemlerinde kârdan düşürür. Kârdan düşürülen muallak zarar karşılığı sayesinde sigorta şirketinin sahip olduğu kârın, olduğundan daha yüksek görünmesi önlenmiş olur. (Çevrimiçi) <https://www.aksigorta.com.tr/yarim-merkezi/sigorta-sozlugu/muallak> Erişim Tarihi: 23 Mart 2023.

⁴⁰⁹ Aksu, **a.g.m.**, s. 219. Ayrıca bkz., 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Madde Gereççeleri, “m.1475” başlığı altında yapılan açıklamalar.

⁴¹⁰ Bildiri alan sigortacının iki farklı biçimde hareket etme olasılığı vardır. Sorumluluğu devir alacak ya da ödeme yapacaktır. Uluğ, **Tazminat Talebine İlişkin Yükümlülük**, s. 3

⁴¹¹ Bu konu ele alınırken hukuki koruma sigortalarından da söz etmekte fayda vardır. Esasen sorumluluğu doğuran olaylar vuku bulduğunda alınacak hukuki önlemler ile zararın gerçekleşmesine mani olunabileceği gibi zararın azaltılması da söz konusu olabilecektir. Diğer bir ifade ile sorumluluk sigortalarında hukuki koruma da bir nevi koruma önlemleri arasında yer almaktadır. Nitekim TTK m. 1474/1 de sigortalı aleyhine bir istem ileri sürüldüğünde isteme ilişkin makul giderler sigortacı tarafından karşılanır, sigorta bedelini aşan giderlerin ödenebilmesi için sözleşmede hüküm bulunması gerekir” hükmü yer almaktadır. Sorumluluk sigortalarında, sorumluluğu doğuran olay gerçekleştiğinde sağlanacak hukuki korumanın, koruma tedbirleri açısından mı ele alınacağı yoksa hukuki koruma sağlanabilmesi için ek olarak hukuki koruma teminatının da sigorta sözleşmesinde bulunması mı gerektiği tartışılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 301.

esasen sigortacılık tekniği açısından sigortalılar topluluğunun da dolaylı olarak korunduğunu söylemek mümkündür. Diğer yandan olayın sigortacıya bildirilmesi, olası zarar önleyici girişimlerin yapılması ve gerektiğinde sigortacının bunlarla ilgili giderleri karşılaması veya avans verme borcunun muaccel olması bakımından önem taşımaktadır. Diğer taraftan, olay esaslı sigortalarda “sorumluluğu gerektirecek olay” aynı zamanda “rizikonun gerçekleşmesi” anlamına geldiğinden⁴¹², sigorta ettireninin rizikonun gerçekleşmesine bağlı olarak kullanabileceği hakları kullanabilmesi bakımından da önem arz etmektedir.

3. Görevin İfa Zamanı:

Her şeyden önce TTK m. 1475’te düzenlenen bildirim yükümlülüğü, sigorta sözleşmesinin akdinden sonra vuku bulan olaylar ile ilgilidir. Bu nedenle de sigorta sözleşmesinin akdinden önce meydana gelen tazminat talepleri ve sigorta ettirenin sorumluluğunu doğuracak olayların vukuu bu hüküm kapsamında ele alınamayacaktır⁴¹³. Sorumluluk sigortalarında bildirilecek durumların türüne göre bildirim süresi değişmektedir⁴¹⁴. Sigorta ettirenin “sorumluluğu gerektirecek olaylar”ın bildirim süresi ile sigorta ettirenin kendisine “...yöneltilen taleplerin” bildirim süreleri hususunda kanun koyucu iki ayrı süre öngörmüştür⁴¹⁵.

TTK m. 1475/1, “*Sigortalı sorumluluğunu gerektirecek olayları, on gün içinde, sigortacıya bildirir*” hükmünü ihtiva etmektedir. Sorumluluk sigortalarında rizikonun tayininde belirlenecek esas doğrudan “*rizikonun gerçekleşme anının*” da tayinine etki edecektir⁴¹⁶. Rizikonun olay esasına göre tayin edildiği sigorta sözleşmelerinde, sorumluluğu doğuran olay, aynı zamanda rizikonun gerçekleşmesi anlamına gelmektedir. Bu durumda, sigorta ettiren rizikonun gerçekleştiği andan

⁴¹² Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 319.

⁴¹³ Aksu, **a.g.m.**, s. 219.

⁴¹⁴ Öğretide bilirmimin süresinde yapılmış olduğunun kabulü için, bildirimin sigortacının zararı önlemesi veya azaltılması alınan önlemleri kontrol etmesine gereğinde alınacak önlemleri belirleyip sigortalıya talimat vermesine, zarar miktarını tespit ile haksız taleplere karşı önlem alabilmesine imkân verecek içerikteki bilgileri ihtiva etmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bkz.; Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 243.

⁴¹⁵ Aksu, **a.g.m.**, s. 219.

⁴¹⁶ Bkz. yukarıda s. 94.

itibaren 10 gün içinde durumu sigortacıya bildirecektir⁴¹⁷. TTK'nun 1475. maddesinin lafzından on günlük sürenin rizikonun gerçekleştiği başlayacağı belirtilmiş ise de her durumda rizikonun gerçekleştiği anda görevin ifa süresinin başladığını söylemek mümkün değildir. Her şeyden önce kişinin bilmediği bir hususu beyan edemeyeceği açıktır. Sigorta ettiren de ancak bildiği, farkında veya bilincinde olduğu olayları bildirebilecektir. Bu nedenle riziko gerçekleşse ve üzerinden on gün geçse bile sigorta ettiren bu hususu bilmediği sürece görev süresinin dolduğundan söz edilemeyecektir. Bu nedenle sigorta ettirenin, rizikonun gerçekleştiğini öğrendiği andan itibaren sigortacıya bildirim süresinin başladığını kabul etmek gerekmektedir⁴¹⁸. Bununla birlikte 1475/1 emredici bir hüküm olmadığı için sözleşme ile daha farklı bir zaman dilimi kararlaştırılabilecektir. Ancak TTK'nun 1485. maddesinin amir hükmü nedeniyle bu süre sigorta ettiren aleyhine kısaltılamayacaktır. Bu nedenle, sigorta sözleşmesi genel veya özel şartlarında, on günden daha kısa bir zaman dilimi kararlaştırıldığı takdirde⁴¹⁹ bu konuda kanunda, öngörülen on günlük süreye riayet edilmesi gerekecektir⁴²⁰. Sigorta sözleşmesinde

⁴¹⁷ Olay esaslı sorumluluk sigortalarında sebep olayın gerçekleşmesi rizikonun gerçekleşmesi ile eş anlama gelmektedir. Bu açıdan TTK m. 1446'da yer alan "rizikonun gerçekleştiğini", "gecikmeksizin" sigortacıya bildirme yükümlülüğü ile 1475 maddedeki 10 günlük süre birbirleriyle çelişiyor ise de sorumluluk sigortaları için 1475. madde özel hüküm niteliğinde olduğu için öncelikli uygulama bulacaktır. Bkz. yukarıda s.180.

⁴¹⁸ Ünán, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 320; Yazar, görev yükümlüsünün tazminat istemini olası görmemesi veya bunun haksız bir istem olduğunu düşünmesinin, bildirim görevini yerine getirme sorumluluğunu ortadan kaldırmayacağını ifade etmektedir; Aksu, **a.g.m.**, s. 220.

⁴¹⁹ Nitekim Asansör Kazalarında Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın, "Zarar Vukuunda Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri" kenar başlıklı 8. maddesinin, "(a) İşbu sözleşmeye göre, sigorta ettirenin sorumluluğunu mucip olabilecek her hadiseyi, buna muttali olduğu andan itibaren 5 gün içinde sigortacıya yazı ile ihbar etmek," demek suretiyle ihbar süresini 5 gün olarak tayin etmektedir.

bkz., www.tsb.org.tr/media/attachments/Asansor_Kazalar%C4%B1nda_Ucuncu_Kisilere_Kars%C4%B1_Sorumluluk_Sigortas%C4%B1Genel_Sartlar%C4%B1.pdf, s. 6. ; Aynı şekilde 20 Aralık 1991 Tarihli Tüpgaz Zorunlu Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın, "Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri" başlıklı 9. maddesinin a bendinde, "Bu sözleşmeye göre, sigorta kapsamında öngörülen hallerin gerçekleşmesi halinde, bunu öğrendiği andan itibaren 5 gün içerisinde sigortacıya ihbar etmek," denilmektedir. İlgili genel şartlarda tayin edilen 5 günlük ihbar süresi öngörülmüştür. Bkz.

https://www.tsb.org.tr/media/attachments/Tupgaz_Zorunlu_Sorumluluk_Sigortas%C4%B1_Genel_Sartlar%C4%B1.pdf, s. 6.; Her iki sigorta sözleşmesinin genel şartlarında tayin edilen süre TTK'nun 1475'inci maddesinin 1 fıkrasında yer alan 10 günlük süreden daha kısa olduğu için görevin ifa edilip, edilmediğinin tespiti yapılırken genel şartlardaki 5 günlük süre değil, kanunda verilen 10 günlük süre dikkate alınacaktır.

⁴²⁰ Örneğin 27 Nisan 1983 tarihli İşveren sorumluluk Sigortasının **Zarar Vukuunda Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri** başlıklı 8. maddesinin a bendi "İşbu sözleşmeye göre, sigorta ettirenin sorumluluğunun mucip olabilecek her hadiseyi, buna muttali olduğu andan itibaren beş gün içinde sigortacıya yazıyla ihbar etmek" demek suretiyle görev süresini beş gün olarak belirtmiştir. Bu

sigorta ettiren lehine farklı bir bildirim süresi kararlaştırılmadığı durumlarda sigortalı veya sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiğini öğrendiği andan itibaren durumu 10 gün içinde bildirmekle yükümlüdür⁴²¹.

Görevin ifasının başlama süresi ile ilgili bir başka durumda bildirimin yapılmasına engel bir durumun (mücbir sebebin) olması halidir. Riziko olarak tayin edilen olay gerçekleşse ve sigorta ettiren rizikonun gerçekleştiği bilse bile bu durumu sigortacıya bildirmesini engelleyen bir sebep var ise böyle bir durumda rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin işlemeye başladığından söz edilemeyecektir. Bildirim süresinin işlemeye başlaması mücbir sebebin ortadan kalkması ile mümkün olabilecektir.

On günlük bildirim süresinin ne zaman sona ereceği de, öğretide tartışılmış ve Türk Ticaret Kanunda bununla ilgili bir hüküm olmadığı tespitine yer verildikten sonra TBK m. 91/1 uyarınca olay günü sayılmaksızın sürenin 10. günün sonunda dolacağı ifade edilmiştir⁴²². Diğer yandan sürenin son günü tatile rastlarsa tatili izleyen ilk iş günü çalışma saatine kadar uzayacak⁴²³, eğer süre işlemeye başladıktan sonra görevin ifasını engelleyecek bir mücbir sebep vuku bulur ise görevi ifa süresi duracak⁴²⁴ ve mücbir sebebin ortadan kalktığı anda işlemeye başlayacaktır. Diğer yandan sigorta ettiren/sigortalı herhangi bir davranışının neticesinde ileride sorumluluğunun doğabileceği, herhangi bir zararın meydana gelebileceğini düşünüyorsa bu durum da sorumluluğunu doğuran olay, zararın doğması vs. gibi önemli olayların meydana gelmesinden sonra on gün içinde, bu durumu da sigortacıya bildirmesi, gerekmektedir⁴²⁵.

durumda bildirim görevinin beş günlük sözleşmesel süre içinde ifa edilmemesi görev ihlali sayılmayacak TTK m. 1475/1 de ön görülen 10 günlük süreye itibar edilecektir.

⁴²¹ Buna karşın sigorta sözleşmesi ile daha uzun bir sürenin ön görüldüğü durumlarda sigorta ettiren lehine sigorta sözleşmesinde ön görülen daha uzun süreye itibar edilecektir.

⁴²² Bu görüşü savunan müellifler, TTK'nun 1451 m. yer alan "... bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde sigorta sözleşmesi hakkında Türk Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır" hükmünden faydalanarak bu sonuca vardıklarını ifade etmektedir. Bkz. Ayhan/Çağlar/Özdamar, **a.g.e.**, s. 305.

⁴²³ Bu halde dahi TTK'nun 1451 inci maddesinin atfı gereği TBK'nun 93. maddesi uygulanacağından, kanun gereği sürenin tatilden sonraki ilk iş günü mesai saatinin sonuna kadar uzayacağı ifade edilmektedir. Bkz. Ayhan/Çağlar/Özdamar, **a.g.e.**, s. 305; Oğuzman/Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I**, s. 328.

⁴²⁴ Yasal sürelerin kesilmesi ve durması hususunda ayrıntılı bilgi için bkz. Oğuzman/Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I**, s. 635 vd.

⁴²⁵ Ünán, **TTK Şerhi, Cilt II**, s. 318; Hacıömeroğlu, **a.g.e.**, s. 195.

4. Bildirimin Şekli

TTK m. 1475 uyarınca sigorta ettirenin yapmakla yükümlü olduğu bildirimin şekline dair ilgili hükümde herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu nedenle rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin herhangi bir şekle tabi olmadığı sonucuna ulaşmak mümkündür⁴²⁶. Diğer taraftan, TTK m. 1485 uyarınca, Türk Ticaret Kanunu'nun Sigorta Hukuku Kitabının genel hükümleri, sorumluluk sigortaları bakımından da uygulanacağı hatırd tutulmalıdır. Buna göre, TTK m. 1416'da yer alan ve "sigorta ettiren tarafından yapılacak tebliğler ve bildirimlerin sigortacıya veya sözleşmeyi yapan ya da yapılmasına aracılık eden acenteye" yapılacağına ilişkin düzenlemenin sorumluluk sigortalarında TTK m. 1475 çerçevesinde yapılacak ihbar görevi bakımından da uygulanacağı hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Görüldüğü üzere sigorta hukuku alanında yapılacak bildirimler için genel hüküm niteliğinde bulunan TTK m. 1416 hükmünde de bildirimin şekline ilişkin herhangi bir esas yer almamaktadır⁴²⁷.

TTK'nun "Koruyucu hükümler" kenar başlığını taşıyan m. 1486. maddesinin 3. fıkrası "*1471 inci maddenin ikinci fıkrası, 1474 ilâ 1476ncı madde hükümleri sigortalı aleyhine değiştirilemez; değiştirilirse bu Kanun hükümleri uygulanır.*" demek suretiyle 1475'inci maddenin sigorta ettiren aleyhine değiştirilemeyeceğini öngörmüştür. Bu nedenle sigorta ettirenin bildirim görevini ağırlaştırabilecek şekilde, sözleşme ile bildirim görevinin ifası için özel şekil şartı getirilemeyeceğini düşünmekteyiz⁴²⁸. Bu bağlamda sigorta ettirenin bildirim yükümlülüğünü yazılı ya da sözlü olarak yerine getirebileceği kabul edilmektedir⁴²⁹. Bununla birlikte yazılı

⁴²⁶ Bozer, **Sigorta Hukuku 2007**, s. 92; Arseven, **a.g.e.**, s. 121.

⁴²⁷ TTK 1416 madde hükmünün TTK m. 18 ve Tebligat kanunun 7/A maddesi bağlamında bildirim şekline etkileri için bkz. yukarıda, s. 136, dn. 99.

⁴²⁸ Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları, Madde 7'de, "İşbu mukavelenameye göre, sigortalının mali mes'uliyetini mucip olabilecek bir vakıanın hudusunda, sigortalı... sigortacıyı yazı ile haberdar etmekle mükelleftir." denilmek suretiyle yazılı bildirim zorunluluğu getirilmiş ise de bu hüküm kanımca sigorta ettiren aleyhine bildirim görevinin ifa biçimini ağırlaştırdığı için TTK m. 1486/3 "(3)..., 1474 ilâ 1476 ncı madde hükümleri sigortalı aleyhine değiştirilemez; değiştirilirse bu Kanun hükümleri uygulanır." hükmü gereğince geçersiz olup, ispatlanmak kaydıyla sigorta ettirenin örneğin telefon ile bile rizikonun gerçekleştiğini beyan etmesi görevin ifası için yeterli sayılacaktır.

⁴²⁹ Aksu, **a.g.m.**, s. 223.

şekil ispat hukuku açısından⁴³⁰ önem arz etmektedir. Bu açıdan bakıldığında, sigorta ettiren faks, sms, email, mektup, noter ihtarnamesi, gibi yöntemler ile sigorta teminat altına alınmış bir rizikonun gerçekleştiğini ya da sorumluluğuna sebebiyet verecek zarar doğurma ihtimali olduğunu düşündüğü olayları sigortacıya bildirebilecektir.

D. Sigortalıya Yöneltilen İstemi Bildirme Görevi:

TTK m. 1475/2 uyarınca, sigortalı (sigorta ettiren), sorumluluğu gerektiren olayın vuku dışında, kendisine yapılan “istemi” de, sigortacıya bildirilmekle yükümlü tutulmuştur. Kanun lafzında sigortacıya bildirilmesi gereken husus olarak, sigorta ettirene “*yöneltilen istem*” ifadesine yer verilmiştir. Söz konusu düzenleme çerçevesinde, “*istem*” kavramı ile hangi hususun kastedildiği anlaşılmamaktadır. Bununla birlikte TTK m. 1475 ile ilgili gerekçede “... *sorumluluk sigortalarında riziko, üçüncü kişinin bizzat zarara uğraması değil de bu zarar bağlı olarak zarar veren durumundaki sigortalıdan tazminat talebinde bulunulması olduğu ...*” belirtilerek sorumluluğunu gerektirecek olayları da sigortacıya bildirmesinin gerekçesi olarak da “tazminat taleplerine karşı” sigortacıyı bilgilendirmek ve sigortacıya “gerekli önlemleri alabilme fırsatı tanınmış” olmak olarak belirtilmiştir⁴³¹. Ancak TTK m.1475, f.2, c.2 de “Bu bildirim üzerine veya zarar görenin sigortacıya doğrudan başvurması halinde 1427 nci madde uygulanır.” hükmünü ihtiva etmektedir. TTK m.1427 ise “rizikonun gerçekleşmesini müteakiben sigortacının durumunu açıklamaktadır. Sorumluluk sigortalarında zarar, sigorta ettirenlerin 3. kişilere karşı ödemek zorunda kalacağı tazminat olduğundan⁴³², öğretide 3. kişinin sigorta ettiren(sigortalıya) yönelteceği ve sigortacıya bildirmesi gereken istemin her halükarda tazminat talebi olacağı ifade edilmiştir⁴³³. Kanunun

⁴³⁰ Bildirim görevinin yazılı ya yada sözlü yapılabileceği ve fakat ispat kolaylığı açısından yazılı yapılmasının tercih edilmesi gerektiği hk. Bkz. Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 224;

⁴³¹ Kanun koyucu TTK m. 1475’e ilişkin madde gerekçesinde bu durumu “...*Bu şekilde sigortacı ilerde karşılaşabileceği tazminat taleplerine karşı bilgilendirilmek suretiyle kendisine gerekli önlemleri alabilme fırsatı tanınmış olacaktır*” demek suretiyle ifade etmiştir.

⁴³² Kanun Koyucu, TTK m. 1475 ile ilgili gerekçede bu durumu “*sorumluluk sigortalarında riziko, üçüncü kişinin bizzat zarara uğraması değil de bu zarar bağlı olarak zarar veren durumundaki sigortalıdan tazminat talebinde bulunulması olduğu...*” demek suretiyle açıkça ifade etmektedir.

⁴³³ Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 320; Yazar, Kanunda yer alan “istem” kelimesinin ne anlama geldiğini tartışmadan bile TTK’nun 1475/2 de ihdas edilen görevi “*Sigorta Ettirenin Tazminat İstemi Sigortacıya Bildirme Görevi*” olarak tanımlandığını tespit etmiştir. Öğretide bu görevi

lafzından anlaşılacağı üzere TTK m. 1475'in ikinci fıkrasının ikinci cümlesindeki “bu bildirim”, sigorta ettirene yapılan “talebin” bildirilmesinden ibarettir. Bu durumu iki ihtimale göre ele alıp değerlendirmekte yarar vardır. Birinci ihtimal Sigorta sözleşmesinde **“talebin”** sigorta ettirene iletilmesinin , **“riziko olarak tanımlanmış”** olması ihtimalidir. Bu ihtimalde, 3. kişinin tazminat talebinin, sigortacıya bildirilmesi esasen rizikonun gerçekleştiğinin, sigortacıya bildirilmesi (TTK m.1446) görevinin ve TTK 1475/1 de sorumluluğu doğuran olayın sigortacıya bildirilmesi çerçevesinde yerine getirilmesi ile aynı anlama gelecektir. Böylesi durumlarda TTK'nun 1475. maddesinin 2. fıkrasında yapılan düzenlemenin TTK'nun 1475/1 de düzenlenen sorumluluğu doğuran olayların bildirilmesi ve TTK'nun 1446 maddesinde sayılan “rizikonun gerçekleştiğini bildirme görevi” ile 1475/2 de düzenlenen görevin aynı görev olduğunun söylenmesi gerekecektir.

Hal böyle olunca TTK 1446 ve 1475/1 ile ilgili yapılan açıklamaların işlerlik kazanacağını belirtmekle yetinilecektir.

İkinci ihtimal ise Sigorta sözleşmesinde, riziko olarak **“tazminat talebinin yapılmış olması”**ndan başka bir olgunun riziko olarak tanımlanması ihtimalidir. Eğer sigorta sözleşmesinde riziko olarak, tazminat talebinin yapılması yerine, bizatihi zararın doğması, tazminat talebinin sigorta ettiren tarafından ödenmesine karar verilmesi, ödeme kararının kesinleşmesi veya zararın tazmin edilmesi gibi farklı olay ya da olgular riziko olarak belirlenmişse, bu durumda sadece tazminat talebinin sigortacıya iletilmesi ile rizikonun gerçekleştiğinden söz edilemeyeceği açıktır. Bu aşamada “tazminat isteminin sigortacıya iletilmesinin bildirilmesi” TTK'nun 1446 maddesinde düzenlenen rizikonun gerçekleştiğini bildirme görevinden farklı bir yasal görev olarak değerlendirilmesi gerekeceği düşünülmektedir.

“Sorumluluktan Doğan Tazminat Talebinin İhbarı Görevi” olarak isimlendiren de vardır. Bkz. Can, *Sigorta Sözleşmelerinin Tabi Olduğu Hukuki Esaslar*, s. 80.

1. Kapsamı

TTK 1475/2'ye göre aksi kararlaştırılmamış ise sorumluluk sigortalarında sigorta ettiren kendisine yöneltilen istemi sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. Öğretide bu istemin bir tazminat istemi olduğu belirtilmektedir⁴³⁴. Kanımca bu kavramı sadece tazminat talebi olarak algılamamak gerekmektedir. Elbette ki, sigorta ettiren herhangi bir tazminat talebini alır ise derhal bu tazminat talebini sigortacıya bildirmek zorundadır⁴³⁵. Bununla birlikte doğrudan tazminat talebi olmasa bile, sigorta ettiren kendisine yöneltilen koruma önlemi⁴³⁶, açıklama yapma talebi vs. gibi sonuca yönelik ya da sonuca etkili olabilecek talepleri sigortacıya bildirmekle görevli sayılmalıdır⁴³⁷. Çünkü Kanunun lafzına bakıldığında sigortacıya bildirilmesi gereken talebin, tazminat talebine hasredilmeksizin “kendisine yöneltilen istemin” sigortacıya iletilmesini hüküm altına aldığı görülmektedir⁴³⁸.

Esasında bu anlamda sigorta ettiren, sigortacı ile zarar gören arasında adeta bir aracı rolü üstlenmeli, kendisine yöneltilen talebi bir önem ve gereklilik sıralamasına koymadan olduğu gibi sigortacıya bildirmelidir. Bu görevin ifası için sigorta ettirene bir talebin yöneltilmiş olması⁴³⁹ yeterlidir. Söz konusu düzenlemeye

⁴³⁴ “Tazminat talebi, zarar gören üçüncü kişi tarafından sigorta ettirenden yeterli bir ciddilikle tazminat istenmesidir. Tazminat talebinin yazılı veya sözlü olarak yahut açık veya örtülü bir davranışla yapılması, dava veya icra yoluyla ileri sürülmesi, bir avukat aracılığıyla veya doğrudan zarar gören tarafından gerçekleştirilmesi, haklı veya haksız bulunması, bir süre içermesi veya tutar içermesi ise önemli değildir. Buna karşılık zarar görenin istemini, (olasılıkla ileride başka olgulara dayandırarak veya daha yüksek bir tutar üzerinden yapmak amacıyla) geri çekmiş olması veya sigorta ettirenin zarar gören tarafından tazminat isteyeceği beklentisi içinde bulunması hallerinde bildirim görevinin devreye girmesi söz konusu olmayacaktır”. Konuya ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 321; Aksu, **a.g.m.**, s. 221.

⁴³⁵ Zarar gören tarafın, kusura ilişkin tespitler yaptırması hali bunlara bir örnek olarak gösterilebilir.

⁴³⁶ Örneğin çifte sigortada 2. sigortacının kendisine yönelttiği zararı önlemeye ve hafifletmeye yarayacak tedbirler almasına ilişkin talepler gibi.

⁴³⁷ Aksu, **a.g.m.**, s. 221.

⁴³⁸ Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel şartları, B.2. Rizikoya İlişkin Olarak Sigorta Ettirenin ve Sigortalının Yükümlülükleri başlığı altında d. maddesinde “Zarardan dolayı, ... aleyhine cezai kovuşturmayla geçildiği hâllerde, durumdan sigortacıyı derhal haberdar etmek talebine ve cezai kovuşturmayla ilişkin olarak almış olduğu ihbarname, davetiye ve benzeri tüm belgeleri gecikmeksizin sigortacıya vermek,” görevli kılınmıştır. ; aynı şekilde Nitekim Çevre Kirliliği Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları’nın “B.2. **Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri** başlıklı maddesinin ç bendi, benzer şekilde bir görev ihdas etmektedir.

⁴³⁹ Alman hukukunda tazminat isteminin dava dışı yolla veya dava (yahut takip) yoluyla ileri sürülmesi arasında fark gözetilmektedir. VVG § 104 sigorta ettirenin dava dışı yolla tazminat talebinde bulunulması halinde bir hafta içinde (fıkra 1, cümle 2), tazminat talebinin dava yoluyla ileri sürülmesi halinde ise gecikmeden (fıkra 2, cümle 1) sigortacıya bildirimde bulunması gerektiğinin hükme bağlandığı ifade edilmiştir. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 321; VVG 104’e ilişkin

göre, istemin ne şekilde yapıldığının bir önemi yoktur. Bu açıdan bakıldığında, sigorta ettirenden herhangi bir yolla, faks, sms, email, mektup, noter ihtarnamesi, dava dilekçesi vs. yöntem fark etmeksizin sigorta ile teminat altına alınmış bir rizikonun gerçekleşmesinden kaynaklı herhangi bir talebin iletilmesi gerekmektedir.

Kanun koyucu “*Sigortalı kendisine yöneltilen istemi, ... derhâl sigortacıya bildirir*” demektedir. Kanun koyucu sigorta ettirene kendisine yöneltilen istemi bildirim yükümlüğünü getirmiş ve fakat istemin içeriği konusuna madde metninde yer vermemiştir. Kanun lafzından hareket edildiğinde sigortalı(sigorta ettiren) kendisine yöneltilen talebi, en azından yöneltilen talebin muhtevasını olduğu gibi aynen sigortacıya iletmekle yükümlü olmalıdır⁴⁴⁰. Öğretide, tazminat talebinin sigortacıya bildirilmesi görevinin kapsamının en azından, sigortacının kendi üzerine düşenleri yapabilmek amacıyla gerekli girişimlerde zamanında bulunmasına olanak verecek ayrıntıları içerecek şekilde olması gerektiği ifade edilmiştir⁴⁴¹.

2. Amacı

Sigorta ettiren, kendisine talep yöneltilmiş olması halinde, bu talebi sigortacıya derhal bildirmek zorundadır. Sigortacı bu bildirim üzerine hemen durumu değerlendirecek ve sigorta ettirene istem hakkında nasıl davranması gerektiği hususunda talimat verme, istemin gereğini yerine getirerek sigorta ettireni kurtarma veya bunu sonuçsuz bırakma yolunda bir karar verecektir. Diğer taraftan sigortacı, birçok halde, sigorta korumasının sağlanıp sağlanmayacağı, sigorta ettirenin

açıklamalar için bkz. Langheid/Wandt/Langheid, **Münchener Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz, Band 2, §§100-216**, 3. Auflage, Verlag C.H. Beck, München, 2024, 3. Aufl. 2024, VVG § 104 Rn. 1 vd; Langheid/Rixecker/Langheid, **a.g.e.**, VVG § 104 Rn. 4 vd.; Prölss/Martin/Lücke, **a.g.e.**, VVG § 104 Rn. 8 vd.

⁴⁴⁰ Öğretide, icra ve dava tarihinden önce yapılan bir tazminat talebinin “derhal” sigortacıya bildirilmemiş olması nedeniyle sigortacının fazla bir tazminat yükü altına girmesine sebep olmayacağı belirtilerek, bu nedenle takip ya da dava açılmasından önce yöneltilen tazminat talebinin, sigortacıya derhal bildirilmemesinin sorun teşkil etmeyeceği belirtilmiştir. Bkz. Ünan **TTK Şerhi Cilt II**, s. 322; Kanaatimizce neyin davanın ve takibin sonucuna nasıl etkili olacağı, muhakeme ve takdir yetkisinin kullanılmasını gerektirdiği ve baştan bilinmeyeceği için sigorta ettirenin ilgililerden aldığı bütün talepleri olduğu gibi sigortacıya bildirmesinde yarar bulunmaktadır.

⁴⁴¹ Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 542; Nitekim Çevre Kirliliği Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları’nın “B.2. **Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri** başlıklı maddesinin 4. bendi “Zarardan dolayı dava yoluyla veya başka yollarla bir tazminat talebi karşısında kaldığı veya aleyhine cezai kovuşturmayla geçildiği hallerde, durumdan sigortacıyı derhal haberdar etmek ve tazminat talebine ve cezai kovuşturmayla ilişkin olarak almış olduğu ihbarname, davetiye ve benzeri tüm belgeleri derhal sigortacıya vermek” görevine açıklıkla yer vermektedir.

teminattan yararlanma koşullarının var olup olmadığı hakkındaki değerlendirmesini ancak zarar görenin isteminin somutlaşmasından sonra kesinleştirebilecektir. Bu görev sayesiyledir ki, sigortacı, sigorta sözleşmesi kapsamında bir rizikonu gerçekleşip gerçekleşmediği ve/veya gerçekleşme ihtimalinin olup olmadığı ve zararın önlenip ya da azaltılıp azaltılamayacağını anlama imkânına sahip olacaktır⁴⁴². Böylece sigortacının tazminat ödeme borcunun sınırlarının doğru şekilde belirlenmesi de sağlanmış olacaktır. Bu nedenle, yukarıda da izah edildiği üzere, bu hüküm çerçevesinde yapılacak bildirimin, sigortacının kendi üzerine düşenleri yapabilmek amacıyla gerekli girişimlerde zamanında bulunmasına olanak verecek ayrıntıları içermesi gerektirmektedir⁴⁴³.

3. Görevin İfa Zamanı ve Şekli

TTK m. 1475/2, “ *Sigortalı kendisine yöneltilen istemi, aksi kararlaştırılmamışsa derhâl sigortacıya bildirir.*” hükmünü havidir. Bu hüküm “derhal bildirim” esasını kabul etmektedir. Öğretide de ifade edildiği üzere, “derhal” ibaresi mümkün olan “en kısa zaman”ı ifade etmektedir⁴⁴⁴. Bu halde, somut olayın koşullarına göre “derhal” sözcüğünün ne kadarlık bir zaman dilimini ifade edeceğine karar vermek gerekmektedir.

4. Şekli

TTK m. 1475/2 uyarınca sigorta ettirenin yapmakla yükümlü olduğu bildirimin şekline dair ilgili hükümde herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu nedenle rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin herhangi bir şekle tabi olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır⁴⁴⁵. Diğer taraftan, TTK m. 1485 uyarınca, Türk Ticaret Kanunu’nun Sigorta Hukuku Kitabının genel hükümleri, sorumluluk

⁴⁴² Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 320.

⁴⁴³ Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 321.

⁴⁴⁴ Alman hukukunda tazminat isteminin dava dışı yolla veya dava (yahut takip) yoluyla ileri sürülmesi arasında fark gözetilmiştir. VVG § 104’te sigorta ettirenin dava dışı yolla tazminat talebinde bulunulması halinde bir hafta içinde (fıkra 1, cümle 2), tazminat talebinin dava yoluyla ileri sürülmesi halinde ise gecikmeden (fıkra 2, cümle 1) sigortacıya bildirimde bulunması gerektiğini hükme bağladığını, Türk Hukuku için de böyle bir çözüm yolunun iyi olabileceği ifade edilmiştir. Açıklamalar için bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 321.

⁴⁴⁵ Bozer, **Sigorta Hukuku 2007**, s. 92; Arseven, **Sigorta Hukuku**, s. 121.

sigortaları bakımından da uygulanacağı ve TTK m. 1475/1’de ihdas edilen düzenleme bakımından yapılan açıklamaların burada da geçerli olacağı hususunda tereddüt edilmemelidir. Şu halde, bildirim görevi sözlü ya da yazılı şekilde herhangi bir yolla yapılabilecek; sigorta ettiren, bildirim görevini, sözlü olarak, sesli iletişim araçları, e-posta veya noter kanalıyla yapabilecektir. Bununla birlikte bildirim görevinin yerine getirildiğinin ispat yükümlülüğü sigorta ettirende olduğundan bildirimin yazılı olarak yapılması ispat kolaylığı sağlaması açısından önem arz etmektedir⁴⁴⁶.

E. TTK m. 1475/1 ve m. 1475/2’de Düzenlenen Görevlere Aykırılık Halinde Uygulanacak Yaptırım

Sigorta ettirenin, TTK m. 1475 f.1 ve f.2’de düzenlenen bildirim görevini hiç ya da gereği gibi yerine getirmemesine bağlanan hukuki sonuç, m. 1475/3’te, *“Bildirim yükümlülüğünün ihlali hâlinde, 1446 ncı maddenin ikinci ve üçüncü fıkra hükümleri kıyas yolu ile uygulanır.”* denilmek suretiyle hüküm altına alınmıştır. TTK’nun m. 1446/2’de ise, *“rizikonun gerçekleştiğine ilişkin bildirimin yapılmaması veya geç yapılması, ödenecek tazminatta veya bedelde artışa neden olmuşsa, kusurun ağırlığına göre, tazminattan veya bedelden indirim yoluna gidileceği”* yönünde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Kanunda düzenlenen müeyyidenin uygulanmasında, olay esaslı sigortalarda, esasen “zararı doğuran olayın bildirilmesi”; talep esaslı sigortalarda “sigorta ettirene yönetilen tazminat talebinin bildirilmesi” rizikonun gerçekleştiğinin bildirilmesi görevi ile aynı anlama gelmektedir. Bu hallerde, rizikonun gerçekleşmesine bağlı görevin ifa edilmemesi ile ilgili açıklamaların⁴⁴⁷ TTK m. 1475. ihdas edilen görevin ifası için de geçerli olacağı açıktır. TTK m. 1475/3’ün atfı nedeniyle sigorta ettirenin, 1475/1 ve f.2’de ihdas edilen görevi yerine getirmemesi veya gereği gibi yerine getirmemesinin müeyyidesinin uygulanabilmesi için sigorta ettirenin görevi ifa etmemekte kusurlu olması ve bu görevin ifası edilememesi nedeniyle sigortacının yapacağı ödeme miktarında bir artış meydana

⁴⁴⁶ Örneğin, İşveren Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarının “Zarar Vukuunda Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri” başlıklı 8/a m. *“ İşbu sözleşmeye göre, sigorta ettirenin sorumluluğunun mucip olabilecek her hadiseyi, buna muttali olduğu andan itibaren beş gün içinde sigortacıya yazıyla ihbar etmek, ”*.

⁴⁴⁷ Bkz. yukarıda s. 141 vd.

gelmiş olmasına bağlıdır⁴⁴⁸. Diğer bir ifade ile sigorta ettirenin, TTK 1475 ile kendisine yüklenen beyan görevini hiç yerine getirmemesi veya geç yerine getirmesi, sigorta ettirenin kusurundan kaynaklanıyorsa ve bu ihlal nedeniyle sigortacının ödeyeceği sigorta tazminatının miktarında artış meydana gelmişse TTK m. 1446/2 gereği yaptırım uygulanacaktır⁴⁴⁹. TTK m. 1446/2’de, rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin ihlal edildiğinin kabulü için “ sigorta ettirenin kusuru” ve kusurlu ihlal nedeniyle “sigortacının ödeyeceği tazminat tutarında artışın” meydana gelmesi koşullarının birlikte gerçekleşmesi aranmaktadır⁴⁵⁰. TTK m. 1446/2’nin mefhum-u muhalifinden sigorta ettirenin bildirim görevinin ihlalinde kusuru yoksa veya bildirim görevinin ihlali nedeniyle tazminatta bir artış meydana gelmemişse yaptırım uygulanmayacağı anlaşılmaktadır⁴⁵¹. Her iki koşulun birlikte gerçekleşmesi halinde ise uygulanacak yaptırım ödenecek tazminat tutarından indirim yapılması⁴⁵² şeklinde tezahür edecektir⁴⁵³. Öğretide indirimin miktarının kusurun ağırlığına göre değişeceği⁴⁵⁴; kusurun mevcut olup olmadığının⁴⁵⁵ ise her olayın kendine has koşulları dikkate alınarak mahkeme tarafından tespit edileceği ifade edilmektedir⁴⁵⁶. Diğer yandan sorumluluğu gerektirecek olayın veya tazminat talebinin sigorta sözleşmesinde riziko olarak tayin edildiği durumlarda kastın varlığı halinde bile, görevi ihlal nedeniyle sigortacının ödeyeceği tazminat tutarını artırmadığı sürece

⁴⁴⁸ Can, **Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Hukuki Esaslar**, s. 81.

⁴⁴⁹ eTTK m. 1293/3 rizikonun gerçekleştiğinin geç veya hiç bildirmemesinin kasten yapılması halinde sigorta ettirenin, sigorta tazminat talebini ortadan kaldıracaklarını açıkça hüküm altına almıştır. 6102 s. Kanun m. 1446/2 de ise kast ve ihmal ayrımına yer verilmemiştir. Sadece kusurun ağırlığına göre tazminatta indirim yapılacağı ifade edilmiştir.; Buna karşın Doktrinde bu konu tartışmalı olup, ayrıntılı tartışmalar için Bkz., yukarıda s. 144 vd.

⁴⁵⁰ Bkz. yukarıda, s. 141 vd.

⁴⁵¹ Kayıhan/Günergök, **a.g.e.**, s. 226.

⁴⁵² Yazıcıoğlu, **Tekne sigortası**, s. 242; Yazar, sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini vaktinde bildirseydi, “artması engellenebilecek zarar miktarının, sigortacı tarafından ödenecek tazminat miktarından indirilebileceğini” belirtmiştir: Yazar, eTTK m.1292/3’te mal sigortaları açısından görevin kasden ihlal edilmesi halinde bu görev yerine getirilmiş olsaydı, sigortacının tazmin etmekle yükümlü olacağı zarar miktarının artmasının önlenip önlenmeyeceğine bakılmaksızın sigorta sözleşmesinden doğacak hakların kaldırılmasını görevin amacı ile bağdaşmadığını ifade etmektedir. Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 244, dn. 98; Aynı görüşte, Memiş, **Yangın Sigortası**, s. 284.

⁴⁵³ Öğretide, TTK m.1446/2’nin ifadesinde “*ödenecek tazminatta veya bedelde artışa neden olmuşsa*” ibaresinden sonra “*bedelin veya tazminatın ödenmesinden bu artış oranı kadar indirim yapılır*” şeklinde bir cümle yazılması gerektiği önerisinde bulunulmuştur. Bkz. Kender **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 302.

⁴⁵⁴ Kayıhan/Günergök, **a.g.e.**, s. 226.

⁴⁵⁵ Bildirim görevinin zamanında yerine getirmemesinde kusuru olmadığını ispat yükünün sigorta ettirinde olacağı hk. Bkz. Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, S. 244; Memiş, **Yangın Sigortası**, s. 283.

⁴⁵⁶ Kayıhan/Günergök, **a.g.e.**, s. 227.

TTK m. 1475/1 ve 2 de ihdas edilen bildirim görevinin ihlalinde de yaptırım⁴⁵⁷ uygulanmayacaktır⁴⁵⁸. Her iki koşulun birlikte gerçekleşmesi halinde ise uygulanacak yaptırım ödenecek tazminat tutarından indirim yapılması⁴⁵⁹ şeklinde tezahür edecektir⁴⁶⁰.

Sigorta sözleşmesi ile sebep olay dışında ayrıca “zarar olgusu ”nun bildirilmesi de kararlaştırılabilir. Özellikle, “zarar esaslı” esaslı sigorta sözleşmelerinde⁴⁶¹, zarar olgusu sigortacıya bildirilmediği takdirde, sözleşmesel göreve aykırılık söz konusu olur ve yasadaki koşullara uygun olarak tarafların bu ihlal için sözleşmede kararlaştırmış oldukları yaptırım uygulanır⁴⁶². Eğer sigorta ettiren zararın meydana geldiğini tazminat talebiyle birlikte öğrenmişse bu durumda kural olarak görev sözleşmede ayrıca düzenlenmiş olsa bile esasen bu görev “tazminat talebinin bildirilmesi görevi” olarak nitelendirilir. Öğretide bu durumda, talebin sigortacıya bildirilmesi ile görev ifa edilmiş olacağı ayrıca zararı da

⁴⁵⁷ Bu görevi ihlal etmenin yaptırımı, rizikonun gerçekleşmesini ihbar görevinin yaptırımına yollama yapılarak düzenlenmiş olduğu hk. Bkz. Şeker Ögüz/Sevinç Kuyucu, **a.g.e.**, s. 103.

⁴⁵⁸ TTK’da yasal görevler düzenlenirken “ya hep ya hiç ilkesi” (*Alles oder Nichts Prinzip = principe du tout ou rien = all or nothing principle*) olarak bilinen ilke terk edilmiş ve “gri alanlarda sigorta parasının indirilmesi” esasını benimsenmiştir. Rizikonun gerçekleşmesine kadar olan görevlerin kasten veya ağır kusur ile ihlal edildiği durumlarda sonuca etkili olup olmamasına bakılmaksızın göreve aykırılık halinde sigortacının sorumluluktan kurtulması ancak görev kasten ihlal edilmişse mümkündür. Kusurlu görev ihlali halinde ise sigorta parasından indirim yapılması öngörülmüştür. Bu nedenle rizikonun gerçekleşmesinden sonraki görevler açısından kanun koyucunun kasten söz etmemesi ve sigorta tazminatının kaldırılması müeyyidesin öngörmemiş olması görevin ihmali kasten ihlal edilmiş olsa bile sigorta tazminatının artmasına sebebiyet verilmediği durumlarda indirim yapılmayacağı ifade edilmiştir. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 541; Kanaatimizce de yasa koyucu kastın varlığı halinde sigorta tazminatının her durumda kaldırılmasını arzu etmediğinden susmuştur.; Rizikonun gerçekleşmemesinden sonra kast derecesinde kusur yoksa kusurun tazminat veya bedel miktarına veya rizikonun gerçekleşmesine etki edebilecek olması nitelikte olması halinde kusur oranına göre tazminattan indirim yapılacağı hk. Bkz. Şeker Ögüz, **Sözleşme Öncesi İhbar Görevi**, s. 192.

⁴⁵⁹ Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 242; Yazar, sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini vaktinde bildirseydi, “artması engellenebilecek zarar miktarının, sigortacı tarafından ödenecek tazminat miktarından indirilebileceğini” belirtmiştir.

⁴⁶⁰ Öğretide, TTK m.1446/2’nin ifadesinde “*ödenecek tazminatta veya bedelde artışa neden olmuşsa*” ibaresinden sonra “*bedelin veya tazminatın ödenmesinden bu artış oranı kadar indirim yapılır*” şeklinde bir cümle yazılması gerektiği önerisinde bulunulmuştur. Bkz. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 302.

⁴⁶¹ Diğer bir anlatımla “sigortacının teminat sağlama yükümlülüğünün zararın sözleşme süresi içinde meydana gelmiş bulunmasına bağlandığı haller”, zararın gerçekleşme olgusunun riziko olarak tayin edildiği sözleşmeler, bkz. Ünan, **TTK şerhi Cilt II**, s. 327.

⁴⁶² Sigortacının TTK. m.1449 kapsamında ihdas edilen sözleşmesel görevlere aykırılık sebebiyle yaptırım uygulayabilmesi için sigorta ettirenin sözleşmesel göreve kusuruyla aykırı davranmış ve sigortacının durumunu ağırlaştırmış olması gerektiği hk. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 327.

bildirmeye lüzum kalmayacağı ifade edilmiştir⁴⁶³. Öğretide, bazı ayırıksı hallerin dışında sigortacının görevin ifa edilmediğinde bahisle yaptırım uygulayabilmesi için, edimini ifaya hazır olması gerektiği bu nedenle sigortacının sigorta himayesi sağlamayı red etmesi halinde esasen görevin ifasına gerek olmadığı ifade edilmiştir⁴⁶⁴.

Diğer taraftan, aynı maddenin üçüncü fıkrası uyarınca “sigortacı rizikonun gerçekleştiğini daha önce fiilen öğrenmişse⁴⁶⁵, ikinci fıkra hükmünden yararlanamayacak”tır⁴⁶⁶. Diğer bir anlatımla sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiğini süresinde bildirmemiş olmasına rağmen sigortacı rizikonun gerçekleştiğini fiilen öğrenmişse⁴⁶⁷, artık tazminattan indirim yapılamayacaktır⁴⁶⁸.

III. SÖZLEŞMEDE ÖNGÖRÜLEN YÜKÜMLÜLÜKLER (TTK m. 1449)

A. Genel olarak Sözleşme ile Görev İhdası ve Sınırları

Bilindiği üzere görevler sigorta hukukunun temel kavramlarından birisi olup, tıpkı, sigorta ilişkisini zedeleyen bazı tutum ve davranışları ile sigortacı ve nihayet

⁴⁶³ Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 327.

⁴⁶⁴ Sigortacı başlangıçta hukuki koruma sağlamayı ret etmiş olmasına rağmen daha sonra yeniden değerlendirme yapacağını bildirmesi halinde sigorta ettireninin bildirim görevinin yeniden canlanacağı hakkında bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt II**, s. 328.

⁴⁶⁵ Madde metninde yer verilen “daha önce” ve “fiilen öğrenme” ifadelerinin ne anlama geldiği doktrinde tartışılmış ve bu kavramların “hukuki bir değeri” olmadığı, esasen kanunda düzenlenen ana konunun “sigortacının rizikonun gerçekleştiğini bilmesi” olgusu olduğu ifade edilmiştir. Kender, **Hususi Sigorta Hukuku**, s. 284.

⁴⁶⁶ Örneğin, sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektiren olayın meydana gelmesinden sonra ve fakat henüz sigorta ettirenin 10 günlük bildirim süresi dolmadan zarar gören üçüncü kişi doğrudan sorumlu olduğu öne sürülen sigorta ettirenin sorumluluğunu temin eden sigortacıya başvurması halinde kanımca sigorta ettirenin bildirim görevini yerine getirmedeğinden söz edilemeyecektir. Çünkü TTK 1475/3, 1446 ncı maddenin üçüncü fıkra hükümleri kıyas yolu ile uygulanacağını açıkça beyan etmiştir. Bu hüküm nedeniyle sorumluluğu doğuran olayı zaten zarar görenin başvurusu ile öğrenen sigortacı artık, sigorta ettirenin bildirim yükümlülüğünü yerine getirmedeğinden söz edemeyecektir.

⁴⁶⁷ Rizikonun gerçekleştiğinin yazılı veya görsel yayın organları tarafından kamuoyuna duyurulmuş olması sebebiyle sigortacının rizikonun gerçekleştiğini bilmiş olduğu ya da öğrenebileceğinin iddia edilemeyeceği hakkında, bkz. Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 243.

⁴⁶⁸ Ayli, **İnşaat Bütün Riskler**, s. 282; Diğer yandan Yargıtay 4. TD., 04.19.1960 tarihli 1281/2498 sayılı kararında, “rizikonun gerçekleştiğini haber alan sigorta ettiren bunu 5 gün içerisinde kasten sigortacıya bildirmezse, sigorta haklarını kaybeder. Ancak bu ihbar yapılmamış olsa bile, sigorta şirketi durumdan zamanında haberdar olmuş ve gerekli tespitleri zamanında yaptırmış ise, sigorta ettirenin hakları kaybolmaz.” demek suretiyle bidayetten beri bu hususa dikkate çekmiştir. Karar Özeti için Bkz. Memiş, **Yangın Sigortası**, s. 177, dn. 87; Ayhan/Çağlar/Özdamar, **a.g.e.**, s. 188; Algantürk Light, **a.g.e.**, s. 6.

sigortalılar topluluğuna zarar vermesini engelleyerek, sigorta kurumunun amacına uygun olarak varlığını sürdürmesine hizmet eden bir müessesedir. Kanunda bazı önemli görevler tek tek düzenlenmiş buna ilave olarak da TTK m. 1449’da sözleşme ile de görev ihdas edilebilme imkânı tanınmıştır. Bununla birlikte sigorta sözleşmeleri ile görev ihdas edilirken taraflar tamamen serbest bırakılmamışlardır. Esasında sözleşmeler hukuku alanına “Sözleşme Serbestisi İlkesi” egemendir. Bu ilke Türk Borçlar Kanunu’nun 26. maddesinde “*Taraflar, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilirler*” düzenlemesi ile hüküm altına alınmış; TBK m.27’de ise “*Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür*” denilmek suretiyle sözleşme serbestisinin sınırları belirlenmiştir. Buna karşın Türk sigorta hukukunda emredici kurallar geniş bir uygulama alanına sahiptir. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun “*Sigorta sözleşmeleri hakkında uygulanacak hükümler*” kenar başlığını taşıyan 1451. maddesinde “*Bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde sigorta sözleşmesi hakkında Türk Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır*” hükmü yer almaktadır. Bu hükümden de anlaşılacağı üzere Borçlar Hukuku alanına egemen olan ilkeler sigorta sözleşmesinde de cari olacaktır. Bununla birlikte, sigorta sözleşmeleri söz konusu olduğunda sözleşme serbestisi ilkesinin daha dar olduğunu söylemek mümkündür. Zira sigorta sözleşmesinin kendine münhasır niteliği gereği, Türk Borçlar Kanunu’ndaki esaslardan başka, sigorta sözleşmelerinin içeriğine ayrıca Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Kanunu düzenlemeleri ile de birtakım müdahalelerin olduğu görülmektedir.

Bu müdahalelerin başında TTK’nun koruyucu hükümleri⁴⁶⁹ ve Sigortacılık Kanunu’nun emredici düzenlemeleri gelmektedir. Sigorta ettirenin görevleri, “... *bir tehlike birliği oluşturan sigortalılar arasındaki eşitliğin her hangi bir sigortalı lehine bozulmasını ve her hangi bir sigortalının meydana gelmesi veya artması önlenabilir bir zararla tehlike birliğini olumsuz etkilemesini*”⁴⁷⁰ önlemek amacıyla yasalar veya

⁴⁶⁹ TTK’nun 1452,1486, 1520-maddeleri bu kapsamdadır. Bu maddeler sigorta sözleşmelerinin içeriklerine atıf yapan maddeleri ya tam emredici, ya da sigorta ettiren lehine yarı emredici olarak düzenlemiştir. Kural olarak sigorta ettirenin görevlerini, kanunda öngörülenden daha ağırlaştıracak şekilde görev konulması yasaklanmıştır.

⁴⁷⁰ Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 215.

sigorta genel şartları ile 6102 Sayılı Ticaret Kanunu'nda ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Sigortacılık Kanunun “Sigorta Sözleşmeleri” başlıklı m.11’te, “Sigorta sözleşmelerinin ana muhtevası, Kurumca⁴⁷¹ onaylanan ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenlenir. Ancak, sigorta sözleşmelerinde işin özelliğine uygun olarak özel şartlar tesis edilebilir. Bu hususlar, sigorta sözleşmesi üzerinde ve özel şartlar başlığı altında herhangi bir yanılığa neden olmayacak şekilde açık olarak belirtilir” yönünde bir hükme yer verilmiştir⁴⁷². Buna göre, sigorta sözleşmeleri genel şartlarının, bir kamu otoritesi tarafından hazırlanacağı açıkça düzenlenmiş, hemen arkasından da “*Sigorta sözleşmelerinde*

⁴⁷¹ 09.07.2018 tarihli ve 703 sayılı “Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 13. maddesi ile 13/12/1983 tarih ve 178 sayılı Maliye Bakanlığının teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname yürürlükten kaldırılmıştır. 10.07.2018 tarih ve 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin, Hazine ve Maliye Bakanlığı’nın teşkilat yapısına ilişkin 217 vd. deki maddelerinden anlaşıldığı üzere, artık Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığı birleştirildiği için, Yönetmelikteki “Müsteşarlık” ifadesinin “Hazine ve Maliye Bakanlığı” şeklinde anlaşılması gerekmektedir. Bununla birlikte Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (47 Sayılı) ile Hazine ve Maliye Bakanlığı’na ait yetkiler Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu’na (Kurum), Hazine ve Maliye Bakanına verilen yetkiler ise Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurulu’na (Kurul) verildiği (Kararname m. 19).hk. bkz. Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, **Sigorta Hukuku**, s. 13, dn. 5.

⁴⁷² 6102 Sayılı Kanunun 1449. maddesinde hüküm altına alınan sözleşmesel görev tayini meselesi 6762 Sayılı kanun döneminde de yargı kararları ile kabul edilmiştir. Nitekim Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 1996 tarihli bir kararında “... açıklandığı gibi sigorta ettiren, C. Savcılığınca düzenlenen otopsi zaptında da değinildiği üzere, ülkenin güney doğusunda PKK terör örgütünün silahlı saldırısı sırasında öldüğü çekışmesizdir. Devletin bütünlüğüne göz dikmiş bulunan bu örgüt elemanlarının işlediği eylemler, 3713 sayılı Yasada terör suçları kapsamı içerisine alınmış ve tanımlanmış bulunmaktadır. Bu durumda, ferdi kaza sigortası sözleşmesi genel şartlarının 5. maddesinde terör olarak tanımlanan eylemler sigorta teminatı kapsamı dışında bırakılmadığına göre, olaydaki ölüm biçiminin sigorta teminatının içinde olduğunun kabulü gerekir. Zira sigorta sözleşmelerinde sigorta ettiren aleyhine getirilen koşulların yorum yolu ile genişletilmesi mümkün değildir. Kaldı ki, dava dosyasına ibrazı edilen değişik sigortalara ilişkin poliçe genel şartlarında terör sebebiyle oluşan rizikolar açık bir şekilde genel şartlarda yer almış ve bunların ek sözleşme ile teminat altına alınabileceği belirtilmiştir. O halde, ... poliçe genel şartları bakımından bu konuda ayrı bir hüküm getirilmediğine göre, mahkemece terör sonucu oluşan ölüm rizikosunun ferdi kaza sigortası, kapsamında kabul edilmesinde yasaya bir aykırı bir yön görülmediğinden ve sigortaca düzenlenen ibranamenin ecelin ölüm tazminatı olarak düzenlenmiş olup kaza ile oluşan ölüm tazminatı bedelini kapsamadığından makbuz niteliğinde bulunmasına göre; davalı sigorta vekilinin temyiz itirazlarının reddiyle kararın onanmasına karar verilmesi gerekmiştir.” demek suretiyle sigorta sözleşmelerinde sigorta ettiren aleyhine getirilen koşulların, yorum yolu ile genişletilmesi mümkün olmadığını belirtmiştir. Bkz. Yargıtay 11. HD., 28.06.1996 tarihli 1996/3239 E, ve 4799 K. sayılı ilamı, kazancı içtihat programı .; Yargıtay kararında sigorta poliçelerinde, kanunen sigorta ettiren aleyhine getirilen koşulların, yorum yolu ile genişletilmesi mümkün olmadığına da işaret etmiştir.

*işin özelliğine uygun olarak özel şartlar” konulabileceği hüküm altına alınmıştır*⁴⁷³. Bu düzenlemelerden anlaşılacağı üzere, sigorta sözleşmelerine, Türk Ticaret Kanunun Sigorta Kitabı’nın emredici maddelerine, Borçlar Kanunu’nun emredici ilkelerine, Sigortacılık Kanunu’na ve Sigortacılık Kanunu’nun 11. maddesinin düzenlemesi nedeniyle sigorta genel şartlarına aykırı olmamak kaydıyla bir takım özel hükümler de konulabilecektir. Bu halde, yukarıda belirtilen esaslar dairesinde, sigorta sözleşmesine TBK m.20 anlamında genel işlem koşulu niteliğinde özel şartlar⁴⁷⁴ eklenmesine olanak tanınmış olduğu görülmektedir⁴⁷⁵.

Diğer yandan TTK’nun 1449. maddesi, “*Sözleşmede öngörülen yükümlülüklerin ihlali*” kenar başlıklı 1449. maddesinin ilk cümlesi “*Sigortacıya karşı yerine getirilmesi gereken ve sözleşmeden doğan bir yükümlülüğün ihlali hâlinde*” ifadesi ile sigorta sözleşmesi ile de sigorta ettirene görevler konulabilmesinin mümkün olduğu açıkça kabul edilmiş görünmektedir. Bu hükümlerden de anlaşılacağı üzere, TTK’da düzenlenen görevlere ilave olarak genel şartları veya özel şartlar ile sigorta sözleşmelerinde sigorta ettirene bir takım yeni görevler yüklenebilmesi mümkündür.

Yeni Türk Ticaret Kanunda ise Kanunun 1430 ila 1449. maddelerinde düzenlenen görevlerin yanı sıra, sigorta genel şartlarında yer alan koşullar veya özel maddeler ile sigorta ettirene görev tayin edilmesinin sınırları Kanunun, Koruyucu Hükümler başlıklı 1452. Maddesinde ön görülmüştür. Türk Ticaret Kanun’un 1452.

⁴⁷³ Sigorta sözleşmesini bireyselleştiren ve kanunda sayılan (6762 S. Kanun 1266/1 ve 6102 S. Kanunun 1425. Maddesi) unsurların bir anlamda genel nitelik taşıdığını, zira bunların poliçede bulunmasının yasa koyucu tarafından ön görüldüğünü ancak yine de bu unsurlar ile sözleşmenin başka sözleşmelerden ve genel koşullardan ayırt edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Mürsel Başgöl, “Sigorta Poliçesi”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1983, s. 163.

⁴⁷⁴ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunun 1423. Maddesi, “ Sigorta poliçesi, tarafların haklarını, temerrüde ilişkin hükümler ile genel ve varsa özel şartları içerir” hükmünü ihtiva etmektedir.

⁴⁷⁵ Nitekim uygulamada, olarak Kasko Sigortası Genel Şartları’nın “ **Hasar ve Tazminat: Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Sigortalı ve/veya Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri**” başlıklı **B.1. Maddesinde**; “Sigortalı ve/veya sigorta ettiren, rizikonun gerçekleşmesi halinde aşağıdaki hususları yerine getirmekle yükümlüdür.” denildikten sonra, sigorta ettirene, kanundaki rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevine ilave olarak, 1.3 bendinde “**Taşıtın çalınması halinde, durumu öğrenir öğrenmez derhal yetkili makamlara bildirimde bulunmak** “ ve 1.9. bendinde: “**Üçüncü kişilerin haksız veya kusurlu fiili sonucu meydana gelen kazalar varsa tanıkların kimlikleri ile adreslerini en yakın yetkili makama bildirmek ve mümkün olan hallerde bir görgü tutanağı sağlamak.**” şeklinde düzenlemeye yer verilmiştir”, bkz. (Çevrimiçi) https://www.tsb.org.tr/content/Legislations/Kara_Araclar%C4%B1_Kasko_Sigortas%C4%B1_Genel_Sartlar%C4%B1.pdf Erişim Tarihi: 22 Nisan 2023.

maddesini irdelediğimizde, “ (1) 1404⁴⁷⁶ ve 1408⁴⁷⁷ inci madde hükümleriyle 1429⁴⁷⁸ uncu maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesine aykırı sözleşmeler geçersizdir.” hükmünü ihtiva etmektedir⁴⁷⁹. Birinci fıkra hükmü bu haliyle tam olarak bir geçersizlik halini düzenlemiştir. Bu nedenle belirtilen düzenlemelere aykırı sözleşme maddeleri ister tarafların lehine isterse aleyhine olsun kanuna aykırılık sebebiyle geçersiz addedilecektir. Tez konumuz açısından bu madde hükmü dikkate alınarak, geçersiz bir sigorta sözleşmesine dayalı olarak tesisi edilmiş sigorta ettirenin rizikonun gerçekleşmesine bağlı görevlerinin de sigorta sözleşmesinin geçersizliği sebebiyle bir hüküm ifade etmeyeceğini söylemek gerekecektir⁴⁸⁰.

B. Sözleşmesel Görevlerin Yaptırıma Tabi Tutulmasında Yasal Çerçeve

Kanunda ihdas edilen görevler ve sözleşme genel şartları dikkate alınarak sözleşmenin taraflarınca kararlaştırılan görevlerin birbirinden ayırt edilmesi gerekir. Sigorta sözleşmesindeki görevlerin tarafların karşılıklı iradesi ile kararlaştırıldığı

⁴⁷⁶ “Sigorta ettirenin veya sigortalının, kanunun emredici hükümlerine, ahlâka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı bir fiilinden doğabilecek bir zararını teminat altına almak amacıyla sigorta yapılamaz.”

⁴⁷⁷ “Sigorta sözleşmesinin yapılması anında, sigortalanan menfaat mevcut değilse, sigorta sözleşmesi geçersizdir. Sözleşmenin yapıldığı anda var olan menfaat, sözleşmenin süresi içinde ortadan kalkarsa, sözleşme o anda geçersiz olur.”

⁴⁷⁸ “... Sigorta ettiren, sigortalı ve tazminat ödenmesini sağlamak amacıyla bunların hukuken fiillerinden sorumlu oldukları kişiler, rizikonun gerçekleşmesine kasten sebep oldukları takdirde, sigortacı tazminat borcundan kurtulur ve aldığı primleri geri vermez.”

⁴⁷⁹ Avrupa Sigorta Sözleşmeleri Hukuku ilkelerine göz gezdirdiğimizde Madde 1:103 te ilkelerin hangi durumlarda emredici olduğunun düzenlendiğini görmekteyiz. Madde 1:103, 2. Fıkrasında “Sözleşme, sigorta ettiren, sigortalı ve lehdarın aleyhine olmamak koşulu ile ASSH’nin hükümleri aleyhine şart ve hükümler içerebilir, düzenlemesine yer verdiğini, ancak 2 fıkranın b bendinde, “sigorta ettiren, sigortalı ve lehdarın aleyhine olmama” ilkesini “özellikle sigorta ettirenin bir sınai veya ticari faaliyeti meslek olarak yürütmesi veya serbest mesleklerden birisini yürütmesi ve rizikonun da bu faaliyete ilişkin olması halinde” geçerli olmayacağını düzenlenmektedir.

⁴⁸⁰ Ancak bilindiği üzere 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunda tüm sigorta sözleşmelerinde sigorta genel şartları ya da özel şartları sigorta ettirenin, sözleşme ile yüklenecekleri görevlere ilişkin temel ilkeleri belirleyen yasal bir düzenleme mevcut değildi. Bununla birlikte, 6102 sayılı TTK döneminde kabul edilen esasların, eski dönemde de tereddütsüz şekilde uygulandığı ve kabul edildiği bilinmektedir. Bu dönemde de, sigorta ettirene görev yükleyen özel ya da genel şart hükümlerinin geçerli olup olmadığına karar verilebilmek için, öncelikle sözleşmeyle düzenlenen görevin konusu ve amacına bakılmaktaydı. Sözleşme ile konulan görevin konu ve amaç itibarıyla Türk Ticaret Kanunda düzenlenen görevlerden birinin kapsamında olduğu hallerde TTK’nun görev ile ilgili hükmünün emredici olup olmamasına bakılarak karar verilmesi gerektiği, TTK’nun ilgili hükmü emredici değil ise sözleşme hükmünün geçerli sayılacağı ileri sürülmüştür. 6762 sayılı TTK dönemine ilişkin açıklamalar için bkz. Yazıcıoğlu, **Tekne Sigortası**, s. 216.

durumlarda, görev ihlallerinin (*Obliegenheitsverletzungen*) hangi şekilde yaptırıma bağlanacağı TTK m. 1449/3'te hüküm altına alınmıştır⁴⁸¹. Rizikonun gerçekleşmesinden sonraki görevleri düzenleyen hükümler, sigorta ettiren lehine nispi emredici nitelikte olduğu için, kanunen rizikonun gerçekleşmesinden sonraki görevlerin ihlaline uygulanacak tek bir yaptırım öngörüldüğü için, bu yaptırımda daha ağır bir yaptırım, rizikonun gerçekleşmemesinden sonrası için tanzim edilecek görevlere uygulanamayacaktır. Nitekim Alman Uygulamasında VVG m. 32⁴⁸² uyarınca, VVG m. 28 düzenlemesinin nispi emredici olduğu ifade edilmiş ise de⁴⁸³

⁴⁸¹ Konu, Alman Hukukunda VVG m. 28'de hükme bağlanmıştır. “Sözleşmesel bir yükümlülüğün yerine getirilmemesi” (*Verletzung einer vertraglichen Obliegenheit*) başlığını taşıyan 28. maddesi; “Sigorta ettirenin bir sigortalı olayın gerçekleşmesinden önce sigortacıya karşı yerine getirmesi gereken arızı bir yükümlülüğü yerine getirmemesi halinde, bu ihlal kasıtlı ise veya ağır ihmale dayalı ise sigortacı ihlali öğrendikten sonra bir ay içinde ön bildirimde bulunmadan sözleşmeyi feshedebilir. Sözleşme sigorta ettirenin sözleşmesel bir yükümlülüğü yerine getirmemesi halinde sigortacının ödeme yapmakla yükümlü olmadığını öngörüyorsa, sigorta ettiren bu yükümlülüğü kasten ihlal etmişse sigortacı yükümlülüğünden kurtulacaktır. Yükümlülüğün ağır ihmal sonucunda yerin getirilmemesi halinde, sigortacı sigorta ettirenin hatasının ciddiyetine göre ödenecek hakları azaltma hakkına sahip olacaktır; ağır ihmalin olmadığını ispat yükü sigorta ettirene ait olacaktır.

Bent (2)'ye rağmen, sigortalı olayın gerçekleşmesine yol açmadığı veya sigortacının ödeme yapma yükümlülüğünün kapsamının kanıtı olmadığı sürece sigortacı yükümlü olacaktır. Sigorta ettirenin yükümlülüğü hileli bir şekilde ihlal etmesi halinde ilk cümle uygulanmayacaktır.

Bir sigortalı olayın gerçekleşmesinden sonra mevcut bir bilgi verme görevinin veya açıklama görevinin ihlali durumunda sigortacının bent (2) uyarınca yükümlülüğünden tam veya kısmi ibrası sigortacının bu yasal sonucu ayrı bir yazışmada ve yazılı olarak sigorta ettirene bildirmesi koşuluna bağlı olacaktır.

Sözleşmesel bir yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde sigortacının sözleşmeden cayma hakkına sahip olduğunu öngören bir anlaşma hükümsüz olacaktır.” hükmünü ihtiva etmektedir. Her ne kadar VVG m. 28, bir görev ihlalinin (*Obliegenheitsverletzung*) olası hukuksal sonuçlarını yasal olarak düzenlemişse de, bu, sigortacının hiç değilse sigorta himayesini yerine getirmekten muaf olmanın hukuksal sonuçlarının sözleşmede dikkate alması gerekliliğinden bağımsız olduğu şeklinde yorumlanamayacağı vurgulanmıştır. VVG m. 28 f/1 uyarınca, fesih hakkı sözleşmesel olarak kararlaştırılmamış olsa bile yasa hükümlerine göre geçerli olmaya devam edecektir. Sigortacı ancak sözleşmede de buna yer verilmişse himaye yükümlülüğünden muafiyetin (*Leistungsfreiheit*) hukuksal sonuçlarına dayanabilecektir (Bu, sözleşmeden muafiyet için sözleşme kapsamında “üzerinde anlaşmaya varılmış” olması ön şartını hükme bağlayan VVG m. 28 f/2 b/1' den anlaşılmaktadır). Sigortacılar işi sağlama bağlamak için, yasal görevlere ilave olarak genel sigorta şartları çerçevesinde, saptanan görevlerin sözleşmesel görevler olduğunu dikkate alarak genel şartlar ile sigorta sözleşmelerine dâhil edilen görevlerin müeyyidesiz kalmasını önlemek amacıyla kural olarak her zaman VVG m. 28'de sayılmış bulunan hukuksal sonuçları da sözleşmeye koydukları hk. Bkz. Steinbeck, *Obliegenheiten /Gefahrerhöhung*, s. 4. VVG 28'deki düzenlemeye ilişkin ayrıntılı açıklamalar için bkz. Prölss/Martin/Armbrüster, *a.g.e.*, VVG § 28 Rn. 1 vd.; Langheid/Wandt/Wandt, *a.g.e.*, VVG § 28 Rn. 1 vd.; Langheid/Rixecker/Rixecker, *a.g.e.*, VVG § 28 Rn. 1 vd.

⁴⁸² Alman Sigorta Kanunun 32. maddesi “**Ayrık anlaşmalar**” başlığı altında Bölüm 19 ile 28 (4) arasındaki ve bölüm 31 (1), ikinci cümledeki hükümlerden sigorta ettirenin aleyhine olacak şekilde aykırılık gösteren anlaşmalara izin verilmeyecektir. Bununla birlikte sigorta ettirenin bu Kısım hükümleri uyarınca yapmakla yükümlü olduğu bir bildirimin yazılı olarak yapılması gerektiğine dair mutabakata varılabilir.” hükmünü ihtiva etmektedir. VVG 32 hakkında açıklamalar için bkz. Prölss/Martin/Armbrüster, *a.g.e.*, VVG § 32 Rn. 1 vd.; Langheid/Wandt/Wandt, *a.g.e.*, VVG § 32 Rn. 1 vd.; Langheid/Rixecker/Rixecker, *a.g.e.*, VVG § 32 Rn. 1 vd.

⁴⁸³ Açıklamalar için bkz. Langheid/Wandt/Wandt, *a.g.e.*, VVG § 28 Rn. 2.

buradan hareketle sigorta ettirenin aleyhine olacak şekilde işin esasından uzaklaşan bir sonuca varılamayacağı belirtilmiştir. Bu görüşe göre VVG m. 28, sonuçta, sözleşmesel olarak üzerinde anlaşılan Görevlerin (Obliegenheiten) ihlalleri halinde yaptırıma bağlanabileceğine dair bir çerçeve sunulduğunu belirtilmiştir. Yani, bir görev sözleşmesel olarak hükme bağlanmamışsa VVG m. 28'i uygulamaya yer yoktur⁴⁸⁴. Ayrıca Alman uygulamasında VVG m. 28'de sayılmış bulunan hukuksal yaptırımları da sözleşmeye koyulmaktadır⁴⁸⁵. Türk Ticaret kanununda yasal mükellefiyetler ile ilgili olarak m. 1449 hükmü de, sigortacının sözleşmede öngöreceği yaptırımları sınırlamak amacına hizmet etmektedir. Bununla birlikte öğretide TTK gereken sınırlamaları tutarlı ve açık bir biçimde getirmediği ifade edilmiştir⁴⁸⁶. Sigorta sözleşmesinde, sigorta ettirenin davranışını sigorta teminatının dışında kalan bir hal olarak düzenlenip düzenlenmeyeceğinin tartışılabilmesi ancak sigorta ettirene belirli bir “davranış yükümü” getirilen hallerde, bu davranış yükümünün ihlaline bağlanacak sonucun “sözleşmesel göreve ilişkin yasal düzenlemeye” tabi olmasının uygun bir çözüm olacağı öğretide ifade edilmektedir⁴⁸⁷.

C. Rizikonun Gerçekleşmesinden Sonraki Safha Bakımından Değerlendirme

Sigorta sözleşmeleri genel olarak temadi eden sözleşmeler olup, sözleşmenin kurulmadan önce, sözleşme kurulurken ve sözleşmenin hitamına kadar olan her aşaması için sigorta ettirene bir takım sözleşmesel görevler yüklenebilecektir⁴⁸⁸. Sigortacının sözleşme ile görev ihdasının çoğunlukla rizikonun vuku bulmasını önlemeye yönelik olduğu ve esasında rizikonun gerçekleşmesinden önceki dönem

⁴⁸⁴ Steinbeck, Obliegenheiten /Gefahrerhöhung, **a.g.e.**, s. 4.

⁴⁸⁵ Steinbeck, Obliegenheiten /Gefahrerhöhung, **a.g.e.**, s. 5, vd.

⁴⁸⁶ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 528.

⁴⁸⁷ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 528; Yazar, davranış yükümü olabilecek bir durumun “teminat dışı hal” olarak düzenlenmesine olanak tanınmaması gerektiğini sigorta sözleşmesinde bir davranış yükümünün “teminat dışında kalan bir hal olacağı” anlatımına yer verilmiş olsa dahi (kılık değiştirmiş, teminat dışı hal kisvesine büründürülmüş, saklanmış görev), olarak ele alınması ve buna aykırılık halinde “sözleşmesel görevin ihlali” hakkındaki hükmün uygulanması gerektiğini ifade etmiştir.

⁴⁸⁸ Nitekim TTK'da, Sözleşme öncesi ihbar görevi, Rizikonun ağırlaştığını bildirme göreve ve riziko gerçekleştiğinde yerine getirilecek görevler olan “rizikonun gerçekleştiğini bildirme”, “koruma önlemleri alma”, “sigortacıya gerçekleşen riziko hakkında bilgi ve belge verme”, “sigortacının rücu haklarını koruyucu girişimlerde bulunma” gibi görevler Yasada (hem de emredici olarak) düzenlendiği hk. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 525.

açısından ihdas edilen sözleşmesel görevlerin önemli olacağı öğretide ifade edilmiştir⁴⁸⁹. Buna karşın TTK m. 1449’ sözleşmesel görevlerin tanziminde herhangi bir aşama ayırt edilmeksizin, her aşamaya ilişkin yasada özel olarak düzenlenmiş olan görevlerden farklı görevler tanzim edilebilmesine imkân sağlanmıştır. Bu nedenle yasada ön görülmeeyen ve fakat sözleşmede ön görülen bir görev ister sözleşmenin kurulması, ister rizikonun gerçekleşmesinden önceki safhaya isterse rizikonun gerçekleşmesinden sonraki safhaya ilişkin bir görev olsun, ayırt edilmeksizin TTK m. 1449. Hükmüne tabi olacağı ifade edilmiştir⁴⁹⁰.

⁴⁸⁹ Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, 525.

⁴⁹⁰ Ünan **TTK Şerhi Cilt I**, s. 525-526; Yazar TTK. M1449’da sözleşmesel görevin rizikonun gerçekleşmesinden önceki aşamaya ilişkin olduğu durumlarda bile sigortacının fesih hakkının sigorta ettirenin kusuruna dayandırılmasını eleştirmekte ve bu durumun kanuni görevler ile aynı amacı güden bir sözleşmesel göreve sırf sözleşme ile kararlaştırıldı diye daha hafif bir yaptırıma tabi tutulmasının doğru olmadığını ifade etmektedir. Bkz. Ünan, **TTK Şerhi Cilt I**, s. 525; Yazarın sözleşme öncesi görevler için yaptığı bu eleştiri, çalışma konumuz açısından bir önem arz etmemektedir.

SONUÇ

Kanun koyucu, sigorta ettirenin, sigorta himayesinden faydalanabilmesi için prim ödeme borcunu ifa etmenin yanı sıra bazı davranış yükümlerini uymasını da gerekli görmüştür. İfa edilmediği takdirde sigortacı tarafından, ifası dava açma yolu ile talep edilemeyen ancak ifa edilmemesi halinde sigortacının himaye sağlama borcunu kısmen ve/veya tamamen ortadan kaldıran ya da azaltan ve hukuken “borç” niteliğinde olmayan bu davranış yükümleri için, öğretide “yükümlülük, yükleni, yüküm, ödev, külfet görev gibi farklı kavramlar kullanılmaktadır. TTK’da, bu tür davranış yükümleri için, “yükümlülük” kavramı kullanılmış ise de Kanunda zaman zaman “borç” ve “yükümlülük” kavramı aynı manada kullanıldığından “sigorta ettirenin borçları ve davranış yükümlerini” bir birinden ayırt etmek maksadıyla, çalışmamızda “görev” kavramının kullanılması tercih edilmiştir.

Sigorta sözleşmelerinde görevlerin hiç ifa edilememesi veya gereği gibi ifa edilmemesi halinde sigorta himayesi ya tam olarak ortadan kalkmakta ya da rizikonun gerçekleşmesine bağlı görevlerin ifa edilmemesinde olduğu gibi “görevin kusurlu olarak ifa edilmemesinin” meydana gelen zarara etkisi oranında sigortacının tazminat ödeme borcu azalmaktadır. Buna benzer sonuçlar, zarar sigortalarında sigorta himayesinin sınırlanması maksadıyla davranış yükümlülüklerinin “teminat şartı” ya da “istisna veya muafiyet” olarak kararlaştırılması şeklinde, diğer bir anlatımla ikincil riziko sınırlamaları ile de yapılmaktadır. Bu nedenle görevlerin benzer müesseselerden ayrılması gerekmektedir. Görevleri benzer hukuki kurumlardan ayıran en karakteristik özellik olarak görevlerin ihdas nedenini göstermek mümkündür. Görevler, sigorta ettirenin davranışını sınırlandırmak için değil; sigortacının, edimsel yükümlülüğünün yerine getirme zorunluluğunu kaldırmak veya ifa kapsamının sınırlandırması ve daraltılması sağlamak için ihdas edilmektedirler. Görevlerin yerine getirilmemesi durumunda, görevlerini yerine getirmeyen kişi/kişilerin haklarını tamamen ya da kısmen kaybetmesi, yani kendi yararına bir hukuki durumu elde edememesi, ondan yoksun kalması söz konusu olmaktadır. Oysa ikincil riziko sınırlamalarının ihdas nedeni, sigorta sözleşmesi ile himaye altına alınan bazı durumları teminat harici bırakmaktır. Burada teminat harici bırakılan durumlar, sigorta ettirenin davranışlarına bağlı olarak değil, sigorta

sözleşmesinde açıkça kararlaştırılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Görevler ile teminat dışı haller arasındaki bir başka farklılık ise ispat hukuku açısından karşımıza çıkmaktadır. TTK m. 1409 f.2 gereğince “Sözleşmede öngörülen rizikolardan herhangi birinin veya bazılarının sigorta teminatı dışında kaldığını ispat yükü sigortacıya aittir.”

Sigorta sözleşmesinde de rizikonun gerçekleşmesine bağlı görevlerin asli yükümlüsü sigorta ettirendir. Bununla birlikte, kanun koyucu, TTK m. 1412’de, sigorta ettirenden başka kimselerin de bilgisi ve eylemlerine sigortadan haberi olması şartı ile sigorta ettirenin, temsilci söz konusu ise temsilcinin davranışlarına kanuni görevlerin ifası bakımından sonuç bağlamıştır. Ayrıca zorunlu sorumluluk sigortaları açısından TTK m. 1479 rizikonun gerçekleşmesi nedeniyle, sigortacıdan tazminat talep hakkına sahip olan üçüncü kişi için de “zarar gören” sıfatıyla, sigorta ettirenin görevlerine benzer bir görev yüklenmiştir. Bu hükümler TTK ile ihdas edilmiş yeni bir hükümlerdir.

Rizikonun gerçekleşmesinden önceki görevlerin ihdas amacı riziko-prim dengesini korumaya yöneliktir. Rizikonun gerçekleşmesinden sonraki evre için ihdas edilen yasal görevler ise daha farklı amaçlara hizmet etmektedir. Örneğin, “sigorta himayesinin kapsamını ve miktarını tespit etmek”; “mümkünse zararı önlemek”, “azaltmak” veya “ödenecek tazminat miktarını azaltmak için gereken önlemlerin alınmasını sağlamak”; sigorta ettirenin sigortanın varlığına güvenerek zararın gerçekleşmesine göz yummasına mani olmak; sigorta ettirenin sebepsiz zenginleşmesine mani olmaktır.

TTK rizikonun gerçekleşmesine bağlı görevleri sistematik açıdan iki bölümde düzenlenmiştir. Birinci bölüm sözleşmesinin muhtevasına uygun düştüğü sürece bütün sigorta sözleşmeleri için ön görülmüş görevler olup, TTK m.1446 ila 1449 arasında hüküm altına alınmıştır. Bu görevlerin hemen hepsi zarar sigortaları açısından yürürlük bulmaktadır. Genel hükümler ile ihdas edilen hükümler dışında mal sigortaları açısından TTK 1471’de yer verilen “*zarar gören mal ve zararın gerçekleştiği yerde değişiklik yapmamama görevi*” ihdas edilmiştir. Diğer yandan sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleştiği an konusunda kanuni sistemden ayrılma imkânı tanındığından sigorta sözleşmesinde rizikonun gerçekleşme anı

hususunda benimsenen esasa bağılı olarak rizikonun gerçekleştiği an değişeceğinden rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevinin muhtevasını ve zamanını farklılaşacaktır. Bu ihtimal göz önünde bulundurularak TTK m. 1446'da düzenlenen "rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevi" sorumluluk sigortası açısından TTK m. 1475'te ayrıca düzenlemiştir. Bununla birlikte, sorumluluk sigortaları açısından m. 1475'te düzenlenen "*sorumluluğu gerektiren olayların ve tazminat talebi yöneltildiğini bildirim görevi*"leri sigorta sözleşmesinde benimsenen riziko esasına göre rizikonun gerçekleşmesini bildirme görevinden başka bir fonksiyonu da üstlenmektedir. Ayrıca kanun koyucu, TTK m. 1449'sözleşmesel görevlerin tanziminde herhangi bir aşama ayırt edilmeksizin, her aşamaya ilişkin yasada özel olarak düzenlenmiş olan görevlerden farklı görevler tanzim edilebilmesine imkân sağlamıştır. Bu nedenle yasada ön görülmeyen ve fakat sözleşmede ön görülen bir görev hangi safhaya ait olursa olsun ayırt edilmeksizin TTK m. 1449. hükmüne tabi tutulmuştur. TTK'nun 1446. ila 1448. maddeleri arasında rizikonun gerçekleşmesine bağılı olarak üç temel görev düzenlenmiştir. Her biri farklı amaçlara hizmet eden "*rizikonun gerçekleştiğini beyan görevi (TTK m.1446)*"; "*bilgi ve belge verme, araştırma yapılmasına izin verme, gerekli önlemleri alma görevi (TTK. m.1447)*"; "*zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma görevi,(TTK m.1448)*" genel hükümler ile ihdas edilen, sigorta ettirenin rizikonun gerçekleşmesine bağılı görevlerine karşılık gelmektedir. Bu görevlerden TTK m. 1447 de düzenlene görevler, TTK m. 1448'de ihdas edilen "*sigortacının rucu haklarının korunması görevi*", TTK m. 1475 de yer verilen sigorta ettirenin "*sorumluluğu gerektiren olayların ve tazminat talebi yöneltildiğini bildirim*" görevleri hukuk sistemimize TTK ile girmiştir. Buna karşın TTK m. 1471 de ihdas edilen "*zarar gören mal ve zararın gerçekleştiği yerde değişiklik yapmamama görevi*" yasal bir görev olarak ilk kez TTK' da yer almış olmasına rağmen daha öncesinde sigorta sözleşmelerinde yer verilen bir görevdir. Öğretide TTK m. 1446'da ihdas edilen rizikonun gerçekleştiğini bildirim görevi kapsamında yerine getirilecek olan "*bilgi ve belge verme*" görevi ile TTK'nun 1447. maddesinde yer verilen "*bilgi ve belge verme*" görevleri mukayese edilmiştir. TTK m. 1446 kapsamında görev ifa edilirken "*nasıl bir rizikonun*", "*nerede*", "*hangi koşullarda gerçekleştiği*" konusunda sigortacıya fikir verecek kadar bir bildirim yeterlidir. Buna karşın TTK

m. 1447’de ihdas edilen “*bilgi ve belge sağlama görevi*” ise gerçekleştiği bildirilen *rizikonun kapsamı ve tazminatın miktarı konusuna yönelik* olması gerekmektedir. TTK m. 1447’de yer verilen, sigorta ettirenin “*kendisinden beklenen uygun önlemleri alma*” göre ile TTK m. 1448’de yer verilen “*koruma önlemi alma*” görevinin nitelikleri de birbirinden farklıdır. TTK m.1447/1, c. 2’de hüküm altına alınan önlemler, sigortacının inceleme yaparken ihtiyaç hissedeceği, lüzumlu görülen olanakların sağlanması ve sigorta ettirenin sigortacının rizikoya dair araştırma yapmasına izin verme görevinin etkin bir şekilde yerine getirilebilmesi için sigorta ettirenin alması gereken önlemlerdir. Buna karşın TTK m. 1448 de yer verilen “önlem alma” görevi ise “zararı azaltıcı önlem alma görevi” dir. Türk Ticaret Kanunun 1448. maddesinde kanun koyucu “zararı azaltma ve önleme”, “zararın artmasına engel olma” ve sigortacının rücu haklarını korumak” olmak üzere üç farklı görev ihdas etmiştir. TTK m. 1448’deki bu hüküm eTTK’ndaki düzenlemeden farklı olarak, yükümlülüğün kapsamının iki yönden genişletmiştir. Görevin genişletilmesinin birinci yönü görevin ifa zamanının riziko gerçekleşmeden önce rizikonun gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu döneme çekilmesi; ikincisi ise “zarardan sorumlu üçüncü kişilere karşı rücu haklarını koruma yükümlülüğü”nün ihdas edilmiş olmasıdır. Her iki konu da Türk Hukukuna ilk defa 6102 sayılı TTK ile intikal etmiştir. “Koruma önlemleri alma görevinin” kapsam bakımından iki boyutu vardır. Bunlardan ilki sigorta ettirenin, sigortacının talimatlarından bağımsız olarak, kendiliğinden önleyici ve/veya azaltıcı tedbir alma görevidir. İkincisi ise sigorta şirketini durumdan haberdar edip, onun talimatları çerçevesinde zararı önleyici/azaltıcı tedbir alma görevidir. Sigorta ettirenin, sigortacının talimatlarından bağımsız olarak, kendiliğinden önleyici ve/veya azaltıcı tedbir alma görevi, sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinin varlığına güvenerek zararın ortaya çıkmasına veya artmasına göz yummasına engel olmak için gerekli ve zorunludur. Diğer yandan sigorta ettirenin önlem almak için yaptığı makul giderler, önlemler görevin amacını gerçekleştirmemiş, faydasız kalmış olsa bile, sigorta tazminatından veya bedelinden ayrı olarak, sigortacı tarafından ödenmesi gerekmektedir. Koruma giderlerini ortaya çıkaran önlemlerin gerekli olup olmadığının belirlenmesinde kural olarak objektiflik esastır, ancak sigorta ettirenin içinde bulunduğu sübjektif şartlar da göz ardı edilmemektedir. Kanunda, eksik sigortanın yapıldığı hâllerde ise TTK m. 1462

hükümünün kıyasen uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Bu düzenleme yeni bir düzenlemedir. Nihayet sigortacı, sigorta ettirenin ifasında aşırı güçlüğü düşmeyeceği ve kişilik haklarına aykırı olmayacak tedbirleri almasını isteyebilmelidir. Birden çok sigortacının varlığı ve bunların birbirlerine aykırı talimatlar vermeleri halinde sigorta ettiren bu talimatlardan zararın azaltılması ve rücu haklarının korunması için en uygun olanın dikkate alır. TTK'nın 1448'inci maddesinde düzenlenen zararı önleme ve azaltma görevi, genel hükümler arasında yer aldığından sorumluluk sigortaları için de uygulanabilecektir. Bununla birlikte sorumluluk sigortalarında rizikonun mahiyeti gereği kural olarak sigortacının, sigorta edene rücu etmesi mümkün değilse de rizikonun gerçekleşmesi nedeniyle doğan zarardan sigorta ettiren ile birlikte müşterek ve müteselsil olarak sorumlu olan üçüncü bir kişinin varlığı halinde sigortacının üçüncü kişiye sorumluluğu oranında rücu etmesi mümkündür. Böylece sorumluluk sigortalarında, sigortacının rücu haklarının olduğu durumlarda sigorta ettirenin sigorta güvencesi yokmuşçasına, sigortacının ileride doğması muhtemel rücu haklarını koruma görevinin olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

Kanun koyucu TTK m. 1471/1'de, zarar saptaması yapılmadan önce rizikonun gerçekleştiği yerde ve zarara uğramış olan malda, rizikonun hangi sebeple meydana geldiğini ve zarar miktarının ne olduğunu saptanmasında güçlük yaratabilecek veya zarar tespitini engelleyebilecek herhangi bir değişiklik yapılmaması gerektiği hüküm yasal bir görev olarak hüküm altına alınmıştır. TTK'nun 1471 maddesinde düzenlenen görev, mal sigortaları için öngörülmüş ise de TTK'nın 1485. maddesinin atfı gereğince sorumluluk sigortalarında da uygulanması mümkün olacaktır. Bununla birlikte bu görevin gereği gibi ifa edilebilmesi için rizikonun gerçekleştiği yerin sigorta ettirenin faaliyet sahasında ve hâkimiyeti altında olması gerekmektedir. Yasal düzenlemeler gereği, sigorta ettiren zararın gerçekleştiği yere ve/veya sigorta himayesine konu "şey ya da kişi" ye müdahale imkânına sahip olamadığı durumlarda TTK m. 1471'de hüküm altına alınan görevi ifa edememesi, yasal bir zorunluluktan ileri geldiği için kanaatimizce esasen bu görevin ihlalinden söz edilemeyecektir. TTK 1471 hükmü emredici nitelikte olmadığı için, taraflar sözleşme serbestisi sınırları içinde başka bir düzenlemeye yer verebilirler. TTK m. 1471'deki düzenleme ile zarar konusu yerde ve malda yapılacak

bütün değişiklikler engellenmemiştir. Görevin ifasına ilişkin iki istisna konulmuştur. Birincisi sigortacının değişiklik yapılmasına izin vermiş olması hali; ikincisi ise değişikliğin zararı azaltmak amacı ile yapılmış olması halidir. Bilgi verme ve araştırma yapılmasına izin verme yükümlülüğü ile doğrudan bağlantı içinde olan bu görevin, TTK'nın 1447. maddesinde düzenlenen "araştırma yapılmasına izin verme yükümlülüğünün" tamamlayıcısı niteliğinde bir yapmama edimi oluşturmaktadır. Hemen belirtmek gerekir ki, TTK m. 1448'de ihdas edilen önlem alma görevi çerçevesinde zararın meydana geldiği yer ve zar gören şeyde değişiklik yapılması göreve aykırılık oluşturmaz. Diğer yandan görevin kapsamı belirlenirken TTK'nun m1471/1,c.2 de yer alan "zararı azaltma" ifadesinden neyin anlaşılacağı, "sigorta teminatına dahil bulunmayan bir zararın önüne geçmenin" de "zararı azaltma kavramı" içinde ele alınıp alınmayacağı öğretide tartışılmış ve sigorta ettirenin teminat dışı bir kaybı önlemek için attığı adımların görevin ihlal edilmiş sayılmasını gerektiren bir kusur oluşturup oluşturmayacağının her somut olayda ayrıca değerlendirilmesi gerektiği, sigorta ettirenin haklı ve korunmaya değer bir menfaati, olduğu durumlarda, kusuru ortadan kaldıran bir unsur olarak değerlendirilebileceği kanaatimizce de isabetli bir şekilde ifade edilmiştir. Sigorta sözleşmesi ile himaye altına alınan rizikonun niteliğine bağlı olarak, sorumluluk sigortaları bazı hususlarda diğer sigorta türlerine göre özellik gösterdiğinden sorumluluk sigortaları TTK m. 1475 ile beyan yükümlülüğü açısından özel olarak düzenlenmiştir. Bu cümleden olmak üzere sigorta ettiren yalnızca sigorta sözleşmesinde riziko olarak tanımlanan hususun vuku bulduğunu değil, rizikonun gerçekleştiğini bildirme görevine ilave olarak, *"sorumluluğunu gerektirecek olayları"* ve *"kendisine yöneltilen istemi, aksi kararlaştırılmamışsa... sigortacıya bildirir..."* demek suretiyle TTK m.1446'dan farklı olarak iki ayrı "bildirim görevi" daha ihdas etmiştir. Bu hüküm ile sigorta ettirenin zarar gören üçüncü kişiye karşı sorumlu tutulması ile sonuçlanabilecek süreç içinde yer alan önemli aşamaların sigortacıya bildirilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. TTK'nun 1475. maddesinin lafzından anlaşılacağı üzere, madde metni iki farklı ihtimale karşı bildirim görevini hüküm altına almaktadır. TTK m.1475/1'de , *"sigortalının, kendi saptadığı bir durumu"*, sigortacıya bildirmesi; fıkra 2' de ise *"kendisine yöneltilen bir talebi"* sigortacıya bildirmesi görev olarak tayin edilmiştir. TTK'nun 1473.

maddesinde sorumluluk sigortalarında “olay esaslı” riziko kavramı emredici olmayacak şekilde düzenlenmiştir. Taraflar kanuni sistem dışında, zararın doğması, tazminat talebinin sigorta ettirene bildirilmesi veya talebin kesinleşmesi gibi farklı olay ve olguları da riziko olarak tayin edebilmektedir. Buna bağlı olarak da sorumluluk sigortalarında, “rizikonun gerçekleştiği an” farklılık arz etmektedir. Bu açıklamalar ışığında TTK m. 1475’in getirdiği “bildirim yükümlülüğü”nün, “olay esaslı” riziko tayini yapılan sorumluluk sigortaları ile “olay esaslı olmayan” riziko tayini yapılan sigorta sözleşmelerin niteliğinin farklılaştığını söylemek mümkündür. Zira olay esaslı sigorta sözleşmelerinde, sigorta ettirenin “sorumluluğunu gerektirecek olaylar”ın vuku bulması, esasen “rizikonun gerçekleşmesini ifade etmekte”dir. “Talep esaslı sorumluluk sigorta” sözleşmelerinde ise sigorta ettirene “talep yöneltmesi” olgusu bizatihi “riziko gerçekleş”mesini ifade etmektedir. Böylece, sorumluluk sigortalarında riziko olarak kanuni esastan başka bir esasın kabul edildiği durumlarda, riziko olarak tayin edilmemiş bile olsa, sigorta ettirenin zarar gören üçüncü kişiye karşı sorumlu tutulmasını gerektirebilecek nitelikteki önemli vakıaların sigortacıya bildirilmesi sağlanmıştır. Öğretide, TTK m. 1475’in, TTK m. 1446. hükmünde ihdas edilen bildirim görevinden başka bir görevi ihdas edip etmediği hususunda tereddüt yaşanmış ise de esasen bu nitelemenin, sonuca etkili olmayacağı ifade edilmiştir. Zira TTK m. 1475/2’de kanun koyucu, “*Bildirim yükümlülüğünün ihlali hâlinde, 1446 ncı maddenin ikinci ve üçüncü fıkra hükümleri kıyas yolu ile uygulanır*” demek suretiyle, bu düzenlemenin ayrı bir görev olarak nitelendirilip nitelendirilmemesi hususunda yapılan teorik tartışmaların yaptırım şekline etkili olmayacağı hususunu ortaya koymuştur. TTK döneminde rizikonun gerçekleşmesine bağlı görevleri ihlale uygulanacak yaptırımlar bakımından “ya hep; ya hiç” ilkesi terk edilmiştir. Rizikonun gerçekleşmesine bağlı görevlere aykırılıklara yaptırım uygulanması için iki koşulun birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir. Sigorta ettirenin kusuru ve kusurlu ihlal nedeniyle sigortacının ödeyeceği tazminat tutarında artışın gerçekleşmiş olması durumlarının birlikte gerçekleşmesi koşulu aranmıştır. Diğer bir anlatımla rizikonun gerçekleşmesine bağlı görevlerin ihlali kusura dayanmıyorsa veya sigortacının ödeyeceği tazminatta bir artış meydana gelmemişse hiçbir yaptırım uygulanmayacaktır. Sigorta ettirenin, görevin ifasında kusuru olup olmadığı, sigorta ettirenin ve olayın kendine has koşulları dikkate alınarak mahkeme

tarafından tespit edilecektir. Rizikonun gerçekleşmesine bağlı görevlere aykırılığı düzenleyen hükümlerin “kast”tan hiç söz etmeden, yaptırım olarak kusurun ağırlığına göre tazminattan indirim yapılacağı şeklindeki düzenlemeleri öğretide tartışmalara sebebiyet vermiştir. Kimi müellifler rizikonun gerçekleşmesinden sonraki görevlerin ihlalinde kanun koyucunun sigorta tazminatının tamamen kaldırılmasını arzu etmediği, “kusurun ağırlığına göre kavramının” esasen “tazminat tutarının hiç ödenmemesi, belli bir miktarının indirilmesi veya hiç indirilmemesi” ihtimallerinin hepsini kapsadığı, hangi sonuca karar verileceğinin tamamen hâkimin takdirine bırakıldığını ifade etmektedirler. Buna karşın bizimde katıldığımız diğer bir grup müellif, rizikonun gerçekleşmesinden sonraki görevler için kanun koyucunun kasttan hiç söz etmemesinin, kanun koyucunun bilinçli tercihi olduğu, rizikonun gerçekleşmesinden sonrası için ihdas edilen görevlerin kasten ihlal edilmiş olması halinde bile sigortacının ödeyeceği tazminatta bir artış olmamış ise tazminattan bir indirim yapılmayacağı yönündedir.

KAYNAKÇA

- Aday, Nejat : **Özel Hukukta Yükleni Kavramı ve Sonuçları**, İstanbul, Beta Yayınları, 1999.
- Akgün, Evrim : **Ferdi Kaza Sigortası sözleşmesi**, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha, 2017.
- Akıntürk, Turgut : **Müteselsil Borçluluk**, Ankara, Ankara Hukuk Fakültesi Yayını, 1971.
- Akipek, Jale : **Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Birinci Cilt**, Yenilenmiş 5. Bası, İstanbul, Beta Yayınları, 2004.
- Aksu, Raziye : “6102 S. TTK Madde 1475 Uyarınca Sigortalının Bildirim Yükümlülüğü”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:6, S:1, Haziran 2016, s. 215-232.
- Akünel, Teoman : “Sorumluluk Hukukunda Sözleşmenin Nisbiliği Prensibinin Aşılması”, **Yargıtay Dergisi**, C: 14, S: 3, Temmuz-1988, s. 227. (Çevrimiçi), <http://www.yargitaydersi.gov.tr/dergiler/td/temmuz1988.pdf>, Erişim Tarihi: 11 Aralık 2019. s. 222-237.
- Amasya, Serap : “Sigortalının Edim Yükümlülüğünün Sınırlandırılmasına Yönelik Sözleşme Şartları”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 16, S: 199, Mart 2021 s. 483-510 (Anılış: Sigorta Ettirenin Sigorta Zararına İştiraki).
- Amasya, Serap : “Sorumluluk Sigortalarında Bedensel Zararlar Teminatı Hakkında Genel Değerlendirme”, **Akit Dışı Kusursuz Sorumlulukta Bedensel Zararlar Kongresi 2018** s. 542-596.

- Antalya, O. Gökhan : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 2. Baskı, Cilt V/1-2, İstanbul, Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Aras, Ecehan : **Sorumluluk Sigortalarında Zarar Görenin Doğrudan Dava Hakkı (TTK m. 1478)**, 5. baskı, İstanbul, Yetkin Yayınevi, 2013.
- Armbrüster, Christian : **Münchener Kommentar zur Versicherungsvertragsgesetz**, Band 1, Systematische Darstellung Erläuterung zum EGVVG §§ 1-99 VVG, Herausgegeben von Theo Langheid, Manfred Wandt, München, 2010 (VVG §§ 3-7, VVG-Info).
- Arseven, Haydar : **Sigorta Hukuku**, 2. Baskı, İstanbul, Beta Yayınlar, 1991 (Anılış: Sigorta Hukuku).
- Arseven, Haydar : **Sigorta hukuku**, 2. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 1991.
- Arseven, Haydar : **Sigorta Hukuku**, İstanbul, Beta Yayınevi, Ekim 1987.
- Arseven, Haydar : **Sigorta Hukuku: Ana Prensipler: Genel Hükümler**, İstanbul, Beta Yayınları, 1987.
- Atabek, Reşat : “Zarar Görenin Doğrudan Sigortacıya Müracaat Hakkı”, **BATİDER**, C: VI, 1971, s. 111-154.
- Atabek, Reşat : **Sigorta Hukuku**, İstanbul, Duygu Yayınları, 1950.
- Atamer, Kerim : “Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca ‘Zarar Sigortaları’na Giriş”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C: XXVII, S:1, 2011, s. 21–106.
- Aydemir, İfaket : “Türk Hukukunda Kişilik ve Kişilik Haklarının Korunması”, **Yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1997.

- Ayhan Rıza/ Çağlar : **Sigorta Hukuku**, Gözden geçirilmiş ve güncellenmiş 6. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2023,.
Hayrettin/ Özdamar Mehmet
- Ayli, Ali : **İnşaat Bütün Riskler Sigortasında Riziko** Ankara, Yetkin Yayıncıları, 2012 (Anılış: İnşaat Bütün Riskler).
- Başgöl, Mürsel : “Sigorta Poliçesi”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1983.
- Bilge, Necip : “Kefilin Alacaklıya Halef Olmasından Doğan Bazı Meseleler”, **AÜHFD**, C:11, S:1-2, 1954, s. 281-295.
- Bozer, Ali : “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı”, **Konferans Bildiriler-Tartışmalar**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Türkiye İş Bankası Yayını, 13-14 Mayıs 2005, (Anılış: Türk Ticaret Kanunu Tasarısı).
- Bozer, Ali : **Sigorta Hukuku Genel Hükümler – Bazı Sigorta Türleri (Sigorta Genel Hükümler)** (Gözden Geçirilmiş ve 2. Baskıdan Tıpkı Basım), Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü – Ders Kitapları Serisi – 1, 2007 (Anılış: Sigorta Hukuku 2007).
- Bozer, Ali : **Sigorta Hukuku Genel Hükümler – Bazı Sigorta Türleri (Sigorta Genel Hükümler)**, Gözden Geçirilmiş ve 2. Baskıdan Tıpkı Basım, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü – Ders Kitapları Serisi – 1, 2007.
- Bozer, Ali : **Sigorta Hukuku**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Türkiye İş Bankası Tesisi-Hukuk Fakültesi, 1981 (Anılış: Sigorta Hukuku 1981).

- Bozer, Ali : **Sigorta Hukuku**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Türkiye İş Bankası Tesisi-Hukuk Fakültesi, Ankara, 1981.
- Bozkurt, Tamer : **Sigorta Hukuku**, 10. Baskı, İstanbul, Oniki Levha, Ekim 2017.
- Bruck, Ernst /
Möller, Hans : **Versicherungsvertragsgesetz Großkommentar (Versicherungsvertragsgesetz Großkommentar 2008)**, 9., völlig neu bearbeitete Auflage, Herausgegeben von Horst Baumann, Roland Michael Beckmann, Katharina Johannsen, Erster Band, Einführung §§ 1-32, Berlin, 2008.
- Bruck, Ernst /
Möller, Hans /
Bruck, Ernst /
Johannsen, Ralf : **Versicherungsvertragsgesetz Vierter Band Allgemeine Haftpflichtversicherung**, 8. Auflage, Berlin, 1970, Anm B.20.
- Bruck, Ernst/Möller, Hans : **Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz und zu den Allgemeinen Versicherungsbedingungen unter Einschluß des Versicherungsvermittlerrechtes (Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz)**, Erster Band (§§ 1-48 VVG), 8.Auflage, Berlin, 1961.
- Bruck, Ernst/Möller, Hans : **Versicherungsvertragsgesetz Großkommentar (Versicherungsvertragsgesetz Großkommentar 2010)**, 9., völlig neu bearbeitete Auflage, Herausgegeben von Horst Baumann, Roland Michael Beckmann, Katharina Johannsen, Erster Band, Einführung §§ 33-73, Berlin, 2010.

- Can, Mertol : “Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarına” Genel Bir Bakış (Mesleki sorumluluk Sigortası Genel Şartları acaba yeniden gözden geçirilmesi gereken bir düzenleme mi?) **BATİDER**, 1. Baskı, Ankara, Ocak 2006 (Anılış: Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları).
- Can, Mertol : **Gözden Geçirilmeye Muhtaç Hükümler Var mı?”, Sorusu Çerçevesinde, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Hukuki Esaslar**, 2. Bası, Ankara, İmaj Yayınevi, 2012 (Anılış: Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Esaslar).
- Can, Mertol : **Gözden Geçirilmeye Muhtaç Hükümler Var mı?”, Sorusu Çerçevesinde, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Hukuki Esaslar**, 2. Bası, Ankara, İmaj Yayınevi, 2012 (Anılış: Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Esaslar).
- Can, Mertol : **Sigorta Hukuku**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Bası, Ankara, İmaj Yayınları, 2009 (Anılış: Özel Sigorta Hukuku).
- Can, Mertol : **Türk Özel Sigorta Hukuku: Ders Kitabı**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Bası, Ankara, İmaj, 2007 (Anılış: Sigorta Hukuku).
- Çeker, Mustafa : **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku**, 20. Bası, Adana, Karahan Kitapevi, 2019 (Anılış: 6102 Sayılı Yeni TTK’na Göre Sigorta Hukuku).

- Demir, Şamil : “TTK Tasarısı’nın Sigorta Sözleşmesinin Hükümlerine İlişkin Maddeleri İle Getirilen Düzenlemelerin Değerlendirmesi”, **TBB Dergisi**, S:84, Ankara 2009 s. 319-346.
- Doğanay İsmail : “Medeni Kanunun İkinci Maddesindeki “Objektif İyiniyet Kuralı” Taşınmaz Mal Satışlarındaki Şekil Şartını Ortadan Kaldırır mı”, Prof. Dr. Haluk Tandoğan’ın Hatırasına Armağan, 1990.
- Dreher, Meinrad : **Die Versicherung als Rechtsprodukt – Die Privatversicherung und ihre rechtliche Gestaltung**, Tübingen, 1991.
- Eren, Fikret : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 26.Baskı, Yetkin, Ankara, 2010.
- Ergün, Ömer : **Medeni Hukuk Tüzel Kişileri Ehliyet Durumu**, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha, 2010.
- Esener, Turhan : **Mukayeseli Hukuk ve Hususiyle Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Bakımından Salahiyete Müstenit Temsil** Ankara, Ajans-Türk Matbaası, 1961.
- European Communities – Commission, Insurance : **Community Measures Adopted or Proposed (situation as at March 1990)**, Publications of the European Communities, Brussels, 1990.
- Feyzioğlu, Necmeddin : **Borçlar Hukuku İkinci Kısım, Akdin Muhtelif Nevileri, Cilt-I**, 3. Bası, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları 1978.

- Güner, Meltem D. : “Yapı Sigortalarında Teminatın Kapsamı”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2000.
- Hacıömeroğlu, A. : **Sorumluluk Sigortasında Himayenin Kapsamı**, 1. Baskı, Oğuzhan İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2022.
- Hähnchen, Susanne : **Obliegenheiten und Nebenpflichten**, Mohr Siebeck Tübingen, 2010.
- İmre, Zait : “Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması”, **İÜHF**, C: 12, S: 1, 2011, s 280-301.
- İnceoğlu Murat : **Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil**, İstanbul, Oniki Levha Yayınları, 2009.
- Kabukçuoğlu, Dilek : **Mukayeseli Hukukta ve Uygulamada Hayat Sigortası**, Özer Tamamıyla Yenilenmiş 2. Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Araştırma Enstitüsü, Yayın No:464, 2014.
- Kaner, İnci : “Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Tehlike İle İlgili Görevleri”, **İHF**, C:54 S:1-4, 1994, s. 303-319 (Anılış: Tehlike İle İlgili Görevler).
- Kaner, İnci : **Sigorta Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2020.
- Kara, Etem : **Sigortalanabilir Menfaat İlkesi**, Ankara, Yetkin yayınları, 2020 (Anılış: Sigortalanabilir Menfaat İlkesi).
- Kara, Hacı : **Sigorta Hukuku**, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul, Oniki Levha, Ekim 2021 (Anılış Sigorta hukuku).
- Karasu, Rauf : “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:2, Özel Sayı 2015.

- Karayalçın, Yasar : “Sorumluluk (Mesuliyet) Sigortaları”, **Sigorta Hukuku Dergisi**, S: 1-2, 1984, s. 1-31 (Anılış: Sorumluluk (Mesuliyet) Sigortaları).
- Karayalçın, Yasar : “Taşıma Sigortalarında ‘All Risks’ (Bütün Riskler) Klozu”, **Sorumluluk ve Sigorta Hukuku Bakımından Eşya Taşımacılığı Sempozyumu, Bildiriler – Tartışmalar**, Ankara, Sigorta Hukuku Derneği, 1984, s. 199-225 (Anılış: All Risks).
- Karayalçın, Yaşar : **Mesuliyet ve Sigorta Hukuku Bakımından Başlıca İşletme Kazaları**, Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınları, 1960 (Anılış: Mesuliyet ve Sigorta Hukuku).
- Karayazgan, Ahmet : **Ana Hatlarıyla Özel Sigorta Hukuku- Faaliyet ve Sözleşme Hukuku Esasları** İstanbul, Tara Kitabevi, 2016.
- Kaşak, Fahri Erdem : “Roma Hukukuyla Karşılaştırmalı Olarak Türk Hukukunda Şart” (Koşul, Condicio), **İnönü Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 10, S: 2, 2019, s. 548 – 562.
- Kayıhan Şaban /Habibe Yıldız : “Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğü”, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 8, S: 15, 2018, s. 11-25.
- Kayıhan Şaban /Özcan Günergök : **Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri**, 5. Baskı, İstanbul, Umuttepe Yayınları, 2020.
- Kayıhan, Şaban : Kurtarma Ödevi, **AÜEHFD**, C: IX, S: 1-2, 2005, (Anılış: Kurtarma Ödevi), s. 513 – 541.
- Kayıhan, Şaban : **Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu**, Ankara, 2004.

- Kayıhan, Şaban : Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefîyeti. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C:22, S: 3, s. 1595-1624.
- Kender, Rayegan : “Mesuliyet Sigortasının Mahiyeti ve Türleri, Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları” (“Mesuliyet Sigortası”), **III Sigorta Semineri**, Sigorta Hukuku Türk Derneği, 1977.
- Kender, Rayegan : “Motorlu Nakil Vasıtalarının İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortalarında Zarar Gören Üçüncü Şahıs Türk Hukukunda Sigortacıya Karşı Doğrudan Doğruya Dava Hakkına Sahip Midir?” **İÜHFM**, C.XXXIX, 1973, s. 221-245.
- Kender, Rayegan : “Türk Ticaret Kanunu Taslağının Sigorta Hukukuna İlişkin Hükümleri Hakkında Düşünceler”, **SHD Özel Sayı: 1**, 2005, s. 7 – 28 (Kender, Kanun Taslağı).
- Kender, Rayegan : **Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sigorta Müessesesi Sigorta Sözleşmesi (Hususi Sigorta Hukuku)**, Güncelleştirilmiş Onaltıncı Baskı, İstanbul, On İki Levha, 2017.
- Kılıç, Mustafa : Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefîyet ve Rücu, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/631738>, Erişim Tarihi: 05.03.2023.
- Kılıçoğlu, Ahmet M. : “Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefîyet ve Rücu”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 31, S: 1, 1974, s. 395-446 (Anılış: Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefîyet ve Rücu).

- Kılıçoğlu, Ahmet M. : **Türk Borçlar Hukukunda Kanuni Halefiyet**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1979 (Anılış: **Kanuni Halefiyet**).
- Kılıçoğlu, Ahmet : **Borçlar Hukuku -Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş, Genişletilmiş, 26. Baskı, Ankara, Turhan Kitapevi, Eylül 2022 (Anılış: **Borçlar Hukuku -Genel Hükümler**).
- Kızılsümer, Bahar : **Sigortacının Kanuni Halefiyetinin Şartları ve Sınırları**, İstanbul, Oniki Levha, 1. Baskı, Kasım 2019.
- Kocayusufpaşaoğlu Necip /Hüseyin Hatemi /Rona Serozan/Abdülkadir Arpacı : **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, Birinci Cilt, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2017, 11.01.2011 tarihli ve 6098 sayılı yeni Borçlar Kanunu hükümleri bu kitapta yer almamaktadır. İstanbul, Filiz, 2017.
- Koch, Peter : **Rechtsfragen zum Versicherungsvertrag. Arbeiten im Versicherungsunternehmen und in der Agentur**, (Çevrimiçi)
http://books.google.com.pe/books?id=4lDno6Wa2ycC&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false Erişim Tarihi: 23 Mart 2023.
- Koenig, Willy : “Sigorta Menfaati ve Değerlendirilmesi”, Çev. Fırat Öztan, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C: 5, S: 1, Şubat 1969, s. 46-56.
- Korkmaz, Ekin : “Zarar Sigortalarında Sigortalının Zararı Azaltma Külfeti Ve Bu Külfetin Sigortacının Halefiyetine Etkisi”, **Hacettepe HFD**, Özel Sayı, 2022, s. 494-525.
- Koyuncuoğlu Tennur / Hikmet Koyuncuoğlu : **Hukuksal Koruma Sigortası**, Ankara, Seçkin kitapevi, Mart 2015.

- Kubilay, Huriye : **Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku**, İzmir, Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, 2003.
- Kubilay, Huriye : **Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku**, İzmir, Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, 2003.
- Kurt, Musa : “Zarar Görenin Zararı Azaltma Külfeti”, **AÜHFD**, C: 64, S:3, 2015, s. 775-814.
- Langheid /Wandt : **Münchener Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz: Band 1**, Verlag C.H. Beck, 3. Auflage 2022.
- Langheid /Wandt :**Münchener Kommentar zum Vertsicherungsvertragsgesetz, Band 2**, §§100-216, 3. Auflage, Verlag C.H. Beck, München, 2024.
- Langheid/Rixecker : **Versicherungsvertragsgesetz: mit Einführungsgesetz und VVG-Informationspflichtverordnung-Kommentar**, Verlag C.H. Beck, 7. Auflage 2022.
- Light, Didem : “Sigorta Sözleşmesi Süresi İçinde Sigorta Ettirenin Algantürk Yükümlülükleri” **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Y: 11, S: 22, Güz 2012/2, s. 1-8.
- Memiş, Tekin : “Sigorta Sözleşmelerinden Kaynaklanan Taleplerde Zamanaşımına İlişkin Eleştiriler ve Değerlendirmeler”, Cevdet Yavuz’a Armağan, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Sempozyum III, 2012, s. 1931-1943 (Anılış: Zamanaşımı).
- Memiş, Tekin : **Yangın Sigortasında Riziko**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2001 (Anılış: Yangın Sigortasında Riziko).

- Metezade, Zihni : “Meslekî Sorumluluk Sigortaları ve Hekim Meslekî Sorumluluk Sigortası Klozu”, **Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Rayegân Kender’e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı**, İstanbul 2007.
- Möller, Hans : “Menfaat Değerlendirmesi”, Çev. Fırat Öztan, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C: 4, S: 2, Temmuz 1967, s. 255-273. (Çevrimiçi), <https://www.jurix.com.tr/article/6510>, Erişim Tarihi: 10.01.2018.
- Muktedir Lale/Akgül İhsan : **Örnekli, Uygulamalı, İctihatlı Sigorta Hukuku**, 2. Baskı, Cilt 1, Ankara, Seçkin Yayıncılık 2011.
- Nomer, Haluk Nami : “Halefiyet İle Rucu Hakkı Arasındaki İlişki, Özellikle Sosyal Sigortalar İle Özel Sigortaların Rücû Hakları Bakımından Halefiyetin Rolü”, **İHFM** C: 55, S: 3, 1997, s. 243–260 (Anılış: Halefiyet İle Rucu Hakkı Arasındaki İlişki).
- Nomer, Haluk Nami : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2017 (Anılış: Borçlar Hukuku Genel Hükümler).
- Oğuz, Habip : “Sorumluluk Hukukunda Kusur”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, C: 28, s. 273-286. (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/taad/issue/52664/694113>, Erişim Tarihi: 24.06.2023.
- Oğuzman M. Kemal /M. Turgut Öz : **Borçlar Hukuku- Genel Hükümler, Cilt 1**, 21.Bası, Gözden Güncellenip Genişletilmiş İstanbul, Vedat Yayıncılık, 2023 (Anılış: Borçlar Hukuku- Genel Hükümler Cilt 1).
- Oğuzman M. Kemal /M. Turgut Öz : **Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt I**, Güncellenmiş Genişletilmiş, 18. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2020 (Anılış: Borçlar Cilt I, 2020).

- Oğuzman M. : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt II**, 18. Bası,
Kemal/ Öz, M. İstanbul, Vedat Yayıncılık, 2023.
Turgut
- Oğuzman M. : **Medeni Hukuk, Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar**, 29.
Kemal/Barlas, Nami Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2020 (Anılış:
Medeni Hukuk, Temel Kavramlar).
- Oğuzman M. : **Eşya Hukuku**, Gözden Geçirilmiş Genişletilmiş 22. Baskı,
Kemal/Seliçi, Özer İstanbul, Filiz Kitapevi, 2020 (Anılış: Eşya Hukuku).
/Özdemir, Saibe
Oktay
- Oğuzman M. : **Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)**, 19. Bası,
Kemal/Seliçi, Özer İstanbul, Filiz Kitapevi, 2020.
/Özdemir, Saibe
Oktay
- Oğuzman, M. : “Dürüstlük Kuralına (MK.2) Başvuru Hususunda Bazı
Kemal Yargıtay Kararlarının Eleştirilmesi”, **Prof. Dr. YAŞAR KARAYALÇIN’a 65’inci Yaş Armağanı**, 1988.
- Oğuzman, M. : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt 1**, 12. Basım,
Kemal/Öz, M. İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2014.
Turgut
- Oğuzman, M. : **Borçlar Hukuku- Genel Hükümler, Cilt-2**, Gözden
Kemal/Öz, M. Geçirilmiş 15. Bası, İstanbul, Vedat, 2020.
Turgut
- Omağ, Kemal : “Sigortacı Açısından Sigorta Sözleşmesinin Hükümleri”,
Prof. Dr. Fahiman Tekil’e Armağan, Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Armağan Kitaplar, İstanbul, 2003, s. 25-41
(Anılış: Sigorta Sözleşmesinin Hükümleri).

- Omağ, Merih Kemal : “Riziko Kavramı Açısından Kıdem Tazminatlarının İşverenlerce Sigorta Ettirilmesi Sorunu”, **Sigorta Hukukuna Hakim İlke ve Kurumlar, 1975-2016, Makaleler Tebliğler**, Oniki Levha, İstanbul, Ağustos 2019 (Anılış: Kıdem Tazminatının Sigorta Ettirilmesi Sorunu).
- Omağ, Merih Kemal : “TTK tasarısının Sigorta Hukukuna İlişkin, 6. Kitabının Genel Hükümler ile Zarar Sigortalarına İlişkin Hükümlerinin Özet Değerlendirilmesi”, **Sigorta Hukuku Dergisi**, Özel Sayı 1, 2005 (Anılış: Türk Ticaret Kanunu Taslağı).
- Omağ, Merih Kemal : **Özel Sigorta Hukukuna Hâkim İlkeler, 1975-2016, Makaleler-Tebliğler**, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha, Ağustos 2019 (Anılış: Özel Sigorta Hukukuna Hâkim İlkeler).
- Omağ, Merih Kemal : **Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti**, İstanbul, Hilâl Yayıncılık, 2001 (Anılış: Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti).
- Omağ, Merih Kemal : **Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti**, (TTK. m.1301, **1977** sonrası Yargıtay Kararları-Tasarı/Değerlendirmesi-Yabancı Yasa Metinlerinin bazıları ile birlikte), İstanbul, Vedat Yayıncılık 2011 (Anılış: Sigortacının Kanuni Halefiyeti).
- Omağ, Merih Kemal : **Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu**, 1. Baskı, İstanbul, Sigorta Hukuku Türk Derneği, 1985 (Anılış: Rizikonun Ağırlaşması Sorunu).
- Oser, H. / : **İsviçre Borçlar Hukuku**, (Çev.: Ferit Ayiter), m. 110, N. Schöenberger, W. 11, Ankara, Adalet Bakanlığı Yayını, 1950.

- Ölmez, Fatih : **Sigortalının Sigortacının Halefiyet Hakkını İhlal Etmeme Yükümlülüğü**, Onikilevha, 1. Baskı, İstanbul, Kasım 2020.
- Özbek, Mustafa : “Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Mağdur ve Fail
Serdar /Şaban Arasında Uzlaşma Sağlanmasının Sigortacının Hakları
Kayıhan Üzerindeki Hukukî Etkisi”, **Noterler Birliği, Hukuk Dergisi**, S:2, 2022, (Çevrimiçi) https://portal.tnb.org.tr/EDergi/Hukuk_Dergisi/YIL9/hukuk_dergisi_2022_2.pdf, Erişim Tarihi: 22 Mart 2023.
- Özdemir, Nejdet : “Mesuliyet Sigortası Bakımından Türk Ticaret Kanunu’nda Benimsenmiş Olan Sorumluluk Esasları”, **Eskişehir İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi Dergisi**, C. II, S. 1, 1966, s. 202- 216.
- Öztan, Fırat : **Sigorta Akdinin İnikadında İhbar Mükellefiyeti**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1966.
- Prölss, Erich Robert : **Versicherungsvertragsgesetz: mit Nebengesetzsen, /Anton Vertriebsrecht und Allgemeinen
Martin/Christian Versicherungsbedingungen**, 31.überarbeitete Auflage, Verlag C.H. Beck, 2021.
- Rehber : T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Sigorta Denetleme Kurulu, Hasar ve Tazminat İşlemleri Denetim Rehberi, Ocak 2016.
- Reisoğlu, Safa : **Borçlar Hukuku, Genel Hükümler**, 21. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2010.
- Rintelen :s. 78 vd. – kn. 62 vd..

- Rüf-fer/Halbach/Schimikowski : **Versicherungsvertragsgesetz 2015**, VVG § 1 Rn. 6.
- Sayhan, İsmet : **Türkiye’de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği, Sempozyum**, 19-20 Kasım İstanbul, Türkiye Barolar Birliği Yayınları 2004, s. 350-366, s.
- Seliçi, Özer : **İnşaat Sözleşmelerinde Müteahhidin Sorumluluğu**, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1978.
- Shell, Andreas/Wessel, Tobias : “Der Anspruch des Versicherungsnehmers auf Ersatz von Rettungskosten”, (Çevrimiçi) https://www.wilhelm-rae.de/sites/default/files/pdf/versicherungspraxis_-der_anspruch_des_versicherungsnehmers_auf_ersatz_von_rettungskosten_-_februar_2018_0.pdf , Erişim Tarihi: 7 Aralık 2022.
- Somer, Mehmet : “Başkası Hesabına Sigortanın Gerçekleşme Şekilleri” Fahiman Tekil’in Anısına Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Armağan Kitaplar, İstanbul, 2003.
- Steinbeck, René : **Obliegenheiten/Gefahrerhöhung** (Çevrimiçi) http://www.fachanwalt-fuer-medizinrecht.eu/downloads/Vorlesung_Versicherungsrecht_Nr4.pdf, Erişim Tarihi: 8 Ekim 2023.
- Stoecker, Philipp : **Der Vorsatz Des Versicherungsnehmers Bei Der Herbeiführung Des Versicherungsfalles Im Sinne Des §103 VVG**, erschienen in der Reihe der Universitätsdrucke im Universitätsverlag Göttingen 2011.

- Şamlı Yetiş, Kübra : “Sigortalının Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Yükümlülüğüne İlişkin TTK Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, **İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** C: 16, S: 2, 2017 s. 829 – 849. (Anılış: Koruma).
- Şamlı Yetiş, Kübra : **Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin/Sigortalının Rizikonun Gerçekleşmesine Bağlı Görevleri**, Sigorta Hukuku Sempozyumları, 2018, (Anılış: Sigortalının Rizikonun Gerçekleşmesine Bağlı Görevleri)FV, s. 58.
- Şeker Öğüz, Zehra : **Yeni Türk Ticaret Kanunda Sigorta Hukuku**, İstanbul, /Aslıhan Sevinç Filiz Kitapevi, 2011. Kuyucu
- Şeker Öğüz, Zehra : **Deniz Yoluyla Yük Taşımasında Sigorta Himayesinin Kapsamı**, İstanbul, Seçkin Yayınevi, 2001 (Anılış: Sigorta Himayesinin Kapsamı).
- Şeker Öğüz, Zehra : **Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Sigorta Sözleşmelerinde Sözleşme Öncesi İhbar Görevi**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2011 (Anılış: Sözleşme Öncesi İhbar Görevi).
- Şenocak, Kemal : “Karayolları Trafik Kanunu’na Göre Mağdurun Doğrudan Doğruya Sigortacı Karşısındaki Alacak Hakkı”, **Batider**, C: XXV. S: 4, 2009, s. 277-294 (Anılış: Mağdurun Doğrudan Doğruya Sigortacı Karşısındaki Alacak Hakkı).
- Şenocak, Kemal : “Mal Sigortalarında Sigorta Ettirenin Zararı Önleme ve Azaltma Vecibesi”, **AÜHFD**, S. 1, 1995, s. 365 – 424 (Anılış: Zararı Önleme).

- Şenocak, Kemal : “Sigorta Ettirenin Yükümlülüklerinde Değişiklik İhtiyacı”, **Türkiye’de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği Sempozyumu**, Türkiye Barolar Birliği, İstanbul 19-20 Kasım 2004, s. 378-392 (Anılış: Sigorta Ettirenin Yükümlülüklerinde Değişiklik İhtiyacı).
- Şenocak, Kemal : “Sigorta Ettirenin Zararı Önleme ve Azaltma Külfetine İlişkin Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu**, XXVIII, 27 Aralık 2014 (Anılış: Yargıtay Kararları).
- Şenocak, Kemal : “TTK m. 1412 anlamında Sigorta Ettirenin Temsilcileri” Sigorta Hukuku Sempozyumları, **Sorumluluk Sigortaları Sempozyumu, Sigorta Hukukunda Güncel Sorunlar, Sempozyum Kitabı** Ed. Ünan /Yazıcıoğlu, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, Ağustos 2018 (Anılış: Sigorta Ettirenin Temsilcileri).
- Şenocak, Kemal : “Türk Ticaret Kanunu’nun Mal Sigortasına İlişkin Hükümlerinin Sorumluluk Sigortalarına Uygulanabilirliği”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:58, S:1, 2009 (Anılış: Mal Sigortası).
- Şenocak, Kemal : **Mesleki Sorumluluk Sigortası**, (Özellikle Doktor, Avukat, Mimarın Mesleki Sorumluluk Sigortası) Ankara, Turhan Kitapevi, 1. Baskı, Temmuz 2000.
- Tandoğan, Haluk : **Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri**, Cilt:I/I, 5. Basım, İstanbul,1988 (Anılış: Borçlar Hukuku).
- Tandoğan, Haluk : **Türk Mesuliyet Hukuku**, Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınları 1961 (Anılış Türk Mesuliyet Hukuku).

- Taşdelen, Nihat : “Mali Mesuliyet Sigortalarında Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde İhbar Yükümlülüğü”, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye Armağan, **Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi**, Yıl III, S: 6, s. 392; s.383-408.
- Taşkın, Melda : “Sigorta Sözleşmesinde Yetkisiz Temsile ilişkin TTK m. 1406 Hakkında Değerlendirmeler” **Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 7, S:14, Aralık 2019 (Anılış: Yetkisiz Temsil TTK 1406).
- Taşkın, Melda : **Krediye Bağlı Hayat Sigorta Sözleşmesi**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2019 (Anılış: Krediye Bağlı Hayat Sigorta Sözleşmesi).
- Tekinay, Selahattin : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş ve Sulhi /Sermet Genişletilmiş Altıncı Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi 1988.
Akman/Haluk
Burcuoğlu/ Atilla
Altop
- Tekinay, Selahattin : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş ve Sulhi /Sermet Genişletilmiş 7. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi 1993.
Akman/Haluk
Burcuoğlu/ Atilla
Altop
- Tuhr, Andreas Von : **Borçlar Hukukunun Umumi Kısım**, Cilt:1-2, Çev. Av. Cevat Edege, Ankara, Yargıtay, 1983.
- Türk Dil Kurumu : (Çevrimiçi) <http://tdkterim.gov.tr/bts/>, Erişim Tarihi: 5 Mart 2023.
Sözlük
- Türk Hukuk Sitesi : (Çevrimiçi) <http://www.turkhukuksitesi.com/serh.php?did=6360> Erişim Tarihi: 5 Mart 2023.

- Ulaş, Işıl : **Uygulamalı Zarar Sigortası Hukuku, Genel Hükümler Mal ve Sorumluluk Sigortaları (Zarar Sigortası)**, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu Hükümlerine Göre Yeniden Derlenmiş ve Yazılmış 8.Bası, Ankara, Turhan, 2012.
- Uluğ, İlknur Cicim : “Tazminat Talebine İlişkin Yükümlülük”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 3, S: 2, 2013, s. 17-30 (Anılış: Tazminat Talebine İlişkin Yükümlülük).
- Uluğ, İlknur : “Sigorta Hukukunda Riziko Kavramı ve Bu Kavramdaki Değişiklikler”, **Türkiye’de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği Sempozyum, 19-20 Kasım 2004, Dedeman Oteli, 2. Baskı**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları 83, İstanbul, Şen Matbaa, Temmuz 2005, s. :308-349. (Anılış: Riziko Kavramı).
- Uluğ, İlknur : “Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Zarar Sigortaları”, **Sigorta Hukuku Dergisi**, Özel Sayı, 2005, s. 197-214 (Anılış: Zarar Sigortaları).
- Ülgen, Hüseyin : “Başkası Lehine Sigorta ve Bu Sigortada Sigortalının ve Sigorta Ettirenin Talep ve Dava Hakkı”, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C: 22, S: 3, 2016, s. 2827-2838.

- Ünan, Samim : “2011 Tarihli Türk Ticaret Kanunu’nda Sigorta Ettirenin Görevleri” **Ticaret Hukuku ve Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler Tartışmalar**, XXV 17 Aralık 2011 (Yargıtay Kararları Sempozyumu, 17 Aralık 2011), Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, İş Bankası A.Ş Vakfı, 2012//XI, s. 48-84 (Anılış: Sigorta Ettirenin Görevleri).
- Ünan, Samim : “Kara Sigortalarında Sigorta Ettirenin Görevleriyle İlgili Bazı Sorunlar” (“Kara Sigortalarında Sigorta Ettirenin Görevleri”), **Üçüncü Sigorta Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu**, Sigorta Hukuku Dergisi, S.1, C.V, İstanbul, 1998, s. 45-75.
- Ünan, Samim : “Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Bazı Sorunlar”, **Prof. Dr. Merih Kemal Omağ’a Saygı Günü - Sorumluluk Sigortaları: İlkeler ve Sorunlar Sempozyumu**, İstanbul, 2013, s.5-15.
- Ünan, Samim : “Türk Ticaret Kanunu Taslağı’nın ‘Sigorta Hukuku’ Başlıklı Altıncı Kitabı Hakkında Düşünceler”, **Sigorta Hukuku Dergisi**, Özel Sayı, 2005 (Anılış: Türk Ticaret Kanunu Taslağı’nın Sigorta Hukuku), s. 109-196.
- Ünan, Samim : **İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, (Riziko)**, İstanbul, Beta, 1998.
- Ünan, Samim : **Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap, Sigorta Hukuku, Cilt I. Birinci Kısım: Genel Hükümler (Madde 1401-1452)** İstanbul, XII Levha, 2016 (Anılış: TTK Şerhi, Cilt I).

- Ünan, Samim : **Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap, Sigorta Hukuku, Cilt VI, Yargı Kararları**, İstanbul, XII Levha, 2020.
- Ünan, Samim/Atamer, Kerim : **Avrupa Sigorta Sözleşmesi Hukuku İlkeleri**, İstanbul, (ASSHİ) Sigorta Hukuku Türk Derneği, 2011.
- Vural, Güven : **Trafik Sigortası**, Ankara, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, 1981.
- Wandt, Manfred : **Grundfragen zu Anzeige-, Auskunfts- und Aufklärungsobliegenheiten nach dem VVG (Grundfragen zu Anzeige)**, 2008 Makale/Araştırma. (Çevrimiçi) <http://www.springerlink.com/content/36232567h22x6271/Erişim> Tarihi: 22 Nisan 2023.
- Wandt, Manfred : **Versicherungsrecht**, 4. Völlig neu bearbeitete und erweiterte Auflage, München-Köln, 2009.
- Yavaş, Mahmut : **Kara Taşıtları Sigortaları**, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2019.
- Yavuz, Cevdet : **Özellikle Tüketicinin Korunması Sorunu Bakımından Satıcının Satılanın (malın) Ayıplarından Sorumluluğu**, İstanbul, Beta Yayınları, 1989 (Anılış: Tüketicinin Korunması Sorunu).
- Yavuz, Cevdet : **Türk-İsviçre ve Fransız Medeni Hukuklarında Dolaylı Temsil**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1983.

- Yazıcıoğlu, Emine / Zehra Şeker Ögüz : **Sigorta Hukuku**, İstanbul, Oniki Levha Yayınları, 2023.
- Yazıcıoğlu, Emine : “Sorumluluk Sigortasında Riziko”, Ed. Samim Ünan/ Emine Yazıcıoğlu, **Sigorta Hukuku Sempozyumları – Sorumluluk Sigortaları Sempozyumu 1-2 Aralık 2017 İstanbul / Sigorta Hukukunda Güncel Sorunlar Sempozyumu, 2-3 Şubat 2018 Bursa**, İstanbul, On İki Levha, 2018, s. 423-482 (Anılış: Sorumluluk Sigortasında Riziko).
- Yazıcıoğlu, Emine : “TTK’nın Mal Sigortalarında Sigortacının Halefiyetine İlişkin Düzenlemesi Hakkında”, **İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 16, S:2-3, 2017, s. 1-48.
- Yazıcıoğlu, Emine : “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nın ‘Sigorta Hukuku’ Kitabındaki Hükümler Hakkında Bazı Değerlendirmeler”, **Sigorta Hukuku Dergisi**, Özel Sayı: 1, 2005 (Anılış: Kanun Taslağı).
- Yazıcıoğlu, Emine : “Zarar Sigortalarında Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması ve Davranış Yükümlülüklerinin Teminat Şartı Ya Da İstisna Olarak Öngörülmesi Sorunu”, Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Rayegan Kender’e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, İstanbul, Çizgi Basım Yayın, Ocak 2007, (Anılış: Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması).
- Yazıcıoğlu, Emine : **Sigorta Aracıları Hukuku I**, XII Levha Yayınları, İstanbul, 2010 (Anılış: Sigorta Aracıları Hukuku I).

- Yazıcıoğlu, Emine : “Sorumluluk Sigortalarında Sigortacının Kanuni Halefiyeti”, **Sigorta Hukuku Sempozyumları**, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha, Ağustos 2018, s. 467 – 482 (Anılış: Sigortacının Kanuni Halefiyeti).
- Yazıcıoğlu, Emine : **Tekne Sigortası Sözleşmesi**, İstanbul, Beta Yayınları, 2003 (Anılış: Tekne Sigortası).
- Yener, Merve İrem : **Sigorta Sözleşmelerinde Rizikonun Ağırlaşması**, Ankara, Seçkin, 2020.
- Yolal, Oğuz : **Geçmişe Etkili Sigorta**, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Yongalık, Aynur : **Çevre Sorumluluk Sigortası**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1998.

İnternet Kaynakları

- (Çevrimiçi) <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/1500/16562.pdf>, Erişim Tarihi: 3 Aralık 2019.
- (Çevrimiçi) <http://www.tdk.gov.tr> , Erişim Tarihi: 9 Şubat 2018.
- (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/> , Erişim Tarihi: 16 Aralık 2022.
- (Çevrimiçi) <http://www.tdk.gov.tr> , Erişim Tarihi: 9 Şubat 2018.
- (Çevrimiçi) <https://www.jurix.com.tr/article/6510> , Erişim Tarihi: 10 Ocak 2018.
- (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf> , s.410. Erişim Tarihi: 22 Mart 2023.
- (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf> , s.405. Erişim Tarihi: 22 Mart 2023.
- (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf> , s.405. Erişim Tarihi: 22 Mart 2023.
- (Çevrimiçi) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=MENFAAT Erişim Tarihi: 15 Eylül 2018.

- (Çevrimiçi) https://tsb.org.tr/media/attachments/Yang%C4%B1n_Sigortas%C4%B1_Genel_Sartlar%C4%B1.pdf Erişim Tarihi: 13 Mart 2023.
- (Çevrimiçi) <http://www.turkhukuksitesi.com/serh.php?did=6360> , Erişim Tarihi: 5 Ekim 2013.
- (Çevrimiçi) http://books.google.com.pe/books?id=4lDno6Wa2ycC&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false Erişim Tarihi: 5 Kasım 2013.
- (Çevrimiçi) <https://sigortacigazetesi.com.tr/sigortalinin-yukumlulukleri-sozlesmesel-gorevler/> Erişim Tarihi: 10 Aralık 2013.
- (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf> , s416. . Erişim Tarihi: 22 Mart 2023.
- (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf> , s. 423. . Erişim Tarihi: 22 Mart 2023.
- (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf> . Erişim Tarihi: 22 Mart 2023.
- (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf> , s.423. . Erişim Tarihi: 22 Mart 2023.
- (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/> , . Erişim Tarihi: 23 Haziran 2023.
- (Çevrimiçi) <https://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf> , s.416., Erişim Tarihi: 23 Haziran 2023.
- (Çevrimiçi) <https://www.sigortaladim.com/hasar-ihbarinedir#:~:text=Trafik%20sigortas%C4%B1%2C%20kasko%2C%20mali%20mesuliyet,bildirme%20belirli%20kurallar%20%C3%A7er%C3%A7evesinde%20ger%C3%A7ekle%C5%9Ftirilir> Erişim Tarihi: 23 Haziran 2023.
- (Çevrimiçi) <https://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf> , s.416. Erişim Tarihi: 23 Mart 2023.
- (Çevrimiçi) <https://www.tmtsigorta.com.tr/dokuman/KaskoSigortasiSartlari.pdf> , Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2023.
- (Çevrimiçi) <https://www.es-anlam.com/kelime/derh> , Erişim Tarihi: 7 Mayıs 2023.

- (Çevrimiçi) <https://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf> , s.416; Erişim Tarihi: 22 Mart 2023.
- (Çevrimiçi) <https://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf> , s.416. Erişim Tarihi: 22 Mart 2023.
- (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/> , Erişim Tarihi: 28 Haziran 2023.
- (Çevrimiçi) <https://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf> , s. 416. Erişim Tarihi: 22 Mart 2023.
- (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/taad/issue/52664/694113>, Erişim Tarihi: 24 Haziran 2023.
- (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf> , s.344. Erişim Tarihi: 22 Mart 2023.
- (Çevrimiçi) http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/bankacilik_ve_sigortacilik_onli_sans_ue/hasar_yonetimi.pdf. Erişim Tarihi: 5 Mart 2023.
- (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/> , Erişim Tarihi: 19 Şubat 2023.
- (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/> , Erişim Tarihi: 19 Şubat 2023.
- (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/> , Erişim Tarihi: 3 Mayıs 2023.
- (Çevrimiçi) <https://www.ius.uzh.ch/dam/jcr:0aee2ab0-bcf1-4ba2-811b-64df5f4a9a60/peicl-tur.pdf>. Erişim Tarihi: 8 Mart 2023.
- (Çevrimiçi) https://www.wilhelm-rae.de/sites/default/files/pdf/versicherungspraxis_der_anspruch_des_versicherungsnehmers_auf_ersatz_von_rettungskosten_-_februar_2018_0.pdf Erişim Tarihi: 7 Kasım 2023.
- (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/631738>, Erişim Tarihi: 5 Mart 2023.
- (Çevrimiçi) https://portal.tnb.org.tr/EDergi/Hukuk_Dergisi/YIL9/hukuk_dergisi_2022_2.pdf, Erişim Tarihi: 5 Mart 2023.
- (Çevrimiçi) <https://www.muglabarosu.org.tr/Upload/files/pdf/TTK%20Madde%20Gerek%C3%A7leri.pdf>, Erişim Tarihi: 8 Mart 2023.
- (Çevrimiçi) <https://www.aksigorta.com.tr/yardim-merkezi/sigorta-sozlugu/muallak> Erişim Tarihi: 10 Mart 2023.

Kararlar

- (Çevrimiçi) <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/arama?p>, Erişim Tarihi: 24 Haziran 2023. HGK, T. 29.11.2017, E. 2017/439, K. 2017/1463,
- (Çevrimiçi) <https://www.hukukmedeniyeti.org/karar/89842/yargitay-11-hukuk-dairesi-e-2013-17723-k-2014-8987/?v=list&aranan=%F6n%20karar>, Erişim Tarihi: 7 Aralık 2023.
- (Çevrimiçi) <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 24 Haziran 2023. HGK'nun E. 2018/17-1083, K. 2020/259, T. 5.3.2020
- (Çevrimiçi) <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 25 Haziran 2023. Yargıtay 17. HD 09/06/2020 tarih, 2019/3280 E., 2020/3295 K.
- (Çevrimiçi) <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 25 Haziran 2023. 17. HD, 04/04/2016 tarihli, 2015/17058 E., 2016/4224 K.,
- (Çevrimiçi) <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 25 Haziran 2023. 17. HD, 19.12.2018, tarihli, 2018/5339 E. , 2018/12467 K.
- (Çevrimiçi) <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 25 Haziran 2023. sa:21.19,
- (Çevrimiçi) <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 25 Haziran 2023. sa:21.23, 11. Hukuk Dairesi 2018/389 E. , 2019/2749 K
- (Çevrimiçi) <http://www.turkhukuksitesi.com/serh.php?did=6360>, Erişim Tarihi: 5 Ekim 2013. Hukuk Genel Kurulu 1992/13-213E. 1992/315K,
- (Çevrimiçi) <https://lib.kazanci.com.tr/>, Erişim Tarihi: 24 Haziran 2023. HGK'nun 31.1.1996 gün ve 1995/11-980 E. ve 1996/18 K.
- (Çevrimiçi) <https://lib.kazanci.com.tr/>, Erişim Tarihi: 24 Haziran 2023. 11. HD. 08.11.1982 tarih, 1982/4597 E ve 4475 K.
- (Çevrimiçi) <https://lib.kazanci.com.tr/yargitay>, Erişim Tarihi: 24 Haziran 2023. Hukuk Genel Kurulu, 10.12.1997 tarihli ve 1997/11-772 E., 1997/1043 K., 16.12.1998 tarihli ve 1998/11-872 E., 1998/905 K., 08.12.2010 tarihli ve 2010/17-596 E., 2010/641 K., 22.12.2010 tarihli ve 2010/17- 655 E., 2010/688 K., 05.06.2015 tarihli ve 2013/17-2303 E., 2015/1497 K., 17.01.2019 tarihli ve 2017/17-1084 E., 2019/18 K., 2018/17-1083, K. 2020/259, T. 5.3.2020

- (Çevrimiçi) <https://lib.kazanci.com.tr/yargitay>, Erişim Tarihi: 24 Haziran 2023. 17. HD., E. 2018/3036, K. 2018/12680, T. 24.12.2018.
- (Çevrimiçi) <https://lib.kazanci.com.tr/>, , ç.i, Erişim Tarihi: 24 Haziran 2023. 17. HD 2013/7917 E., 2013/9182 K, 17.6.2013 T.
- (Çevrimiçi) <https://lib.kazanci.com.tr/yargitay>, Erişim Tarihi: 25 Haziran 2023. Yargıtay, 11 HD, 7.2.1991'li, 1989/8735 E ve 1991/687 K.
- (Çevrimiçi) <https://lib.kazanci.com.tr/yargitay>, Yargıtay. 11. HD, 25.1.1979 T., 1979/214 E ve 285 K. Erişim Tarihi: 25 Haziran 2023.
- (Çevrimiçi) <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/yargitayindex.htm> , Erişim Tarihi: 25 Haziran 2023. HGK., E. 1995/11-980, K. 1996/18, T. 31.01.1996; Yarg. 11. HD., E. 2003/1585, K. 2003/7134, T. 30.6.2003; Yarg. HGK., E. 2008/10-402, K. 2008/411 T. 28.5.2008
- (Çevrimiçi) <https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=77658&pos=0&anz=1> , Erişim Tarihi: 15 Aralık 2023. sa:00.50, BGH, 22.02.2017- IV ZR 289/14
- (Çevrimiçi) <https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=35096&pos=0&anz=1> , Erişim Tarihi: 15 Aralık 2023., BGH, Urteil vom 16. November 2005 - IV ZR 307/04
- 17. HD, 04/04/2016 tarihli, 2015/17058 E., 2016/4224 K.,

ÖZGEÇMİŞ

1987 yılından beri İstanbul Barosu'na kayıtlı serbest avukat olarak çalışmaktadır. İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi'nden 1985 yılında mezun olmuştur. 1997 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans eğitimini tamamlamış ve “Türk Hukukunda Kişilik ve Kişilik Haklarının Korunması”, konulu yüksek lisans tezini hazırlamıştır. Halen İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim dalında tez aşamasında doktora öğrencisi olup, “Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Rizikonun Gerçekleşmesine Bağlı Görevleri” başlıklı doktora tez çalışmasını yürütmektedir.